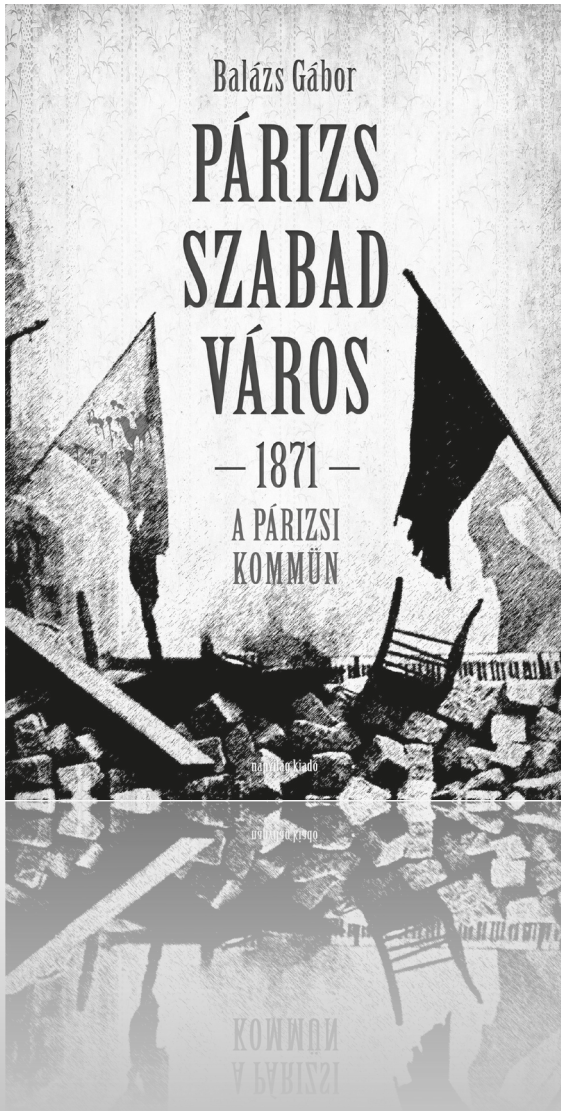

Ára: 900 Ft

A NAPVILÁG KIADÓ LEGÚJABB KÖTETE

www.napvilagkiado.eu

Aligha van olyan esemény, amely inkább a tágabb értelemben vett „baloldali tábor” teljes egyetértésének tárgya lenne, mint Párizs városának felkelése, a párizsi kommün a vesztes porosz-francia háború után. Ennek a jelenségnek persze az egyik oka, hogy talán ez az a fontos történelmi esemény, amelyről a legkevesebbet tudunk: a kommün története még hívei, rajongói, tisztelői számára is legtöbbször elég homályos. Balázs Gábor könyve bőséges korabeli és modern forrást felhasználva tárja fel a párizsi kommün kiváló okait, történelmi gyökereit, a városi forradalom természetét, a kortársak reakcióit, az események lefolyását, a kommün utáni megtorlást, valamint a forradalom utóéletét az emlékezetben és a történetírásban. Feldolgozásának módszere egyszerre klasszikus és formabontó, olvasmányos és elgondolkodtató.

Mozgó világ

2020/5

5

Mozgó világ

2020/5

A velünk élő frász: Majtényi László, Falus Ferenc, Kéri László, Petschnig Mária Zita, Kiss Judit Ágnes naplójegyzetei a koronavírus-járványról • Ne haragudj, véletlen volt: részlet Háy János naplóregényéből • Karantén: Markó Béla verse • Alfred Kubin rajzai

Almási Miklós • Dalos György • Hargitai Miklós • Csengery Kristóf • Csepeli György • Kőríz Imre • László Ferenc • Lipovecz Iván • Mélyi József • Parászka Boróka • Pető Iván • Vadas József • Végel László

Kérjük, támogassa személyi jövedelemadójának 1%-ával
a Mozgó Világ folyóirat kiadását! Adószámunk: 19650414 2 41

Mozgó-lexikon
A-Z

ALMÁSI MIKLÓS 1932-ben született Budapesten. Esztéta, filozófus, az MTA rendes tagja, Széchenyi-díjas. Legutóbbi könyve: *Ami bennünk van* (2019).

CSENGERY KRISTÓF 1957-ben született Budapesten. Déry Tibor- és Szabolcsi Bence-díjas költő, zenetörténész, zenekritikus. Legutóbbi verseskötete: *Dalok könyve* (2012).

CSEPELI GYÖRGY 1946-ban született Budapesten. Szociálpszichológus, egyetemi tanár. Legutóbbi könyve: *Nemzet és migráció* (Örkény Antallal, 2018).

DALOS GYÖRGY 1943-ban született Budapesten. Író, történész, publicista; 1995 óta Berlinben él. Legutóbbi könyve: *Tíz esztendő – Európai naplójegyzetek* (2016).

FALUS FERENC 1950-ben született Budapesten. Orvos, tüdőgyógyász, egészségügyi menedzser, volt országos tisztifőorvos.

HARGITAI MIKLÓS 1969-ben született Budapesten. 1994-től a lap bezárásáig a Népszabadság újságírója volt, Hevesi Endre-, Bossányi Katalin-díjas. A MÚOSZ elnöke. Legutóbbi könyve: *És bocsásd meg vétkeinket* (2018).

HÁY JÁNOS 1960-ban született Vámosmikolán. Író, költő, illusztrátor. Legutóbbi kötete: *Kik vagytok ti?* (2019).

KISS JUDIT ÁGNES 1973-ban született Budapesten. Költő, író, középiskolai tanár. Legutóbbi könyve: *A halál milongát táncol* (2017).

KÉRI LÁSZLÓ 1951-ben született Rószkén. Politológus, szociológus, tanár.

KÖRIZS IMRE 1970-ben született Budapesten. Költő, egyetemi oktató. Legutóbbi kötete: *A másik pikk bubi* (2016).

LÁSZLÓ FERENC 1976-ban született Budapesten. Történész, kritikus. A Magyar Narancs belső munkatársa, a Revizor kritikai portál szerkesztője.

LIPOVECZ IVÁN 1946-ban született Budapesten. Újságíró, 1988-tól 2005-ig a HVG főszerkesztője. Legutóbbi könyve: *Tízek társasága* (2019).

MAJTÉNYI LÁSZLÓ 1950-ben született Budapesten. Jogtudós, egyetemi tanár, az MTA doktora, az Eötvös Károly Intézet elnöke. Legutóbbi könyve: *Romok ormán* (2014).

MARKÓ BÉLA 1951-ben született Kézdivásárhelyen. József Attila-díjas költő, író, politikus. Az RMDSZ volt elnöke. Legutóbbi könyve: *Amit az ördög jóváhagy* (2019).

MÉLYI JÓZSEF 1967-ben született Budapesten. Művészettörténész, a Magyar Képzőművészeti Egyetem oktatója.

PARÁSZKA BORÓKA 1976-ban született Gyergyószentmiklóson. Bossányi Katalin-díjas publicista, író, Marosvásárhelyen él.

PETŐ IVÁN 1946-ban született Budapesten. Levéltáros, történész. 1990 és 2010 között az SZDSZ országgyűlési képviselője.

PETSCHNIG MÁRIA ZITA 1947-ben született Budapesten. Közgazdász, a Pénzügykutató Zrt. munkatársa.

VADAS JÓZSEF 1946-ban született Budapesten. Művészettörténész, egyetemi tanár. Legutóbbi könyve: *A magyar iparművészet története* (2014).

VÉGEL LÁSZLÓ 1941-ben született Szenttamáson (ma Szerbia). Kosuth-díjas író, kritikus. Legutóbbi könyve: *Temetetlen múltunk* (2019).

A borítót Váli Dezső tervezte.

Színes melléklet: Alfred Kubin munkái

MOL + HYGI
Fluid
Disinfectant liquid

- + Antibacterial
- + Antiviral
- + Antifungal
- + With glycerin

MOL + HYGI
Fluid
Fertőtlenítő folyadék

- + Antibakteriális
- + Vírusölő hatású
- + Gombaölő hatású
- + Glicerinnel

200 ml e

MOL + HYGI EGYMÁSÉRT

MOST A TÖRŐDÉS HAJT

MÁR ELÉRHETŐ A MOL HYGI KÉZFERTŐTLENÍTŐ,
HOGY EGYÜTT GONDOSKODHASSUNK A BIZTONSÁGRÓL

2020. április 20-tól a termékkészlet erejéig.

#torodeshajt #egymasert

A velünk élő frász

Markó Béla	4	Karantén <i>Vers</i>
Majtényi László	5	Szabadság a kolera idején
Végel László	25	Mit dúdol a koronavírus?
Falus Ferenc	29	A betegség szele
Kéri László	47	Mi jöhet még?
Petschnig Mária Zita	57	A vírus és a Fidesz
Hargitai Miklós	68	Bejárási tilalom
Kiss Judit Ágnes	72	Nekem karantén, neki karám
Dalos György	82	God save the Queen
Parászka Boróka	86	Vitustánc
Háy János	90	Ne haragudj, véletlen volt (részlet)

-ról, -ről

Kőríz Imre	105	Szervusz, Móric!
Almási Miklós	110	Nádasdy magyaróráját élvezem
Pető Iván	114	A tájékoztatástól a propagandáig
Vadas József	118	A trójai Lovarda
Mélyi József	123	Ujházi Péter különutazása
Csengery Kristóf	126	Egyedül és/vagy együtt
Csepeli György	129	Miért ne?
László Ferenc	132	#neszesemmi

Lipovecz Iván	135	Erdély Zsigmond Gábor (1942–2020)
---------------	-----	-----------------------------------

Megjelent a

LENTUS Kft.

Felcsuti Péter
Bojár Gábor
Kende Péter
Kornai András
Nyíri Pál
Szelényi Iván
és más magánszemélyek támogatásával

2

Mozgó Világ 2020/május

negyvenhatodik évfolyam

Főszerkesztő: P. Szűcs Julianna

A szerkesztőség tagjai: **Erdély Gábor** (a kuratórium elnöke), Barna Imre (vers, próza), Bog-nár Róbert (kuratóriumi tag), Csák Csongor (kuratóriumi tag), Gárdonyi László (képzőművé-szet), Király Ágnes (asszisztens), Nagy Zoltán (jogász), Papp Aranka (gazdasági vezető), Rab László (olvasószerkesztő), Szűcs Péter (tördelőszerkesztő), Vitányi Iván (kuratóriumi tag).
Terjesztés: Magyar Lapterjesztő Rt. 1097 Bp., Táblás u. 32. Postacím 1388 Bp. Pf. 73.

A szerkesztőség címe: 1051 Budapest, Nádor u. 26. Telefon: 331-9393. E-mail: mozgo@mozgovilag.hu. Kiadja a Mozgó Világ Alapítvány. Adószám: 19650414-2-41. Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága, 1008 Budapest, Orczy tér 1. Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél, e-mailen: hirlap.elofizetes@posta.hu, faxon: 303-3440. További információ: 06-80-444-444. Külföldön terjeszti a Batthyany Kultur-Press Kft. (e-mail: batthyany@kultur-press.hu; H-1014 Budapest, Szenthá-romság tér 6. Tel.: 201-8891). Előfizetési díj 1 évre 9000 Ft. Indexszám: 25604. Készült a Coradix Kft.-nél. HU ISSN 0324-4601

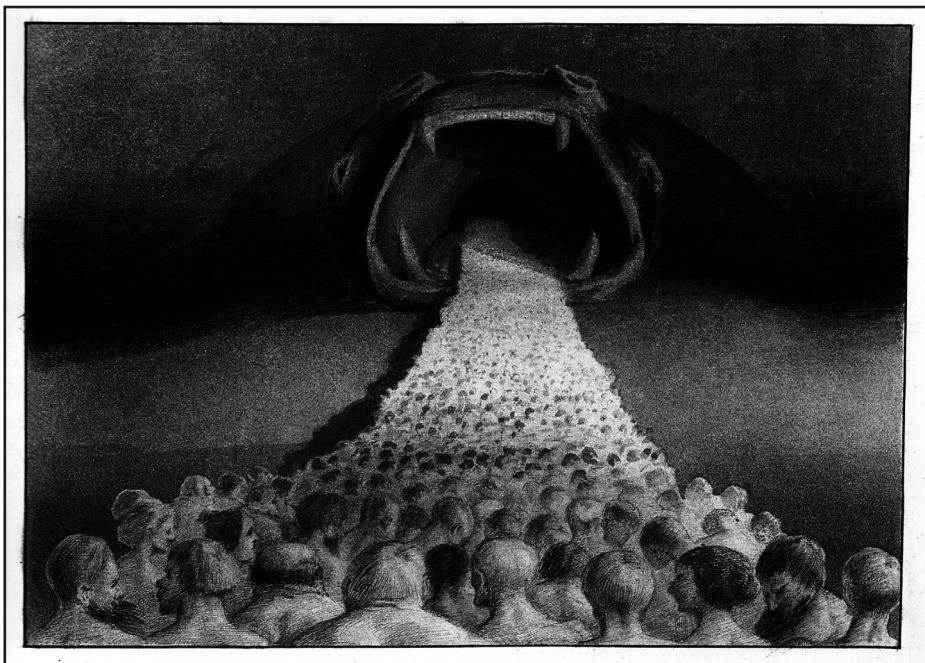
Szerkesztőségi fogadóórak: szerda 2-től 5-ig

Mozgó Világ-online: www.mozgovilag.hu

Számlaszámunk: Magyar Külkereskedelmi Bank 10300002-20323080-00003285

A velünk élő frász

Különös idők, különös lapszám. Bocsánatot kérünk a korábban fölkért szerzőktől, türelmet kérünk néhány szüneteltetett rovatunk munkatársától, és persze bízunk a más kompozícióhoz szokott olvasó megértésében. Azt kellett szerkesztenünk, amit a jelen idő megkövetelt. Mi most májusi számunkban mindenekelőtt a „koronával” és annak „körletével” foglalkozunk. Szívünk szerint a júniusi számban a Covid-19 nevét le se íránk, úgy, mint Törkmenisztánban. Bár tehetnénk. De most azt tettük, hogy négy állandó krónikásunk mellé fölkértünk hat további értelmiségit: alkotmányjogászt, virológust, politológust, közgazdászt, költőt, író: szélesítenék ki együtt közös benyomásaink horizontját. A szorongás, a dühöngés, a belenyugvás, az ironizálás, a mérlegelés, a bezárkózás végül is mindannyiunk közös élménye. Legyen hát nyoma. Valamennyi szerző – ahogy Franz Kafka följegyezte – „a naplóban bizonyítékokat talál arra, hogy élt, nézelődött, és megfigyeléseket jegyzett fel még olyan állapotban is, amely ma elviselhetetlennek látszik.” (Naplók, levelek. Európa, 1981, 25. old.) A látetelet ki mással lehetne hangulatosabban illusztrálni, mint Kafka műveinek egykorú rajzolójával, a nyomasztó élmények egyik leghitelesebb tolmácsolójával, Alfred Kubinnal*. A Mozgó ezzel a válogatással dokumentálja 2020 tavaszát. (A szerk.)

Alfred Kubin: Az ismeretlenbe

* E számunk képanyagát a bécsi Leopold Múzeum gyűjteményéből válogattuk. Köszönjük a múzeum segítségét.

Markó Béla
Karantén

Így volt kezdetől fogva.
Nem cserélhetsz helyet azzal,
akit a tükörben megpillantasz.
Nem léphetsz ki a testedből.
Az idő sodrásából sem.
Néha talán a nézésből.
A hangokból. Az illatokból.
A tapintásból. Az álomból is.
De együtt az egészből semmiképpen.
Most természetesen nem erről van szó.
Ez csak egy történet. És gondos szervezés.
Két autóval megyünk éjszaka Kolozsvárra.
Az egyiket Anna vezeti, a másikat én.
Hajnali háromkor érkezünk a repülőtérre.
Leparkolunk. Anna is átül hozzám.
Nem zárjuk be a másik autót. Benne van
a kulcs. Kilépnek Balázsék az épületből.
Londonból jönnek a volt osztálytársával.
Ha nem vagy beteg, tizennégy nap
karantén akkor is. Már megbeszéltük
telefonon. Ők Marosszentkirályon.
Mi Marosvásárhelyen. Tilos a közvetlen
kapcsolat. Állnak nem messze tőlünk.
Felnőtt gyermekek. Nincs akadály.
Sem kerítés, sem korlát, sem rendőr. Semmi.
Csak valami láthatatlan tudás.
Tudomásulvétel. Önkorlátozás.
Integetünk. Sem kézfogás. Sem ölelés.
Vagy férfias lapogatás. Végigsimítás.
Mint egykor. Csupán egy teljesen másfajta
közelség. Ami távolság is most már.
Áthidalhatatlan. Beláthatatlan. Ahogy
tanulunk távolságot tartani. Ha kilépünk
önmagunkból, már nem leszünk. Erre gondolunk.
Vagy erre sem, csak a ránk kényszerített
fegyelemre. Mutatjuk, hogy hol van az autó.
Indulnak arrafelé. Akár egy gyakorlat
valamihez, amit nem ismerünk. Legnehezebb
azt a korlátot ledönteni, ami nincs.

Marosvásárhely, 2020. március 16.

Szabadság a kolera idején

„Sorakoznak s elfutnak a hetek,
Mintha kórház-szagtól futnának.
Talán nem volt soha ilyen beteg
Az Élet, mely szennyesen bukdos
S nem tud eljutni tiszta kúthoz.”
Ady Endre: A Mindegy átka

Most, e járványnapló leadására ké-
szülve egész nap az az Esterházy-
bonmot jár az eszemben, miszerint
író az, akinek gondot okoz az írás.
És ez nem mellékesen Esterházy Pé-
ter hetvenedik születésnapján törté-
nik velem.

Aligha véletlen, ez a születésnap le-
nyom, fáj, és bármit is teszek, velem
van.

Valójában nem is a jól ismert mon-
dáson merengek, hanem a forrás bir-
tokában az erről szóló, már általam
gyártott parafrázisán, miszerint a
jogász – nem a törvényszolga, nem
a paragrafuskerülő, azt felülről
megszlalomozó jogi műlesikló, nem
a törvény szétmagyarázója, nem is a
jogvadász – az az ember, akinek ér-
telmes cél a jog és a jogalkalmazás,
és noha igyekezne a jogi jelenségre
megoldásként tekinteni, de mivel
kapcsolatot keres a jog és a szabad-
ság között, ezért mégis e tárgyiasult
forma gondot okoz számára.¹ Mert-
hogyan a jogtalanság szolgálatába ál-
lított jog² mutatja meg a problémát,

a gondot: a visszaélés banalitását,
az igazságról szólás ilyenkor nehé-
ségét, és hogy a nevében elkövetett
összes gyalázat átsugárzik magára
a jogra.

A szabadság valóban olyan, mint
az éltető levegő és az iható víz. Meglé-
te evidens és kissé unalmas. Gyönyö-
rűségét csak hiánya vagy elvesztése
idején érezzük. Mert vannak szabad
és vannak szabadságszerető nemze-
tek. Bizonyos, hogy a szabadok is-
merik jobban a szabadság rutinját,
de a szabadságszeretők – ilyenek va-
gyunk a 16. század óta mi, magya-
rok is – szabadságról szóló beszéde
az erőteljesebb. A szabadság him-
nuszait a zsarnokság gyengülésének
idején, esetleg a szabadság fenyege-
ttségének óráján írják. Rákosi és
Kádár idején megtanultuk, hogy az
alkotmány merő fikció. A pártállam
összeomlása pedig azzal kezdődött,
hogy a demokratikus ellenzék any-
nyit mondott csak, hogy vegyünk ko-
molyan a jogainkat. Másfelől a jog-

¹ Gondolok mindenekelőtt Montesquieu-re és a felvilágosodás jogi elméletén ügyködő nagy-
jaira. A mai magyarok közül például Sólyom
László is azzal keltette fel talán először a fi-
gyelmemet, amikor „a jogmentes magánszférá-
ról” mint a szabadság honáról írt, ahogy ugyan-
az az attitűd áll EKINT-beli kollégáimra.

² „Nincs kegyetlenebb zsarnokság, mint az,

amelyik a törvényesség látszatával, a jog szí-
neiben cselekszik. Amely éppen az áldozato-
kat megmenteni hivatott jog eszközével végez
áldozataival.” (Montesquieu: *A rómaiak nagy-
sága és hanyatlása*, Magyar Helikon, Buda-
pest, 1975.) Az eredetiben Montesquieu úgy
fogalmaz, hogy a jog ezen hajótörötteit mint-
egy a mentésükre szolgáló csónak deszkáival
verik agyon. (Köszönet Ádám Péternek.)

állam valóságos összeomlása nem akkor történik meg, amikor az alkotmánybíráskodás vagy az ombudsmani jogvédelem a szemünk előtt szűnik meg, hanem akkor, amikor a társadalom belátja, hogy az alapvető jogaink mindössze díszletelemek egy idegen palotában, ahol mindig a hatalom dönt, és mindig az erősebb kutya baszik. Ez, noha sokan nem tettük bensővé, és nem eszerint élünk, itt van, nem csak közelít.

Halvány, ám beteljesületlen remények:

Az ember olyan lény, aki hiszékeny, életét végig elkíséri a remény. Abban is hihet, hogy vezetői észhez térnek. Vannak államasszonyok és államférfiak, és vannak a hullahalmok árnyékát fürkésző politikai haszonlesők. Az egyik csakis a mentendőt nézi, a másik a mentendő mögött azt is, mit lehet gyorsan és kevés kockázattal hatalomban, uralomban megszerezni, és majd később, a vész elmúltán a világjárvány idején elértéktelenedő jószágok közül bevásároltatni a strómanokkal. Hány vasutat, üzemet, erdőt, földet, távoli üveggolyógyárat, virtuális teret, Balaton-partot lehet einstandolni?

Szóval, államférfi/államasszony is az, akinek a politika a kolera idején önmagában okoz gondot. A többi mind lókupec.

Ilyenkor észszerű remény nélkül megcsalatra is reményli az ember, hogy a járvány, ha nem is vezet át a háborúból a tartós békébe, de legalább tűzszünetet jelent, hogy a heccés revolversajtó időleg átkapcsol a rágalom gyalázatából információs üzemmódba. A másik, persze ugyancsak csupán játszi kecsegtetés, hogy a politikailag passzív nem választó, legfeljebb szavazatát fillérekért áru-

ba bocsátó, ezért a politikus számára ilyenkor értéktelen két-hárommillió szegényember átmentése a túlpartra esetleg bekerülhet-e a politikai célok közé.

Három nem bagatell:

1. Szájmaszk viselése akkor kötelező, ha határozott a koronavírus gyanúja – közölte Kásler Miklós. Amennyiben viszont az illető nem járt fertőzött területen, nem érintkezett onnan hazatért emberekkel, ha nincsenek tünetei, akkor nincs is értelme maszkot hordani (március 1.).

2. A magyar állam működése: „NE VISELJEN MASZKOT HA NEM BETEG!” Ezt az állampolgárok-nak címzett, a hiányzó vessző miatt nyelvtanilag távolról sem hibátlan utasítást a Nemzeti Népegészségügyi Központ egy, az Emberi Erőforrások Minisztériumával közös plakáton terjesztette a közösségi médiában, valamint hivatalos felületein. A felszólítás megalapozottságát firtató és megválaszolatlanul hagyott újságírói kérdésekre úgy reagáltak, hogy eltüntették a plakátot! (március 24.). – Az MTI híradása szerint (a hír átengedőjének felelősségre vonásáról egyelőre nincs információnk) Jair Bolsonaro brazil elnök videóban akarta felszólítani az embereket, hogy ne adják fel az eddigi tevékenységüket, mert a gazdaság fontosabb, mint a járvány. Ezt azonban megakadályozta az a bírósági döntés, amely, megállapítva a szövetségi hatóságok felelősségét is, az elnöknek megtiltotta, hogy ilyen tudományosan megalapozatlan üzeneteket küldjön (március 28.).

3. Orbán az EU-val kapcsolatban a kormányrádióban mondta: „Ha már segíteni nem tudnak, mert nem tudnak, akkor legalább ne akadá-

lyozzák a magyarokat a védekezésben.” Azután: „Kínától és a Türk Tanácstól kaptunk segítséget. Így áll ebben a pillanatban a helyzet. Ettől mi még maradunk az EU tagjai. Ez az otthonunk, de látni kell, hogy most nem innen jön a segítség.” Az észak-olaszországi egészségügyi létesítmények túlterheltsége miatt a német légielő olasz betegeket szállít Németországba március 27-én. A légielő repülő intenzív osztályán, amelyet egy Airbus A310 MedEvac típusú repülőgépen rendeztek be, hat súlyos beteg olasz állampolgárt szállítanak Bergamóból Kölnbe (március 27.).

(Március 11.) Az Eötvös Károly Intézetben üldögélünk. A kormány a kivételes jogrendről tárgyal. Már a döntés előtt megszólaltunk, nagyjából így:

Járványveszély esetén a kormány az egészségügyi törvény szabályai szerint is széles cselekvési lehetőséggel rendelkezik. A csoportos megbetegedések megakadályozása érdekében tervezett kormányzati intézkedések ezért az alkotmányos rend szokásos működése mellett járványügyi intézkedések körében rendelkezhetők el. Az egészségügyi törvény alapján rendkívüli jogrend bevezetése nélkül is lehetőség van a lakosság mozgásszabadságának korlátozására, a betegek elkülönítésére és karantén elrendelésére (járványügyi ellenőrzés, megfigyelés és zárlat), területek lezárására, nyilvános rendezvények megtartásának megtiltására, iskolák és egyetemek működésének korlátozására és felfüggesztésére. A kormány a járványügyi intézkedések körében arra is kötelezheti az ország területén tartózkodókat, hogy orvosi

vizsgálatnak vessék alá magukat. Ezek az intézkedések önmagukban is súlyosan korlátozhatják az egyén jogait és szabadságait, és megfelelő eszközöket biztosítanak a jelenleginél is súlyosabb helyzet hatékony kezelésére.

A különleges jogrend viszont lehetővé tenné, hogy a kormány rendeleti úton korlátozza az egyének olyan jogait is, amelyek nincsenek közvetlenül kapcsolatban a járványügyi helyzet kezelésével. Különleges jogrend idején például korlátozható a szabad véleménynyilvánítás joga és a tájékozódás a járványügyi helyzetről.

A különleges jogrend bevezetése szükségtelen, a bevezethető jogkorlátozások pedig a járvánnyal szembeni hatékony védekezést – amelyből valamennyi polgár köteles kivenni részét – is akadályozná.

(Március 14.) Leugrunk, csak két napra, Ábrahámhegyre, valami baj van a bojlerrel, ránézünk a házra. Este már a nyaralóban ülünk, amikor Ausztriában élő fiam hív, hogy náluk elrendelték a kijárási korlátozást. Összenézünk, egyfelől hétfőn nekem ATV-s fellépésem lenne, meg két találkozási is, de néhány tüdőgyulladással és egy legionellafertőzéssel a hátam mögött okosabb talán itt maradnunk. Beugrunk a legközelebbi üzletközpontba, veszünk fehérneműt, pár trikót, pulcsit, ennivalót.

Jó döntés, más, jobb itt az életminőség, alig száz méterre a kapunktól már az erdő hív.

(Március 16.) Az ENSZ egészségügyi világszervezete, a WHO tanácsa azt kéri, hogy minden kormány – ideértve az autoriter rendszerekben működőket is; az ENSZ-ben ezek

erős többségben vannak – tegye teljesen transzparenssé a döntéshozatalt, becsületesen tájékoztasson. A hazai kormánymédia ehhez képest a független média maradékát gyalázza, rémhírterjesztéssel vádolja. Az egyiket azért, mert arról beszél, hogy a járvány miatt sokan veszítik majd el az állásukat – ezt éppen a Kossuth Lajos nevét, a sajtószabadság megszállottját viselő adón hallgatom –, a másikat azért, mert egyik címében nem szó szerint idézte Áder János államelnök amúgy unalmas március 15-i beszédét. Emellett dübörög az Európai Unió gyalázása és az, hogy a migránsok a hibások. Az egész olyan, mintha a felelős közszolgálati állásokban követelmény lenne a legalább megjátszott ostobaság, továbbá az erkölcsi érzék tényleges hiánya.

8

(*Március 17.*) Az állami tévé külpol főszerkesztője, Bende Balázs (eddig nem hallottam róla) szinte tombol. „Azok az európai migránspárti ballibek, akik 2015-ben, a röszkei határtámadás idején mindenféle aljas, idegengyűlölő, náci, fasiszta, embertelen népségnek neveztek bennünket, köztük a magyar baloldal színe-java is, akik éppen hogy csak börtönt nem követeltek a hazánkat védőkre, most összetehetik mind a két kezüket, hogy a magyar nemzet végtelen bölcsességében olyan kormányt választott, amely képes biztosítani az ország és az EU határait és szavatolni a polgárok biztonságát.”

Kedv, remények odalettek. Van, amit nem lehet elrontani: figyelem a szőlőhegy bokrainak duzzadó rügyeit – boldogságot osztanak –, a szép ütemre nyíló körtefaét, a meggyét, szilváét, cseresznyéét és az alma-

fa kibomló nagy, lusta virágát is. Az egyik nap a sombokor még csak ecsetheggyel pöttyözött, másnap már menyasszonyi fátyol borítja.

(*Március 18.*) Kutya nehéz úgy hazudni, ha az ember nemcsak hogy nem ösmeri az igazságot, de elképzelése sincs az alanyról és az állítmányról, a tárgyról és a határozóról, a jelzőről, a beszélt mondat hangsúlyairól, a dikcióról. A rendszer főbeszélőin régóta érzem a hazugság részegítő mámorát, szinte látom őket, ahogy füstös skót whisky, birspálinkák társaságában a hazugságversenyek eredményét értékelik. Müller Cecília másmilyen, ő a kényszerhazug kétségbeesését sugározza. Az operatív törzs produkciója így is provokatív. Müller Cecília főtisztai főorvos egyetlen kérdésre nem válaszol. Mégis, a kormánypropagandistákkal szemben nemcsak hogy nem szeret, nem is tud hazudni, ahogy beszélni sem, hiába próbálja, csak sóhajtozik, nincsenek igéi. Halkan szenved a lelke mélyén. Szívesebben üldögélne csendben egy sarokban, ölébe ejtett Wass Albertbe oltott Márai-jával. Jön belőle az adatvédelmi handabanda, hogy ugyanis az adatvédelmileg oly fontos jogvédelmi szempont miatt nincsenek közzétett területi adatok.

Orbán szerint mindenben az Egészségügyi Világszervezet ajánlását követjük. A WHO nem csak a nyílt információpolitikát követeli, egyértelműen és sokszor ismételtlen amellet van, hogy a lehető legtöbb embert kell tesztelni a koronavírusra, a pozitív eseteket azonnal el kell különíteni, a kontaktjaikat fel kell deríteni. Cecíliánk viszont azt dadogja, hogy a teszt semmit nem ér. Hogy sehol semmiféle teszt nem

lassította a járványt. Állítja, van egy ország (melyik, sóhajt fel a néző! Nem köti az orrunkra), amelyik már le is állt a teszttel. És így tovább... Édes Istenem!

A mi napusugaras vezetőink szerint, Cecília hangján is ezt mondják, a tesztelés a hosszú lappangási idő alatt is tömegesen fertőző betegség esetén fölösleges.

Időgép: A tisztí főorvos még április 7-én is állítja, felesleges tömegesen tesztelni... Valamivel nőtt az elvégzett tesztek száma, de még április második felében is látszik, hogy az Európai Unióban a lakosságához arányosítva Magyarországon végzik el a legkevesebb fertőzöttséget megállapító tesztet. Ekkor Szlovákiában kilenc áldozat van, Magyarországon 156, miközben Szlovákiában 60 százalékkal több tesztet végeztek el.

A „hány súlyos eset van?” kérdésre arról beszél, hogy sok az enyhe! Szerinte olyan sok lélegeztetőgépünk van, hogy ez optimizmussal tölthet el bennünket. (Nemsokára a miniszterelnök azt mondja, hogy meg kell sokszoroznunk a lélegeztetőgépek számát.) A tisztí főorvos az érthetőség határán túl mikrofonképtelen, a legegyszerűbb mondatok érthető megfogalmazására sem alkalmas. Az tényleg brutális, amikor még az sem érthető, hogy azt akarja-e mondani, hogy a vírust (a világon) *először Magyarországon* vagy *Magyarországon először* sikerült izolálni. Pedig hát ég és föld a különbség. Az első esetben világszenzációról, a másodikban egy rutinfeladat dicséretes megoldásáról van szó (naná, hogy az utóbbi az igaz).

Óvatosan a közösségi médiával! Mindenki azon pörög, hogy egyesek-

nek elégük van az öregekből. Az ország több helyén, főleg a turistákból élő településeken hangos a közösségi média a pestiek elleni gyűlölködéstől. A mi Tapolcai- és a Káli-medence határán lévő kis falunkban is szól egy helyi barát arról, hogy valami fb-csoportban gyalázzák a pestieket. A tapasztalat más: egyik kedvenc sétacélom, a salfordi pálos kolostorrom felé ballagok, amikor Klastrom utcai házából kilép az amatőr borász, invitál, kóstolnám meg a borát. Képtelen vagyok a járványra hivatkozva udvariatlanul elhárítani a meghívást, jól teszem, finom és tiszta a rizlingje. A helyiek kedvesek, messziről integetnek.

Orbán hang nélküli szöveget intéz nem a „közszolgálati”, hanem a közösségi médiában a néphez, ami a rendszer bénulásra ítélt gyávasága tükre. Senki nem mer neki szólni, hogy Főnök vagy Főmérnök, hagyja már abba, ez röhejes, mert akár egy ponty, hang nélkül tetszik tátogni. A dermesztően populistá rendelkezéssel terhes szöveg később kerül csak elő: „Magánszemélyek és vállalkozások szerdáig megkötött hiteleinek tőke- és kamatfizetési kötelezettségét az év végéig felfüggesztik.” Az igazi szegényekről – nekik ugye nincsenek hiteleik – nem esik szó. Mellesleg mintha ki akarná végezni a bankokat. A forint árfolyama beszakad. Majd kiderül, hogy Soros a hibás.

Micsoda ellenpont Merkel viselkedése! Tényleg finom ízléssel nagyjából úgy beszél, mint aki egyszerre anyja, leánya, hitvese Németországnak. Nem mindegy, hogy a járvány költségeinek emelkedése idején Merkel kiváló, Orbán pedig kalimpál, tátog, mint a rossz úszó. Más-

felől „amikor a cunami eléri a partot, nem számít, hogy aki az útjába kerül, tud-e úszni”, mondja az osztrák járványügy szakértője. Valóban, cunami idején az úszók is megfuladhatnak, de ha jön a víz, jobb mégis, ha megtanultunk úszni.

A különleges jogrend kifejezés jogi eufemizmus, mert a különleges jogrend valójában azt jelenti, hogy kihirdetése a jog legfontosabb, morális rétegének alkalmazását függeszti fel, azaz legalapvetőbb szabadságaink kerülnek zárójelbe. Azt mondtuk, hogy a különleges jogrendről szóló felelős döntés az összes egyéb – a személyes szabadságot kevésbé korlátozó – lehetőség mérlegelése után hozható meg. Az egészségügyi törvény alapján járvány idején különleges jogrend bevezetése nélkül is lehetőség van a személyközi kapcsolatok korlátozására. Mindezt azért kell elmondani, mert a különleges jogrend az eddig ismertettnél is súlyosabb szabadságkorlátozást jelent.

Arra a kérdésre, hogy a fenyegető járvány idején a veszélyhelyzet jogszerűen bevezethető volt-e, a válasz az, hogy aligha. Az Alaptörvény szerint ugyanis a veszélyhelyzet az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség esetén hirdethető ki. A katasztrófavédelmi törvény ezt példálózó (!) felsorolással egészíti ki: „tömeges megbetegedést okozó humánjárvány vagy járványveszély”. Az alkotmányos normavilágosság követelményét a legsúlyosabb alapjogkorlátozást előíró szabály esetében a példálózó definíció biztosan megsérti. Ne felejtjük, 2016 óta nyilvánvaló törvénysértéssel tartja fenn az állam a különleges jogrendhez nagyon is hasonló tömeges

bevándorlás okozta válsághelyzet ugyancsak alapjogokat korlátozó intézményét. Alkotmányos taxációt törvény nem bővíthet.

Arra, hogy a hatalom azonnal kész visszaélni a jogkorlátozás lehetőségével, a komlói és a székszárdi kormánypárti polgármesterek gyáva és antidemokratikus viselkedése is példa, akik kihasználva a különleges jogrend biztosította lehetőséget, a járványveszélytől függetlenül, az ellenzéki többségű képviselő-testületet megkerülve maguk döntöttek városuk éves költségvetéséről.

(*Március 19.*) E különleges páros magány egyik ritka, de édes haszna, hogy rég nem látott barátok, barátnék hívogatnak, ami a digitális kor előtt is ritka, hosszú és meghitt beszélgetések gyönyörűségét nyújtja.

Nem volt még ennyi új beteg Olaszországban: egy nap alatt 5322. Ugyanezen a napon 427-en haltak meg. Eddig az olaszok 3405 halottáról számoltak be, a kínaiak (persze a diktatúra egyetlen szavát sem szabad elhinni) kevesebbet, 3245-öt jelentettek.

A tiszti főorvos nagy napja, pont a tegnapi ellenkezőjét dadogja, ma már azt mondja, minél több laboratóriumi vizsgálatot, tesztet kell végezni. Közben ilyen fordulatok dőlnek belőle: „kijelölésre került... beszállításra kerül... kiszállításra kerül, hazaszállításra kerül... ne történjen orvos-beteg találkozás”. Minden mondatában hemzseg a való, a kerül, a történik. Szószivatag, mondatmocsár. Szinte egyetlen adatot nem mond. Közben nekem Ady és Arany nemzeti *együttműködésített* sorai járnak a fejemben: a föl-földobásra került kő, valamint a friglá-

da költő általi, azonnali határidőre történő elküldése. Meg persze az, hogy a felmenőket nélkülöző fűszál nem került létezésre, tekintettel arra, hogy a torsi közt nem került sor kelésre. Micsoda kulturális beszakadás! Mégis ismerős: utoljára nagyjából ugyanígy már nem is annyira a pártállami funkcionáriusok, inkább a munkásőrparancsnokok és az üzemi KISZ-titkárok beszéltek. Kiss Róbert r. alezredes a tisztii főorvos méltó versenytársa, bár ő más súlycsoportban indul, a csak sok levegővétellel teljesíthető semmiről szóló körmondatai már egy 21. századi rendőrbarokk nyelvhasználat sejtelmes körvonalait mutatják.

(Március 20.) Ma reggel Orbán a rádióban: van elegendő maszk és védőfelszerelés, sőt az ATV híre szerint azt is mondta (nem hallottam), hogy „milliószám van maszkunk”. Valójában mindenki tudja, hogy a kórházaknak és a házi orvosoknak sem jut maszk. Cecília asszony ugyanezen a napon tartott sajtótájékoztatóján az ugyanezt firtató kérdésre azt válaszolja, hogy van alapanyag, amiből maszk készíthető. Az alapanyag nem maszk. Hozzáteszi megint, hogy *egészséges embernek nem kell maszk!!!* Továbbá az az egészségügyi dolgozó, akiről kiderült, hogy koronavírusos beteggel találkozott, kap maszkot. Megáll az ész. Mindenki tudja, hogy a hosszú lappangás miatt tünetmentes fertőzöttek veszélyeztetik elsősorban az orvosokat és az ápolókat is.

A Hír TV-ben Péterfalvi. A területi járványügyi adatok nem személyes adatok, de az információszabadság korlátozása nemzeti hatáskörbe tartozik, ezért a járványügyi adatok jogosan titokban tarthatók, mert a döntést megalapozó adat fogalmába

tartoznak. Jézus, segíts! Veszélyhelyzetben nincs szükség információszabadságra...

A szakpolitikai felelősök, a miniszter és az államtitkár bujkálnak. Lehet, hogy sem Kásler, sem Horváth államtitkár nem kerül a járvány végéig elő? A Koronavírus Operatív Törzs tündököl a helyükön, legfőbb feladata, hogy a járvány legfrissebb híreiről, fejleményeiről rendszeresen tájékoztassa a közösséget és a sajtót. Az információszabadság kálváriája nagyjából ezzel kezdődött el.

Azt kérdezik az újságírók, hogy az összes európai országtól eltérően miért csak nálunk nem hozzák nyilvánosságra a területi járványügyi adatokat. Müller Cecília szerint a személyes adatok védelme miatt tartják titokban ezeket az adatokat. De hát hol vannak itt személyes adatok? Gulyás Gergely kancellár miniszter a Kormányinfón – a megtagadás indokát nyilván nem egyeztetették – azt felelte, hogy az operatív törzs álláspontja világos: nem szabad pánikot kelteni egy-egy településen.

A folytatás százalmas. Március 19-én a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság elnöke nyilatkozott az InfoRádióknak. Kifejtette, hogy kies hazánkban a közérdekű adatok nyilvánosságára vonatkozó szabályrendszer „*formálisan* nem változott meg”, értsd: a veszélyhelyzet új szabályai az információszabadságot nem érintették, mégis annak „*hagyományos érvényesülése*” (ez meg mi a szösz) korlátozható, értsd: ha a főnökség úgy gondolja, a törvényt most már nem kötelező betartani.

Azt azért elmondta, amit minden joghallgató megtanult, hogy azok az

adatok, amelyek révén nem azonosítható meghatározott személy, nem tekinthető személyes adatnak.

A NAIH-elnök egyrészt-másrészt beszédén mégiscsak felbátorodott újságírók ezután újból azt firtatták, hogy ha ezek nem védett személyes, hanem közérdekű adatok, akkor vajon hol érhetők végre el.

Másnap, március 19-én Péterfalvi besétált a Hír TV-be, és elmondta, hogy ezek valóban nem személyes, hanem főszabály szerint nyilvános közérdekű adatok. Ezeket a közérdekű információkat – folytatta – döntést megalapozó adatnak lehet tekintenünk, tehát szerinte szabadon eltitkolhatók! Legalábbis – noha ez talán finomkodás – tévedett. Az elnök az Alkotmánybíróság vonatkozó ítéleteiről és a törvényszövegről is megfeledezett, amelyek azt fejtik ki, hogy az automatikus, illetve alkotmányos tesztekkel nem igazolt nyilvánosságkorlátozás *mindig* alkotmányellenes.³ Aztán: „A közérdekű adatok megismeréséhez való jog súlyos sérelmét eredményezi tehát, ha az adatkezelő a nyilvánosság korlátozásakor pusztán arra hivatkozik, hogy az adat döntést megalapozó adat, de ennek igazolását mellőzi, mert ezzel kiüresíthető a közérdekű adatok nyilvánosságához való jog.”⁴

12

Az Alkotmánybírósági döntésekre reflektál az infotörvény hatályos szabálya, amely igyekszik a partalan értelmezést akadályozni: „A közfeladatot ellátó szerv feladat- és hatáskörébe tartozó *döntés meghozatalára irányuló eljárás során készített vagy rögzített, a döntés megalapozását szolgáló adat*”-ról beszél, amely fogalom elemeinek nem felelnek meg a titkolt területi járványügyi adatok. Ebben az esetben akár fölösleges is olyan, egyébként érvényes elvre hivatkoznunk, hogy az alapjog-korlátozó szabályt tilos kiterjesztően értelmezni.

Operatív törzs, első virtuális sajtótájékoztató: nyolcvanöt betegből három halt meg. Müller tiszti főorvos (ez nincs kiragadva, mert ő így újbeszél): „Két elhunyt van ismételten, aki áldozatul esett.” „Ők, ha elkapják a megbetegedést, sokkal súlyosabban zajlik, mint a fiataloknál.” „Fatális végződéssel érjen véget az életük.”

Területi járványügyi adatokat továbbra sem hajlandók közölni! De hogy hány külföldi (!) van a fertőzöttek között, azt annál inkább! Amikor pedig az új fertőzöttek közül elfogynak a külföldiek, akkor snitt. Ugye, kormányzati hülyegyerekek, talán csak tudjátok, hogy Kínát leszámítva mindenhová külföldről jött a vírus?

Hetvenegy „létfontosságú” vállalatnál jelentek meg honvédelmi törzsek. Feladatuk az „ellátás biztonsága”, lesz később dobozgyárak és tésztagyárak is. És járőröznek a katonai rendész járőrök a helyőrségi városokban. Ez azért is fontos, mert... na erről értelmes mondat még nem hangzott el. Jó, de mi lesz azokkal a szerencsétlen városokkal, amelyekben nincs helyőrség?

³ „Megállapítható azonban, hogy a közérdekű adatok nyilvánosságát érintő korlátozásnak csak olyan mértéke tekinthető alkotmányosnak, ami egy demokratikus társadalomban kétséget kizáróan szükséges, »kényszerítően« indokolt, ugyanakkor a korlátozással elérni kívánt célhoz képest arányos [...] Önmagában az a tény, hogy egy adat a közfeladatot ellátó szerv mindennapi munkája során, illetve a szerv döntésének előkészítésével kapcsolatban keletkezett, még nem indokolja megfelelően a közérdekű adat [...] elzárását a nyilvánosságtól.” [12/2004. (IV. 7.) AB határozat]

⁴ [5/2014. (II. 14.) AB határozat]

Viszont nincs elég maszk, ellenben gumikesztyű sincs. A gyógyszerárak kirakatában erről táblák tájékoztatnak. Ugyanakkor több fényképet látok arról, hogy a pesti utcán páncélozott járművek dübörögnek. Kitettem egy Facebook-posztot ezzel a szöveggel: Ne tankot, szájmascskot! Ilyenre nem emlékszem, tíz perc alatt hetven like, ötven megosztás... Pár nap alatt 524-en osztották. Befutottam!

(*Március 21.*) A fertőzöttek száma száz fölé kúszott. A kormányzati sajtóban folyamatosan nemcsak gyalázzák, de fenyegetik is a független sajtó maradékát. A 444 cikke nemcsak arról szól, hogy a kormányzati heccsajtóban finomkodva „darab szar”-nak nevezik a független újságírókat, de rémhírterjesztéssel is vádolják. Talán fölös óvatosságból név nélkül idézik a volt pártállami Népszabadság Pártélet rovatos Bencsikjét, aki a koronavírusról képes volt így írni: „Mintha egy világméretű kísérletet futtattak volna le, amely révén azt akarták kideríteni, hogy megfelelően kiépített propagandával el lehet-e hitetni az emberekkel egy rettenetes világjárvány fenyegetését úgy, hogy a valóságban nincs semmiféle járvány, annak halvány nyoma sem? A válasz: igen.” Majd a cikk szerint újabban ugyanő azon rohíncsél, hogy a független sajtó újságíróit be kellene már ültetni egy rendőrautóba. Igen, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztést kaphat az, „aki különleges jogrend idején nagy nyilvánosság előtt olyan valótlan tény vagy való tény oly módon elferdítve állít vagy híresztel, amely alkalmas arra, hogy a védekezés eredményességét akadályozza vagy megghiúsítsa, bűntett miatt egy évtől

öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

(*Március 22.*) Röviden az EKINT-álláspont a felhatalmazási törvényről: ez a tervezet akkor is súlyosan kifogásolható lenne, ha Magyarország képes lett volna megőrizni a jogállamiság alapjait. A törvényjavaslat nem állít semmilyen korlátot a kormány cselekvési lehetőségei elé, a különleges jogrendre támaszkodó állapot így a végtelenségig fenntartható. Ilyen felhatalmazást a hatalomgyakorlás alkotmányos korlátait egyébként tiszteletben tartó kormányzat sem kaphat, az Orbán-kormány pedig nem ilyen, és semmilyen érv nem szól ilyen bizalom mellett. A jelenlegi helyzetben – ezzel bizonyítva, hogy nem kíván visszaélni a különleges felhatalmazással – elvárható a kormánytól, hogy akár politikai nyilatkozat formájában tegyen gesztusokat, amelyekkel az alkotmányosság és a törvények tiszteletéről szól. Ennek tartalmaznia kellene, hogy összhangban a WHO ajánlásával, kifejezi eltökéltségét, hogy az információszabadságot, a sajtószabadságot, a véleménynyilvánítás szabadságát a járvány idején tiszteletben tartja. A nemzetközi gyakorlatnak megfelelően közzéteszi a hiteles területi járványügyi adatokat. A bizalmat megerősítő intézkedésként a különleges jogrendhez hasonlító és törvénytörő módon 2016 óta fenntartott tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet hatályát megszünteti. Eljár annak érdekében, hogy a közszolgálatinak nevezett média a hatályos törvényeknek megfelelően fórumot biztosítson a társadalomban jelen lévő releváns véleményeknek, azaz az állami média legalább a

járvány idejére közszolgálati üzemmódra váltson.

(*Március 23.*) Ma reggelre harminchat új betegünk, egy újabb halottunk van. Szokatlan, hogy Orbán Balázs a felhatalmazási törvény indoklásáról szóló cikkét annak az Indexnek írta meg, amelyet a kormányajtó gyaláz, amellyel a kormány évek óta nem áll szóba.

Operatív törzs, Orbán Viktor először beszél adatokra hivatkozva, tárgyyszerűen. Ugyanakkor jópofának szánt parlagisággal fürkészekről és portyázókról tesz említést, akik az ő megbízásából szerte a világban védőeszközök után kutatnak. Április 17-i hír, hogy az egyik portyázó fürkész, ifj. Kovácsics Iván minisztériumi tanácsadó a CECZ Közép-európai Kft.-nél talált orvosi védőmaszkokat. E cégnél az apja, idősebb Kovácsics az egyik cégvezető. Mellesleg épp most találtak egy vörös törpe körül keringő, nagy valószínűséggel számkra is lakható exobolygót, igaz, több száz fényévnnyire. Az átköltözés lehetősége egyelőre nem realitás.

Holnaptól minden intenzív osztályon dolgozó orvos és egészségügyi dolgozó speciális védőmaszkot kap.

Az ellenzék nagyon-nagyon szeretne volna megszavazni a felhatalmazási törvényt, de ezt Orbán diktátuma nem engedi meg neki. Szokása szerint 19-re lapot húz, de most a pakli tetejére nem ő teszi az alsót, hanem a sors osztja. Vajon most sem hagyja el legendás szerencséje? Orbán a 133 mamelukot 133 bátor embernek nevezi: „Nekem 133 bátor ember kell, az ország 133 legbátrabb embere kell” – mondta.

(*Március 24.*) Reggelre húsz diagnosztizált új betegünk van, és egy újabb halottunk.

M. telefonja méri: 18 ezer lépést tettünk meg a mai két sétán, az több mint 12 kilométer. Séta helyett jó lenne néha kocogni is.

Nagyon nagy csendben alkotmánybírót választ az Országgyűlés, mégpedig olyan jelöltet, aki nyilvánvalóan alkalmatlan, az alkotmányjoghoz és az alapvető jogokhoz soha semmi köze nem volt, viszont korábban a PSZÁF elmarasztalta bennfentes információval visszaélést. Mennyit mindent elmond ez az esemény a mai Magyarországról!

(*Március 25.*) Harminckilenc új fertőzöttel 226-ra emelkedett az igazolt fertőzöttek száma, egy további halott. Miközben egyelőre az ellátási kapacitásokban nincs hiány, a fertőzöttekhez képest nagyon magas a betegek aránya. Ez nyilván összefügg az elvégzett tesztek még mindig nevelésesen alacsony számával.

(*Március 26.*) Olaszországban már 7530-an haltak meg, Spanyolországban körülbelül négyezren, Magyarországon mára újabb harmincöt fertőzöttet regisztráltak. Az Európai Parlament illetékes bizottsága a felhatalmazási törvényt bírálja, az Európai Bizottság közbelépését kéri a szabadságjogok védelme érdekében.

Általános alapjövedelmet javasol újból a Párbeszéd. Nálunk a munkanélküli-járadékot nemzetközi összehasonlításban is nagyon rövid ideig folyósítják. Ezt szeretnék kiterjeszteni.

Az autokráciák, az Orbán-rendszer is, többnyire szociálisan is érzéketlenek; a rezsím működése az elesetteket, a társadalom peremén élőket büntetéssel fenyegeti. Nagyarányú és hirtelen szociális válság fenyegetésekor tipikusan elnyomás-

sal képes reagálni. Jellemző, hogy a járvány kitörése óta működő tucatnyi akciócsoport között egyetlen olyan nem akadt, amelyik a zsúfoltságban és tartalékok nélkül élő szegények védelmével foglalkozna. A rend fenntartása nehéznek tűnik egy olyan rendszerben, ahol sem bizalomból, sem szociális javakból nincsenek tartalékok.

Hivatalos, a tisztí főorvos állítja: egészséges embernek nem kell maszk. Még orvosnak sem – ha már folyton a büntethetőségen pörögnek, ez mi?

Az egészségügyi orvosszakértő Kunetz Zsigmond az ATV-n arról beszél, Pintér Sándor ugyan bejelentette, hogy a büntetés-végrehajtás nagy energiával gyártja a maszkokat, ám ezeket szerinte még soha senki nem látta. A teljes állami propaganda folyamatosan sulykolja, hogy a koronavírus csak a krónikus betegeket fenyegeti, ez egyrészt nem igaz, másrészt még a krónikus betegek is sokáig élhetnének. Érdeemes, közbevetőleg, hiszen ezt elég jól ismerem, a saját veszélyeztetettségemet a kormánypropaganda kontextusában értelmezni. Ha elkap a vírus, és tegyük föl, meghalok, az időközben jogszerűtlenül elkészített (lásd az erről szóló elemzést alább!), a széles néptömegek megnyugtatóására folyamatosan frissített, sorszámozott halállistára, tekintettel korábbi, legionella okozta tüdőgyulladásomra, mint idős, hatvanas éveinek végén járó, idült betegségben szenvedő kerülök majd föl. Csak-hogy tudtommal egészséges vagyok, futok, teniszezek, meredek hegyi ösvényeken kapaszkodok fel, gyógy-szert soha nem szedek. Jut eszembe, az egyik koronavírusos elhunyt gye-

reke is azt mondta, hogy ellentétben a hivatalos közléssel, amelyben az elhunytnak a család számára nem ismert krónikus betegségeit felsorolták, édesapja, leszámítva fájós térdét, egészséges volt.

Az operatív törzs, miután a területi statisztikai adatok kiadását a személyes adatok védelmére hivatkozva (!) megtagadta, a járvány halottainak listáját, sorszámozva, személyesen azonosítható módon (akadt eset, amelyben az azonosítás nyilvánosan meg is történt), személyes kórtörténetükre vonatkozó szenzitív adatokkal együtt hozta nyilvánosságra. Mintha – anélkül, hogy ebből bármiféle politikai vagy egyéb hasznuk lenne! – szándékosan taposnának a magánéleti jogokon! Erre válaszul a Társaság a Szabadságjogokért támadónak egyáltalán nem mondható közleménnyel fordult hozzájuk, sőt el is végezte helyettük az operatív törzs, illetve a NAIH alkotmányos kötelezettségéből fakadó munkát, bemutatta, hogyan kellett volna a járványügyi adatokat a magánéletet nem sértő módon nyilvánosságra hozni. Az operatív törzs ahelyett, hogy megköszönte volna a TASZ által elvégzett, az állami költségvetést nem terhelő ingyenmunkát, abban a biztos tudatban, hogy Magyarországon a súlyos jogsértés miatt soha senki nem vonhatja felelősségre, alkotmányos államban ismeretlen pökhendiséggel azóta is folyamatosan bővíti a nyilvánvalóan jogsértő listáját. A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság pedig hallgat, mint húsvéti nyuszi a fűben.

Hatezer fölött van az eddig elvégzett hazai tesztek száma, a hivatalosság nem ismeri el, hogy ez kevés.

Ausztriában napi tizenötezer, Németországban március 26-i információk szerint heti több százezres nagyságrendre emelhetik a tesztek számát.

Gulyás, amikor valaki azt kérdezte, hogy kapnak-e az önkormányzatok az államtól támogatást a hirtelen többszörösére emelkedett feladataikhoz, azt válaszolta, hogy a kérdés rossz, mert az állam se kap pluszforrást a feladataihoz. Szerintem pedig nem a kérdés, hanem a válasz rossz. Ez nem a társadalmi életet szervező, hanem az elnyomó állam hangja. Az állam csinálhat pénzt, az önkormányzat nem, a kormány az önkormányzatoktól évek óta elvesz önállóságot, intézményt, forrást, válság idején is csak parancsot oszt.

Orbán megfogalmazása szerint az Országgyűlés és nem a kormány szünteti meg a veszélyhelyzetet, akár öt nap múlva is. A jogi valóság ennek a fordítottja.

(Március 27.) A világon 530 ezerre, nálunk újabb harminckilencel 300-ra nőtt a fertőzöttek száma. Ma jelent meg, holnap lép hatályba a kijárási korlátozásról szóló kormányrendelet.

(Március 28.) Negyvenhárom új fertőzött, egy újabb halott. Eddig mindössze 10 303 mintavétel történt. A megállapított új fertőzések száma – igaz, nemzetközi összehasonlításban extrém alacsony mintavétel mellett – stagnál. A Jóisten vagy a Sors adja, hogy Orbán hosszú szerencseszériája ne éppen most, ennél a járványnál szakadjon félbe!

Részlet az EKINT mai, *A demokrácia vagy az autokrácia a hatékonyabb válságkezelő?* című közleményéből: „Az olyan válságok idején,

mint a mostani koronavírus okozta helyzet, nagymértékű társadalmi összefogásra van szükség, integrációra, együttműködésre, szolidaritásra. Olyan kollektív javak ezek, amelyeket az autokráciák rendszeresen irtanak, hiszen hatalmuk veszélyeztetését látják bennük. Szokásos módon a civil szervezetek képesek mobilizálni és szervezni, a közösség érdekében átvállalni feladatokat. Válság idején segítségükkel nagyra nőhet a polgárok aktivitása ennek következtében. Ha azonban politikailag felépített hadjárat áldozatai voltak, akkor sem anyagi stabilitásuk, sem legitimitásuk nem elégséges ahhoz, hogy nagyarányú összefogás katalizátorai legyenek.”

(Március 29.) 408 fertőzött, két halott.

Katonák vették át a kórházak irányításának egyes feladatait, mától ők a kórházparancsnokok. Viszont vadkacsacsalád úszkál a Lukács fürdő kihalt medencéjében.

(Március 30.) Ketten haltak meg, 39 új eset.

Nem tudom szó nélkül hagyni, a tiszti főorvos minden megszólalása nyomasztó, ezek nem elszólások, hanem vérgonyasztó⁵ beszédmód, a leírására szolgáló új kifejezés a ceciliáda, melynek tartalmi képtelenségére, nyelvi alakjára pár újabb saját gyűjtésű illusztráció: „Nincs az a teszt, amely a járvány terjedését megállítaná”, „...egészségi állapotuk folytán ők már gyengébb egészségi állapotban voltak...” „...alkohol, cigaretta vagy valamilyen más gyógyszer”, „aki a munkahelyére igyekszik, szükségképpen elhagyja a lakását...”.

⁵ Kálnoky László: *Shakespeare: XIX. Henrik*

A járvány kezdete óta hallgató köztársasági elnök ma nem lustálkodott, azonnal aláírta a felhatalmazási törvényt.

Az EKINT felhatalmazási törvényről szóló állásfoglalásából: Miközben a jogrend egészét nem érintő, ezért a szabadságjogokkal sokkal kíméletesebb egészségügyi törvény a kormány által bevezetett korlátozásoknál ténylegesen szigorúbb intézkedéseket is lehetővé tett volna, a kormány súlyos alkotmányos mulasztást követett el azzal, hogy a szinte teljes alapjogi katalógus felfüggesztése és a demokratikus ellenőrző intézményrendszert megbénító különleges jogrend kihirdetése mellett döntött, mégpedig indoklás nélkül.

Az Alaptörvényben szabályozott különleges jogrendi állapotok különböző megoldásokat intézményesítenek a végrehajtó hatalom parlament általi ellenőrzésének biztosítására. A különleges jogrendek legtöbb formáját csak az Országgyűlés rendelheti el, azaz a jogrend és a közhatalom-gyakorlás „normális” működésének ideiglenes felfüggesztéséről a népszuverenitást megtestesítő Országgyűlés dönthet.

Nem ez a helyzet a hatályos veszélyhelyzeti állapotban, ahol a döntés – az Alaptörvény értelmében – *kizárólag a kormány hatásköre*, ahogyan a veszélyhelyzet megszűnésének megállapítása is kizárólagos kormányzati kompetencia.

Veszélyhelyzet esetén az Alaptörvény az Országgyűlés számára egyetlen jogosítványt biztosít: a kormány által tizenöt napra meghozott rendkívüli intézkedések hatályának meghosszabbításához parlamenti felhatalmazás szükséges. Az Or-

szággyűlés eme jogosítványa egyben azt is jelenti, hogy ezt a felhatalmazást az Országgyűlés bármikor visszavonhatja, ami azonban nem a veszélyhelyzet végét, csupán a kormányzati intézkedések hatályának megszűnését eredményezi.

Az Országgyűlés jelenleg az éves rendes tavaszi ülésszakát tartja, és normál ügymenet szerint ülésezik. Ha a veszélyhelyzet fennállása alatt az Országgyűlés ülésezik, egyidejűleg két rivális jogalkotó szerv is működik, mivel az Országgyűlés hatáskörébe tartozó, a veszélyhelyzettel összefüggő kérdésekről az Országgyűlés és a kormány is dönthet. Ez a megoldás, a jogalkotás technikáját tekintve, leginkább a pártállami időszakban létező intézményi viszonyokhoz, az Országgyűlés és az ún. Népköztársaság Elnöki Tanácsa közötti kapcsolathoz hasonlítható. Az Elnöki Tanács, igaz, csak akkor, amikor az Országgyűlés nem ülésezett, törvényerejű rendeletekkel törvényhozási tárgyokban törvényt módosított, illetve törvényhelyettesítő rendeletet bocsátott ki, amit az Országgyűlés azonban átírhatott vagy hatályon kívül helyezhetett.

Döntés eddig nem született a parlament működésének felfüggesztéséről, ugyanakkor a kormány éppen arra hivatkozva indokolja az időkorlát nélküli felhatalmazás biztosítását a rendkívüli intézkedések megtételére, hogy a parlament a megbetegedések miatt működésképtelenné válhat.

Az Országgyűlés működését meghatározó jogi rendelkezések – ideértve a házszabályt is – nem szólnak az online ülésezés lehetőségéről. A kormány képviselői szerint ennek előkészítése, az alkotmányos és

technikai feltételek megteremtése több hónapot venne igénybe. Ez az érv azonban aligha állja meg a helyét. Az Országgyűlésnél nagyobb Európai Parlament például azonnal váltani tudott, hogy a képviselők fizikai távollétében is működhessen: ehhez technikailag mindössze a képviselők birtokában lévő számítógép, nyomtató és szkener kellett.

A végrehajtó hatalom rendkívüli cselekvési lehetőségét a korlátozott időtartamú felhatalmazás mindenképpen korlátozta volna. Ezt a kormánytöbbség, valódi céljait értelmetlen mellébeszéléssel palástolva, azért sem vállalja, mert a felhatalmazás biztosításához szükséges kétharmados parlamenti többség nagyon ingatag, egyetlen kormánypárti politikus kiesésével akár meg is szűnhet.

(*Március 31.*) Negyvenhat új fertőzött, egy halott.

Orbán mai videójában az Instagramon azon sajnálkozott, hogy miután az ellenzék – amely bármibe belement volna, azzal az egyetlen feltétellel, hogy a különleges jogrend határozott időre szóljon – nem szavazta meg a veszélyhelyzet meghosszabbításáról szóló javaslatot „néhány fontos döntésünk hatályát veszítette, léket kapott a védekezésünk hajója”, de sebj a léket befoltozta.

(*Április 1.*) Harminchárom új beteg, négyen haltak meg.

Ma éjjeltől a járvány kitörése óta először, igaz, csak megyei bontásban, de közzétették a területenkénti fertőzöttségi adatokat. Arról egy árva szót sem szóltak, hogy eddig miért nem. Emlékezzünk, a mondas eredetileg az volt, hogy a területi adatokat adatvédelmi okból

nem hozzák nyilvánosságra, majd perszonalizált formában a kegyeleti jog súlyos sérelmével közzétették az elhunytak kórtörténeti adatait.

Meglepően jól működik a home office, hatékony EKINT-értekezlet, utána a Budapesti Könyvszemle szerkesztősége, aztán írom, írjuk a mosléktörvényről szóló állásfoglalásunkat. Ha jól emlékszem, a mosléktörvény Fleck Zoltán nyelvi leleménye, egy értekezleten említette, mennyivel találóbb, mint az eddig használt salátatörvény! A salátában egymáshoz illő, illeszkedő elemek kerülnek ízléses rendben egymás mellé. Ha kovászos uborkát kevernek a pitéhez, almacsutkát a kaviárhoz: az moslék. Akár ez a törvényjavaslat. Estére, éjjelre. Hogy is volt? Olyan álmos vagyok, hogy mire a fejem eléri a párnát, már alszom.

A mosléktörvény szerint minden önkormányzati döntés, ideértve például az éhező kisnyugdíjas, a munkanélküli pár ezer forintos segélyezését is, ötnapos gondolkodási idővel a megyei, fővárosi védelmi bizottság előzetes jóváhagyásához lett volna kötve. Tudok olyan polgármesterről, aki, mert nem volt helyes néhány órát sem várnia, hajnali háromkor írt alá járványvédelmi eszköz beszerzéséről szóló döntést. A törvény hatálybalépése után ezzel is várnia kellett volna. Az önkormányzatok által normál ügymenetre tervezett szociális támogatási keretek a munkanélküliség növekedése, a szociális rászorultság tömegessé válása következtében gyorsan elapad. Helyben készültek olyan felmérések, hogy ezek forrását kétszeresére, pesszimista forgatókönyv esetén két és félszeresére kellene emelni. Az örült hatáskörelvonást inkább

visszavonták, mégpedig azzal az indokkal, hogy a kormány „a lehető legszélesebb körű, pártpolitikai határookra tekintet nélküli összefogásra” törekszik.

A járvány idején a múzsák hallgatnak. Magyarországon színházi előadásokat a veszélyhelyzet idején egyáltalán nem tartanak. Ugyanezen javaslat szerint a „lehető legszélesebb körű, pártpolitikai határookra tekintet nélküli összefogás” jegyében azokat az önkormányzati fenntartású színházakat, amelyeknek fenntartását az önkormányzatok nem tudják önállóan biztosítani, és ezért állami támogatást is igényelnek, olyan felügyelőbizottságok alá kell rendelni, amelyek öt tagja közül hármat a miniszter nevez ki és hív vissza.

A járvány idején a kormány szerint a „lehető legszélesebb körű, pártpolitikai határookra tekintet nélküli összefogás” jegyében éppen most jött el az ideje az anyakönyvi eljárásról szóló törvény olyan módosításának, amely szerint Magyarországon a biológiai nem törvényesen nem lehet megváltoztatható!

A járvány idején a „lehető legszélesebb körű, pártpolitikai határookra tekintet nélküli összefogás” jegyében a javaslat úgy módosítja a Városliget megújításáról és fejlesztéséről szóló törvényt, hogy eltörölte a fővárosnak a területre elrendelt változtatási tilalmát.

Későbbi eleme a történetnek, de folytatható: például a kormány szerint mostanában van ideje a kulturális szféra dolgozói közalkalmazotti státuszának megszüntetésére.

(Április 2.) Magyarországon egy új halott. Döbbenetes, hogy amíg Spanyolországban 72 ezer fertőzött mel-

lett 9400-an, addig Németországban 58 ezer fertőzött mellett 930-an haltak meg eddig. Majdnem tízszeres különbség.

(Április 3.) 623 fertőzött, újabb öt halott. Eddig az volt a mondás, hogy a háziorvosoknak védőeszközöket nem ad az állam, oldják meg maguk, ahogy tudják, ahogy akarják. Amúgy tíz háziorvos közül négy hatvanöt év feletti, nekik tehát nem lenne szabad a betegekkel találkozniuk, a többiek munkája az amúgy is nagyobb forgalom miatt többszöröződött meg. Mostantól legalább ígérenek valamit.

Ma Orbán arról beszélt, hogy Brüsszel az ellenségünk. „Brüsszelben ülnek valami buborékban, és osztják az észet, ahelyett, hogy mentenék az életet, ne hagyjuk magunkat provokálni. [...] Tényszerűen hamis állítások azok, amikkel operálnak az ellenfeleink, ebben az esetben nyugodtam mondhatom, hogy az ellenségeink.”

A koronavírus még nem érkezett meg a borsodi falvakba, de az éhezés és a fázás már igen. Tömegesen vesztek el az állásukat az ingázók. Sem helyben, sem távol nincs munka.

A papok a hőseink. Orbán szerint a bátrak első helyén a papok, a másodikon az állami vezetők, a harmadik helyen a rendőrök, egyenruhások vannak. A sor végén szerénykednek az orvosok.

(Április 4.) Ötvenöten fertőződtek meg, hat új halott.

Egész Európa Orbán önkényeskedő rendszerének kritikájától hangoz. Ami a legmegdöbbentőbb, hogy még a bírálat tárgyát tekintve is összes kritikusa az orbáni propaganda foglya. Ebben a mindig felü-

letes világsajton kívül jócskán van felelőssége az ellenzéknek is. A valóság azon hazug orbáni interpretációját harsogja a világ, miszerint a korlátlan időtartamra meghirdetett veszélyhelyzet megszüntetése az Országgyűlés kezében van. Erre a bírálók azzal vágnak vissza, hogy de hiszen ott Orbánnak kétharmada van, amire Orbán ríposztja így szól: 2018-ban így döntött a magyar nép. Ezzel szemben az igazság az, hogy a veszélyhelyzetet kizárólag a kormány, illetve, figyelemmel annak ügyrendjére, személyesen Orbán Viktor szüntetheti meg. Az Orbán által amúgy uralt Országgyűlés elvben ugyan visszavonhatja a felhatalmazását a rendeletek kiadására, ám ez nem érinti a veszélyhelyzet fennmaradását.

(*Április 5.*) Már 733-an fertőzöttek meg, mára pedig ez a szám 55-tel nőtt, ketten megint meghaltak. Az ATV eközben karizmatikus alapkarakterének megfelelően arról az örömhírről számolt be, hogy csökkent a halottak száma. Az elhunytak közül néhányan már most, jóval a végítélet előtt feltámadtak, új életre keltek. Budapesten sok fertőzött van.

(*Április 6.*) Tizenegy új azonosított eset, négy halott. Orbán, ez számomra érthetetlen, hirtelen kampányüzemmódba kapcsolva, megígérte évente egy héttel növekvő ütemben a 13. havi nyugdíjat! Azaz a brutális pénzromlás idején a jövő év februárjában egyheti nyugdíj-kiegészítést adnak (pontosabban, persze, ő adja).

Botka Szegedről Facebook-posztban azt javasolja, hogy amelyik cég 2010 óta több mint 5 milliárd forint értékben nyert közbeszerzést, az hozzájárulásként fizesse be a szoli-

daritási alapba ennek az összegnek az egy százalékát, amelyik több mint 10 milliárdot nyert, az két százalékot fizessen, akik 100 milliárd forintnál többet kaptak, azok hármat adjanak az alapba. Ez összesen 120 milliárd bevételt jelentene. Jobb körökben erre azt kell mondani, hogy szociális demagógia. Nekem mégis tetszik.

Magyarország százezer maszkot és ötezer védőruházatot küldött az észak-macedóniai védekezéshez. A térség ilyen formájú segítése azért is fontos, mert ha a nyugat-balkáni országok legyengülnek, akkor nem tudnak hatékonyan védekezni a migrációs nyomás ellen sem – húzta alá Szijjártó Péter. Jó a szíve a mi kormányunknak.

(*Április 7.*) Ennyi halottunk még nem volt: kilenc egyetlen napon.

A Hír TV sajnós némileg késve jelent be, tovább már nem titkolhatja el a valót, ma végre lehullt a lepel, a szakértők erősen valószínűsítik, hogy valóban Soros György amerikai spekuláns áll a forintromlás mögött. Az titok persze, hogy miért nem szóltak időben. Ráadásul most, feltehetően pont a Hír TV igazságbombájára reagálva, erősödik a forint. Ebből is látszik, Sorost minden hájjal megkenték.

(*Április 8.*) Hetvennyolc új fertőzött, tizenegy halott.

(*Április 9.*) Nyolcvanöt fertőzött és nyolc halott. A hírek szerint a Lehel téri piacon megbüntették az első feketézőt, mert drágán adta a csirkét. Müller Cecíliát azzal védik a közösségi oldalon, hogy szegény semmiről nem tud semmit, és ezért beszél alternatív grammatikával ennyi furcsaságot. Elfogadom, tegyük hozzá, az is furcsaság, véletlenül sem szól

a kormánypropagandától hajszálnyi eltéréssel sem. Most literátor hajlamaiba is betekintést enged: arról beszélt, hogy az ünnepre készülődve, kívül és belül egyaránt legyünk tiszták. Szerinte ezzel a „nagy költőt” Wass Albertet idézte, valójában viszont leginkább Márai füveskönyvének egy passzusára hasonlított kicsit az, amit mondott. Ugyan ez sem lenne örömtelibb, de mikor tulajdonít valamelyik kormányember Márainak egy Wass Albertet?

(*Április 10.*) Áder János, az államfők közt utolsóként, a nagyhét alkalmából a járvány ügyében megszólalt, igyekezett, Teréz anya szavait idézve, a személyes és a közösségi felelősséget összekötni. A szándék legalább helyes.

Egy nap alatt negyedével nőtt a fertőzöttek száma. Ez arányában nagyon sok. Orbán most már 7500-8000 szükséges lélegeztetőgépről beszél. Emlékezzünk arra, hogy Hadházy jóval a járvány előtt az Országgyűlésben tette szóvá, hogy az egyik szerinte elcsalt közbeszerzésen Magyarország a piacihoz képest kétszeres áron vett lélegeztetőgépeket. Miután Hadházy megmondta annak a cégnek a nevét is, amelyik a szerződési ár feléért szállított volna, Orbán magából kikelve vádolta meg korrupcióval. Csak mert bement az olcsóbb ajánlatot. Ha, amint sejttem, Hadháznak volt igaza, most közelebb lennénk ahhoz a 7500-hoz.

Orbán, rádióinterjú: „Az ellenzék esetében a járvány idején is a kormány megbuktatása a cél, viszont még egy idősotthont sem képesek működtetni.” Karácsony erre dokumentumokat vett elő, amelyekben a főváros kéri, hogy a kórházakból az otthonba visszaküldött embereket

szűrjék. A fővárosi kormányhivatal vezetője az egyik bemutatott iratban kifejtette, hogy szakmailag nem indokolt annak a betegnek a tesztelése, aki kórházból visszakerül az idősotthonba.

(*Április 11.*) Százhusz új fertőzött tegnap, nyolcan haltak meg.

Délután az ábrahámi szőlőhegyről az erdei ösvényen a hegyoldalban, a tölgyesen, az akácson és a borókáson keresztül leereszkedünk munkagépek kitaposta úton a kvarchomokbánya (Kvarc Ásvány Kft.) által még használt és már elhagyott bányatavakig. M. szerint ez a homokdűnés táj olyan, mint a sivatag. Szép, mondom. Szerinte meg nem. Vajon mitől szép és mitől nem a sivatag? Kiérünk Kisörsön keresztül a betonútra, mely a szurdokon keresztül visz vissza Salföldről Ábrahámra. A reggeli hegykerüléssel együtt, ahogy rendesen, ma is megvolt a tíz kilométer. Magán- és kutyaboldogság.

(*Április 12.*) Száz fertőzött, az eddigi legtöbb: tizennégy halott.

Nem tudtunk semmit Badacsonytomaj Szabad Állam rendelkezéséről, ezért húsvétvasárnap az erdő szélén jóhiszemű határsértést elkövetve átsétáltunk, ráadásul háziállat kíséretében a Badacsonytomajhoz tartozó Badacsonyörsön. Viszont tartózkodtunk a szeszes ital fogyasztásától.

„2020. április 10-én 10.00 órától 2020. április 13-án 24.00 óráig terjedő időtartamra Badacsonytomaj Város Önkormányzata Képviselő-testületének egyetértésével a kijárási korlátozására a Kormányrendeletben foglaltaktól szigorúbb szabályokról rendelkezünk: 6 óra és 22 óra között egyéni szabadidős sport-

tevékenység, szabadidős célú gyalogos közlekedés és háziállat közterületi sétáltatása céljából tartózkodni tilos! Szeszes ital fogyasztása tilos! Csoportosulni tilos! 6 óra és 22 óra között badacsonytomaji állandó lakóhellyel vagy badacsonytomaji tartózkodási hellyel rendelkező természetes személy tartózkodhat.”

(*Április 13.*) Negyvennyolc fertőzött, tíz új halott.

A második kórházigazgatót rúgja ki a nyilvánosság elől bujkáló Kásler. A fehérvári kórházigazgató állítólag egy adatot késve adott meg. Az Országos Rehabilitációs Intézet igazgatójának pedig kétszáz ágyat (!) kellett volna kiürítenie, de ezzel a felmentés indoklása szerint késlekedett. Mellette tüntetett ma több száz beosztottja, levelet írtak Orbánnak, a döntést megalapozatlannak és teljes mértékben igazságtalannak tartják. A menesztés indoklásában leírt állításokat pedig a leghatározottabban visszautasítják. A kormányzati televízióból ismert propagandisták pedig a hatalommegosztásról papoló nyugat-európai liberálisokon élezik sok mindenre használt nyelvüket. Nem szégyellik magukat ezek az európaiak? Hatalommegosztás? Bruhaha?

(*Április 14.*) Halottak. Esterházy Péter ma lenne hetven. Még csak. Amíg élt, biztonságban éreztem magam (biztonságom szavatoltnak éreztem), amióta nincs, úgy érzem, több a félnivalóm. Mintha siratóasztal szony volnék.

Ma ötvennégy betegről, tizenhárom új halotról hallottunk.

Attól izzik a közösségi média és a független online sajtó, hogy mozgásképtelen, daganatos betegeket, végstádiumban levőket, demenciában szenvedőket raknak ki a kórhá-

zakkból, hogy helyet csináljanak a koronavírusos eseteknek. Tegnap az Országos Rehabilitációs Intézet igazgatójának leváltásánál olvastam, hogy az igazgató állítólag túlságosan védte a betegeit, ma arról, hogy a Jahn Ferenc Kórház krónikus belgyógyászati osztályáról, ahol ezek szerint értik az idők szavát, részvétlen agresszivitással hívogatták a hozzátartozókat, eltávolítják a kórházi ápolásra szoruló betegeket. Az állami betegjogi szervezetek a hírek szerint részben elérhetetlenek, részben némák.

Az Index kérdésére – miszerint „szerdáig az ágyak 60 százalékát kell felszabadítani a betegellátó intézményekben. Hogy haladnak a kiürítéssel?” – ki merik jelenteni, hogy csak olyat küldenek haza, akinek megoldható a gyógyítása otthon (nemcsak orvosszakmailag, hanem emberileg is). Azt a kérdést, hogy jó-e a fűnyírólév, hogy mindenhol 60 százaléknyi ágyat kell felszabadítani, mérlegelés nélkül, az operatív törzs sajtótájékoztatóján nem tették fel, ehelyett azt kérdezték meg, miért 60 százalék. Müller Cecília szerint a járvány miatt van erre szükség. Ettől okosabbak lennénk? Utóbb Müller Cecília asszony azt mondja, hogy „április 19-ig kell a kórházaknak 50 százalékos ágykapacitást előkészíteni. A következő ütemben kell ezt 60 százalékra növelni, vagyis száz ágyból hatvan ágynak kell majd készen állnia koronavírusos betegek ellátására.”

Az információszabadság úgy hiányzik, mint az éhezőnek a falat kenyér. A betegek elzavarása, a kórházkisöprés ügyében az állami propaganda követhetetlen. Jelenleg 854 koronavírusos beteg van

a kórházakban. Az egészségügyi rendszer tartalékában országosan eddig is több ezer üres ágyat tartottak nyilván, persze bizonyára komoly szervezési feladat az elkülönítés megoldása. A kórházi ágyak előbb 50, majd 60 százalékát kellett üressé tenni szerdáig, ez 30-36 ezer ágy. Vagy-vagy. Ha elhinnénk, hogy tíz kórházi ápolat közül hat anélkül hazazavarható, hogy életesélyeiket veszélyeztetnénk, mit kellene gondolnunk a kórházigazgatók és a kórházi kezelésről döntő orvosok eddigi magatartásáról? Időközben a hírek szerint létrehozna nyolctíz mobilkórházat is. A napokban számos beszámoló alapján biztosan tudjuk – gyakorló orvos, családtag beszél erről, nyilvánosan –, hogy küldenek haza demens, végstádiumos, rákos betegeket is. Vajon miért nem ütemesen biztosítanak szabad ágyat a járvány követelménye szerint? Tudják, csak nem mondják, hogy napokon belül negyvenötvenszereződni fog a fertőzöttek száma? Ez nem tartozik ránk? Vagy titokban áttérnének a nyájimmunitás politikájára, csak ezt eltitkolják a nyáj elől? Vagy ez megint valami átláthatatlan, lelketlen kommunikációs mesterterv?

Legeza Örs negyvennyolc éves fizikus, az MTA doktora, koronavírus-fertőzött beszámolója pokoljárásáról. A háziorvos kérése ellenére sem tesztelték és a László kórházból is hazaküldték: „Végül csaknem egy héttel az első jeleket követően vizsgálták meg, és kiderült, hogy koronavírusos. Müller Cecília tiszti főorvos egyébként minden tájékoztatóján elmondja, a háziorvos elrendelésére kötelező elvégezni a tesztet.” (Index)

(*Április 15.*) Ma hatvanhét és tizenkettő. Az ápolók némelyike sírva hívja a családtagokat, hogy béna, amputált végtagú vagy demens hozzátartozóikat vigyék haza.

Vojnich Erzsébet az elmúlt két évben festett izgalmas, arc nélküli, műanyag kezelábasokba burkolt alakos képeinek cikluscíme szerintem A világjárvány előérzete lehetne.

(*Április 16.*) Nyolc ember meghalt, hetvenhárom új fertőzött.

(*Április 17.*) 1263 ismert fertőzött, tizennégy halott, nyolcszázötvennégy koronavírusos van kórházban.

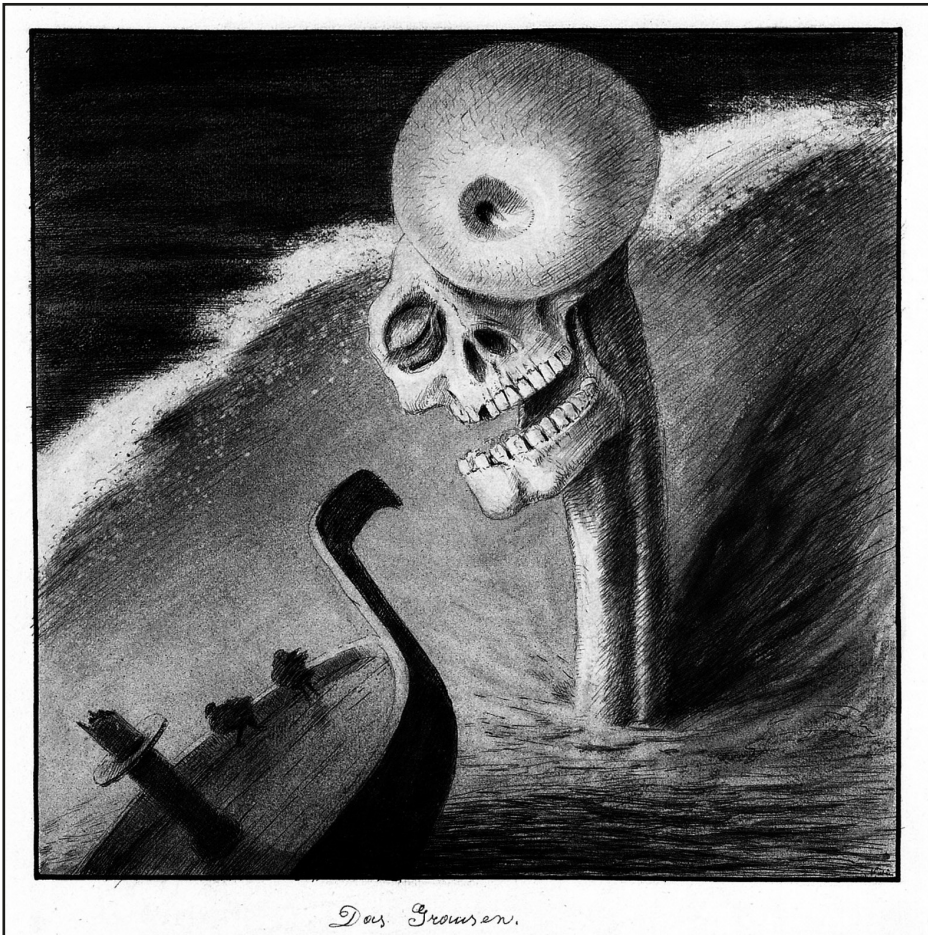
Ma megismerkedtünk Rozival, a gyereklelkű nyolcéves labradorral, aki a Vasút utcában lakik. Soma kutya egy hónapja először kergetőzött szabadon kutyabaráttal.

(*Április 18.*) Úristen, közérdekű adatok nyilvánossága Magyarországon! A betegek hazaküldése terén teljes a kommunikációs káosz. Ma a tiszti főorvos eddigi szavait egyszerűen elfelejtve már nem az ágyak 60, hanem 50 százalékának felszabadításáról beszél. Ugye, a múlt heti miniszteri utasítás még legalább 60-ról szólt. Müller Cecília szerint a kórházakban 66 ezer ágy van, kihasználtságuk 65-70 százalékos (ezt eddig tudtommal nem mondták). Ez azt jelentené, hogy nagyjából 20 ezer szabad ágy van, és, gondolom, ezt már nem mondta, akkor körülbelül 15 ezer vagy ennél valamivel kevesebb beteget raktaraknak ki a kórházakból. De továbbra is az a kérdés, hogy ez a hatalmas tartalékkapacitás miként viszonyul a jelenleg 854 kórházban ápolat koronavírusoshoz, a fertőzés milyen dinamikájával számolnak? („A múlt héten kapták meg a kórházak vezetői az Emberi Erőforrások Minisztériumá-

nak levelét, ami a kórházak kiürítéséről, ágykapacitások felszabadításáról szóló miniszteri utasítást tartalmazza, derül ki az RTL anyagából. A levélben Kásler Miklós arra utasít minden vezetőt, hogy április 15-ig tegyék szabaddá az alájuk tartozó kórházak közfinanszírozott ágykapacitásának minimum 60 százalékát.”)

(Április 19.) Már 1916-an megfertőzöttek, meghalt újabb 17 beteg, természetesen krónikus, mert nálunk más nem hal meg koronavírusban, csak krónikus betegek.

Orbán, szakemberekre hivatkozva közölte, hogy május 3-ra várja a járvány csúcspontját; sajnos nem mondta meg, hány órára!

Mit dúdol a koronavírus?

Hova tűntek azok az idők, amikor Magyarország és Szerbia ellentétes oldalon voltak? Magyarországon közmegegyezéses rendszerváltás történt, Szerbiában etnikai háború folyt. Manapság azonban sokkal több köztük a hasonlóság, mint a különbség, nem csoda, hogy a két ország vezetői gyakran találkoznak. Ebben az évben Orbán Viktor a szerb elnök meghívására a Duna belgrádi partszakaszán hajókázva gyönyörködött a szerb főváros látványában, majd újra kirándult Belgrádba, a vírusjárvány tetőzése előtt pedig Aleksandar Vučić szerb államfő Budapesten látogatta meg Orbán Viktor magyar kormányfőt, hogy a két ország viszonyáról, a koronavírusjáról és a migránskérdésről cseréljenek véleményt. Közben a kínaiak építik a Belgrád–Budapest vasútvonalat. Az egyetértés nagyfokú, azonban a migránskérdésben akad némi különbség, a hivatalos információk szerint Szerbiában körülbelül nyolcezer migráns tartózkodik, ezeket a szerb rendőrség és a katonaság a vírusjárvány előtt összeteltele és tesztelte. Csodák csodájára egy fertőzöttet sem talált köztük. A migránsok békésen éldegélnek, a karanténokban szájmaszkot gyártanak a szerbiai polgárok részére; többen közülük közmunkát is vállaltak.

A másik különbség a válságtörzs összetételében és látványában mutatkozik meg. A szerbiai válságtörzsben nem szerepel egyenruhás személy, az orvosokat Predrag Kon

képviseli, aki egy alkalommal a tévében kiváló gitárművészként mutatkozott be. Zsidó énekszámokat adott elő. Ilyesmire a magyar rendőr alezredek nem vállalkoztak. A még nagyobb különbséget jelzi a válságtáb tagja, a színésznőre emlékeztető, rendkívül csinos Darija Kisić-Tepavčević, aki nem idéz Wass Albert álnéven Márai Sándor-szöveget, hanem bájosan mosolyogva sorolja fel az elkeserítő adatokat. A tévénézők néha sikamlós megjegyzéseket tettek a szépségére, de azért elfogadták. Egyedül a köztársasági elnök, Aleksandar Vučić gyakori megjelenése ellen emelnek kifogásokat, úgyhogy Belgrádban volt olyan eset, amely még Ana Brnabić kormányfőt is felháborította. Történt ugyanis, hogy az esti híradó után, tehát nyolc órakor az emberek az erkélyről megtapsolják az orvosokat és az ápolónőket, de az egyik este Belgrádban hangosan skandálni kezdtek, hogy „Vučić maradj otthon”.

A békétlenkedésben Szerbia és Magyarország valóban nem hasonlít egymásra. Elképzelhetetlen, hogy miközben a katonák az utcán teljes fegyverzetben járőröznek, Budapesten kórusban skandálják, hogy Orbán Viktor maradjon otthon. A magyar nemzet nagy többsége tiszteli a tekintélyeket, a főméltóságokat, nincs benne olyan anarchikus indulat sem, mint amilyen a szerb-
ben vagy a horvátban létezik. Zoran Milanović horvát államelnök ezt gavallérosan nyugtázta is. Megállá-

pította, hogy az európai kormányok különböző módon küzdenek a vírusjárvány ellen, így például a magyar kormány teljhatalmat kapott, ám – tette hozzá – ebbe ő nem szól bele, ha a magyarok ezt tartják jónak, akkor legyen.

A szerbek nyakas viselkedésére a Szerbia megsegítésére érkező kínai orvosok is felfigyeltek, ezért éppen az ő megfigyeléseikre és tekintélyükre hivatkozva a kormány rendkívül szigorú kijárási tilalmakat rendelt el. Nem is kellett hozzá a parlament. Nyilván kínai hatásra írmagja sem maradt a liberális engedékenységeknek, és rendkívül szigorú intézkedések léptek életbe: a nyugdíjasok csak hetente egyszer hagyhatják el a lakásukat: bevásárlás céljából péntek reggel 4 és 8 óra között. Az indoklás szerint ők egyébként is rossz alvók, nekik nem okoz gondot a hajnali sorban állás. A rendelet megszegése szigorú büntetést von maga után. Az újságok hírül adták, hogy egy nyugdíjast háromévi börtönbüntetésre ítélték, mert vette magának a bátorságot, és egy délután gondtalanul flangált a városban. Hiába panaszozzák a 65 évnél idősebb polgárok, hogy a házi kedvencek jobban járnak, mivel őket este nyolc és tíz óra után sétára vihetik a 65 évnél fiatalabb gazdáik. A többi polgár legalább délután ötig szabadon járhat-kezelhet, azonban a kínaiak jövetele után ezt is megszigorították. Már két hete péntek délután öttől, hétfőn reggel ötig senki sem léphet az utcára, úgyhogy nemcsak délután öt után, hanem egész szombat és vasárnap Újvidék is szellemvárosra hasonlít.

A polgárság fanyalog a kínai zabolázás miatt, de a politikusok úgybuz-

gón követik tanácsaikat. Szinte lehetetlen, hogy a kelet-közép-európai antikommunista pártvezetők milyen lelkesen beszélnek a kínai kommunista vezetőkről. Szerbiában eddig csak a legjobb barátoknak nevezték, Vučić állam- és pártelnök azonban újabban testvéreknek titulálja őket. A kínai kommunisták népszerűsége a volt szocialista országokban egyre nagyobb, úgyhogy nem véletlenül terjed a szlogen: „Kísértet járja be Európát, a kommunizmus kísértete.”

A vörös dzsekibe öltözött kínai orvosok azonban rendkívül mértéktartók, politikai kérdésekről nem nyilatkoznak, de azért diplomatikusan kifejezik véleményüket. Történt ugyanis, hogy egy napon meglátogatták Tito marsall dedinjei sírját. Megható volt látni, hogy a vörös dzsekis kínai orvosok hogyan tisztelegnek szájmaszkkal az arcukon Tito síremléke előtt, ami bizonyára kellemetlenül érintette Aleksandar Vulin szerbiai hadügyminisztert, aki éppen a járvány előtt tette tiszteletét Slobodan Milošević požarevacai sírjánál, mondván, hogy Milošević nagy nemzeti hős volt.

A 65 évnél idősebbek azonban rávasszul kijátsszák a kínai kommunistákat és a szerb antikommunistákat is. Ők elsajátították az ellenállás kultúráját az előző rendszerben. Nem is csodálkoztam tehát, amikor az ablakban bámészkodva megpillantottam a szomszédos tízemeletes háztömb tetején fehér trikóban le-föl futkározó idős polgártársakat.

Az élet ezekben a napokban másról sem szól, csak a koronavírusról, a karanténbeli élményekről. Az írók, az irodalomtudósok, az egyetemi tanárok nagy buzgalommal számolnak

be mindennapi életükről. Néha úgy tűnik, hogy a karanténban fedezték fel, hogy van élet valahol máshol is, nemcsak a kapitalista lombikban. Az egyik főzőcskészik, a másik szobabiciklizik. Rövid idő alatt anynyi koronavírus-napló látott napvilágot, mint csillag az égen, ezért Seid Serdarević a zágrábi Fraktura könyvkiadó szerkesztője nem véletlenül kesergett azon, hogy rövidesen rengeteg, a karanténról szóló gyöngécske regénnyel fogják ostromolni. Nem kétlem, hogy igaza van. Szerintem először a romantikus/szентimentális írók nyalogatják magánéletük sebeit, felsorakoztatják a régi szép privát emlékeket, a főzőcskészést és az álmodozást, s arról me-rengenek, hogy jaj istenem, mennyi gond kínozza őket, milyen kínos ez a bezártság. Aztán következik a részletes leírás a virágoskertekről, a kihalt utcákról. Szóba kerül természetesen Proust is, mert az eltűnt idő a karanténban fontos szerepet játszik. A francia író elmaradhatatlan teasüteményeiről sem feledkeznek meg. Ráérezve, hogy e mélabús történetek esetleg giccses diskurzussá válnak, színre lépnek a formabontó sztárírók is, akik ironikus és groteszk hangon ábrázolják a koronavírusos idők bugyrait, lehugyozzák a virágosker-teket és iróniával fűszerezett bizarr hangnemben szólnak az új apokalipsziszról, amivel elnyerik a szépérzékű kritikusok elismerését.

Nem zárom ki, hogy születik néhány fontos mű is, csakhogy azok elsősorban nem feltétlenül a korona-vírus által ránk kényszerített karanténról, főleg nem a privát motyókról szólnak, hanem arról a jó néhány év-tizedes szellemi karanténról, amelyben meghúzódtunk, vagy pedig nem

akartunk tudomást venni róla. A ko-ronavírus ránk oktrojálta azt, amit az előző években önszántunkból vállaltunk, és ezzel feltárta az önként vállalt világunk fonákját.

Nesze nektek intimizmus, dúdol-ják majd kórusban a ránk leselkedő vírusok. Most aztán elbíbelődhetnek lelki fájdalmaitokkal.

Sokan attól tartanak, hogy a ko-ronavírus nem csupán az embert támadja meg, hanem a demokráciát is. Rá hárítjuk a demokrácia halálát, megfeledkezve arról, hogy már évekkel ezelőtt kezdtük ásni a sírját. A felvilágosodás halott, mondogattuk. Kant halott, tettük hozzá. Marx halott, ordítoztuk diadalmasan a köztereken. A baloldal halott, lelkendeztek a narciszoid széplelkek szalonjaiban. A lázadás halott, örvendeztek a feltörekvő új yuppie-k tudományos konferenciáin. Az új Nárciszok bejelentették, hogy saját kis buborékjaikban szabadon élük életüket, élvezkednek a hideg textusokban, párbeszéd nincs, nyílt színen nem fognak szembenézni az ellenféllel, vesszen a világ, csak a buborékot ne érje károsodás. Ezek után nem kiáltanám ki bűnbaknak a koronavírus, a kollektív konformizmus már régen megszülte a dik-tatúra utáni vágyakozást. Vajon nem ugyanaz történt velünk is, mint Stefan Zweig nemzedékével a század-előn? Vajon nem nehezedett-e fiatal-ságunk lelkére a tisztességtelen és lelkileg egészségtelen elhallgatás? Vajon a hetvenes években, vagyis az ólomidők kezdetén nem gubódz-tunk-e be az irodalmi ambíciónkba? A kellemes és élvezetes irodalmi bu-borékba? Aztán a koronavírus fejbe kólintott bennünket, „ránk omlottak a falak”, „beszakadt a fejünk fölött

a tető”, mi pedig a „szabadság hanyatlásának” mérgezett levegőjében fogyasztjuk a felelőtlenség korának gyümölcseit.

Nem arról lesz tehát szó, hogy a koronavírus-járvány új fejezetet nyit az életünkben, inkább csak arról, hogy immáron erkölcsi, avagy jogállami aggályok nélkül érvényesül a tekintélyelvűség, amelyet szellemi buborékjaink intimizáló világában már évekkel ezelőtt sutyiban és rosszkedvűen elfogadtunk. Kétségtelen, hogy a hatalom be fog keményíteni, főleg a szegénység sújtotta rendszerváltó országokban, ahol az abszolutizmusra törekvő pártvezetők ígéretei az elkövetkező gazdasági válságban termékeny talajra találnak a demokráciából kiábrándult polgárok között. A bekeményítésre akad elég magyarázat, a koronavírus ugyanis nem csak a félelmet gerjesztette, hanem a vezetők ka-

rizmáját is erodálta, amitől a jelenkori autokrácia is kocsonyás lesz. Az újdonság csupán az, hogy amit eddig szórakozottan, esetleg duzogva és sértődötten elfogadtunk, azt most az ismeretlen erőktől való félelmünkben rossz lelkiismerettel önként vállaljuk. Hogy könnyítsünk a lelkünkön, azzal igazoljuk magunkat, hogy nem is vagyunk fontosak, s vádoljuk a társadalmat, mert az irodalomnak a közéletben nincs többé akkora társadalmi presztízse, mint valaha. Hát nem mi írtunk vaskos könyveket, remek esszéket arról, hogy az irodalomnak semmi köze a való élethez? Akkor mért panaszkozunk arra, hogy megvalósultak az elképzeléseink?

Azoknak, akik mindezt nem tudják simulékonyan elfogadni, nem marad más hátra, mint felhúzni a fehér trikót, és valamelyik tömbház tizedik emeletén le-föl futkározni.

Alfred Kubin: Az utolsó kaland

A betegség szele

(*Március 18.*) Tegnap ötven lépést sem tettem, csak telefonáltam, interjúkat adtam, javítottam, a barátaimat, ismerőseimet nyugtatgattam. Minden csatornán ömlenek az információk, már nem győzöm olvasni, próbálom megtalálni a legfontosabb pontokat, gyűjtögetem őket, hogy a járvány végén le lehessen vonni a tanulságokat. Este az ATV-ben, az Egyenes beszédben Simon András kérdezett. Jól és jót kérdez, hagyja, hogy elmondjam, amit akarok. Skype-on ma nyilatkoztam először, hiányzott, hogy a kérdezőt nem látom, csak a hangját hallom, egy üres képernyőnek kellett beszélnem. Ráadásul dühös voltam. Pont előtte hívott fel majdnem zokogva egy régi kolléganóm, kórházban dolgozik, nincs védőfelszerelés, nem szervezik át az osztályokat, nincsenek felkészülve a járványos időszakra való átállásra. Meghallgatják, de még nem hisznek neki, pedig ő már látott járványt. Szenved amiatt, hogy mit tehetne még. Ezeket valahogy elmondtam a tévében is, nem tudom, ki mit értett meg belőle.

Éjjel egy másik volt kollégámmal beszélek, Amerikában egy nagy laborműszergyártónál dolgozik, és azon nevet, hogy az itthoni boltok nyitvatartási korlátozása alól a nemzeti dohányboltokat kivették. Azért nevet ezen kínjában, mert a koronavírus szövődményei a dohányosoknál sokkal gyakrabban alakulnak ki. Ma bejelentették, hogy az egész országban vannak megbetegedések,

a számuk alig nőtt az előző nap óta, jelenleg 58. A mondat melyik részét higgyem el? Az intenzíven – csak a László kórházban – kettőről négyre nőtt a kritikus állapotú betegek száma. Próbáljak jól aludni?

(*Március 19.*) Délelőtt egy barátom járt nálam, itt ragadt Spanyolországból. Titokban jött, mert az orvos öccse és annak orvos felesége féltik a 94 éves mamát, nehogy megfertőződjön. Mindketten, ha keveset is, de rendeltek a héten, csak az én barátomnak nem volt szabad hozzám jönnie, miközben az előző héten még minden nap együtt kávéztunk. Egysaroknyira laknak, vásárolni elengedték, de hozzám, azt már ne! És ők a legjobb barátaim. Nem tudtam eldönteni, dühös legyek-e, vagy nevessek rajtuk, annyi logikát nem találtam az indoklásukban. Ez viszont az egész napra jellemző volt. A feleségem tőlem próbálta megtudni, hány halott lesz az országban. Van-e és mekkora az esélye, hogy a mi családjunktól is meg fog valaki halni? Költözzünk vidékre, vagy ne? Hogyan oldjuk meg? A fiam elkezdett rettegni, hogy két hét múlva itt már bandák fognak rabolni...

Este felhívott és hosszan beszélt velem egy magánkórház tulajdonosa. A családja már vidéken van. A lánya most menekült haza San Diegóból, mert úgy érezte, hogy a kábítószeres bandáktól az elegáns negyedben, ahol lakik, nincs biztonságban. Érezhető volt egész nap a pánik. Rengeteg telefonhívásom volt, közeli és

távoli ismerőseim biztatást vártak tőlem, a napi életükhöz köthető kérdéseket tettek föl, hogyan menjenek például vásárolni, mit vegyenek fel, hogyan használják a kesztyűt. Estére elnyomott a fáradtság. Védőgát-lásos álomba próbáltam menekülni, de újra megszólt a telefon. Most megint fent vagyok, nyomaszt, hogy a szakmámba – légzési intenzív ellátás – nem mehetek vissza, pedig most lenne rá a legnagyobb szükség. Az ország egészségügye az összeomlás szélén, többek szerint túl optimista vagyok, amikor megszólalok. Egy kórházból felhívtak, azt mondták, hogy az ambulanciára érkező betegek jobb védőfelszerelésben vannak, mint az egészségügyi dolgozók. És kérem a lakosságot, hogy adják kölcsön az egészségügynek a maszkjaikat, az arcvédő szemüvegeiket az egészségügyi dolgozóknak, amit majd vissza-kapnak, ha a kórházakba megérkez-nek a védőfelszerelések. Megírtam az orvosi kamara elnökének, elmondtam egy hetilap újságírójának, de tudtam, hogy ez reménytelen. Még pénzt is inkább ajándékoznak ilyenkor, mint védelmi eszközt.

(*Március 20.*) Az apám azt mondta, úgy élte túl a munkaszolgálatot és a hadifogságot (mindössze hat és fél év), hogy nem hagyta el magát. Ha lehetett, mosdott, borotválkozott, akkor is, amikor ehhez senki-nek sem volt kedve a környezetében. Így ma én is ezt tettem, bár tudtam, hogy senkivel sem találkozom, ki se lépek ajtón, be se jön senki. Aztán a lányom meg az unokám még-is átjöttek a szomszéd sarokról, de mi eleve úgy döntöttünk, hogy karanténközösséget képezünk. A feleségem is átjár mindennap segíteni, velük lenni.

Én főleg olvasok, levelezem, és szenvedek, mert nem győzöm. Rengeteg telefonom van. Barátok, közeli és távoli ismerősök, sok újságíró is. Az újságíróknak személyes kérdése-ik is vannak. Szorgalmasan javítom az írásaikat, pontosítom a telefonon elmondott szavaimat. Magánküz-delmet folytatok azért, hogy a tisztí főorvost két szóban írjuk. Ez tudni-illik két szakma. A tisztiorvoslás az egyik, a főorvos a másik készség. A fürdőszobában fél füllel hallok, hogy Orbán a péntek reggeli megszólá-lásában mintha azt mondta volna, hogy van elég személyi védőeszköz az egészségügyi dolgozóknak, pont annyi, amennyi a járvány mostani szintjéhez szükséges. Na, ettől bedü-hödtem. Felhívtam az egyik napilap kedves újságíróját, hogy ez rémes, írja meg. Mondta, nem hallotta, én meg bizonytalan voltam, hogy ren-desen odafigyeltem-e, így elküldte az MTI anyagát a beszédről. Elolvasom, nincs benne semmi elfogadhatatlan. Meg is írtam rögtön a választ, bocsá-nat, bizonyára én voltam megalapo-zatlanul indulatos, de nem hagyott nyugodni a dolog, ezért később meg-kerestem a beszéd hanganyagát, és csodák csodája, tényleg elhangzott, hogy „mindenből van elegendő esz-köz a mostani fertőzési szinthez”, majd arról beszélt, hogy az egészség-ügyi dolgozók 10 százaléka megfertő-ződött Olaszországban. Holnap lejön a lapban a véleményem, majd meg-látjuk, lesz-e rá bármilyen reakció.

Este olvasom, hogy Olaszország-ban az egészségügyi dolgozók 20 százaléka fertőződött meg, és már halott is van. Pedig sokkal jobb a fel-szereltség, mint nálunk. Közben zaj-lik a versenyfutás az idővel. Hallok, hogy a hatóságok minden lehetséges

ellátóhelyet felmérnek, próbálják behozni az elmaradt tíz évet, de főleg a kihagyott két hónapot, de minimum a hat hetet, amikor el kellett volna kezdeni ezt a munkát. Nagy az aggodalom, hogy sikerüljön nekik. Egy orvostanhallgató mentoráltammal beszélgetek este, kérdi, hogy mit szerettem a pályámon a legjobban. Mondom, hogy légzési intenzív osztályon dolgozni, és most a közelébe se mehetek, pedig ott érezném igazán jól magam.

A kormány délután bejelentette, hogy két idős férfi is meghalt. Az egyikük 68 éves (én 70 vagyok), nem érzem magam még idősnek, a másik is férfi, 79 éves volt. Azután estére jött a következő bejelentés, hogy egy 53 éves férfi is meghalt. Egyre több férfi haláláról van hír.

(*Március 21.*) Csendes délelőtt. A szokásos kávézás elmaradt, nem jönnek a barátaim. Egy szokásos szombaton tíz-tizennégyen együtt szoktunk kávézni, sós kiflit eszünk, beszélgetünk. Pontban nyolckor érkeznek, órát lehet hozzájuk igazítani. Ma semmi. Délelőtt az egyetem rendszerébe töltöm föl az előadásaimat. Javítgatom, rendezgetem az ábráimat, próbálom megtanulni a számomra új programok használatát. Készülök a délutánra. A Klubrádió Hetes stúdió műsora is eltér a szokásostól. Ma a második órában velem beszélgetnek, hallgatók hívhatnak. Utána rögtön indulnom kell az ATV-be, Fiala Civil a pályán műsorába megyek. Félek tőle, a feleségem próbál lebeszélni, hogy felesleges, meg ha karantént tartunk, akkor miért megyek stb. Azt is kérdezi, mi a fontosabb, a köz vagy a család?

Nem félek a haláltól, a betegségtől talán jobban, de az óvintézkedések

betartása mellett nem ezzel a kizárulással hozom haza a vírust. Fiala műsorától jobban tartok. Feltételeket szabtam a szerepléshez. Mészse, minimum másfél méterre ülünk egymástól, ha van asztal, akkor azt látványosan letörlik fertőtlenítővel. Elfogadták, átrendezték a stúdiót. Ötünk közül hárman maszkban érkezünk. Végül mindkét nyilvános szereplés jól sikerült. Szeretnék egy nyugodt vasárnapot.

(*Március 22.*) Csendes nap. Ma kevesebb a telefon, valahogy a nap is lassúbb. Egy véletlen találkozás folytán sikerült egy IgG-tesztet szereznem, a hűtőszekrényben van. Holnap átadom egy virológiai labornak, vizsgálják be. Sok az átverés. Már érezhető, hogy a járványhóburában is megjelentek a hiénák. A maszkok ára a százszorosára emelkedett. Nem árt figyelni, hogy tényleg meg is kapd, amiért előre fizettél. A teszt reményeim szerint arra lesz jó, hogy kb. három héttel a megfertőződés és kb. egy héttel a gyógyulás után kimutatja, hogy tényleg koronavírus fertőzésem volt. Ez az egészségügyi dolgozóknak lenne a legfontosabb, mert ha tudják, hogy a lezajlott enyhe betegség ez volt, akkor remélhetik, hogy a közeljövőben már nem kapják el újra, nyugodtabban tudnak dolgozni. Ma jutott el hozzám a kínai orvosok kézikönyve a járvány tudnivalóiról. Lelkes kollégák elkezdtek magyarra fordítani. Este már egy fejezetet magyarul olvashattam.

A „törzs” sokak számára egyre ijesztőbb. Egyszer azt mondják, hogy az egészségeseknek nem kell maszkot hordaniuk. Csak azt nem mondják meg, honnan tudhatom, hogy az adott pillanatban még egészséges

vagyok-e. Délben meg (félreérthetően, de tényszerűen) kétszer is elhangzik, hogy az idősek nem fertőznek. Nem ezt akarták mondani, de sikerült megismételni. Biztosan még lesz belőle, bár estig még nem láttam, hogy valaki kivágta volna a videóból ezt a mondatot. Sajnos, akik értik, hogy ez mekkora hiba, többnyire nem tudnak videót vágni. Az az ATV-s megállapításom viszont, hogy Orbán most először került szembe olyan ellenséggel, amit nem ő talált ki, elkezdett terjedni a Facebookon, nekem is többen elküldték, láttam-e. Vicces, hogy idéznek, de legalább marad valami legenda a tegnapi napból. Az unokámnak majd ezt is elmesélhetem.

(*Március 23.*) Dőlnek a szakcikkek a betegség kezeléséről, na nem a gyógyíthatóságáról, csak a tetszetős teóriákat ismertetik. Még nincsenek ugyan kipróbálva, de Kínában már sokan használták stb. Éppen csak hitelt érdemlően nem lehet tudni, tényleg úgy hatnak-e, ahogy, egyáltalán hatottak-e, volt-e súlyos mellékhatásuk. Rengeteg úgynevezett kandidát gyógyszer és terápia kipróbálása folyik, csak még egyik se olyan, hogy a többbit azonnal abba lehetne hagyni, mert ez az, ami biztosan hatásos. A nap folyamán sikerült az IgG-tesztről pluszinformációkat szereznem, holnap megy a laborba. Utána már csak az a „kis” feladat marad, hogy tényleg be is tudják hozni, ne a plázában árulják először, hanem az intenzív osztályokon dolgozók szűrésére kezdjék használni. Ha marad, akkor árulhatják szabadon mindenkinek.

Ülök a szobámban, és arra vágyom, hogy a kormányzat tűnjön el. Amit csinállok vagy mondok, attól

nem bukik meg a kormány. A bajhoz való alkalmazkodás amúgy is csökkenti a tömeges indulatot, ami a népharaghoz kell. Ennek számos jelet érzem. Nem keres a nagy nézettségű RTL, az Index se, viszont hetek óta semmiféle támadás sem ért a kormány médiájában. Egy interjúm volt az InfoRádióban, szerintem nem került adásba.

Délután megérintett a betegség szele. Jó fülű orvos kolléganóm, barátom kérdezte, mi van velem, mert olyan fura a hangom. Mondtam, ma nem is beszéltem olyan sokat. Közben elkezdtem szárazan köhészni, melegem lett, nehezebbnek éreztem a fejem, még a hőmérsékletemet is megmértem, 36,4 fok volt. Aztán elfelejtettem az egészséget. De átfutott az agyamon, hogy amikor az egyik lakásból az irodámba átmegek a lépcsőházon keresztül, semmiféle óvintézkedést nem tartok be. Bárki megfoghatta a kilincset, ráköhögött a zárra. Úgy látszik, a paranoia is a levegőben van, nem csak a vírus, ez is fertőz. Rajtam nem fog, de a szele a tudatom szélét megérintette. Este teniszt néztem – persze a tévénk most romlott el, tegnap bekapcsolni sem tudtuk, de a szerviz távjavitással segített. Nadal–Đoković felvételről, micsoda ütések, mekkora csata! Alig hibáznak, és iszonyúan megküzdének minden pontért.

(*Március 24.*) Egész délelőtt az egyetemi távoktatási anyagomat javítottam. El vagyok vele késve, a szemem miatt csak délelőtt tudom igazán jól csinálni, estére sokszor alig látok, úgy elfárad a szemem, pedig legalább egy éve már három szemüveget is csináltak. Sokkal komplikáltabb ez a távoktatás, mint elsőre gondoltam, több időmet viszi el, mint

megtartani az órákat. Vizsgálják a tesztet, működik, ezután már pozitív mintával fogják megnézni. Ma kevesebben kerestek. Belecsúsztam a nem kormánykinevezett járvány-szóvivő szerepébe. A Mérei-csoport sem tudott találkozni, pedig negyvenöt éve összejövünk keddenként. Bagdy Emő megtalálta azt az ajándék Szondy-teszt-másolatot, amit évek óta senki se látott, ajándékba készítettük a Tanár úrnak.

Furcsa, de nagyon jó volt Skype-on csoportozni. Mindenki jól van, és túri a helyzetet.

(*Március 25.*) Lehet, hogy lassan olyan rosszra fordul a helyzet, hogy a reményre nagyobb szükség lesz, mint az objektív tájékoztatásra. Egész nap beszéltem. Semmi biztatót nem tudok mondani, legfeljebb azt, hogy aki időt nyer, életet nyer. Még mindig vannak, akik úgy gondolják, hagyni kell az egészséget, lesz, ami lesz, hiszen a halálozás majdnem ugyanannyi lesz, ha egyszerre történik, mint elnyújtva. Ez persze a modellek szerint nem igaz, meg semmi sem úgy igaz, ahogy elképzeljük. A járvány elnyomása az egyetlen olyan modell, ami esélyt ad arra, hogy kevesebben haljanak meg. A járulékos egészségkárosodások és halálozások mértékéről még elképzelés sincs, ráadásul azt, hogy a gazdasági károk következtében milyen tragédiák lesznek, nem tudjuk felbecsülni. Péterfy Gergely könyve (*Kitömött barbár*) jár az eszemben, leírja benne a kolerajárványt, a Kazinczy halála előtti heteket. Nem túl biztató gondolatok. Ráadásul ott is a lázadás, a tudatlanság, a fosztogatás volt a szerencsétlenség fokozója. Itt most (is) fegyverrel akarnak küzdeni a járvány ellen, miközben Orbán

korlátlan teljhatalmat akar. Katonák vannak az utcán, maszk nélkül masíroznak, állig fegyverben. Ha van náluk lőszer, akkor előbb-utóbb löni is fognak. Ha nincs náluk lőszer, akkor előbb-utóbb elveszik tőlük a fegyvert, és akkor is löni fognak. A kormányzat nem mutat példát, nem hordanak maszkot, nem engedik a minisztériumokban az otthoni munkát, mintha ez az egész járvány nem őket, hanem csak a hatalmukat fenyegetné. Fűrészőket küld ki a nagyúr, szerintem hogy a repülőtereken az elveszett csomagokat vásárolják fel. Biztosan nem így van, de így hangzik. Nem nekem szólnak az üzenetek, én meg egyre kevésbé tudok reményt kelteni, megnyugtítani. Pénteken a feleségem is lemegy vidékre. Egyedül maradok, mindenről magamnak kell gondoskodnom. Ma felhívott egy szerelmes ember, akit elzárt a karantén a barátnőjétől, ott-hon van a gyerekeivel. Aggódik, hogy meddig kell neki félnie, biztos-e, hogy 14 nap után nem már nem fertőz stb. Mondtam neki, hogy a szerelem mindent legyőz, ezért még kockázatot is kell vállalni. Hallottam a telefonban, hogy kattog az agya, számolja, hány nap van még hátra...

(*Március 26.*) Jó pörgős nap. Dél előtt a számítógépemet próbálta (sikertelenül) megjavítani egy kedves fiú a távoli Keszthelyről, a Facebookon találták a barátaim. Persze pont azok a névjegykártyák tűntek el a felhőben, amelyekre éppen szükségem lett volna. Déltől Skype- interjúk, tanulom a Zoomot, a Microsoft Teamet, a Messenger- videózást. Este a romák helyzetéről a Zoom-megbeszélésen tizennyolcan voltunk, és láss csodát, működött a dolog. Ezek nekem újdonságok.

Az egykori dunaújvárosi tisztiorvos, aki ma az országos, még mindig azt mondta, hogy csak az hordjon maszkot, akinek a biztonságérzete növeléséhez erre van szüksége. Összevissza beszélnek, mert nincs elég maszk, és ezt próbálják enyhíteni azzal, hogy nincs rá szükség, mikor a napnál is világosabb, hogy a másik embert, azaz a járvány terjedését csak úgy lehet lassítani, ha belőlem nem jön ki a vírus. Magyarországon a feltételezések szerint sokkal gyakoribb az olyan tünetmentes (értsd magát egészségesnek érző) ember, aki megfertőzi a környezetét. Tehát mindenkinek állandóan távol kellene tartania magát a másiktól, és maszkot kellene hordania. A feleségem sem volt elégedett a házi készítésű maszkjainkkal, vett is kettőt a patikában – 6 ezer forintért. Ennek csak az államnak visszafizetett adótartalma 1200 forint, miközben a járványügyi védekezés költségeit a költségvetésből kellene állni. Nagyon dühös voltam. Este érdekes beszélgetésem volt Orosz Józseffel, aki már évek óta Kanadában él, egyetemen tanít. Talán megcseréljük a szerepeket, és készítünk vele Zoom-interjút arról, hogy mi a helyzet Kanadában.

Dél előtt Nemes Gábor rábeszélte, és meg is kérte a Klubrádió ügyeletesét, hogy mondjam el, az állategészségügy nagy kapacitású laborjai készen állnak a vírus kimutatására, de egyetlen mintát se kaptak reggelig. A déli hírekben be is mondták ezt, a Nébih (Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal) úgy válaszolt rá, mint a 60-as években, a sorok között kellett kiolvasni, hogy igazam volt, de ezt nem mondhatták ki. Még a bemondó se bírta ki nevetés nélkül,

amikor felolvasta a levelüket. Összehoztam az ARC szervezőit a Katona József Színház színészeivel és egy kedves, alapos tüdőgyógyász kolléganőmmel, hogy kis videókat készítsenek arról, hogyan kell betartani a védekezéshez szükséges higiénés ajánlásokat. Éjjel egy lett, mire ágyba kerültem.

(*Március 27.*) Ma egyedül maradtam a lakásban, az irodában. A feleségem a lányom után ment az Órségbe, akartuk, hogy elinduljon még a kijárási tilalom előtt, ne kelljen engedélyek után szaladgálni (a tilalom elmaradt, korlátozás lett belőle – a szerk.). Úgy tervezte, hogy szombaton indul, de a vezér reggeli bejelentéséről érkező hírek után elkezdte átszervezni az utat. A Kossuth rádióban elhangzott szöveget nem lehetett visszahallgatni, nem tették még fel, szerettem volna az eredetit meghallgatni, mert az első átkosban megtanultam a sorok között olvasni. Kihallani a hangjából, hogy milyen intézkedéseket milyen szigorúsággal fognak betartani. Kicsit később el lehetett a rendeletet olvasni a Közlönyben, amiből kiderült, hogy éjjel mehetek műkörmöshöz, és ha a rendőr vagy a katona visszafelé megállít, megnézheti a körmömet, vagy el kell fogadnia, hogy zárva találtam a szalont. A rendelkezés legfeljebb felhívásnak jó, hogy gondolja meg mindenki, hová és miért megy, de betarthatatlan, ellenőrizhetetlen, jogszerűen szankcionálhatatlan rendelkezéseket tartalmaz (pl. élelmiszerboltba az idősek 9-től 12-ig mehetnek, de dohányboltba mindenki éjjel-nappal). Az egész eredménye az lesz, hogy a lakosság jogkövető magatartása még ritkább lesz, mint korábban.

Délután online fogadóórát tartottam, na, ilyet se csináltam még soha. A DK-sok szervezték. Meghirdették, sok kérdés érkezett előtte és közben is. Ültem egyedül egy lakásban egy notebook képernyője előtt, amin magamat láttam, egy másik képernyőn doc.-fájlban kaptam a kérdéseket, SMS-ben vagy chaten érkeztek. Csak a saját hangomat hallottam. Azt se tudtam, egyáltalán látja-e, hallja-e valaki. Csak beszélek, beszélek, és úgy teszek, mintha a most elhangzó kérdésekre válaszolnék, mondom a magamét. Szerencsére 45 perc után jött az üzenet, hogy lassan be lehet fejezni, mert túl hosszú lesz. Állítólag rengetegen nézték, sokaknak tetszett, mert világos, egyenes válaszokat kaptak a kérdéseikre. Este még egy „tréfát” elkövettem. Orosz József Kanadából írt, a járványgörbe furcsaságáról kérdezett. A beszélgetés során én is kérdeztem, hogyan él, milyen intézkedések milyen hatással vannak rájuk. A végén megkérdeztem, mi lenne, ha egyszer szerepet cserélnénk, és én kérdezném. Mondta, hogy jó, de vonjuk be Pusztai Erzsébetet is. Megbeszéltük. Erzsit felkértem, megegyeztünk, meg is csináltuk.

Este kiabált velem egy barátom, honnan veszem a bátorságot, hogy azt merészeltem mondani, a járvány két évig fog tartani, és ezzel depresszióba kergetek embereket stb. Átküldtem neki az Atlantic cikkét, hátha meg tud bocsátani.

(*Március 28.*) Nem tudtam este naplót írni, rám tört a fáradtság, a félelem, a tehetetlenség, a bezárt-ság. Az oka az volt, hogy délután 2-től este 10-ig ment az Európai Intenzív Terápiás Társaság webinarja, ahol a világ minden részéről gyakor-

ló osztályvezetők mondták el a tapasztalataikat a járványról. Nekem nincs gigabites kapcsolat, olyan sokan nézték, hogy 150 Mbit-es kapcsolattal nem lehetett felkapcsolódni. Este egy barátom, kollégám felolvasta a jegyzeteit – nagyon hosszú és ijesztő volt. Utána még egyszer megpróbáltam belépni, sikerült, így az utolsó két előadást élőben hallgattam meg. A tanulság, hogy sehol sem elég semmi. Sem a felkészülés, sem a géppark, sem a fogyóeszköz és alkatrészellátás, sem a gyógyszer, sem a maszkok, védőfelszerelések, sem a személyzet, sem a személyzet felkészültsége, sem az állóképessége, egyszerűen akkorára nő az ellátási igény, hogy csak abban van különbség az országok között, hogy hányszor becsülik nagyobbra, mint a lehetőségeik. A gépekből kijövő levegő erősen fertőz, ennek szűrését alig tudják megfelelően megoldani. Rengeteg HEPA-szűrő kell, a kórtermek nem negatív nyomásúak. A személyzet 15-20 százaléka már most megfertőződött. A szokásos ellátás esélye sincs meg. Mindenki elmondta, hogy engedni kell a protokollból. Rengeteg a férfi beteg 40-től felfelé. Az elején jönnek az idősek, de utána egyre fiatalabbak következnek. Az intenzíven a betegek fele meghal (korábban 40 százalékos halálozást olvastam, az is több, mint békeidőben). Nincs elég altatószer a lélegeztetett betegeknek, a betegek 90 százalékát intubálni kell, csak 10 százalékuk volt alkalmas noninvasív lélegeztetésre. Célzott terápia nincs, csak próbálkozások. A rengeteg bakteriális felülfertőződés miatt mindenütt vakon elkezdett antibiotikus terápiát javasolnak. A betegek nagy részének a keringését vasopressorral

kell fenntartani. Majdnem mindenkinél shock terápiára van szükség. Nem folytatom, nekem is sok volt. Az volt a véleménye, hogy Magyarország ehhez képest még nem is áll rosszul. Persze, még nem tudjuk, hogyan állunk, mert nálunk még nem kezdődött meg a tánc. A szakemberek véleménye az volt, hogy csak egy hibát lehet elkövetni, ha nem lépnek gyorsan és határozottan. Hibátlanul senkinek sem fog sikerülni, de a késlekedés a legnagyobb hiba!

A tegnapi Orosz-beszélgetés a montreali helyzetről felkerült a Facebookra, hosszú, de nagyon sok érdekesség van benne. Ennek alapján elkezdtem azon gondolkodni, hátha tudnék egy hasonlót szervezni Svédországról, ahol sokkal kevesebb szigorú intézkedést vezettek be. Csak a végén (mikor is?) fog kiderülni, hogy melyik ország intézkedései voltak a legjobbak, egy világméretű tudományos kísérlet nem önkéntesen jelentkező alanyai lettünk.

(*Március 29.*) El kellett mennem itthonról. A lányom elvesztette a kocsija kulcsát az Őrségben. Ott áll az autó az udvaron, de nem tudja elindítani. Napok óta keresik, nem találják. Meg kell keresnem a tartalékkulcsot, és odaadni valakinek, aki eljuttatja hozzájuk. Egy ismerős megy ma a faluba, vele találkozom az autópálya elején. Ha már ott vagyok, feltöltöm az autóm tankját: 282 forint egy liter benzin. Majdnem ingyen adják, mert ennek kb. a fele adó. A kútnál senki, az úton is kb. éjszakai forgalom. Ha már ott vagyok, bemegyek a barátom kertjébe. A napon ülünk, és nem érezzük jól magunkat. Mindketten dolgozni szeretnénk, de ki vagyunk tiltva a betegellátásból. Szerintem helytelenül. Ha lennének rendes

védőfelszerelések, amit használni is tudnánk, akkor nem kellene az idősebb orvosokat jobban félteni. Olaszországban rengeteg orvos halt meg a fertőzés szövődményeiben. Nem az életkoruk, hanem a hibás védekezés miatt haltak meg. Ebből számomra nem az következik, hogy minket kell védeni, hanem az, hogy mindenkit egyformán. Ma már jól látható az adatokból, hogy a súlyos alapteregségben szenvedő férfiak halnak meg a leggyakrabban, ez független az életkortól, de a „szépkorúak” szervezete már nem olyan ellenálló. Persze én egészségesnek érzem magam. A barátom – szerintem már át is esett a fertőzésen – erősen túlsúlyos, én is jobban örülök, ha a kertben marad, és nem megy a frontvonalba. Én nagyon szeretnék, korábban is fertőző tbc-s betegekkel dolgoztam, mégis itt vagyok. Délután próbálkoztam egy beszélgetést összehozni arról, hogy mi van Svédországban. Nagyon lassan vezetik be a szociális távolságtartás szabályait. Még most is nyitva vannak az éttermek, az általános iskolák. A középiskolákat és egyetemeket már digitálisan működtetik, 50 fősnél nagyobb rendezvényt már ott sem lehet tartani, de az élet még lényegében a megszokott mederben folyik, miközben a járvány a közölt adatok szerint ott se kisebb, mint más környező országban. Ott az emberek többsége hisz a vezetésnek, a szakembereknek, nem hoznak kötelező szabályokat. Azt gondolják, hogy így kevesebben fognak tönkremenni, és a svéd egészségügy olyan jó, hogy győzni fogják. A végén meglátjuk.

(*Március 30.*) Dél előtt el akartam menni a Budagyöngyébe, patikába, kicsit vásárolni, embereket látni. Elmaradt, valószínűleg az ijedtség is

benne volt. Egy interjúban elmondtam, hogy az utódom a tesztekéről nem mond valósat (kettőnk között volt két tényleges meg legalább két rövid időre kinevezett megbízott is; szerintem én voltam az utolsó, akit formális pályázat alapján neveztek ki, azóta mindenki megbízott vagy más munkakörbe felvett, majd vezényelt vezető lett). Délben még beszéltem a Civil Rádióban, este megbetegedett a műsorvezető – megrázó volt hallani, hogy a hangja milyen gyorsan változott meg. Izraelben állítólag fejlesztenek olyan diagnosztikus eszközt, amely a hang alapján állítja fel a diagnózist. Egy hosszabb videókonferencia is volt fővárosi szakértőkkel, hogy a főváros által kapott Soros-pénzt milyen tesztekre vagy maszkok vásárlására költsek. Orosz József segítségével elkészült egy beszélgetés egy Svédországban élő pszichiáterrel. Náluk az élet még semmit sem változott, de ennek a legfontosabb oka, hogy messze északon él. A járvány lassan terjed északra, és a svéd egészségügy készül, de nem adnak parancsokat, csak kérnek. Más történelem, más kultúra.

Orbán simán megszavaztatta a felhatalmazási törvényt, Áder két órán belül aláírta, legfeljebb nekem még fogalmam sincs, hogy ebből rám mi vonatkozik. Főleg azt gondolom, hogy semmi jó. Arra lehet számítani, hogy be fogják fogni a pofámat, csak még nem lehet tudni, hogy ez milyen erőszakosan fog történni. Amíg lehet, mondom a véleményemet, nem vagyok egyedül.

(*Március 31.*) A séta megint elmaradt. Már nem emlékszem, hogy mi történt délelőtt. A terasz elmaradt átépítése, az elromlott tévé bejelen-

tése. Csomagok érkeztek, nem kell átvenni, leteszik, nem várnak borral – milyen gyorsan megváltozott ez is. A csomagokat nem bontom ki izgatottan, papírtörlővel óvatosan megfogva teszem ki a teraszra napozni. Később még meg is forgatom őket, hogy egyenletesen süljenek le... Tiszta örület. Üzleti megbeszélés, beállít a kolléganóm. Maszkban ülünk egymástól távolabb, úgy intézünk egy videókonferenciát. Maszkokat rendeltünk, nagy nehezen megérkeztek, használhatatlanok, még szerencse, hogy nem egyszerre szállították le a teljes megrendelt mennyiséget. Pénzkidobás, átverés. A gyártó is tudta, hogy nem jó minőségű a termék. Megjelent a halottak kora és alapbetegségei, elhalálozásuk sorrendjében. Az angol diplomata a 10. halott volt, amikor bejelentették, most a 7. Az angol külügyminisztérium szerint egészséges volt, itthon azt írják, hogy hasnyálmirigy-gyulladás és krónikus alkoholizmusa vezetett a halálhoz. Nálunk mindenki az alapbetegségébe hal bele, a listán egyetlen eset sincs, ahol az állna, hogy vírusos tüdőgyulladás, shock, légzési elégtelenség, keringés-összeomlás. Kásler levele a halottvizsgálatot végzőknek így nyer értelmet! Este Mérei-csoport. Most már minden kedden „találkozunk”, egyszerre borozunk, beszélgetünk. Utána még egy technikai „beállási” próba, egy csütörtöki videóbeszélgetéshez. Balatonfüredi webinar lesz, ami persze utána fent marad a hálón. Ágyba estem, és úgy éreztem, hogy egész nap nem csináltam semmit.

(*Április 1.*) Reggel a Klubrádióban beszélgetek a svéd és a magyar járványkezelés különbségeiről. Magyarországon egy ember dönt, és ka-

tonákkal küzdünk a járvány ellen. Kovács Zoltán ül valahol, és minden statisztikai adat megjelenés előtt rajta megy keresztül – városi legenda. Ellenőrizni nem tudom, de hihető. Svédországban inkább kérnek, a lakosság meg többnyire elhiszi, amit a szakemberek mondanak. A járványt még csak Stockholmban érzik, az északi városokban zavartalan az élet, attól függetlenül, hogy ott is vannak már betegek. Közben az ország egészségügyi hatóságai – a katonaság segítségével – készülődnek, őket nem fogja váratlanul érni semmi. Mondom, hogy ez a két véglet – a diktatúra meg a kérés.

Sétálni voltam Ordassal, a kutyámmal. Elmentünk a Budagyöngyébe, csak néhány biciklista gurult el mellettünk. A zöldséges nyitva, még teli áruval, de vevőt nem láttam. Hamarosan az lesz a gond, hogy a kereskedők nem fognak rendelni a termelőktől, mert rájuk romlik az áru. Ugyanezt láttam az éttermeknél. Az egyiknél láthatóan erősen szűkült a választék. A gyógyszerár előtt hosszú sor, tisztes távolságban állnak egymás mögött az emberek. Nekem nem volt sürgős, nem álltam be a sorba. Az informatikai üzletben a megrendelt árum nem érkezett meg. Jót sétáltunk, de semmit sem intéztünk el. Séta közben kiderült, hogy gumikesztyűben nem lehet telefonálni. Csak a hüvelykujjamat húztam ki, úgy nyomkodtam a gombokat. Délután végigültem egy kétszer negyvenperces Zoom-értekezletet, három budai kerület szociális szolgálatainak vezetői mondták el, hogy próbálják fenntartani, megszervezni az ellátást. A zárt intézetekben kialakuló tömeges megbetegedések kockázata óriási. Úgy beszélgettek,

mintha lenne idő még mindenre, pedig nincs. Azonnal lépni, tenni kell, de nincs, aki döntsön, nincs, aki bármit a döntéshez hozzá tudna rendelni. Ez most nem a civil kezdeményezések ideje. Elvesztegetett időnek éreztem, nem tudom, felfogták-e, hogy nem a protokoll hiánya most a legnagyobb baj. Maszkokat kellene venni, egyre több az ajánlat, de még mindig drágábbak, mint amennyi a nővérek napi jövedelme.

(*Április 2.*) Délután a balatonfüredi Zsidó Kiválóságok Háza szervezett online beszélgetést, a nézők tehettek fel kérdéseket írásban, hogy válaszoljak. Így derült ki, hogy nem tudom, a véradókat előzetesen tesztelik-e, vagy a vérkészítményeket ellenőrzik-e: van-e bennük SARS-CoV-2 vírus? Füreden persze izgatja az embereket, hogy a vízben, a víz felszínén mire kell vigyázni, hogyan lesz például a strandolás az idén? A svéd helyzet egyre több embert érdekel. A svéd tisztii főorvos Anders Tegnell mellett kiáll az egész kormány, mások örülnek tartják, és a kormány tagjai képzetlenek. Nekem úgy tűnik, hogy eddig bejött, amit csinálnak, de hogy ennek mi lesz a vége, azt még nem lehet tudni.

A maszk, a teszt drága, nincs, csak ígérik. Közben a hazai gyártás és a házi kreativitás egyre jobb termékeket csinál. Az amerikai kiszállítás állítólag kiviteli korlátozások miatt akadozik, vagy sose jön meg. Várunk egy kontroll elisa vizsgálat-hoz szükséges fehérjét, amivel bizonyítani lehetne, hogy az itthon tömegével ajánlgatott IgG-tesztek azt mutatják-e, amit ígérnek. A cseh és spanyol hírek, hogy a tesztek döntő része használhatatlan volt, óvatoságra intenek.

(*Április 3.*) Nem jött meg a kontrollfehérje, titokban közvetítek, hogy egy 10 ezres tétel érkezzen be egy előzetesen jobbnak tűnő minta alapján. Rengeteg ajánlatom van. Egyikről sem lehet pontosan tudni, hogy ki a gyártó, eredetiek-e a minőségi tanúsítványok. Sokszor azt érzem, egy helyről származnak, csak a csomagoláson változtattak keveset. Délre kiderül, hogy negyedáron is be lehet szerezni, csak nem tudni pontosan, mit kapsz. Az állami labor titkolózik, saját munkatársait sem avatja be a munkába, nehogy már tudni lehessen valamit. Így bizonytalan, hogy amit az OMSZ használ, tényleg jó-e. Talán jó. A dobozokon lévő CE jelzés eredetiségét ellenőrizni nem sikerül, a nemzetközi laboratóriumi eszközminősítés meglétét még annyira sem. Kicsit a móríci kőszén történetére hajaz az egész kínálati piac.

Délután megint online fogadóóra. Este még beszélek a Klubrádió Esti gyors műsorában. Azt kérdezik, hogy mi lesz a járvány után. Három dolgot válaszolok hirtelen (na jó, nem akkor jutottak eszembe, hanem csak akkor állt össze). Az első, hogy tanulni fogunk a japánoktól üdvözléseket és maszkviselést. Vége az ölekezésnek, puszilkodásnak, hajlongani fogunk, vagy más módon üdvözölni egymást, barátságunkat másképpen kell majd kifejeznünk. A világ országai arra is rádöbbennek, hogy a járványok ellen nem lehet kerítésekkel, karanténnal védekezni, együtt kell működni a megelőzésben és a terjedés korlátozásában. A harmadik, hogy az állategészségügynek és a humán egészségügynek szorosan együtt kell dolgozniuk a zoonózisok megelőzésén, mert különben nem ez

az utolsó nagy járvány az életünkben. Utána még egy jó beszélgetés Simon Andrással az Egyenes beszélgetésben, és amikor már elindultam az ágyam felé, akkor Orosz József keres, és beszélgetést szervez – persze Zoom-video – Pusztai Erzsébettel, mert most jelentették be Ontarióban, hogy a járvány két évig fog tartani. Mi ezt fapofával hallgatjuk, próbáljuk megnyugtatni a hallgatóságot, mert részben mi ezt az első perctől fogva tudtuk, mondtuk, másrészt pedig ez nem jelenti azt, hogy a következő két évben nem lehet az ajtón kilépni.

Húzó nap volt. Még megvágtam a rádióban elmondott beszélgetést, feltettem a Facebookra, ágyba estem, nem aludtam jól.

(*Április 4.*) Ma reggel a pszichodráma-csoportunkkal találkoztunk videón. Más az élet, más a személyesség. Korábban sose láttunk be a kliens lakásába, ők pláne nem a mienkbe. Jól sikerült, ki voltak éhezve a találkozásra, tudni, hogy a másik hogy van, hogyan éli meg ezt a helyzetet. Ketten úgy dolgoznak, mintha mi se történt volna, igaz, egyikük a balatoni nyaralóból. Egy orvos részben dolgozik, de a rengeteg telefonálás miatt nagyon megváltozott a munkarendje, és a családja neki is valahol vidéken él. A többieknek több lett a szabadidejük, többet foglalkoznak a családjukkal. Aki kertés házban vagy Pest környékén lakik, azok számára kevésbé megterhelő a karantén. Váradi Juli kisegített. Kovács Zoltán felkért, hogy írjak az ÉS-nek, de nagyon nehezen írok. Így lett belőle interjú. Szegény Juli most írja, rakja össze, helyettem dolgozik. Igazi vasárnapi hangulatom lett estére

(a csoporttagok is elmondták, megbomlott A 7. napon pihenj! parancs jelentősége), tévével butítottam magam, Bud Spencer, Terence Hill filmet néztem, csak nézni kell, figyelni nem. Közben jött egy telefon egy hiperaktív aktivistától, aki az ellenzéki együttműködést képzelte szervezni, jól felhúztam magam rajta.

(*Április 5.*) A BCG napja. Mindenkit az izgat, hogy a magyarságot megvédi-e a haláltól, hogy BCG-t kapott 1954 után. Minden statisztika azt az összefüggést igazolja, hogy a BCG-t használó országokban kevésbé súlyos a járvány. Csak a remény igazolja ezt. De minden nap jön egy újabb hír, hogy milyen csodaszor van, ami aztán biztosan gyógyít mindent, de főleg megvéd a járványtól. Viszont hiteles információk alig vannak, valószínű, még további bizonyítékokra van szükség. A barátom felvett rólam egy kis videót, hogy mit tanácsolok azoknak, akik már nem bírják az otthoni feszültséget. Egyre többen nehezen tűrik a bezártságot, a napjuk strukturáltságának megszűnését. Na én erről nem panaszkodom. Még mindig nem tudom utolérni magam.

(*Április 6.*) Március 12. óta (egy esti ATV-be menést leszámítva) nem voltam Pesten. Ma kora délután a Csengery utcába mentem. Meglepődve láttam, hogy alig kisebb a forgalom, mint máskor ilyenkor délután, még messze a délutáni csúcs előtt. Alig láttam embereket maszkot viselni. Kezdtém számolni. Először azt becsültem, hogy csak minden huszadik hord maszkot, de utána korrigálnom kellett, inkább minden harmincadik, de lehet, hogy még ennél is rosszabb a helyzet. Az emberek mozgásán nem látszott, hogy

elkerülnék egymást. Úgy éreztem, egyedül vagyok, aki tud a járvány veszélyeiről. Egy elakadt szálloda-építkezést néztem meg, amit Iványi Gábor gondozottjainak ajánlottak fel, nem egészen elegáns feltételekkel. Az épület a Péterfy Sándor utcai kórház krónikus osztálya volt, amit 2009-ben zártak be. Azóta legalább két tulajdonosa volt, de alig történt valami az épületben. Most talán a hajléktalanok meg a munkásszállásokról frissen kikerültek számára nyújthatna menedéket, ha kínai vagy kiskunhalasi mintára gyorsan használható állapotba hoznák. Előszörban a vizesblokkokat kellene helyreállítani, és néhány helyen betömni vagy letakarni a lyukakat a földemen. Hat szinten tiszta, világos szobák, persze teljesen üresek. A falakon a nővérhívók, világítótestek épek. Gyors műszaki átvizsgálás után, kevés karbantartási munkával használatba lehetne venni. Persze ehhez kellene minimum 100 millió forint és egy tisztességes szerződés. Nem is tudom, melyik a nehezebb. Pedig erre nagy szüksége lenne a városnak, mert a járvány megfékezésében kulcskérdés, hogy a nehéz helyzetben lévőknek tudunk-e higiénikus körülményeket biztosítani.

Parkolóhelyet nehezen találtam, ma volt az első nap, hogy ingyenes a közterületi parkolás.

(*Április 7.*) A háziorvosom otthonról dolgozik, miközben táppénzbe vetette magát, mert a kormányhivatal felszólította őket, hogy egyrészt maradjanak otthon, másrészt a rendelőkben ülve ne találkozzanak betegekkel. A nyugdíjas vállalkozó orvosnak a „táppénz” nem jár pénzmozgással – hiszen egyetlen fillért sem kap. Így ez csak a munkaügyi

vita kivédését szolgálja, de méltánytalan. Még mindig van, aki a papír hatalmában hisz, ez valószínűleg növeli az egóját. A posta közben megszüntette, hogy alá kelljen írni az ajánlott küldemények átvételét. Elég, ha a személyi igazolványom számát bemondom a postásnak, ő felírja, és bedobja a levelet a ládámba. A posta gyorsabban reagált, mint a kormányhivatalnok. Elkezdtem adatokat gyűjteni, hogy mi van az országban. Beszélek, akivel tudok, ebből próbálok magamnak képet alkotni a járvány terjedéséről. Este a nap fénypontja az e heti Méreicsoportparti, 45 éve rendszeresen csoportozunk, drámázunk, mostanában már beszélgetünk, de a szoros kötődésünket a virtuális térben is megtartjuk.

Barabási Albert Lászlóval szervezett Orosz Györgyi videóbeszélgetést. Nagyon élveztem. Főleg azért, mert megerősített azzal, hogy mindenben ugyanazokat mondta a járványról, amiket én is. A gyógyszerkipróbálás, a hatékony gyógyszer kiválasztása jelenleg a legfontosabb feladatuk, ennek részleteiről eddig sehol sem lehetett hallani semmit. Említett néhány ijesztő dolgot is. A járvány csúcsa után az lehet a cél, hogy folyamatosan 7-8 százalékos ütemben fertőződjünk át, ami azt jelenti, hogy 5 százalékunk mindig karanténban lesz, de ez már kezelhető munkát, életet fog jelenteni. Viszont a világ átrendeződése, hogy nem folytathatók a munkafolyamatok úgy, mint korábban, a társadalom 30-40 százalékát fogja érinteni. Ennek mentén válik majd szét a társadalom nagy szociális feszültségekkel.

A koronavírusokkal végzett korábbi majomkísérletek alapján arra szá-

mítanak, hogy kb. 12 hónapos immunitást lehet szerezni a fertőzésből történő kigyógyulás után. Ez az első ilyen hír, ami nem feltételezésen, hanem valamilyen kísérleten alapul. Persze ez sem a SARS-CoV-2 vírussal történt még, tehát ez távolról sem biztos. A napi megfertőződési adatokra vonatkozóan azt mondta, hogy legalább kéthetes folyamatos csökkenést kell látni ahhoz, hogy tényleg reménykedni lehessen. Az USA-ban már január közepén elkezdtek a vírust vizsgálni, mert megkapták a kínaiaktól (mi talán nem is kértük)! Az első csúcs lezajlását ők júniusra, a politikusok májusra remélik. Ez azt jelenti, hogy itthon ez kb. két hónappal későbbre várható. A BCG-ről is azt mondta, hogy szép statisztikai egybeesés, de semmi alapja nincs, ráadásul Kelet-Európában eleve későbbre várták a járvány kiterjedését a ritkább utazási kapcsolatok miatt.

A tévém elromlott, szerelő nem jön ki, én nem viszem be a szervizbe, így vettem egy újat, talán holnap ki is hozzák. Ha megjön, a doboz napozik majd a teraszon, először a nap nézi, csak utána jövök én.

(*Április 8.*) Tegnap már tanulmányokat olvastam az „exit”-ről, hogy hogyan lesz vége a járványnak. Többnyire csak úgy, hogy az első csúcs után mindenkit ismételten tesztelni kell. A fertőzötteket el kell különíteni, és kihúzni addig, amíg nem lesz tömegesen elérhető a mellékhatásoktól mentes oltóanyag. Ez azt jelenti, hogy egymillió oltásra vetítve sem lehet egyetlen súlyos mellékhatás sem. Nem könnyű feladat, és rettentő nehéz előre tudni, hogy mik fordulhatnak elő. Ez lehet a hatóanyagtól, a vivő- és adalékanyagoktól vagy a gyártás során

bármilyen belekerülő szennyeződéstől, magyarul bármitől, ami akár mikrogrammnyi mennyiségben belekerül az oltásba. A barátom egész nap konzultál, mert megtesztelték minden lehetséges módon, és minden adat ellentmondásos. Szerencsére jól van, kb. egy hónappal ezelőtt volt beteg, nagyon lassan mászott ki belőle. A tünetei alapján bármi lehetett, influenza, hörghurut, akár Covid-19 is. Orvos, találkozott betegekkel is, akiknek nem voltak felső légúti tünetek, hetek óta otthon, önkéntes karanténban van. A tesztek szerint lehet, hogy kifelé megy a betegségből, de még nem emelkedett meg biztosan az ellenanyag szintje, vagy rossz valamelyik teszt, esetleg rosszul vették a mintát. Szóval, ha ilyen is van, akkor azt is figyelembe kell venni, hogy a tesztek pontossága – jelenlegi becslésem szerint – legfeljebb 70 százalék, a negativitás nem jelent semmi biztosat, ha nincs jól megismételve a vizsgálat.

Olvasom Vásárhelyi Mária vírusnaplóját. Ma került először a kezembe – nem olvasom eleget a Facebookot, pedig sok fontosat onnan lehet megtudni. Mária írása tűpontos. Leírja az én régi vágyamat, hogy végre egyszer egy egész tavaszt az Őrségben tölthessek, végignézhessem a virágok tobzódását. Ő most Badacsonyan ezt nézi, de nyomasztja a csend, a bizonytalanság, amit főleg a kormányzat bizonytalanságban tartó kommunikációs hadjárata okoz. Ha én bizonytalanságban vagyok, akkor jobban félek, jobban vágyom a megmentőre, ő pedig készen áll, csak hinnem kell benne. A „BCG oltás megment bennünket” ugyanennek a hitre vágyásnak a tünete – milyen gyorsan elterjedt.

De még mindig jobb a BCG-ben, mint Orbánban és a katonáiban reménykedni.

A tévét meghozták, két kedves, fekete maszkos férfi, nagy is, nehéz is. Ugyanakkora, mint az elromlott, de ez a dobozban ijesztően nagy.

Leteszik a lépcsőházban, aláírni se kell. Minden pontosan, gyorsan történt, ráadásul pont akkor hozták, amikor ígérték. Ritka öröm. A tévét kesztyűben kihurcolom a teraszra, hadd napozzanak a vírusok. Később kibontom a tetejét, benne a csomagolási utasítás, hogy két ember kell a kiemeléséhez, mert olyan vékony a képernyő, hogy könnyen eltörhet, ha nem egyszerre emeljük mindkét oldalról. Egyedül vagyok, segítség kell. Szerencsém van, a vírusközösségemben tartozó barátom a munkából hazafelé bejön, maszkban van, segít, összerakjuk, nem törtük össze, működik, nem kell visszaküldeni. A régi, elromlott tévét valahogy le kell vinnem a pincébe, be kell csomagolni, hogy valamikor a járvány elmúltával bevihessem a szervizbe, mert a nem garanciális tévék javítását most a helyszínen nem vállalják. Kár, hogy a beszállításukat se.

Este széder. Életem második széderestéje. Egyszer régen valamilyen tisztségem kapcsán hívtak meg díszpintynek, most barátságból egy videószéderre. Megviselt a program. A Hágáda olvasása, a többnyire ismeretlen emberekkel való videós együttlét, az őseim története, a szüleim hiánya, a temető. Utána már csak teniszt tudtam nézni, teljesen kikapcsol. Látom, milyen szépen, pontosan ütnek, amire én csak vágyakozom a pályán. Viszont csinálják a pályát a szomszédban. Remélem, hogy teniszezni mehetünk, ott

nem kell egymás közelébe menni, a labdáról meg remélem, hogy lepofozzuk a vírusokat.

(*Április 9.*) Megjött az ÉS, benne a cikkem. Ami persze az enyém is, de Váradi Juli megkímélt az írástól, kérdéseivel megszerkesztette az egészet. Jól sikerült, Kovács Zoli dicsérte a kéziratot. Csendes napom volt, csak egy beszélgetést vetünk fel a maszkok viseléséről, amit szociális intézmények dolgozóinak akarnak majd terjeszteni. A Katona József Színház színészcsoportjának akartam újabb ötleteket adni, hogy milyen témájú kisvideókat készítsenek. Például olyat, hogy nem bírom a családomat, nagy a feszültség otthon, mit csináljak a szorongásommal, bizonytalanságommal stb. A telefonvonal túlfelén lévő hang alapján azt gondoltam, hogy ő szorulna azonnali segítségre: hová tűnt a két héttel ezelőtti csillogó lelkesedés, tenni vágyás? Családterapeuta konzultánst akartam ajánlani a videókhoz, de úgy érzem, ebből már semmi sem lesz. Végre rászántam magam egy sétára, a kutyám szívta magába az információkat. Este száz idős fertőzöttet a Pesti úti idősek otthonából átszállítottak a Korányiba. Ezzel az első kiürített épület meg is telt. Hatkor kezdtek telefonálni, hogy nyolcra kirendelnek orvosokat, nővéreket más kórházakból a Korányiba. Úgy tűnik, hogy a szervezési előkészületekben van még pontosítanivaló. Nem tudom, mit szóltak azok, akiket váratlanul átvezényeltek, hogyan fogadtak a Korányiban egyszerre ennyi beteget. A vezénylő miniszterelnök szerint ebben a főpolgármester a hibás, mert még egy idősothont sem tud vezetni. Csak azt felejtették el mindketten, hogy az állam feladata

lett volna a járvány kitörése előtt a védekezéshez szükséges raktárkészletek feltöltése, ami nemhogy nem történt meg, de valószínűleg a készletek is kisebbek lettek, mint tizenöt évvel korábban voltak.

(*Április 10.*) Reggel OV népéhez intézett szózatát hallgatom. Neki személyesen kell megszámolnia a kórházi ágyakat, mert különben nem kap pontos információt. Szerinte nyolczer lélegeztetőgépre lesz szükség, és ehhez most képezik a medikusokat, a védőnőket.

Az egyik kérdésből kiderül, hogy nem százan, hanem százötvenen fertőződtek meg már eddig a Pesti úti otthonban. Nem vállalja a felelősséget magára azért, hogy nem voltak tesztelve a gondozók, nincsenek személyi védőeszközök, miközben mindkettő biztosítása az állami járványügy feladata lett volna. Egész nap tájékozodom, igazi szakemberekkel beszélek. Örülök, hogy visszahívnak. Megint előkerült, hogy okos dolog volt-e az iskolák korai bezárása, nem maradtam egyedül a véleményemmel, hogy nem volt az. Főleg nem kellett volna az egész országban egyszerre leállítani az életet. Itt és most látszik, hogy mekkora felelőtlenség volt felkészületlenül hagyni az országot egy ilyen helyzetben, sok ezer ember hamarabb vált munkanélkülivé, jövedelem nélkülivé, mint szükséges lett volna a védekezés miatt. Ha nem lett volna a pánik, hogy nincsenek tartalékok, az egészségügynek a járványra történő átállítására semmilyen tervek nincsenek készen, akkor lehetett volna a lezárásokkal tovább várni, és csak akkor meghozni ezeket az intézkedéseket, amikor a járványhelyzet ezeket már indokolta volna. Világosan látszik, hogy

a járvány kezelésére a vezetésnek semmiféle stratégiai megfontolása nem volt, és még most sincs. A döntések még mindig ad hoc születnek, sokszor a saját szakértői csapuk meghallgatása után. Ha így megy tovább, sokkal később indul be a gazdaság itthon, mint a környező országokban, a járulékos egészségügyi és szociális kár óriási lesz. Még tán nagyobb is, mint a járvány okozta veszteség. Ráadásul egyre több a hír, hogy a Kásler és a Palkovics vezette társaság véleménye és érkei erősen eltérnek. Orbánt pedig csak a következő választásra történő felkészülés érdekli. Állami pénzek mennek el továbbra is a Ligetre, a családja kikötőberuházási támogatást kap. A pénzről, amit a „járványvédelemre” költenek, hozzávetőleges tájékoztatást sem kapunk. A várható szociális feszültség enyhítésére fegyveresek készenlétbe helyezésével készülnek.

(*Április 11.*) A Pesti úti idősotthon története korán reggel folytatódik. Kiderül, hogy a Fővárosi Kormányhivatal (lényegében a volt fővárosi ÁNTSZ-t is magába foglaló hivatal) tisztii orvos munkatársa (középvezető) kiadott egy utasítást (2020. 3. 26-án), hogy nincs értelme tesztelni a betegeket a kórházi áthelyezés vagy a szociális és idősotthonba való visszahelyezés előtt, mert az csak a pillanatnyi állapotot mutatja. „Több kórház jelezte, hogy csak negatív SARS-CoV-2-teszttel rendelkező beteget vesz át egy másik intézménytől/kórháztól – írta a kormányhivatal vezetője. – Tájékoztatom, hogy ez az eljárás szakmailag megalapozatlan. A negatív teszt csupán azt jelenti, hogy a mintavétel időpontjában nem volt kimutatható a vírus. Ez az eljárás álbiztonságot adhat, ill. fölös-

leges laboratóriumi vizsgálatokat, költségeket generál.”

Azonkívül, hogy ez egy szakmailatlan, bornírt hülyeség, ellentmondásban van a korábban kiadott miniszteri útmutatóval (március 22-én írta alá), ami világosan előírja, hogy csak negatív teszt vagy két hét karantén után lehet a betegeket visszahelyezni. Íme: „Fenti rendelkezés értelmében az egészségügyi szolgáltatóktól átadásra kerülő személyeket a szakosított szociális intézmények kötelesek átvenni. Az átvétel feltétele az átadásra kerülő személy negatív koronavírustesztjének benyújtása, valamint nyilatkozat arra vonatkozóan, hogy az átadásra kerülő személy az átadást megelőző 14 napban megelőző-elkülönítő elhelyezésben volt. Amennyiben az egészségügyi szolgáltató a negatív koronavírustesztet és a megelőző-elkülönítő elhelyezésre vonatkozó nyilatkozatot nem nyújtja be, akkor az átvételt meg kell tagadni.”

Így sikerült megfertőzni a Pesti úti otthon lakóinak több mint egyharmadát (544-ből 198-at, nyolcan már meghaltak közülük). Délután derült ki, hogy a Rigó utcai otthon lakóinak kétharmada és Borsodnádason is sokak (41-ből várhatóan kb. fele) fertőzöttek. A délelőttöm azzal telik, hogy megpróbálom eldönteni, vajon lehet-e a Balatonban vagy bármelyik állóvízben fürödni a nyáron. A folyókban, ha tiszták a vírustól, valószínűleg lehet, de a tavakban, bányavizekben nagyon bizonytalan. Szerintem a part közelében kockázatos lesz. Nem tudom, hogy meddig él meg a vírus a vízben, nem tudom, hogy hígul-e (a particulák összetapadva maradnak-e, vagy szétszóródnak), meddig fertőzőképesek.

Délután a Klubrádióban egy órán át válaszolok a betelefonálók kérdéseire. A kérdések jelentős része arról szól, hogy elmondják, milyen tünetek voltak, és akkor ez mi volt? Átestek-e már a betegségen, vagy tovább kell izgulniuk, félniük. Sokkal kevesebb volt most az érdemi kérdés, több volt az orvosi tanács, hiszen nincs kapcsolatuk a háziorvosukkal, vagy nem érik el, esetleg nem merik tőle megkérdezni, és így szereztek a rádiótól második orvosi szakvéleményt. Este meghallgattam az előző két hét hasonló műsorát, és több ilyen kérdést kaptam, mint a kollégáim az előző két héten. Karanténhatás.

Este filmet nézek. Az *Unorthodox* – *A másik út* című minisorozatot. Közben az jár a fejemben, hogy most ebben a szatmári zsidó közösségben a legmagasabb a megbetegedési arány. A berlini szabados életnek is valószínűleg vége. Az utazás csak a vágyaimban szerepel, félek, hogy nem nagyon lesz már ebben részem.

(Április 12.) Csendes nap. Napozás, olvasás, délután barátoknál látogatás, eszegetés-iszogatás. Maszkban lenni, szabad levegőn maradni, csendben a megbetegedésre gondolni. Persze csak nekem ilyen a nap. Kásler ámokfutása következtében a harmadik – szakmailag, emberileg teljesen korrekt és a jelenlegi kormányhoz hű – kórházigazgatót mentik fel.

(Április 13.) Hajnalban arra ébredek, hogy nagyon kiszáradt a szám. Ellenőrzöm, hogy érzek-e szagokat. Felkelek, iszom, még mindig száraz a szám. Próbálok aludni, nem megy, de egyre melegebb van. Felkelek, megmérem a lázam, ki vagyok hűlve, de a szám még mindig száraz. Nem vagyok megijedve, mégis ez-

zel foglalkozom. Aztán elfelejtem az egészet. Egy civil csoport petíciót kezdeményez, hogy legyen több vírusesz. Kijavítom a tervezetet, elfogadják, kezdeményező aláírókat szervezek, mielőtt elkezdenénk terjeszteni, már legalább ezren aláírják. Olvasok egész nap a teraszon. Legalább levegőn vagyok. Este, amikor már nem látok olvasni (elfárad a szemem), angolul nézek sorozatot. Ilyenkor azt hiszem, hogy tanulok.

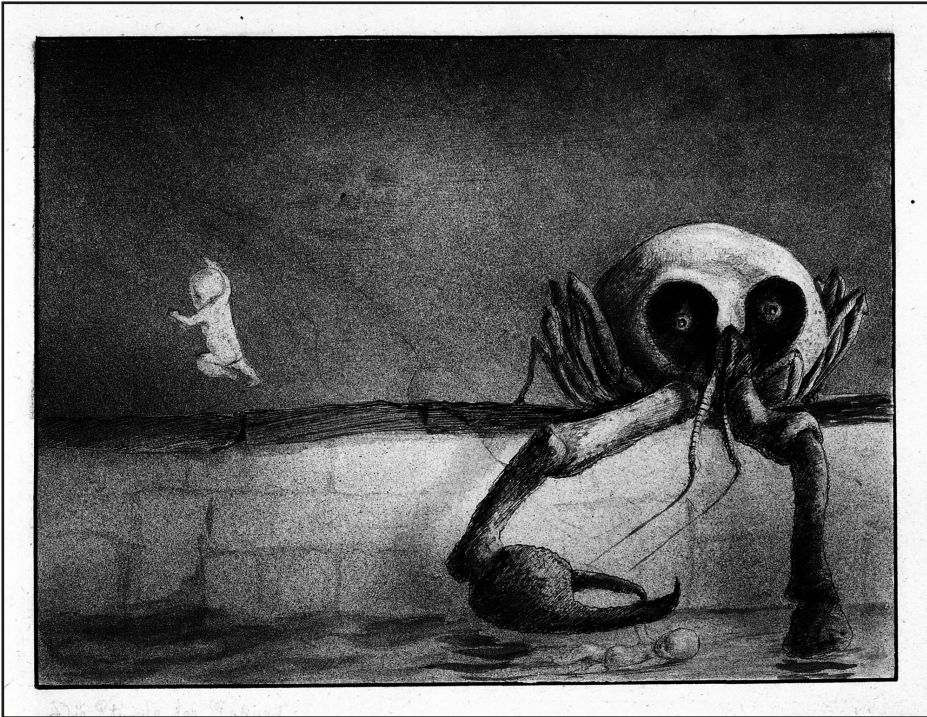
(Április 14.) Teniszezni szerettem volna. A XI. kerületben szabályozták a teniszezést. Kettesben lehet játszani, párost már nem. Itt viszont még nem készült el a pálya – most van a nyári átállás, különben megjött a hidegfront, nem annyira vonzó, mint tegnap. Délután már játszottak a pályán, kértem időpontot, de azt a választ kaptam, hogy csak 18–65 év közöttiek játszhatnak, és a recepción kell kártyával fizetni. Bedühödtem, holnap írok nekik, hogy fordítva ülnek a lovon. Egész nap sajtókapcsolatok, „élőzés” a DK oldalán, csak olyan kérdések jöttek, amelyek arra utaltak, hogy az embereknek nincs kapcsolatuk a kezelőorvosukkal. Fárasztó műfaj egyedül ülni a képernyő előtt, és egy másik képernyőn érkező kérdésekre válaszolni. Monodráma.

Este csoport, utána Pusztával és Orosszal beszélgetés arról, hogy indokolt-e az összes kórházi ágy 60 százalékának azonnali kiürítése, mi lesz a hazaküldött betegekkel, miért kellett a rehabilitációs intézetet is bevenni ebbe a körbe stb. Egyre dühítőbb kérdések, a bizonytalanság miatt egyre feszültebb a helyzet. Nincs még igazi járvány, de úgy lapítunk még mindig otthon, mintha a fejünk felett lógna a pallos, és nem tudjuk, hogy nem lóg-e tényleg?

(Április 15.) Kipakoltam a gardróbot, borzasztó állapotban vannak a falak. Hihetetlen szerencsém van, mert a szomszéd lakásban nem lakó barátaim – ideiglenesen Los Angelesben állomásoznak – csőrepedésének elhárítási munkálatait én felügyelem, és hipp-hopp kifestették a gardróbot. Ilyen is csak karantén idején történik. A kórházi ágyak rohamszerű kiürítettése a téma egész nap. Olyan nincs, hogy egyszerre lenne hirtelen ekkora járvány az

országban. A járvány terjed, megyéről megyére. Mindig van annyi idő, hogy az előre alaposan megszervezett kiürítést, a személyzet mozgósítását, vezénylését meg lehessen csinálni. No, ebből most semmi sem volt, csak a vezetők megfélemlítésének fokozása számított. A három igazgató kirúgásának megvolt a hatása. Minden vezető azonnal megértette, hogy ha Cserhátit csak így egy-kettőre ki lehet penderíteni, akkor őket pláne.

46

Alfred Kubin: A születés pillanata

Mi jöhet még?

(Március 17.) Naponta száz meg ezer friss hír zavarja össze az ismereteinket. A kormány és feje pl. napokkal ezelőtt azzal nyugtatta meg a közvéleményt, hogy legalább 2000 lélegeztető készülék vár bevetésre az országban. A tegnapi sajtótájékoztatón több újságíró is rákérdezett arra, hogy hol vannak ezek, és mennyi lehet közülük aktív. A választ természetesen megkerülte a tiszti orvosnő. Este megkaptam egy e-mail-mellékletben az illetékes miniszter körlevelét, amiből kiderül, hogy március 17-én kezdtek körlevélben érdeklődni az intézményeknél – ugyanerről... Történik mindez a járvány negyedik hetében.

(Március 18.) A mai nap sokféle híre közül az a legérdekesebb, hogy a cseh kormány rendelt Kínából repülővel 150 ezer gyorstesztet. Nálunk viszont – egyetlen európai országgént – még a területi bontás adatait sem lehet megtudni... S még valami: elhalasztották egy évvel (!!!) a júniusra tervezett labdarúgó-EB-t. A Roland Garrost is elhalasztják őszre. Az ember meg csak ül itthon, és megpróbálja egybegondolni a fenti hírek tanulságait.

(Március 19.) Örökvasárnap. Iskola mellett lakunk. Ilyenkor – reggel 8 óra előtt – olyan zajongás, ricsaj, élethangok özöne tölti be az utcát, amit ezer szülő, gyerek és parkolót keresők százainak káromkodása tud csak okozni. Most, amikor lementem az újságokért, olyan a világ, mint vasárnap reggeleken. Sehol egy ember:

vészjósló csönd. Elsuhan egy 15-ös busz, rajta két utas árválkodik.

Este 11 után nézem a CCN összefoglalóját: az USA legnagyobb államában, Kaliforniában kijárási tilalmat rendeltek el. A megszólaltatott szakértők április 10. körülre a lakosság 55 százalékának, kb. 26 millió embernek a megfertőződését várják.

(Március 20.) Ez a hír reggelre már a hazai felületeket is eléri, s mától itthon is megszorodnak a hosszabb távú előrejelzések. Egyre világosabb, hogy nagyobb, kiszámíthatatlanabb és felfoghatatlanul kedvezőtlen következményekkel járó hetek, hónapok elé nézünk. Az írás címe: *Készüljünk a legrosszabbakra...*

(Március 22.) Nézem a reggeli hírösszegzést a CNN-en, 40 millió embert otthon kell tartani Kaliforniában, s ezen a héten kb. két és fél millió ember vesztette el a munkáját az USA-ban. Szakértő szakértőnek adja át a helyet az adásokban. Két visszatérő következtetés. Az egyik, hogy ez a válság sokkal mélyebb és alapvetőbb lesz, mint a 2008-as, mert az megmaradt pénzügyi válságnak. Ez viszont általános foglalkoztatási válsággá szélesedik, majd pedig az egész gazdaság szerkezet általános válságává lesz. S még csak az elején járunk. A másik: az amerikai kormányzat vesztes késlekedése, élén az elnökkel. Akik kezdettől lebecsülték a válságot, majd pedig kommunikációs trükkökkel próbálkoztak, és még mindig nem értik a

helyzet kivételesen veszélyes mivoltát. És akkor mi mit mondjunk? Egy nappal a hazai csodafegyver, a rendkívüli állapot bevezetése előtt...

(*Március 23.*) Orbán Viktor megint megkülönböztetett figyelmet csikart ki magának. S megint visszaélt vele. Jó előre beharangozott, 11 órára meghirdetett megszólalásakor egyfajta – érdektelen – termelési beszámolót tartott, másfelől viszont tételesen felsorolta az általa bevethető erőszakszervezetek hadra fogható létszámát. Mindezt órákkal azelőtt, hogy a parlament – egyelőre – megakadályozta a kormány számára adandó rendkívüli jogköröket, az ellenzék most egy hétre ezt még eltolhatta. A parázs parlamenti vitában a Fidesz képviselői egyetlen értelmes érvet sem voltak képesek felhozni amellet, hogy mire föl kellene a rendkívüli állapotot bevezetni. De nem kétséges, a jövő héten sikerülni fog. Akkor már csak maguk között lesznek.

(*Március 24.*) Ma megtörtént az, amit napok óta sejtettünk: elhalasztják a nyári olimpiát Japánban. Másnak is eszébe jutott az, amit három nappal ezelőtt én is írtam a Zsúrpubiban: az elmúlt 130 év során erre legfeljebb világháborúk idején volt példa. Miheztartás végett érdemes ezt is észben tartani. Trump ma reggel (CNN) rém dühösen fakadt ki, hogy „ha az orvosokon múlna, akkor ők az egész világot bezárnák”. Még a régi világ foglyai vagyunk, ahol ilyen szintű, színvonalú emberek dönthetnek milliók soráról. Ha egyszer vége lesz a válságnak, talán ez is alapvetően meg fog változni.

Késő délután felhívott Falus Feri, kész csoda, hogy ennyi szereplés mellett még erre is volt ideje. Sze-

rinte a legjobb esetben is legfeljebb szeptemberben térhet vissza annyira a normális állapot, hogy legalább az iskolaszézet el lehessen kezdeni.

(*Március 25.*) Kora reggel a Lehel téri piac középső szintjén lévő két kocsmá előtt legalább tizenöt férfiember iszogat, hangosan, vidáman, maszkok nélkül, egymástól arasznyi távolságokban. Ahogyan elnéztem, talán az alkalmi munkásosztály képviselői lehetnek; hét óra után nem sokkal pálinkás és fröccsös poharak, söröskorsók társaságában semmiféle óvintézkedés híre és kényszere nem érinti meg őket. Úgy látszik, van a szociális bezárkózásnak és/vagy leépülésnek olyan szintje is, ahol már sem az egyéni, sem a csoportszintű veszélyérzetnek nincs, nem lehet érdemi hatása. Miért is lenne, mitől féljen még?

Mai hír: a nemzetközi klasszisokból álló veszprémi kézilabdacsapat tagjai – játék- és edzéslehetőség híján – a helyi élelmiszerlánc központi raktáraiban árufeltöltőként segítenek pakolni, mert a boltok polcai túl gyakran válnak üressé, s nincs elég dolgozó kéz a gyors pótláshoz. Így is lehetne. Mindent megtanulhatunk, akár előlről is.

(*Március 26.*) Zitának már mindenféle baja van, pedig reggelente 35-40 percet jógázik és tornázik... De nem lehet könnyen elviselni, ha 25 év után egyik napról a másikra bezár az a hely, ahol kétnaponta sportolhattunk. Levert, ideges, állandó hőemelkedéssel meg a napi hírek százaival kínlódik (ezek a legártalmasabbak). Ma leszaladt a ház közös kertjébe, és több mint fél órán át futott vagy öt-hat kilométert. Utána, mint akit kicseréltek, legalább tizenöt évet visszafiatalodott. És ilyenkor

az aggodási szintje is néhány órára a normális szintre száll vissza. Na, ez is alapvető tanulság. Hátha még hónapokig így kell élnünk.

Megnéztem az esti Euronewson az ENSZ főtitkárának, António Guterresnek az interjóját. Ő már érti és tudja, hogy soha nem tapasztalt nemzetközi összefogás segíthetne megakadályozni a veszélyek eszkalálódását. És azt is, hogy mindez egyelőre a nemzeti kormányok önállóságának mindenáron való megtartási érdekébe ütközik.

(*Március 27.*) Ma reggel a szokásos rádiós monológjában Orbán Viktor bejelentette, hogy holnaptól két hétre bevezetik azt a fajta kijárási korlátozást, amit már jó néhány országban gyakorolnak. Az interjú után nem sokkal a rendelet is megjelent; viszonylag széles körű mozgási szabadságunk marad, de ellenőrizni és büntetni fogják az indokolatlan utcai tartózkodást. A Facebookon azonnal elkezdődött az össznépi vita, az első egy-két óra nyomán úgy látom, hogy még a kormánnyal kevésbé szimpatizálók többsége is megértéssel fogadja a korlátozást. Az az érzésem, hogy a magyar társdalom többsége valójában csak holnaptól fogja komolyan venni azt, hogy ezúttal sok-sok évtizede nem tapasztalt válsághelyzettel kell megbirkóznunk. Jut eszembe... nagycsoportos óvodások voltunk, amikor '56 novembere után este hatig haza kellett érni az Ikarus-gyár óvodájából. Sok szülő nem tudott időben odaérni a gyerekéért, ezért az óvónők kisebb csoportokban engedtek bennünket utunkra, olyan összetételben, hogy az egy irányban lakók együtt mentek. Most is emlékszem rá, ahogyan a homályosan világító utcai lámpák sárgás fénye-

iben, árnyékaink őrizetében tanácstalanul álldogálunk a Margit és a Baross utca sarkán az elváláskor. Hogyan tovább? Ki, merre – egyedül...? Holnaptól sokaknak lesz hasonló érzésük.

(*Március 28.*) Szombat, a kéthetes kijárási korlátozás első napja. Ki-kinézek az erkélyen, hébe-hóba látok egy-egy embert, többnyire kutyasétáltatókat, olyan a hangulat, mint vasárnapi kora reggeleken. Számolom, kilencedik napja már, hogy csak a legkivételesebb pillanatokban, gyors vásárlási feladatok okán mozdulunk ki itthonról. Zita korábban is jógával kezdte a napot, most azonban tornával bővítve, negyvenpercesre emelte a napi nyitó adagot, én még csak harminc percig jutottam. Ma délután megjelent a Klikktévén a Zitával készült beszélgetés, és napokon belül huszonhétezen osztották meg. Hihetetlen.

Reggeli hírzuhatag: Amerikában a regisztrált betegek száma túllépte a százezret, az áldozatoké pedig az ezerhatszázat. Újabb fertőzési gócok bukkantak fel, most pl. New Orleansban.

(*Március 29.*) Az Economist a héten e-mailben értesített arról a kódszámról, amivel elérhető lesz a lap akkor is, ha a kézbesítés már nem működne. Ma még a szokásos időben ott találhattam a postaládában az e heti példányt, amely a címlapot és a vezércikket is annak szentelte, hogy mi várható akkor, ha majd a szegényebb országokra is áterjed a vírus. Szamba vették az arányokat, eddig olyan országokban tombolt a fertőzés, amelyeknek az egészségügyi ellátórendszere a legfejlettebb, legszervezettebb között van. De... most jön Afrika, Latin-Amerika és Ázsia

szegényebb régiója. „Ugandában a kormánynak több tagja van, mint ahány intenzív kezelési kórházi ágy az országban összesen található” – írják. És idézik a pakisztáni miniszterelnököt egy tipikusnak mondható dilemma kapcsán: „Imrah Khan, Pakistan’s prime minister says, is that if we shut down the cities... we will save people from corona at one end, but they will die from hunger.” Az igazi tömegtragédiák tehát akkor „várhatók”, amikor a járvány eléri azokat az országokat, ahol minimálisak az egészségügyi feltételek. Sapienti sat.

Mai örömhír: Olaszországban – tizenkét napos, sikeres kórházi ápolás után – hazatérhetett egy 102 éves vírusfertőzött hölgy. Gyógyultan. Van remény... (Nekem már csak harminchárom évet kell kibírnom.)

50 *(Március 30.)* Ahogy várható volt, a parlament ma elfogadta a... mit is? A kormánypárti sajtó „koronavírus-törvénynek” hívja. A többiek „felhatalmazási törvénynek”, a kritizálók pedig a demokrácia felszámolásához vezető út újabb, kiemelkedő állomásának. A lényege, hogy határidő kitűzése nélkül a kormány rendeletekkel védekezhet a járvány ellen, vagy ami ellen csak akar. A legdurvább benne a Btk. módosítása: öt évig terjedő büntetés terhe mellett próbálnak a rémhírterjesztés ellen harcolni. Na ez lesz igazán izgalmas kérdés: ki fogja megállapítani, mi az a rémhír. Kinek mi a rémhír? Ha Orbán Viktor ma azt mondja a parlamentben, hogy legjobb lenne, ha mindenki maszkot hordana, de ő ezt nem rendelheti el, mert nincsen elég maszk, akkor ez rémhír, vagy sem? Ugyanekkor más kormányzati vezető szerint igenis van elegendő maszk.

Egy harmadik hír szerint is lenne elég, csak éppen az egyik fideszes államtitkár unokatestvére árulhatja, jóval az eredeti áron felül... Akkor ilyen esetben hol kell majd keresni a rémhír forrását? Szóval, lesz itt gond bőven. Szerintem nem fogják ezt a szabályt alkalmazni, a funkciója azonban ugyanaz, mint a katonák cégekhez történt kiküldése: nem old meg semmit, de elegendő figyelmettetés arra, hogy okod legyen óvatosnak maradni. És egy örömhír: délután már érvénybe is léphet a törvény, mert Kóvér is, Áder is tüstént aláírta. Innentől kezdve rájuk is vonatkozhat a rémhírterjesztés büntetethetősége...

(Március 31.) Ma nulla órakor lép érvénybe az a „felhatalmazási állapot”, aminek tényleges hatásait még csak találgatni tudjuk. Érdekes, azt még nem hallottam senkitől, hogy ettől válhatna eredményesebbé a járvány elleni védekezés. Vadabbnál vadabb balsejtelmek tömegéről viszont nagyon is hallok. Fura módon a nyugati sajtó aggódik a legjobban, a Guardian például igen kemény szerkesztőségi cikkben. Jut eszembe, ma van a Fidesz 32. születésnapja. Igen élesen emlékszem e nap akkori hangulatára, mivel Stumpf Istvánnal egy szobában dolgoztunk, és nagyon vártuk este, hogy milyen hírekkel jön vissza. Tele voltunk mindenféle aggodalommal (napokkal voltunk ugyanis a Négyek kizárása előtt, és a közeljövőt illetően igen rossz előérzetünk volt). Nos, e mostani születésnap előtt hasonlóképpen tele vagyunk aggodalommal. Momentán éppen a születésnaposok miatt.

(Április 1.) Várjuk a frenetikus tréfákat, de egyelőre be kellett érnem Trump reggeli CNN-nyilatko-

zatával: azon akadt ki, hogy miért siránkoznak a maszkok hiánya miatt. Mindenkinek van otthon sálja – mondta indulatosan –, vegye föl azt. Na... egy komoly államférfi véleménye az egyre súlyosbodó válság kezdetén.

Ma már kiderült az is, amit nagyjából sejthettünk: a „felhatalmazási törvény” a Fidesznek a legkevésbé sem a vírus miatt kell, hanem azért, hogy egyéb, régóta dédelgetett örökségeit is minél akadálytalanabban és minél gyorsabban vihesse keresztül. Semjén mai, április elsejei jogalkotási tréfájáról bőséggel írtak a lapok.

Ami mégis meglepő, délután a polgármesterek jogkörét korlátozó javaslatot sürgősen visszavonták. Talán néhány fideszes polgármester szólhatott, hogy mi is itt vagyunk... Vagy az is lehet, hogy meglepte őket néhány nyugati ország vezetőinek páratlanul éles hangú, elítélő nyilatkozata.

(*Április 2.*) Ma van az autisták napja. Azt nem tudom, vannak-e autista kormányok, azaz olyan kormányok, amelyek csak a maguk által gyártott magyarázatokra kíváncsiak. Mintha volnának. Ma egy hete – múlt csütörtökön – lépte túl világszerte a fertőzöttek száma a félmilliót. Ma meg az egymilliót, vagyis egy hét alatt megduplázódott a számuk. A meghaltak esetében még rosszabb az arány: egy hete 21 ezren voltak, ma már 47 ezer felett. Mai örömhír viszont, hogy a felcsúti focicsapatot fenntartó Mészáros-féle alapítvány kétmilliárd forintos nyereséget termelt az elmúlt év során. Igazán öröm látni, hogy van még bármi is ebben az országban, ami képes nyereséget termelni. Ó, és a Nemzeti Banknak is sikerült 250 milliárd forintos pro-

fitra szert tennie – igaz, többnyire a mi bőrünkre ment, a forintgyengülésből...

(*Április 3.*) Egy kis időre el fogunk szakadni a mindenkit fogva tartó járványtematikától. (Lassan tizennegyedik éve írjuk negyedévenkénti krónikáinkat Zitával. Most – elsejétől – megint itt van ez a feladat. Általában 80 oldal, néha több is. Mostanában nemritkán százoldalas lett a jelentésünk. Nincs kizárva, hogy most is így lesz.) Lesz miről írni, mi is történt január elsejétől a mostani rendkívüli állapot bevezetéséig. Ilyenkor lelkiismeretesen feldolgozzuk a közben összegyűlt két-háromszáz forrást is. A héten elkezdjük megírni, hogy mi történt januárban, februárban... Nem hiszek a szememnek. Mintha százévnnyire kerültünk volna az év elején még oly fontosnak tűnő eseményektől! S mikor lesz vége? S ha vége lesz, akkor vajon hogyan fogunk visszatekinteni arra, ami éppen ezen a napon tűnt fontosnak? Ilyen lehetett a háború végén naplót írni Nagy Lajostól Heltaiig, Fenyő Miksaig sok-sok embernek. Csak azt rögzíthetted, amit aznap megértettél. De... mit is érthetnének meg ma is? Hogy Cecília még mindig óvna minket a maszk viselésétől. Ó tudja csak, miért is.

(*Április 4.*) Miről szóljon ma az ének? Nehéz az élet még a szurikátáknak is. A berlini állatkerteknek is be kellett zárniuk, s néhány állatfajta igen nyugtalanul viseli az elmaradt látogatók miatti érdektelenséget. A szurikáták csapatostul kitódulnak rejtekhelyükről, és örökké abba az irányba nézegetnek, ahonnan a látogatók érkezni szoktak, és most igen csalódottak. Nem értik, miért nem jön senki sem. Így vannak ezzel a látogatók is.

Soha az életben nem néztünk még ennyit tévét, szerencse, hogy Kiss Imi jóvoltából egy hónappal ezelőtt előfizettünk a Netflixre, így nem vagyunk kiszolgáltatva a hazai tévésatornák műsorkínálatának. Este tíz körül befejezettnek minősítjük a napot, és elkezdünk sorozatokat nézni. Tegnap este végére értünk a *Crown* című, háromszor tízrészes, igen érdekes sorozatnak. Ha nincs a vírus, ezt soha nem engedhettük volna meg magunknak. A maga módján igen érdekes kép volt a háború utáni Anglia útkereső évtizedeiről.

(*Április 5.*) Elkerülhetetlen okokból 11–12 óra között ki kellett mennem az utcára, mintegy háromsaroknyi útra kellett vállalkoznom. Felvettem a maszkot, sapkát, kesztyűt, a rövid úton csak 20-40 év körüli fiatalokkal találkoztam. Viszonylag sokkal. Egyikükön sem volt semmi, viszont rám olyan utálattal vegyes gyűlölettel néztek, mint aki életük legrosszabb énjére emlékezteti őket. Végül is nem bántottak, de... csak most értettem meg a neten napok óta olvasható szemrehányások tömegét, miszerint a „nyuggerek miatt van ez az egész zűrzavar”. Délután látom a tévében, hogy a válságstáb könyörgőre fogta a dolgot, és szinte rimánkodik Budapest népének: vegyék már komolyan a kijárási és csoportosulási korlátozásokat, mert a következő napokban éppen a fővárosban fog berobbanni a vírus. Mit mondjak? A magam néhány perces, közvetlen tapasztalata alapján nem fogok nagyon meglepődni.

Egyébiránt a média most már megállás nélkül firtatja a képtelenül alacsony számú tesztelés okait, de az összes érintett hivatal elzárkó-

zik a válaszadás elől. Megnéztem a nemzetközi statisztikákat: ott a legalacsonyabb az elhalálozási arány, ahol a legtöbbet tesztelnek.

(*Április 6.*) Ma egész nap a vírusjárvány hazai fogadtatásáról összegyűjtött, márciusban megjelent hetilapírásokat olvastam egybe. Mint egy médianaplót, kb. negyven elemzést. Rendkívüli élmény volt, mintha dokumentumfilmként láttam volna harminc nap eseményeit. Az első napokat valamiféle testetlen aggodalom uralta, azzal az egyre erősödő rémülettel, hogy mindebből majd mi is kapunk valamit. Mit is? Akkor még csak találgathattunk.

Március 10. táján hirtelen fölgyorsultak az események, és a kormányzat is igyekezett úgy tenni, mintha kézben tartaná a dolgokat, csakhogy naponta lepleződtek le a késedelmek, füllentések és nagyotmondások. Az igazi fordulat március 13., péntek, amikor maga a kormányfő is képes volt reggeltől estig nagyot fordulni, este negyed tízkor mintegy mellékesen jelentette be az iskolák azonnal bezárását. Egy olyan országnak, egy olyan népnek és egy olyan iskola-rendszernek, ahol minderre teljesen felkészületlenek voltak. A következő két hét már egyenes vonalú roham a rendkívüli állapot felé, amit meg is kaptunk elsejére, áprilisi tréfaként. Későbbi korok történészei számára ez a harminc nap különösen fontos időszak lesz. Ebből fognak mindent megérteni. Mi sajnos erre alkalmatlanok vagyunk/voltunk, mert benne éltünk reggeltől estig és estétől reggelig.

(*Április 7.*) Nemcsak a vírus terjed, hanem a hírünk is a nagyvilágban. Ma egyszerre érkeztek meg az angol lapok, nem győzöm átnézni őket. A

Guardian Weekly március 27-i számában a politikai esszét Lea Ypi, a London School professzora írja arról, hogy miért győznek mostanában a jobboldal erős emberei világszerte. Az illusztráción hárman néznek az olvasóra vissza: Bolsanaro, Modi és Orbán Viktor... három világhatalom. Az esszében arról ír a szerző, hogy néhány évvel ezelőtt még sokan úgy hitték, elszigetelt eset lesz Orbán Viktor abbéli kísérlete, hogy a jogrendszer erejét használja fel a kisebbségi jogok és a civil szféra felszámolására, a rule of law elleni támadásra. Ma már látható, hogy ez mind több jobboldali erős ember fegyvertárának elengedhetetlen eszköze. A baloldalnak viszont nincs arra válasza, hogy mi legyen az új helyzetben az államisággal meg a jogrendszerrel, s a régi liberális válaszok sem működőképesek. Amíg ez így marad, addig az erős jobboldalé a tér.

(*Április 8.*) Ma megint meghalt egy volt évfolyamtársam, Szüdi Johnny. A múlt heti ÉS-ben megjelent egy szép és gondos írása, amely a jogállamiság leépülésének folyamatát elemezte. Az elmúlt években számtalanszor tette ezt szóvá. Sajnos 2010 után bőven volt ilyen jellegű dolga. Ötven évvel ezelőtt katonák is együtt voltunk, talán neki volt a legerősebb fizikuma mindannyiunk között. Sorra halnak meg egykori évfolyamtársaim, egykoron hatan is benn maradtunk az egyetemen, s közülük már ketten élünk csak Bárd Károllyal. Furcsa és nehezen elmondható érzés, amikor az embernek önmagára is túlélőként kell tekintenie.

Egyébként meg észre sem vettem magamon, de minden áldott reg-

gel a halállal kezdem a napot, első dolgom, hogy szorongva megnézem az előző napi nemzetközi statisztikákat, s most éppen Franciaország és Anglia kezd az amerikai – ezres nagyságrendű – elhalálozási adatok nyomába eredni. Nézem a trendet, legkésőbb szombaton túllépjük a százezres számot. Mi jöhet még?

(*Április 9.*) Sohasem gondoltam volna, hogy a laptop, s ezen belül a Skype egyszer majd első számú munkaeszközzé alakulhat át. A kényszerű, csakis itthoni munka világában ez is megtörténhetett. Zita is, én is az elmúlt tíz napban már hat alkalommal ezen keresztül adtunk interjúkat, vettünk részt értekezleteken stb. Ma este még az is megtörtént, hogy az ATV-ben Rónai Egonnal is úgy beszélgettem, hogy ő a megszo-kott stúdióban ült, én meg itthon a konyhaasztal mellett. A szokásosnál nagyobb visszhangja lett, talán mert mindenki kénytelen otthon ülni, és unalmában mindent megnéz. De a lelőhelyét ideillesztem,¹ lehet, hogy hónapokkal később jobban meg lehet majd ítélni, vajon jól láttam-e a helyzetet.

(*Április 10.*) Ha majd egyszer megírják a járvány társadalomtörténetét, akkor ez a nap kitüntetett mére-si pontként fog szolgálni a leendő krónikában. Ma regisztrálták a százezredik áldozatot és a másfélmilliomodik megbetegedést. New York hihetetlen és elborzasztó állapotai már túlmutatnak a háborús helyzeten is, elkezdtek tömegsírokba ontani az eltemethetetleneket.

Ehhez képest meg... mi itt, itthon úgy dolgozunk/dolgozhatunk,

---

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=sNCi0-mlqZRw&t=58s>

mintha semmi sem történt volna. Befejeztük a szokásos, negyedéves elemzésünket, amit 2007 januárja óta rendszeresen készítünk. A sorban ez már az 53. fejezet, és e kézírathalommal túlléptük az összesített, 3500 oldalas határt is. El is fáradtunk, mert április 1. és 10. között nemcsak ezt a 72 oldalt kellett megírunk, majdnem minden napra akadtak apróbb, de azonnal megoldandó feladataink is. Mától bevezettük a napi kétszeri intenzív fizikai mozgásokat, másképp kezdene elviselhetetlenné válni a harmadik hete tartó bezártság.

(*Április 11.*) Tulajdonképpen sokkal több időt töltünk itthon munkával, mint korábban bármikor. Ennek ellenére a Netflixnek köszönhetően az elmúlt három hét során több filmet láttunk, mint az utóbbi tíz évben összesen. Sorozatokat is nézünk, amit azelőtt sohasem tettünk volna. Tegnap éjjel egyedül fejeztem be az *Elit* című spanyol sorozat első évadját – Zita a harmadik résztől már nem bírta idegekkel... Ez már a 2000 után születettek világa; az állandóan telefonjukon csüngő, kényszeresen örökös versenyhelyzetben élő, az életet csakis fogyasztásként felfogó, azt is leginkább habzsolva megélő generáció kibontakozásának világa. Nem állítanám, hogy ne érzékelttem volna itthon is mindennek az előszeleit, talán emiatt is hagytam abba boldogan a tanítást 2014-ben – negyvenéves egyetemi oktatói gyakorlat után.

Van azonban e sorozatban még valami rémisztő. Amíg figyelemmel tudtam kísérni az európai filmművészetet, addig nagyon is tudhattam, hogy a spanyol filmek konfliktusai-nak eredetvidéke

az fajta a rigid osztálytagozódás, amely Nyugaton, másutt már jobbra szétolvadt. Itt viszont nagyon is őrzi az archaikus formáit is. Ismertem én ezt valaha Buñuel-tól Bardem-ig igen jól, de most ebből a sorozatból megint páratlan erővel csapott meg a zártság, a képmutatás és a kegyetlenség. Buñuel dédunokái alig-alig változtak, ez a sorozat 2018-ban készült.

(*Április 12.*) Húsvét vasárnapja, kihalt város, csöndes ház, pedig lakik itt vagy négyszáz család. Csak a hivatalos közlemények áradnak, nekik nincs ünnepnap. Nekem meg azon jár az eszem, hogy ezt a hatodik hete tartó, csaknem a felismerhetetlenségig összebonyolított folyamatot sem vagyok képes kezelni elszigetelten nézni mindattól, ami tíz éve folyik ebben az országban. Azt világosan látjuk, tudjuk, mondjuk, hogy az egész évtized a feltartóztatatlan centralizáció, a központi hatalom csillapíthatatlan étvágya jegyében telt el. A vesztesek hosszú sorát is jól ismerjük. De... éppen ezekben a hetekben derült ki a napnál is világosabban, hogy ez a kormányzat pont azokat az alrendszeret fosztotta ki, nyomorította és alázta meg, amelyeknek az együttműködési készségére most lenne a legnagyobb szükség. Szükségünk. Nézzünk a hevenyészett mérleget: 1. Szétverték a tudományos élet alapvető intézményeit – most pedig könyörögnének a partnerségükért. 2. Folyamatosan korlátozták az oktatási szféra maradék önállóságát – most pedig az ő leleményességüktől várják a digitális oktatás sikerre vitelét. 3. Állandó harcban álltak az egészségügyiekkel – s most minden teher

azok vállára zuhant. 4. Első dolguk volt az önkormányzatok elszegényítése és jogfosztása – most pedig egyetlen lépést sem képesek nélkül tenni.

Most van tíz éve annak, hogy elsőprő győzelmet arattak, méltóképpen ünnepehetnek.

(*Április 13.*) Húsvéthétfő. Bezárva, itthon. Gyerekkorom külvárosi – XVI. kerületi – világában ez volt az a nap, amikor minden más alkalomhoz képest sokkal szélesebbre tárult ki a magánnyilvánosság. Locsolkodás ürügyén lehetett számos olyan család lakásába bejutni, amire máskor nem lett volna semmi esély. Várták is mindenütt a kamasz lurkókat, mentünk kettesével-négyesével, házról házra, kaptuk a tojásokat, aprópénzt – meg könnyűnek ítélt likórféleségeket. Ez volt az év egyetlen olyan napja, amikor a tíztizenhat éves fiúk is főszereplőkké válhattak. Meg persze a lányok is. Az egyedül élő, elhagyott és/vagy özvegy hölgyek is. Mondanám, hogy páratlan és semmi máshoz nem fogható demokráciatapasztalat volt, de ezt a szót akkor még nem ismertük. Most meg már éppen kezdik velünk elfelejtetni.

(*Április 14.*) „The virus is my new partner” – írja Leslie Jamison a ma érkezett New York Review of Books legutolsó számában. Ahol is a szerkesztőség ugyanazt találta ki, mint a Mozgó: március 17. óta naplót íratnak a négy kontinensen élő/lakó munkatársaikkal, Tokiótól Etiópiáig, Rómától Kaliforniáig. A lap első tíz oldalán párhuzamosan olvashatók a naplóbejegyzések, persze hogy egyik érdekesebb, mint a másik. A fokvárosi szerző (Mark Gevisser) leírja, hogy Daisy, a fe-

kete bejárónőjük olyan nagyon nincsen megrendülve a korlátozásoktól, alapjáraton amúgy is legalább száz emberrel érintkezik, eleve az otthonában legalább tizen élnek egy szobában együtt. A munkába jövet, a kisbuszra várva tucatnyian tolonganak körülötte, s belül legalább harmincan préselődnek hozzá, amíg ideért. „COVID is a richmen’s disease”...

A bevezetőben megidézett LJ Brooklynban él, a zárlat negyedik napján az utcák üresek nagy a csönd, csak a mentőautók szünet nélküli szirénázása az egyetlen állandó hang. „Ezekben a napokban rendszerint egy olyan szép és különleges esti partiról álmodom, ahová engem mégsem hívtak meg” – írja naplójegyzete végén.

(*Április 15.*) A bezártság ötödik hetére már kialakulnak az itthoni, automatikus szokások. Reggel a torna/jóga utáni első teendőm, hogy megnézem a Johns Hopkins folyamatosan frissített, nemzetközi adatbázisát (Coronavirus update). Késő este, elalvás előtt újra megnézem, és megpróbálom a leginkább érintett országok trendvonalait követve kitalálni, hogy mi várhat ránk. Ma is azt látom, amit már legalább öt-hat napja. Az amerikai, angol, török és belga adatok egyre mélyülő válságot mutatnak; az olasz, spanyol és német számok meg inkább a járvány csökkenő ütemére utalnak.

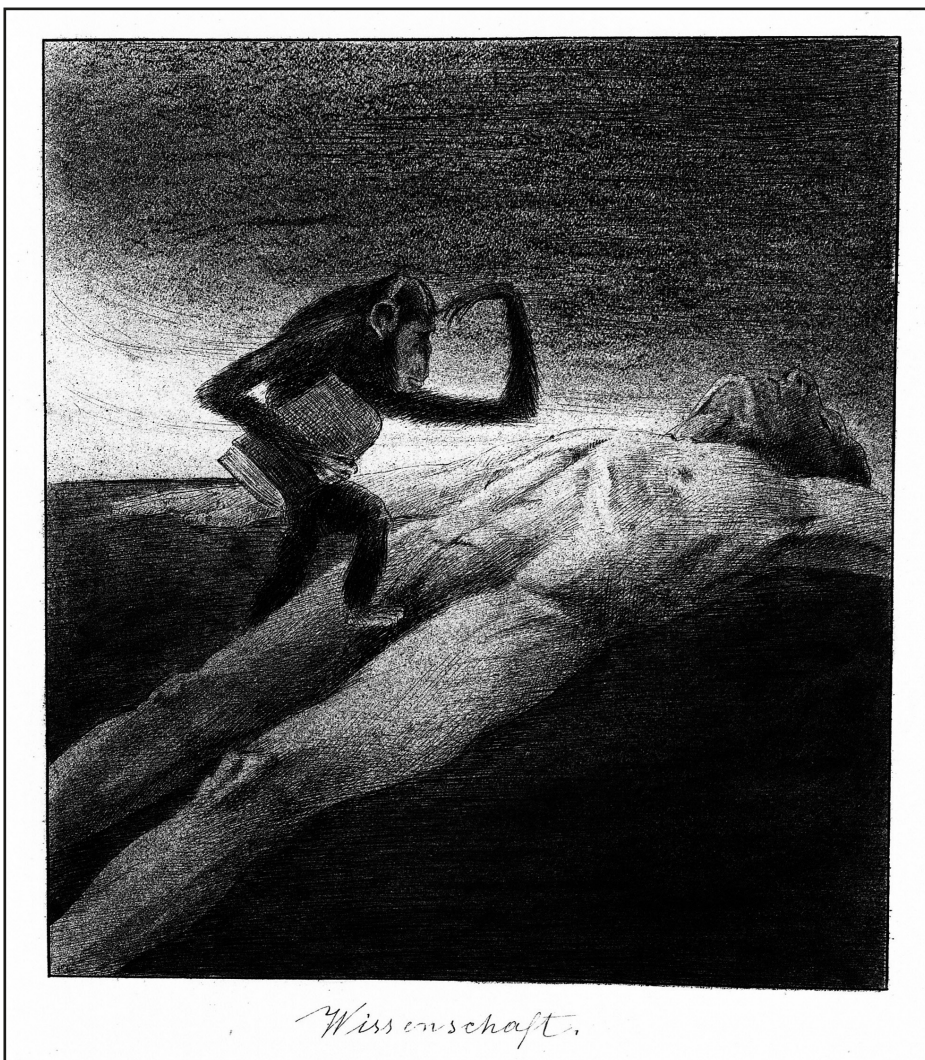
Közvetlen szomszédainkhoz képest Magyarország valamiféle középső állapotot sejtet. Ausztria: 14 331 megbetegedés, 393 elhalálozás; Horvátországban 1741 betegre 34 elhunyt jutott, minálunk ez a két szám pillanatnyilag: 1579 és 134 – azaz igen magas az elhalálozási arány. Ugyan-

akkor meg Szlovákiában 863 betegségre 6, azaz hat elhalálozás jutott. Ki érti ezt?

Az összkép amúgy elkésérítő. Április 2-án értük el az egymilliomodik re-

gisztrált beteget, 47 ezer elhunyttal. Április 10-én a halottak száma túllépte a százezret. A pillanatnyi számok április 15-én: 2 millió 070 ezer megbetegedett és 134 ezer halott.

56

Alfred Kubin: Tudomány

A vírus és a Fidesz

(*Március 18.*) Mától új életünk kezdődik: önként lakáskaranténba vonulunk – miután tele vannak a mélyhűtők, a kamrák, kiváltva a receptek, előfizettünk a Netflixre. Hála Istennek megtehetjük mindezt.

Lacival elhatároztuk, hogy innen minket kórházba csak akkor vihetnek el, ha már lélegeztetőgépre lesz szükségünk. A magyar egészségügyi „ellátástól” jobban félek, mint a vírustól.

Egész nap lógunk a neten. Már megint azzal kell szembesülnünk, hogy a térség országaihoz képest el vagyunk maradva a járvány elleni védekezésben és a gazdasági összeomlás elkerülése érdekében hozott intézkedésekben is. A csehek 150 ezer gyorstesztet vettek Kínától, a szlovákoknál kötelező a szájmazsk. Nálunk egyik sincs, ami garancia a járvány gyors terjedésére. A többiek már eddig is komoly gazdaságvédelmi intézkedéseket jelentettek be. Orbán botrányos délutáni Facebook-tátogatása után megtudtuk, nagy nulla volt ahhoz képest, amit tenni kellene és lehetne. Még mindig nem érti, hogy az egészségvédelem gazdaságvédelem is, s a rendkívüli helyzetben mindkettőre jelentős pénzeket kellene fordítani. Kormányja a dantei „jóra való restség” bűnéből jelesre vizsgázik, amit mi nagyon meg fogunk szívni. De remélem, hamarosan ők is.

(*Március 19.*) Ma felhívtam a háziorvosunkat, kiderült, lényegében csak telefonkapcsolatot tartanak,

nincs semmiféle védőfelszerelésük. Illetve szájmazskjuk van, de azt Amerikából maszek úton szerezték be. A körükben készült felmérés szerint négyötödük nem tudja a rendelőt a szükséges mértékben fertőtleníteni, nincs kézfertőtlenítő, légfrissítő, gumikesztyű, s nem látnak esélyt a helyzet javulására. Gulyás Gergely is elismerte ma, hogy az orvosok egyszer használatos védőfelszerelésekben dolgoznak hetek óta. Így vagyunk „felkészülve” – egyfelől.

Másfelől viszont ma 71 nagy cégnél, banknál megjelentek a HM és a terrorelhárítás különítményei, hogy szavatolják azok fizikai biztonságát, az üzemeltetés zavartalanságát. Ez igazán nagyszerű! Már csak ez hiányzott a válságkezelésből! Ahol tenni kellett volna már hetekkel ezelőtt, ott a kormány a járvány feltartóztatásának minimális feltételeit sem teremtette meg. De ki látott katonák által elhárítandó zavarokat például az MNB működésében? A jegybankot is megszállták ugyanis az egyenruhások, akik naponta jelentenek majd a HM-nek. Mit is? Hogy a forint árfolyamát az MNB nem védi, mert az ma meghaladta 360-at is az euróhoz mérten. Eszemment kormányzati válságkezelés!

(*Március 20.*) Hű, micsoda nap volt! Az egyik ismerősünk felajánlotta, hogy tud jó minőségű arcmazskot szerezni. Na, kapva kaptam rajta, mert Dr. Orbánon kívül az országban mindenki tudja, hogy a védekezésnek ez az eszköze fellelhetetlen. Rokonaim,

közeli ismerőseim körében felmértem a terepet, kinek lenne szüksége maszkra, netán gumikesztyűre. „De egy se bírta mondani / Hogy: éljen Eduárd” – köszöni, nem kér belőle, mert már gondoskodtak róla.

Aztán megérkezett a 300 fejmaszk és a 100 lila gumikesztyű, amivel kezdetét vette nálunk a sajátos maszk/a/bál: egyre csak jöttek, csöngettek, vittem le nekik már maszkírozva (maszkot és kesztyűt öltve – ez volt a promóció) a rendelt csomagokat. Majd minden fizetés után alapos kézmosás, fertőtlenítés a táncrend szerint. Ez ment egész álló napon át – huszonöt „vendégünk” volt, köztük gyógyszerészek és orvosok, akiket valahogy az állami újraelosztás nem ért el. Mindenki örült és köszönte a

rendkívüli rendezvényt. A történet kicsiben megmutatta, hogyan lehet boldoggá tenni az embereket: vond meg tőlük, ami az életük megmaradásához szükséges, s aztán örülni fognak, ha a maguk módján meg tudják oldani.

És milliók, akik nem tudják?

(*Március 21.*) Írni vagy nem írni? – ez itt a kérdés. Ilyenkor tavasszal minden makrogazdasági elemző intézmény újra áttekinti az évben várható gazdasági folyamatokat, és frissített előrejelzéssel rukkol elő. Március közepén intézetünk is előállt volna, de úgy ítéltük meg, a vírus okozta rendkívüli bizonytalanság miatt halasztanunk kell. A haladék a jövő héten lejár, és semmivel sem tudunk többet a vírus kifutá-

páratlan oldal

www.es.hu

IRODALMI ÉS POLITIKAI HETILAP

**Kattintson
a www.es.hu-ra!
SMS-sel is
előfizethet!**

PUBLICISZTIKA,
FEUILLETON,
PRÓZA, INTERJÚ,
VERS, VISSZHANG,
KÖNYVKRITIKA,
MŰBÍRÁLAT,
GALÉRIA

sáról. Megkezdődött a tapogatózás: mit tesznek a többiek? A többség a piacon akar maradni, vállalva a nagy felsülés esélyét is. Mert biztos, hogy az lesz. Annyit látni, hogy néhány héttel ezelőtti előrejelzéseiket rendre lefelé korrigálják a nagy nemzetközi intézetek is. Nemhogy az esztendő, de a holnap sem látszik. Nem tudni a vírus okozta pusztítás mértékét és azt sem, hogy mit fognak lépni a cégek, és milyen gazdasági, politikai intézkedésekkel fog meglepni bennünket az egészség- és gazdaságvédelemben eddig igen gyatrán teljesítő Orbán-kormány.

Csak sejtjük, egyre biztosabban, hogy ez a válság minden korábbinál nagyobb hatású lesz, az egész világot érinti keresleti és kínálati oldalról egyaránt.

(*Március 22.*) Reggel maszkokat és gumikesztyűket vittem Dunakeszire a barátnőmnek. A Váci úton alig volt forgalom. A járdákon elvétve lehetett járókelőt látni, jószerivel csak kutyasétáltatókat. Maszk nélkül mind – hát persze, mert nem kapható. A buszmegállóknak senki sem várakozott, a távolsági buszok üresek voltak. Nem kell ide bevezetni a rendkívüli állapotot, már az van. Csak a kormánynak van szüksége rá, hogy megkapja a teljes felhatalmazást – időkorlát nélkül – diktatúrájának nyilvánvalóvá tételére. Orbán mindennél jobban félti a hatalmát – van is rá oka –, ez most már egyértelmű. És az is, hogy ehhez képest számára n-edrangú a járvány elleni védelem meg a szembenézés a gazdasági hatásokkal, amit a stábjá példátlan hazudozásokkal teli, farizeus kommunikációval igyekezik leplezni.

(*Március 23.*) A parlamentben Orbán Viktor a felhatalmazási törvény

mellét „érvelve” fejtette ki: a feladat megtervezni a fertőzésnek azt az útvonalát, hogy úgy haladjon a terjedése, hogy egyetlen pillanatra se mondja fel az szolgálatot az egészségügy működése.

Még mit nem?! Istennek képzeli magát, aki meg tudja tervezni a fertőzés útvonalát? Azért, hogy az egészségügy ne omoljon össze? Hát nem látja, hogy már a vírus előtt is összeomlóban volt? Most meg éppen miatta a leggyengébben teljesít? Mert százmilliárdokat vontak ki belőle, a vírus megjelenésére pedig erősen megkésve és rosszul reagáltak. Igaz, a régióban nálunk a legkisebb kimutatott fertőzött betegek száma, de a legmagasabb a halálozási arányszám a miénk!

A vírus és a Fidesz mintha testvérek lennének: alattomosak, már akkor is bajt okoznak, amikor még ártatlannak látszanak (ld. a legutolsó parlamenti vitát), és csak a saját érdekükre vannak tekintettel. A vírus a biológiai továbbélésre, a Fidesz csak a saját politikai és gazdasági érdekeire figyel – bármi áron.

(*Március 24.*) Az MNB ma kiadott előrejelzése szerint idén gazdaságunk 2-3 százalékkal növekszik, az infláció 2,7 százalék körül alakul. Az utóbbi még teljesülhet is, köszönhetően a zuhanó olajáraknak, amelyek – teszem hozzá – ellensúlyozzák az egekbe szökő élelmiszerárakat.

A növekvő magyar gazdaság prognózisa arra utal, hogy készítői nem ebben a világban élnek, vagy pedig politikai megrendelésre dolgoztak. A növekedésnek ugyanis valamennyi feltétele kiiktatódott a magyar gazdaságban. Az exportpiacok bedőltek, vagy ha nem, nincs, aki kiszállítsa az árut. Sorra zárnak be az üzemek

és az üzletek, megkezdődtek az elbocsátások. A magyar társadalom harmadának nincs semmi tartaléka, a másik egyharmadának jó, ha egyikét hónapra való – a vírus fél évig is elhúzódhat; a bezárkózó, fogyasztóképes társadalmi réteg minden korábbinál kisebb keresletet fog mutatni. Válságban a beruházások nem is tudnak mást tenni, mint zuhanni.

Tény, hogy ekkora bizonytalanság a jövőt illetően még soha nem volt, de az bizonyos: nem ússzuk meg visszaesés nélkül. Hacsak a kormány nem szór meg bennünket a közeljövőben több ezermilliárd forinttal. Az eddig bejelentett intézkedések nem ebbe az irányba mutatnak.

(*Március 25.*) Napok óta takarítok, pedig általában rend van a lakásban. De most fertőtleníteni is kell. Még vannak hozzá anyagaim, eszközeim – hála Istennek. Meg mosok és kivasalok mindent: ágyneműt, takarókat, törölközőket, fehérneműt, amit különben nemigen szoktunk, mert tudom, hogy a forró vas gyilkolja a gyilkost. Felforralt ecettel járom a lakást – ezt az ATV-ben javasolták a levegő fertőtlenítésére. Mindennek ellenére kilátástalannak látom ezzel a láthatatlan koronás döggel szembeni harcot. Újabb és újabb zugokat találok, ahol talán utolérhetem, de mivel nem látom az eredményt, az ellenfél pusztulását, bizonytalan vagyok s emiatt egyre kétségbeesettebb is. Mindig is maximalista voltam, most azonban nem tudom, mi lenne, hol lenne a maximum, amit teljesítve megnyugodhatnék: megcselekedtem, „amit megkövetelt a haza”.

(*Március 26.*) A nap híre: a Mátrai Erőmű 73 százalékáért 17,44 milliárd forintot kapott Mészáros Lőrinc az MVM-től. Az adásvételről tavaly

döntöttek, de az árat nem hozták nyilvánosságra, mert Orbán Viktor közlése szerint azt egy független értékbecslő határozza meg. Ezek szerint az egész kócerájt 24 milliárd forintba értékelték.

Számoljunk: 2017-ben az értékbecslő 8 milliárd forintba taksálta az erőművet, amelynek akkor még több mint 60 milliárd forint eredménytartaléka is volt. Ennek a 73 százalékát vette meg a németektől Mészáros egy cseh céggel közösen (5,8 milliárd forintért). A cseheket 2018 tavaszán Mészárosék – annyit tudunk, hogy nem olcsón – kivásárolták. Így kerülhetett hozzájuk becsülhetően 9 milliárd forintért az objektum többségi tulajdona. 2019-ben az előző évi veszteség ellenére Mészárosék 8,2 milliárdot kivettek az eredménytartalékból. A mostani vételárral együtt az ország leghíresebb gázszerelője 25,6 milliárd forinthoz jutott, vagyis a tiszta haszna 16,6 milliárd forint volt egyéb kedvezményeken túl, például, hogy olcsón jutott áramhoz az erőmű mellett felépített keményítőgyára.

Mészáros Lőrinc tényleg tud valamit, többet, mint Mark Zuckerberg, az évtized legpofátlanabb üzletét összehozni...

(*Március 27.*) Belefáradtam a napba. A szokásos húsvét előtti nagytakarítás kezdete: függönymosás, ablakpucolás, erkélyek rendbe tétele. Egész délelőtt a konyhapultot és felszereléseit suvickoltam. És hát a felületek fertőtlenítése. Szerencsére a szomszédasszonyom tudott szerezni nekem orvosi fertőtlenítőszeret, kivételezett vagyok. A maszkkal is.

A korlátozott kijárási tilalom miatt, amit ma jelentettek be – de a kormányhoz közeliak már napok óta készülhettek rá, mert tudták –,

leszaladtam utolsó bevásárlásra a házbeli boltba. Maszk sem az eladókon, sem a pénztárosokon nem volt. Nyilván mert tudják, hogy egészségesek, mert nyilván negatív lett a tesztjük. Így fogadhatták meg a Nemzeti Népegészségügyi Központ utasítását: „Ne viseljen maszkot, ha nem beteg.”

Hihetetlen és elképesztő! Még mindig a mundér becsületének védelme folyik az emberek védelme helyett! Felháborító és gyalázatos! Szégyelljék magukat!

(*Március 28.*) A mai nap: a hét órai felkelés után 50 perc jóga, reggeli, virággondozás. Fertőtlenítem a nyomógombokat, a telefonokat, a számítógépeket, a kilincseket, a kapcsolókat. Forró ecetes gőzzel próbálom a levegőt tisztítani. Kezdek idegenül járni a saját lakásunkban. A tárgyak mint potenciális fertőzőgócok néznek rám: a bútorok, az újságok, a ruhák, a cipők, az edények... minden. Minden érintésnél bevillan: most fogok megfertőződni?

Tárkonyos csirkeragulevest főztem két napra és a beteg szomszédasszonyunknak is vittem belőle. Szereti a leveसेimet, egy hónapja megosztom vele mind.

Megjelent a Hírklikken az első Skype-on felvett interjúm – ez is az új világ terméke. Délután lementem a kertbe futni, és közben nyújtottam is. Nagyon jólesett.

Hírek, újságok olvasása egész nap – töredékidőkből, és változatlanul a bútorok fertőtlenítése.

Este a *Korona* sorozatot néztük... (naná...), Erzsébet királynőről és a családjáról szól. Irigykedve látom a londoni utcák normál életét, jönnek, mennek, beszélgetnek, ötórai teázanak, tüntetnek...

(*Március 29.*) Kapunk-e több pénzt az uniótól, vagy sem – a kormány és az ellenzék között napok óta ezen megy a vita, ami már megint másról szól, mint amiről kellene.

Mert nyilván nem kaphatunk többet, mint a megszabott keretünk, az unió nem pénzteremtő, csak átcsoportosítani tud. Most azt tette lehetővé, hogy a 2019. évi és az idei, összesen 1457 millió eurós előlegüket nem kell visszafizetnünk. És ha már le lennének kötve projektek (le vannak), át lehet csoportosítani. A teljes átcsoportosítható keretünk 5,6 milliárd euró, azaz kb. 2000 milliárd forint. Egyrészt tehát arról van szó, hogy 520 milliárd forintot most nem kell visszaadnunk (majd 2025-ben elszámolunk), másrészt, hogy 2000 milliárd forintra átcsoportosítási lehetőségünk van. De a magyar kormány nem akar semmit sem átcsoportosítani. Esze ágában sincs megnézni azt, hogy az egészségügyi és gazdasági krízishelyzetben nem lenne-e jobb a válság csillapítására fordítani azokat az összeget, amelyekről még békeidőben döntöttek. Minden maradjon úgy, ahogy volt, miközben semmi sincs úgy, mint volt? Igen, ezek szerint ez az Orbán-kormány érdeke (barátai és üzletfelei mentése).

(*Március 30.*) Úgy látszik, a kormány nem tesz le az unió ellen szított hangulat fokozásáról, szemben a keleti barátok feldicsérésével: az uniótól nem kapunk semmi pluszt, bezzeg a Türk Tanácstól és Kínától igen!

Egy aktuális gyorsmérleg: azon túl, hogy a 2019–2020. évi uniós projekteket indító 520 milliárd forintos előleg nem kell visszafizetnünk, az unió jelentősen megnövelte a

kormány lehetőségeit a forrását-csoportosítás engedélyezésével, a GDP-arányos 3 százalékos deficit betartásának felfüggesztésével, a vállalatoknak adott állami támogatások engedélyezésével. Ezenkívül 800 millió euróval megnyitotta az Európai Szolidaritási Alapot, 1 milliárd eurót adott az Európai Beruházási Alapnak 8 milliárd euró pluszpénz kihelyezésére, és forszírozza az egészségügyi berendezések közös beszerzését, azok olcsóbbá tétele érdekében.

Ezzel szemben a Türk Tanácsnak eddig mi még csak adtunk: ingyen az Ybl-villát és 544 millió forintos éves apanázst. Kínától valóban sokat kapunk, de nem ingyen. Sőt, a kereslet emelkedésével a szállítmányok egyre többre kerülnek.

(*Március 31.*) „A bevándorláspárti spekuláns bevásárolta magát a főváros vezetésébe” – így kommentálta az Origo Soros György egymillió eurós adományát, amelyet a szülővárosa iránti szolidaritásból ajánlott fel Budapestnek. A jobboldal hangadó csatornája kifogásolja, hogy a kormány egy fillért sem kapott, és Soros majd benyújtja a Fővárosi Önkormányzatnak a számlát.

Elképesztő! Miért várják el Sorostól, hogy támogassa azt a kormányt, amely szünni nem akaró, gyalázatos hadjáratot folytat ellene? De ha mégis adna a kormánynak, akkor a kormányba is bevásárolná magát? Orbán szerint a Türk Tanács segített neki, akkor most – rossz belegondolni is – a tagjai befolyást szereztek a magyar kormányban?

Miért nem lehet Soros adományát annak tekinteni, ami, ahogy Karácsony Gergely fogalmazta, „egy nagyvonalú és nemes gesztusnak,

érdemi segítségnek”? Vagy legalább csöndben maradni? Egyébként pedig hol vannak a jobboldali milliárdosok adományai?

(*Április 1.*) Januárban 390 629 forint volt a vállalkozói szférában a KSH szerint az átlagfizetés. Ez a szám persze nem fedi a valóságot, mert csak a négy főnél többet foglalkoztató cégek adatait tartalmazza, itt tudvalevőleg jobbak a keresetek. Ám ez még hagyján! Amilyen adatok ezután jönnek, azok lesznek igazán kérdésesek.

Mert hogy fogja a hivatal figyelembe venni a leállt cégek nulla bérkifizetéseit, súlyozni fog a tavalyelőtti arányokkal? Hogy készülnek majd a munkaerő-felmérés statisztikái? Ki fog kimenni a háztartásokhoz kérdezősködni, kap majd teljes védőfelszerelést? És ha kimegy valaki, beengedik-e a lakásokba? És sokaknak egészen húsba vágó kérdés: miként állítják össze az infláció statisztikáját? A bezárt üzletek adatait fogják utcára sem kimerészkedő árfelírók begyűjteni? És ezeket súlyozzák majd a két évvel korábbi fogyasztási arányokkal, amikor még jöttünk-mentünk, ettünk, vettünk mindent? Vagy a karanténstatisztikát is a katonák fogják legyártani?

(*Április 2.*) Áron unokánk névnapja. Csehországban, Szlovákiában kötelező, Jénában kötelező, Ausztriában a szupermarketekbe lépve ingyen kapják a vevők a kötelezően felteendő. Mit is? Hát az arcmaszkot.

Nálunk még most is alig hordják. Pedig egy alsó tagozatos is tudja, hogy a korcsivircsi – ahogy tízéves lányunokám elnevezte – terjedésének feltartóztatásához maszkra van szükség. Ám nálunk a vírus áttragadása óta tagadják – másfél hó-

napja, amivel a kormány járványra való felkészületlenségét akarják leplezni. Időközben – részben feladva a tarthatatlant – a kormány utasítására a Törzsfőnöknőtől megtudtuk a maszkhoz való hozzájutás hierarchiáját: kinek jár elsősorban, másodsorban stb. Végül március 30-án a főfőnök a parlamentben bevallotta, hogy hordani kéne, de nem rendelkezhet felőle, mert nincs belőle elegendő. Pedig Sziijjártó közlése szerint csak az utóbbi napokban 15 millió érkezett Kínából, és itthon is gyártják. Ezek hol vannak? Hogyhogy még mindig akkora a hiány, hogy a maszkosztás hierarchiájában élen álló orvos ismerős a minap tőlem kért segítséget a beszerzéséhez?

(*Április 3.*) Két nappal ezelőtt, miután az euró árfolyama megközelítette a 370 forintot, az MNB lépett: 0,9 százalékos kamattal bevezette az egyhetes betétet, ami gyakorlatilag kamatemelést jelent. Ezt követően az árfolyam visszahúzódott 360 közelébe, ma azonban megint felfelé vette az irányt. Vagyis a jegybank szigorítása kifulladt, mert a forintgyengülés valódi okát az MNB nem tudja kezelni. Az ugyanis annak a politikai kockázatnövekedésnek az oka, ami az Orbán bevezette rendkívüli állapotból következik, aminek első napi tapasztalata, hogy a felhatalmazási törvénynek semmi köze a vírus elleni küzdelemhez. A befektetők megijedtek Orbán végtelenített diktatúrájától, és elkezdtek kivonni a tőkéjüket a forintból. Ezt az MNB keménykedése nem tudja feltartóztatni, főleg akkor nem, ha a befektetők a jegybank szigorítás melletti elkötelezettségében is – nem alaptanul – kételkednek.

(*Április 4.*) Ma Gulyás Gergely elkezdte csepegtetni a kormány – ahogy ők állítják – gazdaságtörténetileg egyedülálló mentőcsomagját. Az a jó benne, hogy nem kellett csalódnunk: Orbán hozta a formáját. Egy frászt akar itt embereket egészségükben és megélhetésükben menteni, csak egy szempontja van: a saját hatalmának mentése. A bejelentésből az derül ki, hogy megkopasztja összes ellenfelét, akikre már régóta fáj a foga: az önkormányzatokat, a pártok költségvetési juttatását (na persze a Fidesz röhögve túl fogja élni a sok visszaosztásból), a kereskedelmi láncokat és a bankok profitját. E két utóbbi szektor majd úgyszólván áthárítja ránk a terheket.

A sajtótájékoztatón elhangzott kérdésre, hogy ti. hol van a családok támogatása, a kormányzóvivő azt bírta mondani, hogy a gazdaságvédelmi intézkedésekben, és különben is már döntöttek a gyés és a gyed meghosszabbításáról.

A csomag a GDP 18-22 százalékát fogja kitenni – ígérték. Ez eddig még az öt százalékát sem éri el. A többit nyilván a tao-pénzekből, a NER-lovagok extra adóztatásából és Orbán kedvenc beruházásainak (Paks II. Bp.–Belgrád vasút) leállításából fogják összeszedni...

(*Április 5.*) Gondoltam, virágvasárnap reggel nem lesznek sokan az Aldiban, és megejthetjük a havi bevásárlást. Hát voltak. Negyed tíz körül érkeztünk, éppen akkor paterrolta ki a személyzet a fiatalokat, némi szóváltás közepette. Nyilván nem tudják megoldani a korosztályok szerinti nyitvatartást. Az árufeltöltők egyikén sem volt maszk, vevőtársaimon is csak elvétve. De

nem ez volt a gond. Hanem, hogy mindenki úgy viselkedett, mintha nem fordult volna ki a világ a sarkából. Lökdösődve, a másokra való tekintet nélkül tolultak a polcokhoz, megfélemlézve az előírt másfél méteres távolságtartásról. A kínálat jobb volt, mint három hete, még vécepapírt is kaptunk, igaz, jóval drágábban.

Általában szeretek vásárolni a háztartás részére, most jókora feszültséggel telítve jöttünk haza. És a cirkusz még csak ekkor kezdődött: a fertőtlenítés. Másfél óra után teljesen kész voltam – fizikailag, de pszichésen még inkább, hisz soha nem tudok megnyugodni afelől, hogy megtettem-e mindent az egészségünkért. A port törölve látom az eredményt, de ez a koronás dög láthatatlan.

64

(*Április 6.*) Orbán öt percben ismertette a gazdaságtörténetileg példátlan gazdaságvédelmi csomag negyedik etapját, amit volt képe „Család- és nyugdíjasvédelem”-nek elnevezni. A segítségre szoruló családokról egyáltalán nem esett szó, noha mindenki ezt várta – más országok példája miatt is.

A bejelentett „nyugdíjasvédelem” úgy, ahogy van, hazugság, szemfényvesztés. Az átlagnyugdíjas kap majd jövő februárban 30-40 ezer forintot úgy, hogy az nem épül be a nyugdíjalapjába. Pedig e megalázó, ablakba kitett alamizsna helyett most volna szüksége komoly segítségre. Amikor az élelmiszerárak háromszor olyan gyorsan nőnek, mint a januári emelés. Amikor a vírus szempontjából ő a legveszélyeztetettebb, és elemi életfeltételei biztosításához több egészségügyi és szociális szolgáltatást kell igénybe vennie. Amikor a

gyerekektől kapott támogatás is elapad, mert ők meg elvesztették az állásukat. És hát meg is kéne élni 2021, 2022, 2023, 2024 februárját! De lehetséges-e egy olyan országban, ahol a regnáló félnótás baleknek nézi a nyugdíjast, akivel bármit meg lehet tenni?

(*Április 7.*) Orbán tegnapi öt perce után a járvány- és gazdaságvédelmi program részleteit mára ígérték. Palkovics Lászlótól. Megnéztem élő közvetítésben, és nagyon felhúztam magam. Már megint belázasodtam. Mellébeszélés és tisztázás helyett a zavar fokozódott. Ami viszont két általa megadott számból kiolvasható volt, az az, hogy ebben az évben stagnálást várnak a magyar gazdaságban. Na, ja! Amikor Németországban momentán hatszázalékos visszaesést, az eurózónában is öt százalék közelit, s mi rájuk vagyunk felfűzve. A vírus sújtotta országok közül gazdaságunk nyitottsága alapján mi az előkelő ötödik helyen állunk, ami magasfokú sérülékenységre utal. Még hogy megússzuk! A bemutatott csomag erre alkalmatlan, arra viszont alkalmas, hogy milliárdokat hagyjon magukra az út szélén – elveszve.

(*Április 8.*) Nagyhétben vagyunk. Amikor édesanyám még élt, ilyenkor javában festettük a tojásokat. Ő az ormánsági nagymamájától tanulta a mintákat. Rózsát, ibolyát, margarétát, orgonát, nárciszt, tulipánt, íriszt, nefelejcsot festettünk a hófehér kacatojásokra gyufaszállal. Meghitt, csendes órák voltak ezek, nagy-nagy békeességben teltek. Festés közben csak arra kellett ügyelnünk, nehogy rossz helyre tegyük vissza a gyufát, mert akkor összekeveredtek a színek.

Most meg... most meg azt is kétszer meg kell gondolnunk, hogy mit vegyünk fel, ha levisszük a szemetet, aztán visszatérve mit tegyünk a cipőnkkel, a ruhánkkal, a kesztyűnkkel és a maszkunkkal. Inkább gyalog járok hat emeletet, nehogy véletlenül együtt kelljen utaznom valakivel a liftben. A házunkban már két helyen is van hivatalos karantén.

Kifordult a világ. A mindennapi rutin minden mozzanatát újra kell gondolnunk. Mindent másként kell csinálnunk ahhoz, hogy egyszer majd minden úgy legyen, ahogy régen volt...

(*Április 9.*) Hogy nem sül le a bőr Novák Katalin képéről, amikor azt állítja, hogy a kormánynak van családvédelmi programja! Ha jóhiszemű vagyok, azt gondolom, hogy keresztény létére csak nem hazudik. De ha nem hazudik, akkor két eset lehetséges: vagy olyan ostoba, hogy nem látja át kormányának szemfényvesztő kommunikációs politikáját, vagy valami egészen más világban él, mint mi, a többség.

Az ugyanis nem segítség a vírus kiváltotta szociális válsághelyzetben a családoknak, hogy nem vesznek el tőlük semmit, hogy majd átképzési programokat indítanak, hogy hiteltörlesztési moratóriummal és felemelt diákhitelkeretekkel adósságvállalásra készítetik őket, hogy ingyenesen parkolhatnak, hogy járulékkedvezményt adnak három hónapra – na ja, annak, aki még nem vesztette el a munkáját. De százazrek vesztek el, ők nem kapnak semmit. Semmit! Ők a „semmi ágán” ülnek, róluk nem akar tudomást venni az, aki tudna értük tenni. Parragh László is csak azt tudta mondani rájuk: ezekkel nem tudunk mit kezdeni.

(*Április 10.*) A Türk Tanács videokonferenciáján Orbán köszönetet mondott a türköknek, akiket a magyar nép testvéreinek nevezett a járványban nyújtott segítségükért. A 160 ezer maszkért, a maszkok előállítására alkalmas 8 tonna textíliáért és fertőtlenítő gélért. Bajban ismer szik meg a jóbarát – idézte a magyar mondást a konferencia résztvevőinek: az azeri, a török, az üzbég és a kazah elnököknek.

Ám köszönet helyett továbbra is folyik az EU elleni gyalázkodás, noha Brüsszeltől ebben az évben 608 millió eurós likviditási gyorssegélyt kaptunk, valamint lehetőséget arra, hogy 861 millió eurót 2025-ig kamatmentesen használhatunk. Az unióban hozzájárultak továbbá ahhoz, hogy a kormány 50 milliárd forintot csomaggal támogassa a járvány miatt nehéz helyzetbe került magyar vállalatokat.

Nincs itt valami égbekiáltó aránytalanság?

(*Április 11.*) Az illegális migráció március közepétől (a 12. héttől) jelentősen visszaesett, a magyar rendőrség adatai szerint folyamatosan csökkenő tendenciát mutat. A március végi, április eleji héten (14. hét) összesen 12 esetben akadályozták meg a tiltott határátlépést, 21 embert tartóztattak fel és kísérték vissza. Azaz senkit nem kellett előállítani és eljárás alá vonni.

Ennek ellenére a kormány a napokban további 30 milliárd forintot utalt át a határvédelem megerősítésére, a migránsveszély elhárítására.

Tényleg ez most a legfontosabb? Ennyire jól áll a költségvetés? (Egyébként nem áll jól. Az első negyedévben a hiány több mint kétszerese lett az egész évre előirányzott-

nak.) Mindenki tudja, hogy most a járványt és szörnyű társadalmi következményeit kellene csillapítani. De minden jel arra mutat, hogy a kormánynak, pontosabban Orbánnak más prioritásai vannak.

(*Április 12.*) Húsvétvasárnap. Haj, máskor de másként volt minden ezen az ünnepen! Azért megfőztem a sonkát, a tojásokat, és elfogyasztottuk – szépen terített asztal mellett – rituális reggelinket. Laci az évnek csak ezen az egyetlen napján ül le velem reggelizni. (Egyébként 11 óra tájt szokott napjában először megéhezni.) De minden évben meg bírja állapítani, hogy milyen jó dolog is a früstökölés. Aztán elfelejti.

Főztem egy tartalmas marhahúslevest, kapott belőle Imike, Laci volt tanítványa, nekem szívbéli fogadott fiam, aki nem tudott a szüleihez hazautazni. Meg vittem egy üveg levest gyógyulófélben lévő szomszédasszonyomnak is, akit rendszeresen megkínálok a főztjeimből. Azt mondja, ízlik neki.

Délután írtam egy kis szösszenetet a 15 tagú közgazdászcsoporthoz arról, hogy Orbán nem véletlenül olyan szűkmarkú a költségvetésből való segítségnyújtásban. Sötétedés előtt pedig lementem a kertünkbe, ahol 40 kört futottam, a telefon szerint ez 7 kilométer volt, és 551 kalóriát égettem el. Jólesett.

A nap végén hálát adtam a teremtőnek, hogy így tölthettük a húsvétot, nem pedig kórházban lélegeztetőgépre kapcsolva.

(*Április 13.*) Borzasztó magas a halálozási arányszámunk! Messze a legmagasabb Kelet-Közép-Európában! A mai adatok szerint 7,5 százalékos, miközben Szlovákiában nem éri el a fél százalékot sem. Mi lehet a

különbség oka? – kérdeztem Hunčík Péter dunaszerdahelyi barátunkat a minap. Szerinte az, hogy ők egy héttel korábban indították el az erős védekezési programot, mint mi, náluk kötelező a maszk, és a szlovákok fegyelmezettek. Történelmi szocializációjuk a szabálytartás, az előírások követése. A magyaroknál meg a szabályok kijátszása a módi. Hát ebben lehet valami.

A környékünkön sétálgatva nem látom, hogy honfitársaim törnénk magukat a védekezésben. Még egyetlen gyereken sem láttam arcmaszkot. Valahogy elterjedt, hogy őket nem támadja meg a vírus, ami teljes félreértés. Ők csak talán könnyebben átvészelik a fertőzést, de maszk nélkül fertőznek, nagyon is fertőznek!

(*Április 14.*) Egész nap a Magyar Közlönyöket olvastam, mert a kormánydöntések itt követhetők nyomon. Február elejétől kezdtem, és még nem értem a végére, de az már látszik, hogy noha január végétől mindenki tudta, hogy Magyarország sem ússza meg, a kormány március első dekádjáig mintha egyáltalán nem vett volna erről tudomást. A járványra való felkészülése egyenlő volt a nullával. Ezzel szemben e drága, visszahozhatatlan időben úton-útfélen szórta a költségvetési pénzeket, pontosan úgy, ahogy békeidőben megszokta: sportberuházásokra, sportrendezvényekre, a Magyar Turisztikai Ügynökségnek (nekik 2030-ig is vállalt kötelezettséget!), egyházi intézményeknek, határon túli magyaroknak (Bethlen Gábor Alap). Megszavazott a zárva tartó Puskás Aréna működtetésére 1,9 milliárd forintot, a Nemzeti Összetartás Évének programjaira (a célzott intézmények zöme itt is bezárva) 10,3 milliárdot. Nem

sorolom tovább, eddig 13 oldalnyi jegyzetem van furcsábbnál furcsább számokkal tele. Közben meg az embereket azzal hülyítették, hogy nem kell maszkot hordani (persze, mert nem volt!). Szlovákiában ugyanakkor kötelező volt, a mai napig nekik két halottjuk van, nekünk meg 122!

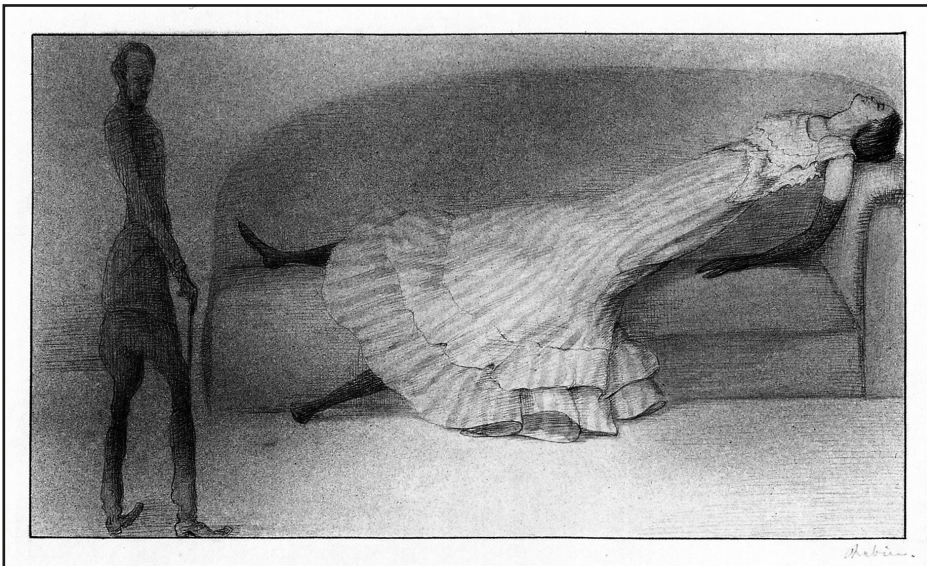
Már két éve mondom az uramnak, hogy át kellene költöznünk a Csallóközbe...

(*Április 15.*) Tegnap megjelent az IMF prognózisa a világ idei és jövő évi kilátásairól. Eszerint a világgazdaság 2020-ban 3 százalékos recesszióba csúszik, de jövőre már viszszaugrik, és 5,8 százalékkal bővül, vagyis nemcsak behozza, de túl is szárnyalja a 2020-as lemaradást.

Magyarországra rendkívül kedvező prognózist adtak: az unióban

Málta után nálunk lesz a legkisebb a visszaesés, 3,1 százalékos, az infláció 3,3 százalékos, a munkanélküliségi ráta pedig 5,4 százalékosot fog jelezni. De jövőre már 4,2 százalékkal száguldunk fölfelé – enyhe inflációcsökkenés mellett. Vegyes rácsodálkozással fogadta ezt az előrejelzést a húsvét előtt csoportba összeállt tizenöt közgazdász, hiszen többségük ennél gyengébb teljesítményt prognosztizált. Tényleg érthetetlen volt a valutaalaptól ez az optimizmus. Ma reggel aztán a CNN-ből megtudtuk az okát. A prognózist a két héttel korábbi állapotok alapján állították össze. Ma már a világgazdaság 8 százalékos visszaesését sem zárják ki, és úgy vélik, hogy még jövőre is recesszió lesz.

Jaj lesz nekünk!

Alfred Kubin: Hisztéria

Bejárási tilalom

Az óra a falon fél hatot mutat, de valójában fél hét van: erős csúcsidő a napilapszerkesztésben. Az IKEA-ban vásárolt szerkezet pontosan jár, azt az időt mutatja, amire beállították, de a tavaszi óraátállítás óta nem járt erre senki, akit zavart volna a késése. Egyedül vagyok a szerkesztőségben. Nemhogy a deszkben – abban a közös teremben, ahol az újságírók munkaállomásai vannak –, hanem az egész emeleten. Szürreális az egész. Elolvasom a cikket, leküldöm tördelésre, átsétálok a tördelőszobába, betördelem – senki se szól hozzám, én is csöndben vagyok, mert nincs kihez szólni. Sosem készítünk így újságot. Az újságok nem így készülnek. A lapkészítés kollektív műfaj: amit az olvasó hajnalban frissen-nyomdászágúan a kezébe vesz, az mindig közösségi teljesítmény. Nem abban az értelemben, hogy sok egyéni teljesítményből adódik össze, leginkább azért, mert akik ezt a játékot játsszák, általában egyszerre vannak a pályán, kommunikálnak, egymáshoz igazítják a mozgásukat, a gondolataikat, a reakcióikat. Mire valaki leír egy bekezdést, addigra a mondandója sokszorosan megmérettődik a kollektív intelligencia mérlegén – lehet ezen mosolyogni, de az első nyomtatott lapok megjelenése óta ez a munkamódszer, máig nem sikerült jobbat kitalálni. A szerkesztőség nem csak egy épület, és (bár a *Népszabadság* bezárásakor megértük, milyen fontos) egyáltalán nem a négy fal meg a tető adja a lénye-

gét. Inkább a görög agora, az olasz piazza (ahonnan a piac szavunk is ered) megfelelője: emberek, eszmék, hírek és hírhozók találkozóhelye, vitatér, ahol mindenki szónok és hallgatóság egyszerre.

Szürreális látvány egy üres szerkesztőség. Mintha augusztus közepén, egy kánikulai napon egyedül ödöngénél a Palatinuson: érthetetlen és megmagyarázhatatlan. Itt embereknek kellene lenniük. Hallanom kellene a klaviatúrák kattogását, negyven kolléga jelenlétének állandó, méhkasszerű zsongását, a telefonok csörgését, a rágást – olyan pillanat nincs, hogy valaki éppen ne táplálkozzon –, a székek görgőinek csikorgását, a liftet, a klímát, a bekapcsolt tévét (mások híreit is figyelni kell), a monitorzúgást, a falépcső recsenését. Most csak a tetőablakon befújó szél hallatszik, és az óra ketyegése a falon. Dr. Robert Neville érezhette így magát a *Legenda vagyok*ban, csak a valódi Budapesten egyelőre (?) több az élő ember és kevesebb a zombi, mint a filmben. De amúgy én is életjelekre vadászom egy majdnem üres város közepén, néha megnézem, hogy van-e elég konzerv a konyhában, és azon gondolkodom, hogy mit csinál odakint a vírus, amíg én itt bent üldögélek a biztonságosnak vélt kuckómban.

Megszokhatatlan érzés egyedül lenni ezekben a napokban, hetekben, miközben az én életemben még sosem volt olyan, hogy ekkora igény lett volna az információkra, a folya-

matos és részletes tájékoztatásra. Nem tudunk annyi anyagot termelni, ami túltelítené az olvasókat. Mindössze egyszer történt valami, ami minimális mértékben hasonlított ahhoz, ami most van. 2001. szeptember 11-én, amikor az eltérített repülőök beleszálltak az iker-tornyokba: ültünk a számítógépek előtt, felváltva néztük a CNN-t és a monitort, írtuk és értelmeztük, amit láttunk, mert az olvasó nemcsak azt akarta tudni – abban a pillanatban, amikor hozzá és hozzánk egyszerre érkezett meg a kép –, hogy mi történik, hanem azt is, hogy miért; hogy mi lesz a következő percben, órában, napon vagy héten, mik lesznek a távolabbi következmények, és hogyan fogja érinteni mindez a megszokott mindennapjait. Felrobbant az – akkor még a maihoz képes embrionális állapotban lévő – internet, az *Index*, az *Origo*, a *Nol* (R. I. P.) és a többi híroldal nézettsége percek alatt a sokszorosára nőtt; valójában az a tragédia teremtette meg (Magyarországon mindenképpen, de valószínűleg a világ nagy részén) az online hírfogyasztást meg a permanens informáltság igényét. De akkor a szerkesztőségek szerkesztőségként működtek – most otthonról dolgozás van, vakrepülés és egyedüllét. A benti stábok biztonsági megfontolásokból mindenütt minimálisra szűkültek, a tartalmak sok-sok otthoni magánműhelyben készülnek az állandó megvitatás, korrekció és felülbírálat lehetősége nélkül, a szerkesztő pedig úgyszólván már csak a végeredménnyel találkozik, az utolsó pillanatban, a nyomdába küldés előtt. Máskor hétindító értekezlet van, ahol a következő hétfőig megbeszéljük, és hetven-nyolcvan

százalékos mértékben be is tartjuk, hogy mi lesz azon a héten az újságban. Most a napi értekezletnek sincs sok értelme (bár megtartjuk azért reggelente Zoomon), mert amit tízenegykor megbeszélünk, az délután kettőkor már nem érvényes; addigra túllép rajta a valóság.

És mégis jó az újság. Akik készítik, tudják, hogy hiányzik belőle a „megosztott szerkesztés” egész napon át tartó munkafázisa, de ezt a hiányt elfedi, hogy a tartalom – amit most valóban az élet ír, szerkeszt és illusztrál – annyira erős, amennyire csak a történelem kivételes pillanataiban lehet. Most tényleg elegendő a krónikásszerep, hiszen egyrészt megszámlálhatatlanul sok az önkéntes és professzionális értelmező – nem szükséges, hogy még az újságíró is értelmezzen –, másrészt ezek a spontán, illetve hivatalos értelmezések annyira szerteágazók, olyan gyakran mondanak ellent egymásnak és a hétköznapi tapasztalatoknak, hogy a sajtó kénytelen beérni az óvatos szelekció, a legnyilvánvalóbb vadhajtások lenyesegetése szerepkörével, hiszen nagyon kevés az egyértelmű igazság, viszont rengeteg a „lehet”, a „talán”, a „majd meglátjuk”.

Miközben talán még soha nem hordoztunk ekkora felelősséget a vállunkon. A kormány helyett kormányozunk, a közmédia helyett köztájékoztatunk, a közegészségügy helyett védekezünk. Túlzás? Talán nem a médianyilvánosság hatására fordított 180 fokot az iskolabezárásokkal kapcsolatos álláspontján a miniszterelnök március közepén, amikor a külföldi példák és a közhangulat alapján is percről percre világosabb volt, hogy ha nem jelen-

tik be az állami zárlatot pénteken vagy a hét végén, akkor hétfőn a többség nem fogja iskolába engedni a gyermekét? Ki kormányozta akkor az ország hajóját a megfelelő irányba? Vagy nézzük a tájékoztatást. Ha az állami hírharsonáknak hinnénk, akkor ma sem hordanánk maszkot, nem költenének sokan tízezreket a tesztelésre (hiszen nem a teszt véd meg a vírustól), és tulajdonképpen nem is aggódnánk, hiszen úgyszem találkozzunk irániakkal, nem járunk mostanában Kínában, nem vagyunk idősek – tisztelet a kivételnek –, és egyébként is rendkívül valószínűtlen, hogy Magyarországot elérje a járvány. Az igazán ropant súlyt azonban az helyezi ránk, hogy a 2017-re fölszámolt állami járványügy helyett is nekünk kell helytállnunk – szinkronban azzal a WHO-direktívával, amely szerint a leghatékonyabb védekezés a gyors, hiteles és kiterjedt tájékoztatás. Nekünk sem öröm, hogy így van, de milliók építik a túlélési (szó szerint: életben maradási) stratégiájukat arra, amit a kormányfüggetlen sajtóból megtudnak, és bárki, aki ebben a válságos időszakban Magyarországon másnak hisz – Orbán Viktor kormányfőnek, aki szerint egyfelől „a járvány eltereli a figyelmünket, de a valódi veszély továbbra is a migráció”, másfelől „van elég védőfelszerelés”, vagy Müller Cecília tisztifőorvosnak, aki úgy véli, főleges letesztelni az igazolt fertőzöttek kontaktjait, mert a tesztek még nem gyógyítottak meg senkit, és úgyszem megbízhatatlanok –, az veszélyezteti a saját életét és a másokét is. Nem azért, mert mi annyira okosak vagyunk, hanem azért, mert megszoktuk, hogy csak olyasmit írunk

le vagy mondunk ki, amiért a bíróság előtt is helyt tudunk állni adott esetben – és ez bizony gyökeresen ellentétes azzal a logikával, amely a kormánykommunikáció résztvevőit mozgatja.

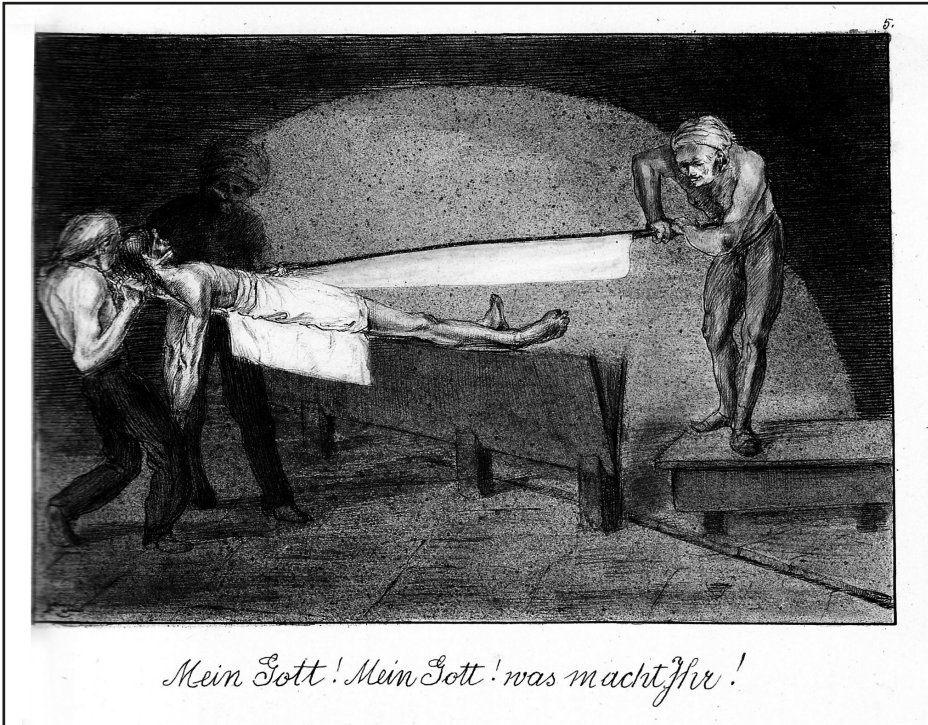
Közben pedig itt lóg a fejünk fölött a Btk.-módosítás, amelynek nyomán akkor is börtönbe kerülhetünk, ha a szintizsta valóságot írjuk le, de valamikor valaki majd azt mondja – a bíró meg esetleg elhiszi –, hogy olyan módon tálaltuk a tényeket, ami alkalmas lehetett a védekezés akadályozására. És az a kormány fenyeget bennünket ezzel, amelyik évente száz-as nagyságrendben tesz a nagy nyilvánosság előtt – a vélt vagy valós politikai ellenfeleiről, beleértve minket is – hazug tényállításokat, és utána sorozatban veszíti a perket a bizonyíthatatlan vádaskodások miatt (előállítva azt a képtelen helyzetet, hogy megrágalmaz minket valamivel, majd hosszas bírósági hercehurcában elveszíti a pert, végül kártérítést fizet – de valójában a pert, a hazug kormány ügyvédeit és a megítélt kártérítést is te fizeted az adódból, úgy, hogy közben nekünk vesz el éveket az életünkből a bíróságra szaladgálás meg a vele járó sok-sok macera; és akkor a költségekről még nem is beszéltünk).

Egyszóval mi hozzuk a döntéseket, otthon a számítógép fölé hajolva, vagy magányosan a szerkesztőségben. Mi mondjuk meg, hogy mikor célszerű bevásárolni, hogy miből mennyit érdemes tartalékolni, hogy biciklivel indulj el, vagy gyalog, hogy milyen kézfertőtlenítőt, maszkot, lázmérőt, multivitamin, toroköblítőt használj, mibe fektesd a pénzed, mikor váltsd át euróra, dollárra; hogy meddig érdemes kivárni a lakásvásárlással,

mennyit esnek még az albérletárok, mész-e idén nyaralni, érettségizik-e a gyereked, fertőz-e a kutyád. Ránk vagy utalva – mi pedig rád, mert bármekkora is az információéhség, a média számára vérzivataros ez a járványidőszak, és csak az érezheti magát többé-kevésbé biztonságban, akit közvetlenül az olvasók tartanak el. Nem véletlenül kezdtek az online portálok is pénzgyűjtő kampányba a vírus megjelenésekor: ha kitör a válság, a reklámkampányok leállnak,

a hirdetési bevételek elillannak (ez már akkor is múlt idő volt, amikor a fentieket leírtam), nem marad más, csak az olvasó.

Itt ülök egyedül a szerkesztőségben, hiányoznak a bejárás tilalommal sújtott kollégák – és még soha nem gondoltam ilyen fontosnak a munkámat, és soha nem éreztem ennyire erősen, hogy azoknak tartozom felelősséggel, akik pénzt adnak azért a tartalomért, amit gyártok, és nem csak megveszik, de el is hiszik.

Alfred Kubin: Istenem! Istenem! Mit csináltok?

Nekem karantén, neki karám

(*Március 18.*) Persze hivatalosan még nincs kijárási tilalom. Abba meg is örülnék. Amíg a lovamhoz kijárhatok, addig megőrzöm a mentális egészségemet. Utána meg ki tudja. Férjem, az introvertált, nem nagyon érzi a különbséget, de érttem aggódik, nekem létszükséglet menni és találkozni. De már hatodik napja nem megyek sehova. Na jó, lovagolni voltam. Borzasztóan köhögök, és ugyan szerintem csak arcüreggyulladás, nem koronavírus, de ezt nem akarom lépten-nyomon bizonygatni.

Kedd óta nincs óvoda. Most egyszer kellene a határidős írásaimon dolgozni, online órákat tartani a három középiskolás és három egyetemi csoportomnak, és értelmesen lefoglalni egy ötévest, aki nem az a fajta kislány, hogy lerakom a sarokba, és ott marad.

Azt mondják, kilenc hónap múlva sok dolguk lesz a szülészneknek. Szerintem a valóperes ügyvédeknek is. Bár nálunk egyelőre béke van, és egymásra figyelés. Csak kettesben töltött idő nincs. Többen attól tartanak, még gyakoribb lesz a családon belüli erőszak, a heti egy-két áldozat helyett ki tudja, mennyi. Nem akarok ettől félni, de az összefogás a patkányokban is növeli az agressziót. Mindenesetre még nem kezdtem alkoholt fogyasztani.

Apukám kitalálta, hogy a postát átvasalják, hátha úgy el tudják pusztítani a papíron lévő vírusokat. A férjem a vásárolt kaját is három

nap karanténban tartja. Most még arra játszunk, hogy nem kapjuk el a betegséget. Pedig országos szinten már csúnyán lemaradtunk arról a vonatról.

(*Március 19.*) Csak én érzem magam kényelmetlenül attól, hogy 14 cég mellett ott a katonaság? Nem olvasok róla, hogy ez másban mit idéz, nekem nem kellemes. Céljuk a biztonság, nekem viszont fenyegető.

Ma megcsináltam életem első oktatóvideóját a Prezivel. Még gyakorolni kell. A digitális átállás különben szinte zökkenőmentes, a tánctanárok táncórát tartanak a Zoommal, az egyik kollégánóm már kedden Skype-osztályfőnöki órát tartott, hogy a gyerekeknek legyen közösségi élményük, a másik nekünk küldött oktatóvideót a G-suite használatáról. Azt hiszem, ha egy tanár egyszer tanítani akar, akkor a háztetőről is kiabálni fogja az anyagot, ha más lehetősége nincs.

Violával az óra leolvasását gyakoroljuk, és megyünk sétálni, amíg az idő és az operatív törzs engedi. Lehullott virágszirmokat szedtünk, szíromképet ragasztottunk egy papírra. És lámpából kijövő dzsindromedárt az alkonyi sivatagban.

Délután egy sánta ló fogadott, fogalmam sincs, mi baja lehet, nem forró, nem duzzadt a lába, és tegnap még nem volt semmi baja. Elkecserezttem, a lovaglás a mentális egészségem. Vasárnapig várok,

hátha csak rándulás, utána hívok állatorvost.

Lehet, hogy a jövő hónapban szüneteltetnem kell a vállalkozást. A taxisoknak nem kell katát fizetniük áprilistól, de nem tudom, miért csak nekik, miben mások ők, mint az összes többi kisadózó.

Darazsak vannak a kertben. Amikor már nem lehet kijárni az utcára, ez lenne a menekülőút.

(*Március 20.*) Nagy tanulság a régi nehéz időszakokból: a délutáni alvás letargiát okoz. Előtte jól voltam, csak jólesett a délutáni séta után lefeküdni. De úgy ébredtem, hogy elegendem van. Az egész helyzetből, ami érthetetlen, beláthatatlan és kilátástalan, a családomból, ahol én vagyok a hangulatfelelős, és legszívesebben kifutnék a világból. El tudom képzelni, hogyan törnék ki egy komolyabb karanténból, hogy fertőzzenek meg, lőjenek le, csak ennek legyen vége. Olvastam egy cikket arról, hogy egyre több ilyen járványra számíthatunk, mert tönkretettük az állatok élőhelyét, egyre közelebb kénytelenek élni hozzánk, nagyon sok vadállatot esznek meg azok, akik a farmon tenyésztett állatokat nem tudják megfizetni, és ezzel egyre több zoonózis kerül az emberi szervezetekbe. Ez volt az ebola, a madárinfluenza, a zika – és most ez az új koronavírus. Ez a mostani járvány olyan, mint egy főpróba, mert gyorsan terjedő, de nem magas halálozású kóron lehet megtanulni, hogyan kell majd cselekedni egy hasonló terjedésű, de az ebolához hasonlóan magas halálozási arányú járvány kialakulásakor.

Egy másik cikkben arról írtak, hogy egy-másfél év a járvány le-

csengése ezzel a csillapítással, amit a legtöbb ország csinál. Enyhébb és szigorúbb korlátozások között. Mert a fogékonyság megmarad azokban, akik nem kapták el a kórt.

Én elképzelttem egy apokalipszist. De nem így.

(*Március 21.*) Ma a fél napot a zsebkendőnyi kertemben töltöttem. Nagyjából egyenletesre vágtam körömollóval a fűvet. Na jó, nem, de összeszedtem a tavalyi avart, kitesékelttem több száz csigát, levágtam az elszáradt fűvet, és minden virágot személyesen köszöntöttem. Az ibolyát, a tulipánt, a csillagvirágot, a jácintot, a most kihajtott rózsát és tátikát. A fűszernövényeim: a mindent elborító citromfűvet, a most sarjadó rukkolát, a kakukkfűvet, az oregánót. A fákat és a bokrokat: a bodzát, a mézalmácskát, a fűgét, a málnát, ami hálából összeszurkálta a kezem.

Az előkertben a medvehagymát, a hortenziát, az elburjánzott csodacserjét, a vadon nőtt jácintokat.

Közben néha csöpögött az eső, azt sem bántam, jólesett. És éreztem, hogy simulnak ki az idegeim a fűben-földben turkáláskor. Szóval lavaglás vagy kertészkedés.

Férjem, az introvertált tapintatosan próbálja titkolni féktelen örömet. Az ilyen fejemet látva mondta mindig anya: „Na, eredj, lányom, a konyhába, nyalj el egy fél citromot!” Ő tényleg boldog. Nem kell korán kelnie, tömegközlekedni vagy autóban torlódni, idegenekhez közel kerülni. Ő magától is eltöltött már így hónapokat. Csinálja a munkáját, mellette vannak, akiket szeret, miért ne érezné magát remekül? Érttem aggódik még mindig, most már az arcüreggyulladásom is eldurvult,

meg tényleg nem tudom, meddig kell kitartanom. Azt veszem észre magamon, hogy az online térben vagyok egyre agresszívabb. Persze messze vagyok a bunkó trolltól, de eszemben sincs kedvesnek lenni. Mi a francnak legyen körülöttem kétezer ember? Elég húsz a jobb fajtából.

Fáradt vagyok. Mitől? Nem mozgok. Aludnék. Édességet ennék. Da capo al fine.

(*Március 22.*) Egyre feszültebb és idegesebb vagyok. Hideg lett, a kertbe nem lehet kimenni. Egész nap nem csinálok semmi értelmet.

Elborítanak a tennivalók. Ez lebéni. Három egyetemi csoporttal próbálok tartani a kapcsolatot Facebook-csoportban, a jövő héten már online órákat kell tartanom videókonferenciaként. Nem értek hozzá. Ha bármi probléma felmerül, ideges leszek, és olyan káromkodásokat gondolok magamban, amiket mindenképp muszáj fogaim kerítése mögött tartanom.

Minél több határidős munkával el szeretnék készülni még márciusban, hátha van, amit ki tudok számlázni, és a felszínen maradok még pár hónapig szünetelő vállalkozás mellett.

Közben az arcüreggyulladásom romlik: feszítő fejfájás, arcfájás, ugatok, mint egy falka kutya, rőfögök, mint egy vadkan, trombitálok, mint egy rezesbanda. Ez már antibiotikum után kiált tíz nap elteltével. Csak hogy talállok dokit?

A gyerekem a víz világnapjára készül kézműveskedéssel, ami azt jelenti, hogy segítenem kell. Utálok kézműveskedni. Kétfalkezes vagyok. Szerencsére bekapcsoljuk

Skype-on a nagymamát, másfél óra nyugi, közben kirohanok a lovardába.

A lovam nem lett jobban, állatorvost kell hívnom hozzá. Az autóban egyedül vagyok, káromkodom. Elszégyeltem magam, mint mikor egyszer földhöz vágtam egy poharat. Eltört. Nem lehetett visszacsinalni és összeragasztani. Ahogy a káromkodást sem lehetett visszacsívni, meg nem történtté tenni. De legalább letiltottam a kedvenc Facebook-trollomat. Még nem tettem ilyet, de most a lelki higiéné részének éreztem.

(*Március 23.*) Havazik. Szép. Eddig az utcában fehéren virágoztak a gyümölcsfák. Most minden fehéren virágozik a hópelyhektől. Észbe kapott a tél, és gyorsan bepótolja a hónapokon át elfelejtett havazást. Csak ne lenne ilyen hideg. Mennyit mondták, hogy a vírus utálja a meleget. Tessék, most van neki hideg.

A háziórvost nem lehet telefonon elérni. Nem szeretnék odamenni.

Viola reggel óta balettozik. Nem nézem, milyen feladatokat küldtek az óvónők. Hadd balettozzon! Rettenetes volna, ha iskolás lenne, és még azon is pörögnöm kéne, hogy megírja-e a leckéjét.

Lassan újra be kéne vásárolni. Online lehetetlen. Oda kell menni. Lehet, hogy most kellene elkapni a koronavírust, amíg még van lélegeztetőgép. De az arcüreggyulladásra ráfertőződni azért nem szeretnék.

A szorongásom és a klausztróbiám egy része politikai. Korlátlan felhatalmazás ennek a kormánynak? Mikor még a határok is zárva vannak. Nem kifelé, más, demokratikus országba befelé. És látom,

ahogy hazaárulózzák azokat, akik nem szavazták meg. Most ők lesznek a hibások minden halottért, akit elvisz a vírus. Egy tönkretett egészségügyi rendszerben.

Mintha nem volna kiút.

(*Március 24.*) Nem fogok ennyit foglalkozni a politikával. A koronavírusal sem. A számítógéppel sem. Összefolyik munka és magánélet, egy sor az egyetemisták csoportjába, egy másik Messengeren egy ismerősnek, egy cikk a készülő gyerekregényhez, egy másik csak úgy, mert valaki megosztotta. Már én se tudom, hogy a gép előtt ülve fekvé dolgozom vagy lébecolok.

Ma kijött az állatorvos, megnézte Léda sántaságát. Nincs forrósodás, feltelt ízület, nyomási fájdalom. Csak a sántítás. Tizenöt éves ló, középkorú, mint a gazdája, még bírja, még tud nagyokat futni, de bizony elhangzik olykor, hogy „az ő korában már”. Az ő korában már nem hajlik úgy a csüdízület. Megsértődöm. Mindenesetre kap gyógyszert injekcióban meg ötnapos kúrát szirupban, és két hét pihenőt. Nekem karantén, neki karám. Ha két hét múlva nem javul, diagnosztikai érzéstelenítés, röntgen, akkor valami krónikus. Remélem, meggyógyul. És remélem, vágtaunk még nagyokat át a mezőn a lemenő nap fényében – anélkül, hogy leesnék. Amióta megígértem a gyógytornásznak, hogy nem esem le, mert nagyon veszélyes a gerincemnek, azóta ez volt a második. Két hete. A vállam azóta fáj. Az én koromban nem lehet már büntetlenül lepotyogni a lóról.

Hazafelé halált és betegséget megvető bátorsággal bementem az Aldiba. Maszkom nincs, a csőszalat

húztam fel az orromra, mint egy bandita. De már a lovardában is így voltam, addigra kinyúlt, és folyton leesett. Egyszer használatos műanyag hajfestős kesztyűt húztam, hogy azzal fogjam meg az árukat, amiket más is – viszont azzal már nem nyúlhattam az arcomhoz. A hajam a szemembe meg az orromba lógott, csikizett, fújáltam el az arcom elől, de újra, vettem, amit tudtam, kibírtam, hogy ne érzek az arcomhoz (én volt az egyetlen a boltban, aki hangosan köhögött), kifizettem irdatlan sok pénzt (jaj, ez az ósaszonyi gyűjtögetés!), aztán rájöttem, hogy nem bírom el a nagy kék ikeás szatyrot, amibe pakoltam, az autóig húztam magam után, aztán szét kellett rámolnom annyira, hogy meg tudjam emelni, és betenni a kocsiba. Beülve levettem a kesztyűt, azonnali kézfertőtlenítés, a kaják két napig karanténban maradnak.

(*Március 25.*) Ma megvolt az első online órám. Persze ügyrendi kérdésekről volt szó, de olyan jó volt látni a gyerekeket. Valami együttlépőtlék. Arról álmodom, hogy vége a járványnak, és kimegyünk. Személyesen akarunk találkozni, vadul látogatjuk a színházakat és a koncerteket. Eltunyultunk, fotelforradalmárok lettünk, és virtuálisan ölelgettük egymást. Most megkaptuk, csak ez maradt. És ha vége lesz, talán kirobbanunk ebből.

Délután az első online drámaórán megpróbáltam játszani velük, és azt hiszem, sikerült, bár nagyon érződött, mennyivel jobban összehangolódik a csoport, ha egy térben is vagyok. Pótszernek jó ez is. És Viola ezt legalább nem unta, végigülte mellettem, legközelebb ő

is be akar szállni (vágj olyan arcot, mint aki savanyút evett / rádöbben az ajtóban, hogy elvesztette a kulcsát / meglátja az ellenőrt a buszon, mikor nincs bérlete stb. Szegény gyerek különben egyre többet lóg a videócseten, és sírdogál a nagymama után. Ki tudja, meddig tart ez még? A napok már most összefolynak. És ahogy telik az idő, még jobban összefolynak majd, éveket tudunk majd eltölteni bezárva, és nem érzékeljük, úgy leszünk majd, mint Hans Castorp, aki csak három hétre tervezett, és hét évig maradt bezárva a hegyi karanténban. De a hó szépen szállingózik.

(*Március 26.*) Ma megvolt az első online terápiás ülés. Eleinte nagyon feszélyezett, de aztán feloldódtam. Ez a bezártság nemcsak egymással zárja össze az embereket, saját magukkal is.

Utána megvolt az első online órák az érettségizőkkel. Talán nekik a legnehezebb most. Igyekszem tartani bennük a lelket, videóprezentációkat készíteni, azt mondják, abból tudnak a legjobban tanulni. Persze nekem is tanulnom kell, most a Pilinszky *Apokrif*hez vettem fel egy anyagot, nem néztem közben a videó oldalát, mert egy másik lapon a szöveget olvastam, és fogalmam se volt róla, hogy csak tizenöt percet lehet a Prezivel felvenni, és huszonöt perc után vettem észre, hogy tényleg a levegőbe beszélek. Bosszankodtam, nevettem, aztán felvettem újra a második részt.

Kicsit melegebb az idő, elmentünk egy órára sétálni. Tavasz, virágznak a fák, hangosan énekelnek a madarak. És éreztem, milyen gyenge vagyok, egy óra séta után

elfáradtam. A gyógytornát is megszám mindennap csinálni. Lovaglás nélkül pedig elsorvadok. Remélem, mire Léda meggyógyul, nem lesz kijárási tilalom.

Egyre több ijesztő hír érkezik. Az egyik diák anyukája ápolónő, azt mondja, a Dél-pesti és a László teli van, a lélegeztetőgépek gyakorlatilag elfogytak, mindegyik használatban van. Zsuzsa Bruria írta ki a Facebookra, amit egy mentőstől hallott: „a sebészet elesett”. Azt mondja, tényleg olyan az egész, mint egy háborúban.

Sajnos elolvastam egy cikket, ami arról szól, hogyan veszi át a hatalmat a test fölött a vírus. A történet végén a példában szereplő fiatal férfi meghal. Kár volt elolvasnom, azóta félek.

(*Március 27.*) Sokkal több dolgom van az oktatással, mint korábban. Elég jól improvizálok, nem kellett sokat készülnöm, amíg hagyományos módon bementem egy terembe egy osztályhoz. Most feladatlapokat gyártok, és főleg videókat, mert azt igénylik leginkább, na, az a legmacerásabb: szöveges megjegyzések és szövegelés egyszerre. Szeretek hajnalban kelni, akkor egyedül lehetek, és békésen dolgozhatok, bár a videót nem tudom megcsinálni, mert felébresztem vele a családomat. Azt inkább a kertben délután. Ha jó az idő. És nem hangosak a szomszéd gyerekek.

Észrevettem, hogy egyfolytában az arcomhoz nyúlok. Elsőpröm a hajam. Megdörzsölöm a szemem. Viszket az orrom. Lenyalom az ujjamat. Tényleg jobb, ha ki se mozdulok. Ahogy ezt leírtam, megláttam, hogy holnaptól kijárási korlátozás lép életbe. Vajon meglátogathatom

a lovamat? Állat ellátása plusz szabadidős tevékenység.

Ma még gyorsan kirohantam hozzá. Már nem sántít, de azért még nem akarom terhelni egy hétig. A vállamat se merem, két héttel ezelőtt leestem, azóta fáj. De még így is jó volt kint lenni, ülni a napfényben a legelésző ló mellett. Aztán elmentem, jártam egyet gyalogosan a környéken. Kábé feleannyit, mint egy tömegközlekedős napon a-ból b-be sétálni szoktam, és úgy elfáradtam, hogy azóta nem volt erőm a gyógytornámhoz sem.

Igyekszem kerülni a vírusról szóló híreket. Nem akarok pánikba esni.

(*Március 28.*) Iszonyú feszült vagyok ma. Szét tudnék robbanni, ha volna hozzá fizikai erőm. Gyönyörű az idő. Ki akarok menni. Az oszteopata dokimat felhívtam tegnap, javasolt pár gyakorlatot a vállamra, kicsit jobb lett. De nem merek még lóra ülni, pedig ilyenkor csak az ment meg.

Tornáztam, nem jobb. Meleg, izomlazító fűdőt vettem, nem jobb. Ettem, nem jobb. Aludtam, nem jobb. Még nem ordítottam a gyerekekre. Még nem küldtem el a francba a férjemet. Harapom a számat. Mi lesz, ha ez így marad? Legszívesebben elbújnék egy paplan alá kettesben egy tábla csokival. Amióta nem járok dolgozni, egyfolytában édességet ennék amúgy is.

Elmentem sétálni egy-két órára. Valamivel jobb. Vagy talán a tudat, hogy mindjárt vége a napnak, és talán a következő jobb lesz. Mitől lenne jobb? Elmennek a napok, a hetek, tavasz van, és nyár jön, és még mindig itthon fogunk rohadni.

Nem tudom elkerülni a híreket. Már most nehéz be- és összezárva.

(*Március 29.*) Az óraátállításnak köszönhetően mindennel elcsúsztunk, a reggeliből ebéd lett, az ebédből vacsora. Nehéz tartani a napirendet, pedig a kislánynak szüksége volna rá. Viszont legalább voltunk sétálni. A lépésszámlálóm szerint az átlag napi 8500 lépés helyett 3500 körülit teszek csak meg. Plusz eszem. Szóval rám fért. Illetve ránk. A gyerek se tud éjjel aludni, ha nappal nem mozgott. És tohonya szülők mellett mitől mozogna?

Elsétáltunk a töltésig, aztán egy körrel egy másik úton vissza. Virágzanak a tulipánfák. A gyümölcsfák, az aranyesők. Előző életemben méhecske voltam. Vagy poszméh. De az biztos, hogy minden virágba muszáj beledugnom az orrom. A tavaszi séták végén mindig sárga lesz a virágportól.

Próbálok verset írni, de rosszak! Csupa rossz. Ez megijeszt. Ahogy az is, hogy nem haladok a határidős munkáimmal. Az *ember tragédiájából* írok librettót Gyöngyösi Leventének, nagyon sok és nagyon nehéz, és nagyon vissza kell fizetnem az előleget, ha nincs kész időre. Plusz elvállaltam egy ifjúsági történelmi-regény-sorozat egyik részét, pont az 56-os forradalomról szólót, kicsit bánom, rohadt nehéz, és egyáltalán nem vicces. Iszonyú lassan haladok.

(*Március 30.*) Ma reggel a drága régi gyógytornászom levele várt, gyakorlatsort küldött a fájós vállamra.

Plusz egy osztályfőnök kollégámé, aki azt írta, panaszkodnak a diákok a sok feladatra. Adok én feleennyit vagy semennyit, mert

nekem is túl sok kiadni a kérdés-sorokat, és elolvasni a válaszokat – mennyivel egyszerűbb ez szóban! De ha csak videókat csinálók nekik, passzívan hallgatják, abból nagyjából semmi nem fog megmaradni. Sajnos ez egyre kevésbé érdekel. A tévétanítás idején bőven elég volt. A tanításban az együttlét a jó. Azt hiszem, az egyetlen jó.

Nemrég hallottam több kormányparti ismerőstől is sértetten, hogy lám, most mennyire jók a rendeletek, amiket OV hoz, értünk is, ellenzékiekért, akik pedig annyi mocsokságot mondtunk rá. És lehetnének hálásabbak. Én meg tanár vagyok. Voltak és vannak nagyon kedves diákjaim, de voltak és vannak olyanok, akiktől durva, sőt megalázó beszólásokat kaptam. Ennek ellenére őket ugyanúgy tanítottam, ugyanúgy készítettem fel az érettségire, mint a többieket, mert ez a dolgom. És nem várok érte hálát, vagy ha várnék, azonnal megkapnám, hogy fogjam be, ez a hivatásom. Úgy látszik, miniszterelnöknek lenni viszont nem hivatás.

Ma életemben először videóról tornáztam. Rémesen éreztem magam. Eszembe jutott, régen megnyit röhögtem a vén nyanyákon, akik nem tudják követni a koreográfiát. Most én lettem a vén nyanya, aki látványosan egész más csinál, mint ami a képernyőn van. Bár ezt legalább senki nem látta. Pedig ebben voltam jó, hogy mindent elsőre le tudok követni. Azt hittem, a táncot nem lehet elfelejteni. Hát egy frászt nem lehet! De már maga a mozgás jót tett. A lányomnak is, aki legalább el tudott aludni délután.

Elkezdtem az Atwood *Testamentumokat* (megjötték a könyvek a webáruházból), úgyhogy semmit nem dolgoztam egész nap. Olvastam.

(*Március 31.*) Most már börtönre lehet ítélni bárkit rémhírterjesztésért. Kormányparti ismerőseim elnézően mosolyognak: ugyan már, senki nem fog ilyet tenni. Valamiért akkor sem lennék nyugodt, ha elvben visszaállítanák a halálbüntetést vagy a rabszolgaságot, és ugyanilyen kedvesen biztosítanak arról, hogy senki nem fog élni a lehetőséggel.

Éjjel kettőig olvastam a *Testamentumokat*. Ötkor felébredtem. Folytattam. Végigolvastam. Olyan jó volt, hogy végre van olyan könyvem, ami mellett semmi más nem érdekel. És olyan rossz volt, hogy már vége is. Alig aludtam. Kemény nap előtt állok...

Kemény is volt. A férjem nyolc órát dolgozik, ebből hármát-négyet lefekvés után, a többit napközben. Míting míting hátán. Próbálok a gyerekekkel több időt tölteni, és közben dolgozni. Kitalálni egy-két verssort, amíg elszaladhatok pisilni. Ez így nem megy. Én is dolgozom. Tananyagokat kéne gyártanom, és írni-írni-írni. Az a hajnali két óra van rá, ha időben felébredek. De az írás nem hoz annyi pénzt a családnak. És nekem nem a nyolc órát kell le-töltenem. Nincs saját szoba és saját idő. Nem tudom, meddig bírok jó pofát vágni hozzá.

(*Április 1.*) Nem, nem tréfa. Nem, nem szimuláció. És nem, nem háború. Itthon maradni. Vagy nem maradni itthon. Nem lőnek, nem kell az óvóhelyre menekülni – itt a kertvárosban nincs is, pince sincs a ház alatt. Régen a Szövetség utcában

volt, zöld betűkkel írva megmaradt a felirat is: óvóhely, a házban lakó dobos srác ott alakított ki magának hangszigetelt gyakorlót, persze attól még hallottam őt a harmadikon – cserébe ő meg engem zongorázni a földszinten. Nincs vész, nincs lövöldözés. Nézem az ötvenhatos forradalom képeit, sose értettem, miért van egy-egy csúnya szocreál épület a régi bérházak között, hát nemegyszer azokat lőtték szét. Most minden tiszta, a levegő is, és szép, bár reggel deres volt a kert, és csak remélem, hogy nem fagytak el amott a kicsiny tulipánok. Megpróbálok jó képet vágni a dologhoz.

Órárt tartok online, ha ebéd vagy pisilés közben eszembe jut egy-egy félmondat, megpróbálok megjegyezni, és alkalmas időben leírni. De ez így nem munka.

Elolvastam egy interjút kedvenc bencés szerzetes barátommal, és elolvastam a monostor oldalán közzétett tanácsait is. A legbölcsebb az volt, hogy nem lehet úgy élni, hogy várunk: ez majd elmúlik, visszatér minden a rendes kerékvágásba, és újra lesz életünk. Nem, most ez az életünk. Most ez az életem.

(*Április 2.*) Ma végre elég meleg volt ahhoz, hogy a kertben tudtam fölvenni a videós anyagaimat, bár még sapkában és sálban. Ma volt egy kis séta – a cukrászdáig, arra elég volt, hogy a gyerekem aludjon délután. Bár rajtam aludt el, mint babakorában, és fél órába telt, hogy kijussak alóla anélkül, hogy felébredne, de nagy kincs, amíg alszik, és csönd van.

Introvertált férjem egész múlt héten ragyogott a boldogságtól, hogy nem kell munkahelyre járnia, idegenek közt utaznia – de ahogy

számítottam rá, erre a hétre besokallt attól, hogy össze van zárva a szeretteivel. Régebben elmentünk egy-egy hétvégére apámékhoz vagy a barátnőmhöz, de most nem lehet. A bakonybéli kis ház még nem lakható. Legalább a séta idején egyedül maradhat. Más kérdés, hogy én mikor lehetek egyedül, és mikor dolgozhatok. Nem érdekel, holnap kimegyek a lovamhoz, és mindenki azt csinál, amit akar.

(*Április 3.*) Már délben kimentem a lovamhoz. Sántít. Rossz érzésem van. Ez nem egy sima rándulás. Három nap után elmúlt, most visszatért. Újra ki kell hívnom az állatorvost, érzéstelenítéses diagnosztika, röntgen. Számla. És remélhetőleg valami kezelhető betegség. Pedig már annyira készültem egy hosszú terepre!

Háromra átmentem Isaszegre arra a tanyára, ahová költöztetni szeretném Lédát, ott tartja a lovat az a gyerekkori barátnőm, akivel akkor lovagoltunk együtt, mikor én tízéves voltam, ő tizennégy.

Jött az edzője, én ültem fel a fiatal lovára, vele küzdöttem, nagyon máshogy működik, mint az én lovam. Az edző szuper kedves és nyugodt volt, másfél órát foglalkozott velem. Most nincs testrészem, ami ne fájna, de végre lehiggadtam, végre csak magammal és a jelen pillanattal kellett foglalkoznom. A lovon se múlt, se jövő, se agyalás.

A hely elég nagy, ménesi tartásban lehetne Léda, együtt a többi lóval. Már várom, hogy mehessünk. Pedig Isaszeg messzebb van, úgyhogy drágább lesz oda kiatúzni. Ha nem zárják le a várost. A legfrissebb fülesem szerint 1000 fertőzőtnél körülzárják Budapestet, se ki, se be.

(*Április 4.*) A hétvége nehezebb. Jobban bezárva érzem magam. Mennék. Bárhova. Zöldbe. Az idő is jó. Túl jó. Ebédet főzök, most az iskolai feladatokkal nem foglalkozom, az írás nem megy, teljesen elakadtam.

Délután kimentem a lovardába, közben a Klubrádióban ment a *Kinovevsz a végén*, a közéleti kabaré karanténverziója, amelyben Arató András felhívta egyenként, akikkel kommentáltatni akarta a híreket. Én voltam az egyik, már kinn voltam a lovardában, amikor beszélünk. Aztán kihoztam Lédát, megnéztem, igen, sántít, felhívtam az állatorvost, aztán amíg Léda legelt, a neten olvastam a sántasága okairól és a kezelési lehetőségeiről. És tanácstalan vagyok. Még jó, hogy nem vettem lovas védőfelszerelést, mert most amit arra szántam volna, elkölthetem a kezelésre. Valamit találnom kell, ami megtart épségben. Kicsit félek a fertőzéstől, tavaly borzalmas volt a sima, mezei influenza is, nem szeretném ezt a fajtát kipróbálni. De jobban félek az elszigeteltségtől, az elszegényedéstől (nem a sajátomtól, mások nagyobb veszélyben vannak), elrémit, hogy kétszer annyian hívják a segédvonalakat családon belüli erőszak miatt.

Sajnálom a lányomat, hogy nem találkozhat a nagymamájával. Tegnap videócsatéltek, utána átjött hozzánk felháborodva: „A koronavírus a hibás! A koronavírus tehet róla, hogy nem ölelhetem meg a nagymamát rendesen, úgy, hogy érzem is, nem csak eljátszva!” És nem lehet együtt a barátnőivel, itt unatkozik az egyre irritáltabb szüleivel.

(*Április 5.*) Reggel óta videós tananyagot gyártok. Technikailag egyszerű a Prezi programja, mégis nagyon sok munka van vele. Tizenöt percre kell beleférnie, tizenöt kép lehet hozzá, száz karakterrel. Összeszedem, mit akarok mondani, mi annyira fontos vagy nehezen megjegyezhető, hogy írásban is jobb, ha rögzítem. Aztán beszélek, vágni nem lehet, ha durván rontok, kezdek elölről. És az osztály előtt sosem izgulok, a kamera előtt pedig azonnal. Valami értelmeset kell mondanom, amibe nem akadok bele, amit vállalok egy év múlva is, amiből azért rám ismernek a gyerekek. Sokkal több munka, mint bemenni egy osztályba, és kérdezni, beszélgetni, együtt olvasni. Így nincs benne semmi jó. Elment vele a fél napom. Aztán ellenőrizgethetem a házi feladatokat, mert azt kell adni, beírni a Kréta-rendszerbe. Azt hiszem, most nagyon könnyen váltanék szakmát szívem szerint. De örülhetek, hogy még ez van, és én nem vesztettem el az állásomat, mint annyian.

Ha én lennék a miniszterelnök... de nem lennék. Meg ha lennék is, évtizedekbe kerülne ezt a mentális rongálást helyrehozni, azt nem érném meg. Az nem érné meg. Mindenesetre megcsináltatnám a teljes lakosság tesztelését három nap alatt, ahogy egy cikkben ígérik. És nem beszélnék mellé. Mert azt nem szeretek. Ezért nem vagyok alkalmas politikusnak.

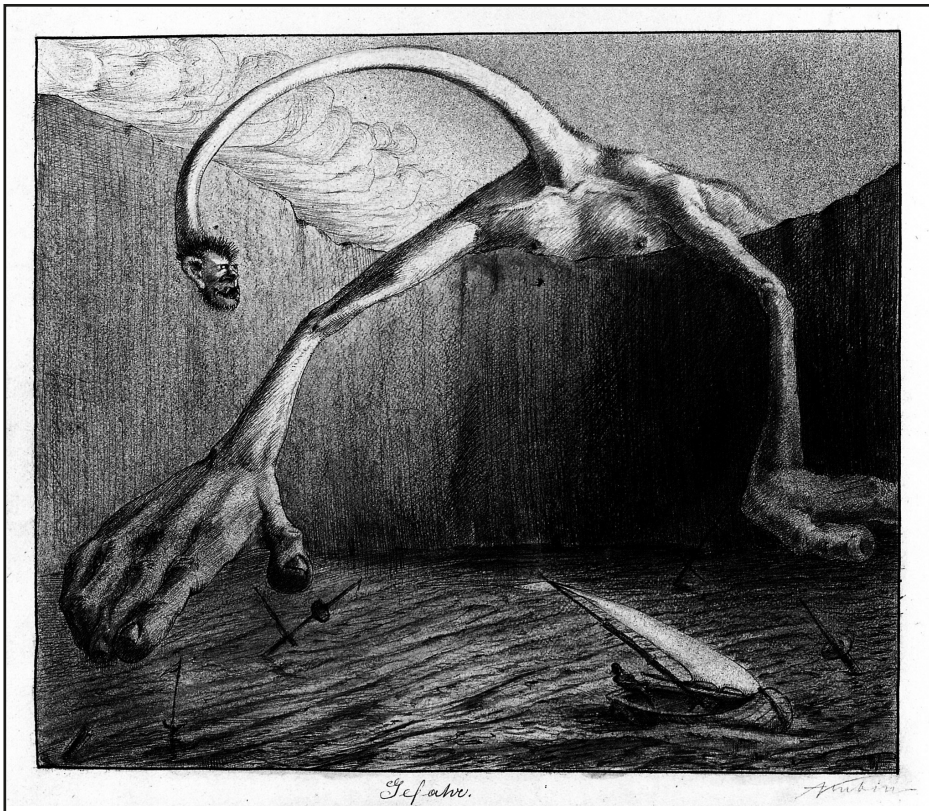
(*Április 6.*) A tisztánlátás kedvéért – ablakot mosok reggel óta. Előző életemben grófnő lehettem, annyira mélyen meg vagyok sértve minden alkalommal, amikor házimunkát kell végeznem. Persze a vállamat is

túlerőltettem, ami még mindig fáj az esés óta. Főztem, aztán mesét olvastam Violának. A férjem közben mítingről mítingre szédeleg. Ebben a hónapban már csak a tanári fizetést kapom a félállás után.

Most sziesztázunk, aztán folytatom a takarítást. Utálok. Amíg Viola alszik, írok valamit.

Egy művelődési ház kért tőlem versvideót. Elküldtem *A diktátort*. Nem vállalták. Végül is érthető. Máshová is kértek, ugyanazt küld-

tem, ma az a válasz jött, hogy nem tudják kitenni az oldalukra, a FB cenzúrázta. Most kitettem a saját oldalamra is, lássuk a medvét! Sokan megosztották, valahol egy hozzászóló azt írta: „egy jó költő harmatgyenge programverse”. Ez volt a visszautasítás, nem az előző kető. Mert ennek nem politikai oka volt. De nem tudom, igaza volt-e. Elég egy ismeretlen olvasó véleménye, hogy kételkedni kezdjek a saját versemben? Úgy látszik.

Alfred Kubin: Veszély

God save the Queen

Berlin, otthon, 2020. április 10.
Húségesen nézem az ATV esti vita-
adásait, és a kedvükért elviselem a
beszélgetésbe ékelt hosszú reklám-
szüneteket is. Egyetlen mozzanat
van, ami igénybe veszi türelmemet,
az, amikor a gyógyszerreklámok
végén a suhanó filmmel versenyt
futva hadarják el a képről is leol-
vasható szöveget: „A kockázatokról
és mellékhatásokról kérdezze meg
kezelőorvosát, gyógyszerészét!” A
két utolsó szó közé voltaképpen egy
„és”, esetleg „vagy” kötőszót kellene
illeszteni, de talán épp ezen spórol-
ják meg azt a másodpercet, amely a
kép és a szöveg szinkronjához szük-
séges. E furcsaságtól eltekintve az
idézett mondat a gyerekkoromból
ismert nyelvtörők egyikeként hat
rám. „Mit sütsz, kis szűcs? Sós húst
sütsz, kis szűcs? „Sárga bögre, görbe
bögre” – soha eszembe nem jutott,
hogy e tréfás feladványokat hang-
zásukon kívül tartalmilag is értel-
mezsem. Ellenkezőleg, most éppen a
percenként rám zúduló értesülések-
kel vagyok így: megannyi igazság,
hazugság, tévedés, nagyotmondás,
bagatellizálás, vélemény és ellenvé-
lemény egyetlen tagolatlan zengés-
bongássá áll össze bennem.

Lassan már csak II. Erzsébetnek
hiszek, aki minapi tévébeszédében
azzal kecsgettette aggódó alattvalóit,
hogy „visszatérnek még a szép na-
pok”, és „ismét találkozni fogunk”.
Habár az idézet nem adja meg a
reménybeli randevú helyszínét és
idejét, valami mégis arra késztet,

hogy bizalommal fogadjam az üze-
netet, mégpedig a királynő személye
miatt. Erzsébet ugyanis a legrégebb
általam ismert és még élő közsze-
replő. Jómagam tizenhárom éves
koromban találkoztam, ha nem is
vele, de arcmásával. 1956 nyarán és
kora őszen délutáni portyáim köz-
ben néha benéztem az angol követ-
ség épületébe, amely akkor a Deák
tér és a Vörösmarty tér között he-
lyezkedett el. Az előcsarnokban egy
asztalról le lehetett venni a követség
magyar nyelvű, négyoldalas bulle-
tinjeit – alighanem ezek voltak az
első nyugati eredetű olvasmányaim.
Akkoriban dúlt a közel-keleti vál-
ság, Egyiptom államosította a Szu-
ezi-csatornát, Nasszer elnököt emi-
att a kis tájékoztató „egyensúlyát
vesztett diktátornak” titulálta, amin
jót mulattam. Legmélyebb benyo-
mást mégis Erzsébet királynőnek
az előcsarnokban kifüggesztett szí-
nes koronázási fényképe gyakorolta
rám – szépség és fenség együttese!
Hatvannyolc év az Egyesült Király-
ság, Észak-Írország és a Nemzetköz-
össég trónján – máris hárommal
több, mint amennyi híres elődjének,
Viktóriának, „Európa nagymamá-
jának” kijutott. Túlélte háborúkat,
gazdasági válságokat, rendszerek
összeomlását, nukleáris fenyegeté-
seket, világjárványokat, merényle-
teket, családi tragédiákat, az Em-
pire lassú lebomlását, s legutóbb a
Brexitet. Mindeközben alkotmányos
értelemben „csak uralkodott, nem
kormányzott”, de mégis azonosulnia

kellett a valóságos hatalmat gyakorló politikusok döntéseivel. Reprezentatív szerepe olykor megalázó helyzetekbe sodorta: diktátorokat kellett fogadnia és kitüntetnie, el kellett viselnie a monarchia fölöslegességéről, a dinasztia kényes pénzügyeiről szóló, meg-megújuló vitákat. Most 93 éves, és azt üzeni a képernyőről, hogy „visszatérnek még a szép napok”. Kinek higgyek, ha nem neki?

*

Nyilván nem egyedül belőlem hoz ki különös szokásokat a vesztegzár. Képernyőmon rendszeresen felkeresem régről ismert úti céljaimat, amelyeket a *Mozgó Világ* olvasói is követhettek. Az egyik ilyen hely Melilla, az Afrikába ékelődött spanyol enklávé, a nyolcvanötezer lakosú „ciudad autonoma”, amelyet három felől Marokkó, egyfelől pedig a Földközi-tenger határol. A spanyol rémálom ide is „begyűrűzött”, és a vírus terjed, noha a város és a szárazföld között se repülőgép, se komp nem szállít már utasokat. Kilencvenhárom fertőzött és három halott az eddigi szomorú mérleg, és a helyzetet súlyosbítja, hogy a tízméteres, kétsoros NATO-szögesdróttal elkerített Marokkóból továbbra is szubszaharai menekültek próbálnak átjutni az EU területére. A múlt héten kétszázán vállalkoztak a nyaktörő mutatóványra, és ötvenötnek sikerült is az ugrás. Őket azonnal elsősegélyben részesítették, és egyben a tesztet is elvégezték rajtuk. Egy-egy aktuális videón viszont láthatom meghitt helyszíneimet, a Hernandez-parkot, a Kultúrák tereit, a Juan Carlos királyról elnevezett főutcát és a Menéndez Pelayo tereit, amelynek közepén kis mozaik-

borítású oszlopok között Cervantes ül bronz íróasztalánál, pennával a kezében papírra hajolva, míg háta mögött maga Don Quijote mondja tollba kalandos történetét. Látni továbbá a neten a tengerparti sétányt, a szecessziós óváros zegzugos utcáit – csak épp embert alig, mert talán különösebb hatósági szigorra sem volt szükség ahhoz, hogy a városlakókat otthon marasztalják.

A délies nyüzsgés hiánya mélabúsra hangol, s azon tűnődöm: eljutok-e még valaha az emlékvárosból a valóságos Melillába. Szahalin szigetéhez nem annyira a nosztalgia, mint inkább a kíváncsiság vonzott. Húsz évvel ezelőtt A.-val két hetet töltöttem ott, s Csehov ihletésére könyvet írtam róla. Mostani képernyős kirándulásom célja az volt, hogy a gyéren szivárgó híreken és az óvatosan adagolt statisztikai adatokon túl némiképp belelássak a napi hangulatba, emberi vonatkozásokba. Szahalin minden látszat szerint eleddig a szerencsésebb régiók közé tartozik, Müller Cecília még csoportosnak sem mondaná a fertőzés mértékét: a 400 ezer lakosból tizenegy pozitív, halálos áldozat nincs, az elvégzett tesztek száma meghaladja az oroszországi átlagot. Különleges gondot okozott a Thaiföldön üdülő szahalini polgárok esete. Ezt a helyszínt a szahaliniak a kedvező éghajlat mellett azért részesítik előnyben, mert Juzsno-Szahalinszk és Bangkok között közvetlen járat működik, helyesebben már csak működött, mert időközben minden külföldi utazást töröltek. A turisták alig tették ki lábukat a hotelből, Thaiföldön is elrendelték a szükségállapotot, s az utazási irodák csak nagy ügyvel-bajjal tudták hazaröptetni

ügyfeleiket. A Szahalin szigetére hazatérő két csoportot a hatóságok egy ifjúsági sporttelepen különítették el. Az egyik csoport fellázadt, ki akart törni a vesztegzárból, mire rendőrök és speciális karhatalmi egységek fogták vissza őket. Ez a közjáték bolygatta fel a kedélyeket. Íme, néhány idézet a kormányzó-ság honlapjáról: „Meddig engedjük be ezeket a fertőzötteket, akik nem tudnak otthon ülni, nem értik, hogy ez egy kis sziget, miattuk kell másoknak szenvedni!” „Mi a francnak hozzák őket ide? Vizsgálják meg őket ott, ahol vannak, gyógyítsák ki őket, és akkor hazajöhetnek.” „Hozzánk, Ohába ketten jöttek vissza Thaiföldről. Magyarazzák, hogy nem vírusosak. Hogy ott ünnepelték a tizedik házassági évfordulójukat. És hogy állítólag otthoni karanténban vannak. Az ördögbe is, zárják le a repülőteret. Ha valaki pandémia idején sütteti a seggét, az az ő problémája. Akkor maradjon is ott.” „Ne engedjenek be a szigetre repülőt. Zárjanak le minket.” „Hagyják már abba ezeket a repüléseket, hamarosan nem lesz mit ennünk, nem lesz munkánk, ezek meg csak jönnek és jönnek. Felszálláskor teszteljük őket, ne leszálláskor.” „Az volna jó, ha egyetlen repülő se szállna le Szahalinban.” „Patkányok, behozták a fertőzést.” Alig-alig akad óvatosabb komment: „Emberek? Tudjátok, mit beszéltek? Titeket már most agyonfertőzött a hisztéria! Képtelenek vagytok adekvát módon felfogni az információt, sajnálak benneteket.” Vagy: „Kedves szahaliniak! Kitért nálatok az általános pszichózis? Biztosak vagytok abban, hogy ti magatok egészségesek vagytok?”

Kicsi a világ, egyre kisebb.

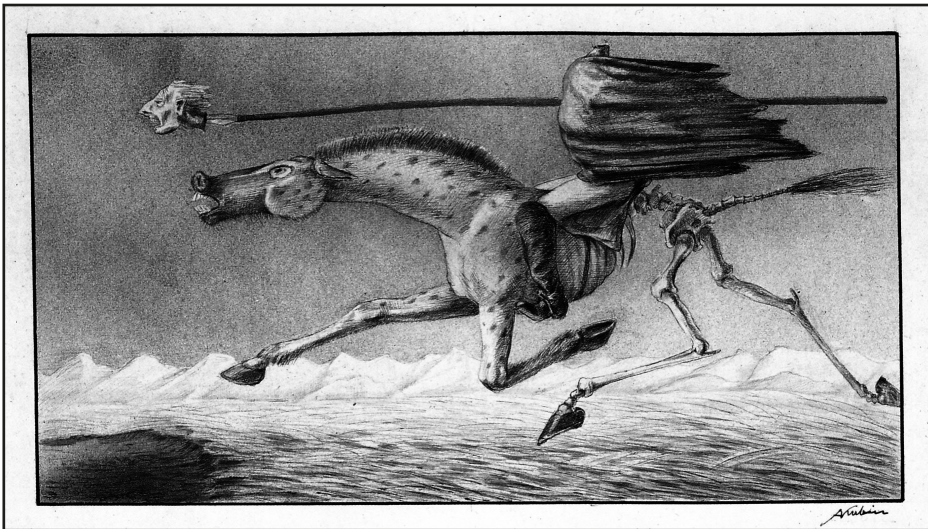
*

A vírus kis hazánkban sűrített politika, a szembenállás legújabb ürügye. Kultúrharc és operatív törzs, Trianon és szájmaszk, tesztelés és belgrádi vasút, távoktatás és Soros – minden, de minden belemerül az immár három évtizede tartó meghasonlásba, a senki által meg nem üzent „hideg polgárháborúba”, amelyből nem lehet kimaradni. Pedig vannak a világon a magyarországinál összehasonlíthatatlanul súlyosabb összeütközések. Vegyük például a palesztin–izraeli fegyveres konfliktust. Gázában ugyanakkor egy magáncég védőfelszereléseket gyárt a halálos ellenség Jeruzsálemnek. Nyilván a busás haszon reményében teszi ezt, de ugyan mi lehet ebben a helyzetben vigasztalóbb a jól felfogott érdeknel? Katalónia az imént még szinte hadiállapotba került Spanyolországgal, és polgárainak nagy része ma is az elszakadásra voksolna, de most némi szabódás után elfogadták Madridtól az anyagi és logisztikai segítséget, belátva, hogy a katasztrófából csak együtt tudnak kivergődni. Nálunk eközben a kormány és az ellenzék közös karanténban köhög egymásra. Gondolom, az EU egyetlen államában sincs közmegegyezés a válságkezelés módjáról, a szolidaritás az országok között sem hézagmentes, de a vírust sehol sem használják csodafegyverként a politikai küzdelemben.

Véletlen egybeesés: a Covid-19 hazai megjelenésekor még javában tartott a ciklikus szóváltás a színházak körül. Isten ments, hogy kívülállóként beleszóljak a vitába, amely Eszenyi Enikő távozásával és Rudolf Péter kinevezésével sem ért véget. A nyilván jogos egyéni sérelmek és

kibeszedetlen bajok mellett a „nagy-politika” is színre lépett: a helyzetre kivételes törvények egyike mostantól kormányzati többséget delegál az államilag támogatott teátrumok felügyelőbizottságába – járványügyi szempontból nem könnyen indokolható térhódítás. A legszomorúbb mégsem ez, hanem hogy maguk a színházak a törvény kibocsátásának pillanatában már zárva tartottak, s legföljebb régi bemutatóikat kínálhatják fel online az otthonába

zárkózó közönségnek. Noha így sikerült megnéznem a 2013-ban elmulasztott, kiváló *Illaberek* előadást, az élmény mégsem volt ugyanaz. Jobb híján Erzsébet királynővel együtt abban reménykedem, hogy „viszszatérnek még a szép napok”, s telt házban, szájmazsk nélkül ülhetek be a nézőtérre, gondosan eleget téve a már-már nosztalgikusnak ható figyelmeztetésnek, hogy mielőtt felgördül a függöny, kapcsoljam ki mobilkészülékemet.

Alfred Kubin: Éhezés

Vitustánc

Szokatlanul fegyelmezetten kezdődött a járványra való felkészülés Romániában: szabályok, intézkedések, hivatalok, rendeletek bukkantak fel, léptek érvénybe március közepén. Mindenki tartotta a kormány által diktált lépést. Volt egy kis romantikus, nemzetiösszefogás-hangulat is: mind otthon maradunk, megmentjük, segítjük egymást. Aztán hirtelen, március végén, április elején, kezelhetetlenül mindent elborított a gyűlölet.

Így utólag nem mondhatjuk, hogy minden előjel nélkül. Hiszen a román belpolitikát „békeidőben” is egyre inkább a szembenállás, a társadalmi hasadások, repedések határozták meg. Most pedig ezek a törések szinte az első pillanatban láthatóvá váltak, felerősödtek. De a gyűlölet mértéke, iránya, jellege merőben új és szokatlan volt.

Az első hullám a külföldi vendégmunkásokat, az oly sokszor emlegetett, piederstálra állított „diaszpórát” sodorta el. Azokat, akiket évtizedeken át az országot jobbító merész emberekként, a hazaküldött pénzzel családjukat támogató áldott lelkeként és legfőképpen a külföldön leadott szavazatokkal a román demokráciát megmentőkként dicsérték. A „diaszpóra” kiszolgáltottsága az első hetekben megmutakozott. Hosszú sorokban indultak haza az emberek, főleg Olaszországból (a járvány gócpontjából), főleg az idénymunkások, a szakképzetlenek, az időszakos szerződéssel foglalkoz-

tottak. Az országnak napok, órák alatt kellett szembenéznie azzal, hogy a diaszpóra, legalábbis a külföldön dolgozók jelentős része nem gazdagodott meg, de még csak nem is állapotodott meg annyira, mint amennyire az itthoniak hinni szereték volna. Jóformán még el sem kezdődött az olasz, a spanyol, a francia járvány, nekik máris vissza kellett menniük. A román kormány kétségbeesett közleményeket adott ki: ne gyertek haza, ha viszont mégis hazajösztek, maradjatok karanténban.

A gyanú mindenkire rávetődött. A rokonok, akik eddig a pénzt várták külföldről, most elzárkóztak a hazaérkezőktől. A szomszédok gyanakodva nézték, hogy a visszatértek betartják-e a karantén szabályait. Az önkormányzatok felszólították az embereket, hogy azonnal jelentsék az illetékes szerveknek, ha szabályszegést tapasztalnak. Tömegesek lettek a feljelentések, eljárások. A dicsőséges diaszpóra évtizedes nimbusza pillanatok alatt odalett.

A hazatérő külföldi munkavállalók között sok volt a kint napszámosként dolgozó roma. Az ezerarcú romaellenesség országában a társadalmi konfliktus azonnal etnikai színezetet is kapott. A roma vendégmunkások hozzájárultak a vírust – erősödött meg a meggyőződés a második gyűlölet-hullámban. A romák azok, akik nem tartják be a higiénés szabályokat, akik amúgy vírus-hordozók, nem is kell hozzá világjárvány. Marosvá-

sárhely polgármestere odáig merészkedett, hogy egyenesen felszólította a város lakóit, kerüljék el a román lakta utcákat, kerületeket. A polgármestertől nem áll távol egyébként sem a nacionalista hangulatkeltés. Ha egy nap arra szólítja fel Marosvásárhely román lakóit, hogy kerüljék el a magyarok lakta utcákat, kerüljék a magyarokkal való érintkezést – kérdeztem a helyiektől –, akkor is ilyen helyeslő beleegyezéssel igazodik mindenki? Nem jött válasz.

A városi és megyei egészségügyi intézmények statisztikái aggasztó képet mutattak. Szokatlanul megnőtt a betegszám, és magas volt az elhalálozottak aránya. Rosszabb statisztikái voltak a városnak, mint Kolozsvárnak. Újságíró, tanult kolléga magyarázta, „azért, mert Marosvásárhelynek civilizációs problémái vannak”. Önmagában kezdett kételkedni a város, önmagát kezdte kivetni. Van már ebben gyakorlata ennek a közösségnek az 1990-es összezsugorodás óta. De most összekuszálódtak a frontvonalak. Nem egyszerűen románok és magyarok álltak egymással szemben, hanem külföldön élők és belföldiek, külvárosiak és városközpontban élők, tanultak és tanulatlanok. Mindenki mindenki ellen.

A „köztünk élő ellenség” miatti indulatok akkor csaptak a magasba, amikor egyértelművé vált: a romániai városok fertőző góccá válásának egyik oka a gyakorlatlan az átgondolatlan és szakszerűtlen kórházszervezés. Suceaván kezdődött a tragédia, a teljes kórházi személyzet megfertőződött, és a kórház „termelte” a fertőzötteket: több ezer ember betegedett meg azért, mert a felelőtlen intézményvezetés a már iga-

zoltan fertőzött személyzetet is berendelte dolgozni. Kisebb léptékben, de hasonló dominóelvével érvényesült Aradon, Temesváron, több bukaresti kerületben és Marosvásárhelyen is. A kórházak és az orvosok démonizálása is azonnal megkezdődött, ez odáig fajult, hogy Galacon a szomszédai támadtak rá az egyik vírusfertőzötteket ellátó asszisztensnőre. Nem akarták kiszolgálni a helyi kisboltban, megszégyenítették, kiabáltak vele. Segítségére sietett a román hadsereg Galacon szolgáló alakulata, egy nap virággal várták a munkából hazatérő nővért.

A reklámfogásként is felérő karitatív akcióról videót készítettek, hátha egyaránt nő a bizalom az egészségügyi személyzet és a rendvédelmi szervek iránt. Nem nőtt. A kijárási tilalom betartását április elején az utcákra rendelt rendőrök biztosították. Az állandó vagy ideiglenes lakhelyet csak különleges, az úti célt és az utazás okát igazoló okirattal lehetett elhagyni a kijárási korlátozás idején. Ez papírmunkával terhelte az embereket, az igazoltatások, a kirótt bírságok tovább gerjesztették a feszültséget. És immár nemcsak a külföldi munkavállalók, a románok, az egészségügyi dolgozók, de a rendőrök és a fegyveres testületek tagjai is közellenségévé váltak.

A kormány gyorsan reagált a feszültségekre, konfliktusokra, de nem találta az eszközöket ahhoz, hogy oldja-kezelje ezeket. Illetve a régi, jól bevált és lejárt eszközök, a különböző etnicista és nacionalista hangulatkeltés most az egyszer nem jött be. Amikor a rendőri igazoltatás már-már kezdett botrányba fulladni, elrendelték, hogy az utcákon járó autókban sugározzák a román

himnuszt. Azt várták, hogy a fura gesztus a nemzetállami pedagógián érlelt társadalomból büszkeséget, együttműködést válthat ki. Most azonban közröhej tárgyává váltak a muzsikálva járőröző egyenruhások, pillanatokon belül elkezdődött a liturgia, hogy inkább mit játszanak a rendőrautók. Nagy nemzeti kívánságműsor vette kezdetét. A rendszerváltás óta érvényben lévő román himnuszt román kormányzati segítséggel alázták meg.

A fiasco utáni hetekben jött a katolikus-protestáns, majd egy hét késéssel az ortodox húsvét. Ez mindig sajátos feszültséget okoz. Ezekben a napokban szembesül az ország azzal, hogy hányféle arca van, kinek mit jelent az ünnep, ki melyik frontvonalon, gettóhatáron, előítélet-körben él. Most ez az alapfeszültség is tovább fokozódott. Habár az államelnök – hosszú hivatali ideje alatt először – igyekezett elébe menni. Példátlan módon köszöntötte a nem ortodox (javarészt magyar) húsvételőkat is, akiknek a kijárási tilalom szabályai szerint templomi összejövetelek, ételszentelés és locsolkodás nélkül kellett ünnepelniük. Ilyentájt minden évben futótűzként terjed egy kép, amelyen a székelyföldi magyarok állnak katonás sorokban ételszentelésre várva. Hatásos látvány, még a román internethasználók is nagy kedvvel osztják meg: íme, milyen fegyvelmeztettek a magyarok. Na erre a demonstrációra most nem kerülhetett sor.

Alighogy lejárt viszont a katolikus-protestáns húsvét, váratlanul engedményeket tett a kormány: az ortodox húsvétra lazították a kijárási szabályokat, lehetővé tették, hogy a Jeruzsálemből hozott szent

lángot az önkéntesek, az ortodox egyházi munkatársak és a rendőrök (!) szétosszák a híveknek. Az ortodox húsvét idején már tulajdonképpen nyoma sem volt a korábbi hetekben bevezetett szigorításoknak, mindenki úgy élte meg az ünnepet, ahogy korábban. A kormány valószínűleg nem mert kockáztatni, a megelőző hetekben egyértelművé vált, hogy az ortodox egyház csak részben működik együtt, az istentiszteletek hol nyíltan, hol rejtve zavartalanul folytak tovább. Csak az váltott ki nagyobb botrányt, amikor bejárta a magyar és román sajtót a kép a kolozsvári istentiszteletről, ahol ugyanazzal a kanállal adták szájról szájra a szentségeket. A kormány engedékenységet ki-ki indulatainak, felgyülemlett feszültségeinek megfelelően értelmezte. A katolikusok-protestánsok úgy vélték, „bezzeg a románoknak lehet”. A románok azt gondolták, ha most lehetett lazítani, a korábbi szigorításokra sem volt semmi szükség. És ekkor már nem csak a vendégmunkásokat, a románokat, az orvosokat és asszisztenseket, a csendőröket-katonákat-rendőröket utálták az emberek, de farkasszemet néztek egymással az ortodoxok és a nem ortodoxok is.

Amúgy semmi különös nem történt Romániában: ugyanúgy örvénylett a gyűlöletörvény, ahogy az a világ más tájain is kialakult. Ugyanolyan dramaturgia alapján alakultak ki a szerepek, viszonyok. És mindennek ellenére mégis, valamilyen mértékben tovább dőcögött az ország. Talán mégiscsak működtek valamennyire a kezdetben meghozott szabályok. Vagy túl a gyűlöleten mégiscsak volt valami elemi túlélési ösztön által vezérelt együttműködési hajlam.

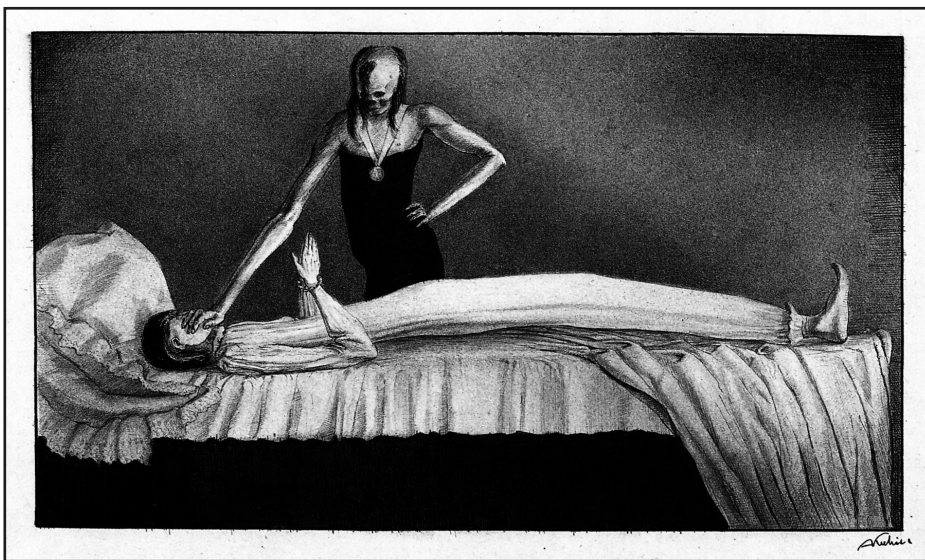
Egyensúlyba került a szabályszegés és szabálykövetés. Később majd elváltak, mi volt a meghatározó.

Magyarországon ekkor tört ki az Erdélybe importált maszkok vitája. A kormány a „minden magyar számít” elv alapján szájmazkokat és fertőtlenítőszerrel küldött Erdélybe (is). Az ellenzék szóvá tette, úgy jótékonykodik a kormány, hogy közben Magyarországon nincs biztosítva az ellátás. A vitának a romániai gyűlöletspirálhoz hasonló következményei lettek. Az ellenzéki képviselőt pelengérré állították, dehumanizálták mint nemzetárulót. A kormány (már megint) igyekezett a lehető legjobban kihasználni a nemzetmentő szerepét.

Mindeközben a maszk és a fertőtlenítőszer hiányzott a legkevésbé Erdélyből. Sokkal tragikusabb, súlyosabb következményekkel járt, hogy

a romániai egészségügyben súlyos szakemberhiány van: az orvosok, asszisztensek már rég elvándoroltak Nyugat-Európába. Oda, ahonnan az alulfizetett, egészségbiztosítás nélkül nem rendelkező munkások hazamenekültek. Illetve elszívta őket Magyarország. Az ország, amely most a hiányzó orvosokat néhány száz, „magyar embereknek” küldött maszkkal akarta kárpótolni. Mint ha a vírus is aszerint terjedne, kik a „magyar emberek”, és kik a „nem magyar emberek”.

A világvjárvány helyi érdekű, kelet-közép-európai abszurditását senki sem érzékeli. Mindenkit leköt ez a vitustánc, ez a gyűlöletkoreográfia, amit oly régóta tanulunk, és amelybe most a világvjárvány ürügyén oly nagy átéléssel vetjük bele magunkat.

Alfred Kubin: A legjobb orvos

Ne haragudj, véletlen volt (részlet)

Húsvét

04. 10. Nagypéntek

90 Valakit megkínóznak, nem kellett volna olyan magasra mászni, gondoltam magamban, hittanórán voltam. Mert a fák hegye, akár még az olajfák hegye is, a legmagasabban van. Nálunk nincsenek ilyen fák, nálunk csak olyan van, amin cseresznye van, meg alma, meg szilva, azt nem sokra becsüljük, mert szilva mindenütt van, ez jut eszembe most, amikor a gyümölcssalátához szilvát is akarok venni, hogy úristen, ennyibe kerül. Milyen lehet az a fa, amin olaj terem, gondoltam akkor, senki nem tudta, a paptól meg nem mertük megkérdezni, mert féltünk tőle, nem ismerte a zen-buddhizmust, de úgy oktatott, mint egy zen-mester, ha kérdeztünk tőle valamit, pofonnal válaszolt. Talán van egy olyan termése, mint a dió, de amikor feltöröd, akkor olaj van benne. Hány diót kell akkor feltörni ahhoz, hogy mondjuk, az olajkályhába elég legyen. Jobb a fa vagy a szén, mondta a Laci, aki akkor a barátom volt, és nekik nem volt olajkályhájuk, mert az apukája a vasútnál dolgozott, s a vasút messze volt, mire hazaért, már el is itta a fizetését, amiből meg kellett volna venni a kályhát. Gyűlölte az apját, akit két nő, az anyja és az anyja anyukája várt fizetésnapon, leszidták, mocskos részegnek nevezték, naplopónak, bár épp a munkahelelyéről jött, és elszedték tőle azt, ami megmaradt az ivás után.

A madarak is olyanok, mint Jézus, mondta a Duszko, na az ő apja is hát egyszer annyira ünnepelt, hogy meggyulladt a gyomrában a pálinka, el is égett, mármint nemcsak a pálinka, hanem a Duszko apja is, ott az udvaron, ahol az ünnepség rendezve volt, az anyukája üvöltözött, az orvos későn érkezett, cigányokhoz nem szoktak sietni, még befejezte a társast a kisfiával, így aztán a Duszkónak nem volt apukája. A madarak is olyanok, mint Jézus, hogy a fák hegyén fészkelnek, meg mi is olyanok vagyunk, ezt már nem a Duszko mondta, mert mi is oda akarunk felmászni. Mindig az volt, hogy a legmagasabbra, s az volt a menő, aki meg tudta csinálni. Fent fúj a szél, ingtak az ágak. A legvastagabb fa hegye is olyan volt, hogy alig bírta ott maradni, nem is lehetett érteni, hogy mentek fel a római katonák meg a zsidók oda annyian, hogyhogy nem törtek le az olajfák ágai. Jézus ott volt, mert ott lehet igazán mélyen gondolkodni, a magasban. Ahogy fújja a szél az ágakat, az ember tudja, hogy milyen kicsi gyereke az atyának, akkor is, ha már felnőtt, és nem akkora volt, mint mi, mert Jézus már nem volt gyerek, karácsonykor még igen, akkor még kisbaba volt, sőt valószínű, hogy kislány, de eltelt négy hónap, és kinőtt a szakáll, okos lett, ő tanította a tanítványokat, azért is hívják őket tanítványoknak,

mert különben csak egyszerű emberek, például halászok voltak, ők fogták volna a halat nagybőjtre, ha nem lettek volna tanítványok, így aztán átvette azt a munkát egy cég, a Jordán Halászati Vállalat, aminek nagyon jól ment a nagybőjtből meg más bőjtökből.

Szóval ott gondolkodott a Jézus életveszélyben, mert a fák hegyén, még az olajfák hegyén is, életveszélyben van az ember. A bátyámmal is mi lett, hogy ő akart lenni Jézus, és jól felmászott a topolyfa tetejére, és onnét kiabált, hogy most vagyok legfelül, ja, még van egy ág, oda még fellépek, és fel is lépett, és akkor ott megcsúszott, és zuhant lefelé. Háttal esett a kimosott gyökerekre. Lélegezz, mondta a Duszko, mert tudta, azt kell, mert az apjának is azt mondták, és akkor a leesett gyerek levegőt vett, nagy nehezen, és mondta, hogy nagyon fáj, és nem tud lábra állni. Ezek a gyerekek nem olyanok voltak, akik ijedtükben elfutottak volna. Nem maradt ott a fa hegyéről leesett gyerek a fa alatt. Hazavitték, mint a rómaiak Jézust, az otthoni bíróság és a házi Pilátus elé. Az anya nem szólt semmit, most nem tudott olyat mondani, hogy mi a francnak kellett oda felmászni, meg hogy az apád miatt van, mert ő mindent megenged, mert nem is olyan volt az apa, de vész helyzetben, mindegy, milyen valójában a másik szülő, akkor is lehet hibáztatni, ha egyáltalán nem tehet arról, ami történt. Mi a francnak, ezt csak gondolta, és nézte a kisfiút, elsőszülött volt, mennyire örültek, amikor lett, az apa messze dolgozott a fővárosban, és hozott neki csokit, mert a csokigyárban dolgozott. Egy kétkilós kenyér belét kivájta, és megpakolta a kenyeret csokival, az öregebb munkatársak mondták, hogy így kell csinálni, a kapunál nem szólnak, na jó, néha azért meg kell hívni a kapust egy sörre. Kibontotta a táskáját, elővette a kétkilós kenyeret, leemelte a végét, és az asztalra öntötte a csokit, a kisfiú nevetett, és az apa büszke volt magára, hogy meg tudta nevetetni a gyereket meg az anyát, mert volt ott olyan csoki, ami neki volt hozva.

Az anya ott ült a gyerek ágya mellett, bekenték a hátát valamivel, de úgy nézett ki, nem marad meg. Az orvos nem biztatta őket, nem javasolta a kórházat, mert tovább sérülhet a feltehetőleg sérült gerinc. Ült mellette, és mesélt egy vastag mesekönyvből, a kisfiú elaludt, aztán felébredt, tovább álmodta a mesét. Az anya már nem ült ott, elment a boltba. Ott kérdezte meg tőle valaki, hogy mi van, és akkor az anya mondta, hogy nagyon nagy a baj. Néztem az arcára, mert elvitt magával, nem akart otthon hagyni a beteg testvéremmel, és én is láttam, hogy tényleg nagy a baj, mert az volt az arcára írva. Megijedtem, nem tudtam, hogy az anya vagy az apa olyan, hogy nem tud mindent megoldani, hogy képesek lemondani a megoldásról, hogy képesek elhagyni a gyerekeket, benne egy nagy bajban, hogy engedik, hogy az történjen velük, mint Jézussal. Milyen apa az ilyen? Nem szerettem a Jézus apját, nem érdekel, hogy világot teremtett, ha a gyerekével nem törődött. Ennél még egy elvált apa is jobb, az legalább kéthetente elviszi a gyereket, és elhalmozza minden jóval, persze csak azért, hogy az a kisgyerek mindig úgy gondoljon az apukájára, hogy vele mennyivel jobb, mint az anyukájával, mert nem azzal hozakodik elő, hogy dobd ki a szennyesbe, meg hogy megcsináltad-e a házit. Igaz,

hogy önző okokból, de mégiscsak törődik a gyerekével, és biztos, hogy nem hagyná, hogy keresztre feszítsék.

Mentünk haza, a bicikli csomagtartóján ültem, a többi gyerek ott sündörgött a házunk előtt. Nem mertek az anyára nézni, meg nekem se köszöntek. Azt akarták megkérdezni, hogy jól van-e a gyerek, aki most betegen fekszik az ágyban. De nem mertek megszólalni, s az anya sem mondta, hogy hibásak vagytok benne, mert nem szóltatok neki, hogy ne menjen olyan magasra. Az anya betolta a biciklit az utcaajtón, bement a házba, letette a szatyrot, kivett belőle egy kiscsokit, és ment a fa hegyéről leesett fiú ágyához. Aludtál, kérdezte, igen, mondta a kisfiú, én nem mertem megszólalni, mert én most nem voltam, csak a testvérem volt. Fáj, kérdezte az anya. Csak ha megmozdulok, mondta a fiú. Akkor ne mozogj, gondoltam, ezt kéne mondanom, de nem mertem megszólalni.

A gyerekek az utcán, ott ültek az árok szélén, nem volt kedvük semmit se csinálni. Meg fog gyógyulni, mondta a Duszko, azt a mondatot, amit az anyja mondott, amikor égett az apjában a pálinka. Meg fog gyógyulni, meg hogy mi nem tehetünk róla. Hallgattak arról, hogy felkiabáltak a fára, hogy de mássz fel az utolsó ágig, hogy az, ahol vagy, még nem az utolsó, van még egy, és a gyerek akkor arra az utolsóira is fellépett, amire nem kellett volna, pontosan tudta, hogy nem kellene, de lenézett, és látta, hogy a többiek azt várják, hogy oda is fellépjen.

Jézust elvitték, a tanítványok aludtak. Te nem a lázadó cimborája vagy, kérdezte egy katona a börtön körül ólálkodó Pétert. Én? Hát, persze hogy te, nincs itt más velem szemben. Én biztos nem, mondta remegő hangon Péter, a kőszikla. Mi nem tehetünk róla, mondta a Duszko. Azért neveztek így a szülei, mert olyan erős kötésű gyerek volt. Volt valami rendes neve is, de azt senki nem tudta, talán Lajos. Ültek ott az árokparton, a házból nem hallatszott ki hang, sírás se. Él, gondolták, ha másképp lenne, sírnának.

04. 11. Nagyszombat

A megvalósulás folyamatban van, miközben valaki a megvalósulatlanságáról beszél. Olyan, mintha le lenne maradva, mondja, hogy az életkora elért valahová, de a benne történő élet négy-öt évvel korábban van, s örökösen úgy érzi, nem tud felzárkózni a valós idejéhez, s ahelyett, hogy ez a távolság csökkenne, úgy érzi, állandó, sőt, ahogy az idő halad, egyre többnek látszik, mert egyre nagyobb százalékot jelent a még leélhető életéhez képest az a négy-öt év, s egyre rövidebb az az időszak, amíg korrigálhatna ezen. Nem is tudja, mikor csúszott ki ez a négy-öt év az életéből, talán, amikor gyerekként végig kellett néznie, ahogy az apja halálra issza magát, mondhatni, nem volt gyerekkora, mert azt mégsem tekinthetjük gyerekkornak, hogy a szülei üvöltöznek, és néha arrébb lökik, véletlen, ha útban van. Vagy nem, az nem is az ő élete volt, neki az volt, hogy dolgoznia kellett tizenhat éves korától, mert a szülei megvonták a támogatást, este és éjszaka munka, nappal meg az iskola, nem volt idő észrevenni, hogy él. Vagy amikor, talán inkább ez le-

hetett az ő élete, válás után az anyja folyamatos öngyilkossági fenyegetései végül is ledarálták a kamaszkorát, nem is emlékszik, hogy járt iskolába is, hogy mit tanultak ott, hogy különben molesztálta a matektanár, mert látta rajta, hogy egy támaszra szoruló lány, s tudta, az ilyenekre lehet eredményesen lecsapni.

A megvalósulás, mondja, az, hogy valamivé válok. De te mindig váltál valamivé, éppúgy, mint bárki más. De mikor én, mondja, valamivé váltam, akkor már rég mássá kellett volna lennem, s könnyű nekem, mert én persze az vagyok, aki tényleg megvalósult, utalt ezzel az életkoromra és a foglalkozásomra. Nem mondtam semmit, mert minden, amit mondok, csak azt bizonyítja, hogy megvalósultam, s a megvalósultak gögjével biztatom a nem megvalósultakat, és próbálok együttérző lenni, de közben tudni lehet, hogy a megvalósultak magasról leszarják a még meg nem valósultakat.

A megvalósulás az ember számára, gondoltam, mert mondani nem merem, ellentétben mondjuk egy termékkel, nem egy végeredmény, hanem folyamat. Mondhatjuk azt, hogy az ember minden pillanatában meg van valósulva, de ugyanúgy azt is, hogy amíg létezik, minden elkövetkező pillanatában is megvalósul. A megvalósulatlan érzése az a kétség, hogy lehetett volna másképp, sőt, hogy magunkat is felelőssé tegyük, másképp kellett volna. Nem vettem észre azokat a sorsdöntő pillanatokat, mert, ha észreveszem, akkor dönthettem volna másképp is. Vagy észrevettem, de pont a rosszabbik változatot választottam. A megvalósulatlan érzése nem az aktuális jelenem megvalósulatlanágáról beszél, hanem a nem követett életirányok megvalósulatlanágáról. A megvalósulatlan érzetét tovább erősíti, hogy a lehetséges életutak elszalasztása betolakodik az éppen élt útba, a valóságba. A megvalósulatlan utakon való álmodozás megvonja az aktuális jelentől az átélhetőséget. Ha ott sétálhatnék, azon a kies tájon, gondolja, a múltban, s ha egy csoda folytán ez megtörténne, seperc alatt válna ez a táj is kietlenné, hisz az elszalasztott, ám most mégis realizálódott irány megint meghozná a gyötrő kétségeket.

A megvalósulatlan érzése a jelennel való elégedetlenségünk terméke, egy gondolati és életvezetési zsákutca, hisz nincs másik élet, csak az, amit élünk, azon lehet módosítani, korrigálni, de az elhagyott lehetőségek már nem lehetőségei az életünknek, hiszen akkor, amikor még fennálltak, mi másik lehetőség irányába mentünk. Feltehetőleg nem azért, mert a magunk ellenségei akartunk lenni. Hogy minden pillanatunk sorsfordító lehet, hát persze, de ki tudna úgy élni, hogy ezt számításba vegye. A pillanatok ilyenfajta megterhelése tulajdonképpen lehetetlenné teszi azt, hogy éljünk. Nem állhatunk minden lépésünk mellett, hogy mért pont jobbra indulunk, talán, ha balra indulnánk, ha nem szaladnánk vissza a pénztárcánkért, ha egy perccel tovább beszélgettünk volna a szomszédal, nem következik be az a végzetes esemény.

Nem tehetsz többet, mint nap mint nap megcsinálod, amit azon a napon kell. Minden nap így jön létre számodra, és ezek a létrejött napok értelmeznek téged a világban mint élő, cselekvő embert. Éppúgy, ahogyan írom ezt a napokra lebontott szöveget. Üres lappal kezdtem, s már hol vagyunk,

mennyi betű, mennyi szó, mennyi mondat került már bele. Ahogyan ma megfőzöm a sonkát, ha készen lesz, lehűtöm, fölszeletem, viszek a gyerekeknek, a sonkaléből bableves lesz, viszek a gyerekeknek, hozzá kis túrós csusza, persze szalonkockák nélkül, mégiscsak nagybőjt van, viszek a gyerekeknek, és hopp, már meg is valósult egy nap.

Vétket követünk el, ha nem figyelünk a napok megvalósulására, vétket követünk el magunk ellen, ha a nem megvalósult életlehetőségekre figyelünk, arra, amitől azt hisszük, teljesen más irányt vehetett volna a sorsunk, holott nincs ellenpróba, hogy mire gondolnánk most, mit éreznénk most, ha nem abba az irányba megyünk, amerre mentünk. Döntünk vagy sodródunk, még ezt sem lehet pontosan tudni. Hogy netán csak öntudati kérdés, hogy a velünk történeteket a magunk döntésének tulajdonítsuk, utólagosan felcicomázva ezt a döntést a saját akarat szabadságával.

Barátom, ha többet kér a lélek, de ezt már írtam. Vajon, ha mélyebb azonosságot tudsz vállalni egy hittel, mondjuk, az épp most megvalósuló húsvéti történet hősével, mélyebb világtapasztalathoz jutsz, vagy csak megsemmisíted a kétségeket, és ezáltal valójában az egyértelműség mákonyába kerülsz. Nézem a Jézusról szóló filmet a tévében, épp reklámot adnak, már eleve ez a szentháromság elég problematikus mint egyistenhit, de a reklámokon keresztül belép a buliba még egy fő, így lesz aztán 3 + 1 az istenképlet. Érdeemes lenne az egylényegűségükről vitát nyitni. Nézem a filmet, hogy vajon rá lehet-e jönni bármire is, nem csak öncsalás, mikor egy pillanatra azt hiszed, megértettél valamit, hogy végre összeállt a világ, holott csak kifáradtak a gyötrő gondolatok, s átadták a helyüket a bizakodásnak és a létben való örömeinknek.

04. 12. Feltámadás

Feltámad a szél, feltámad a tenger, de nem támad fel egyetlenegy ember sem. A sem szócskával rontjuk el a rímet. Lehetne azt a megoldást is választani, hogy nem támad fel az ember, utalva így az általános emberre. De nincs olyan, hogy általános ember, mindig csak az az egy van, aki a sorsában szenved. Önkéntelen jött a rím, holott lehetett volna azt írni a szenved helyett, hogy gyötrődik, mint korábban már többször írtam. A sem szócskával elrontottam a rímet, de rossz-e, ha valami nem rímel, vagy csak az a rossz, hogy az ember nem támad fel. Egyáltalán mért is beszélünk feltámadásról, nem kéne inkább elkerülni a meghalást, és akkor az egész huzavona, hogy meghalunk, jól elrohadunk a földben, aztán valamely égi szobrász szarakodik a külsőnkkel a feltámadást megelőző napon, hogy mégse úgy keljünk ki a sírból, mint egy bé kategóriás horrorfilm szereplői. Ha nem halunk meg, ezt a hercehurcát (Mi az a hercehurca? A huzavona rokona?) mind elkerülhetjük. Persze harmadnapon még könnyű, főleg, hogy a harmadnap még véletlenül sem hetvenkét óra, még negyvennyolc sincsen. Szentháromság, harmadnap, szeplőtelen fogamzás, mennyi zavarba ejtő dolog, ami gátját állja a felhőtlen hitnek (bár abban mindenki hisz, hogy Szent József marha rendes fickó volt), aztán ott még Ábrahám is, aki

simán feláldozná a saját fiát, ezt, mondjuk, sok fiú el tudja képzelni az apukájáról, de azoknak a fiúknak az apukája legalább nem szerepel a Bibliában, legfeljebb a rendőrségi nyilvántartásban. Aztán ott van Jób is, akit csak úgy kedvtelésből megszívat az Isten, minden csapást rálőcsöl, aztán amikor mindezek ellenére nem veszíti el a hitét, azzal jutalmazza, hogy ad neki új feleséget, új gyerekeket, új szolgákat és vagyont, s egyáltalán nem gondolja aggályosnak, sem Jób, sem az Isten, hogy ezzel felszámolja az elvesztettek emlékét, hogy olyanná teszi a legközelebbi embereket, hogy tulajdonképpen csereszabatosak (mért nem lehet ezt értelmesen írni, hogy csereszavatos, hogy szavatolja a cserét). Jó, hagyjuk, csak kötekszem, mert rosszkedvűen ébredtem, mondjuk, vagy mert nem támadok fel, s ezért haragszom a világra. Tényleg hagyjuk ezt az Ábrahámot, a Jóbót, majd a papok elmagyarázzák két ministráns kisfiú között, hogy hogy kell ezt érteni, mi meg maradjuk a rímeknél, vagy a feltámadásnál, mint mai és egyben örök aktualitásnál.

Az a nő tényleg poraiból támadt föl, amikor elköltözött otthonról egy olyan kerületbe, ahol mindig is akart lakni. Ez tulajdonképpen nem egy, hanem három kerület volt, az első, a második és a tizenkettedik, helyesebben három és fél, mert a Gellért-hegyet is beleszámította, az meg tizenegyedik. A régi ismerősei látták, ahogyan piros magas sarkúban megy ezen kerületek egyikének az utcáin, mondjuk, a várban, vagy a vár felé tartva, piros ballonban, olyan évszak volt, hogy ezt még lehetett hordani, bár határeset, mert rettent süttött a nap, s ki kellett gombolni, de ez is olyan könnyed lazaságot adott a viselőjének, plusz még a lelógó öv. Az övek olyanok, hogy hát nagyon tudnak szabadon lógni és rángatózni, szinte viháncolni a magas sarkús lépésekre. Bár ilyen régies környezetben nem egyszerű magas sarkúban sétálni, botladozni a kockakövek között, hogy a ballon öve tudjon azért viháncolni.

A feltámadás megvalósulás, a semmiből valamivé válás, ezt a nő nem gondolta, vagyis ezt gondolta, csak más szavakkal, hogy milyen jól nézek ki, s hogy még egy csokor nárcisz is van a kezemben (sárga-piros, mármint a nő színei nárcisszal), és teljesen olyan vagyok, mint akit egy épp hozzám passzoló férfi meg is szólíthatna. De szép nárcisz, például, ezért is vett egy csokor nárciszt, hogy több oldalról, például a nárcisz oldaláról is megközelíthető legyen. De szép nárcisz, már a Mátyás-templom előtt ment, csodálkozott, hogy senki nem akar bemenni, gondolta, ő sem megy be, mert elfelejtette, hogy most be van tiltva Isten is, az istentiszteletről már nem is beszélve, gyónni sem lehet egészségügyi okokból. Olyan vírus ütötte fel a fejét, hogy csak így, Isten kizárásával tudunk megküzdeni vele. Még jó, hogy a virágüzletek nyitva vannak, ha nem lennének, honnan vett volna nárciszt. Ez olyan időszak volt, amikor kötelezővé tette, vagy legalábbis annyira javasolta a kormányzat és az általa megfertőzött közvélemény a maszkokat, hogy a nőn kívül mindenki úgymond csadorban járt. De ez még izgalmasabbá tette az esetleges vagy inkább elképzelt megszólítót, hogy vajon milyen az igazi arca, meg hogy milyen hangon szólal meg. Eszébe jutott a *Csillagok háborújából* Dart Veder, a

hangja, hogy ha valakinek így eltorzítja a hangját a maszk, akkor is meg tudja-e szeretni, vagy épp az lesz rossz, ha a maszk után visszaváltozik a hangja olyan átlagosra, hogy már tök fölizgult erre a hörgő hangra, és akkor leveszi a maszkot, és jön az a nyálasan selymes. Néhány perccel adott a Dart Vederrel való együttlét gondolatának. Ráért, egyelőre nem közeledett hozzá senki. Sőt, kifejezetten kerülték, mert a kormányzat az elkerülést is előírta, másfél, de inkább két méter távolságot kell betartani, mert így nemcsak az embertársainkat, hanem a megfertőződést is elkerüljük.

Ment akkor ez a nő, amikor írtam, hogy ment, és meglátta egy munkatársa autóból, tehát nem akkor ment, amikor a várban volt, mert oda csak engedéllyel lehetett behajtani, s ennek a munkatársnak ilyen engedélye nem volt, és azt mesélte bent a munkahelyén, hogy ez a nő, csak azért, mert végre leszámolt a férjével, és elköltözött egy olyan kerületbe, ahol eddig is sétált álmaiban, mert legalább az álmok megőrizték ezt a vágyat, és nem cserélődtek le Káposztásmegyerrre, ahol valójában lakott. Hogy most végre átélheti, hogy nem véletlen voltak álmai, mert most tényleg az álmaiban sétál, de úgy, hogy tudja, hogy van, tényleg van, tényleg az ő lába az, ami lép, az ő cipője és az ő piros ballonkabátja. Napokon át járta ezt az álombeli utat, újabb és újabb nárciszokkal, míg végül szezonját veszítette ez a virág, s a munkahelyén sem beszéltek róla, mert már megszokták, hogy feltámadt poraiból. Porból lettél, és virágporrá válsz, gondolta, ha megszólítják, és lesz folytatás, és már megtörténik az első együttlét, és a férfi elfogadja azokat a sérüléseket, amelyek egy ilyen korú nővel már együtt járnak, meg azt is, hogy voltak olyan hiányosságai, amelyek nem korfüggők, mert mindig is hiányosságok voltak, de most itt nem említjük meg, miről van szó, akkor majd ezt a vicces gondolatot megosztja ott mezeten az ágyban heverve. Előtte persze megdicséri a férfi teljesítményét, hogy hát ilyen még soha nem élt át, eddig tényleg nem tudta, mit jelent együtt lenni valakivel testileg. A férfi nem kérdezett vissza, hogy akkor hogy születtek a gyerekei, a dicséret teljesen elvakította, meg persze katolikus volt, s tudta, hogy van olyan, hogy szeplőtelen fogantatás, meg különben sem történt meg az, amit írtam, mármint a megszólítás sem, s persze az sem, ami utána történt.

Porból porrá, aztán feltámad a szél.

Bérelte a lakást, és elfogyott a pénz, már megint ezek a rímek, kiderült, a bevételei valójában nem tőle, hanem a férjétől származtak. Visszaköltözött nyár végén (de ez nem most, hanem csak nyár végén fog bekövetkezni). Örült, hogy újra álmodhat, mert megunta a valóra vált álmokat. Ha mindennap sétálhatsz ott, ahol vágyad van sétálni, már nem olyan nagy szám. Tulajdonképpen unalmas. Ráadásul elkezdett Káposztásmegyerről álmodni, szóval, ha nem fogyott volna el a pénze, akkor is visszaköltözött volna, mert ő olyan volt, hogy az álmait nem akarta feladni.

Feltámadt a szél, feltámadt a tenger, nem a népek, csak bizonyos népek tengere, akiknek van. Milyen szemetek a horvátok, gondolnám, ha szerb volnék, de nem vagyok szerb, úgyhogy hallgatok.

Jóreggelt, az öreg néni üvöltve köszön, nem tudja, hogy nem csak ő van ott és az őzikéje, nem tudja, hogy üvölt, hogy üvölt a rádiója, és üvölt a tévéje. Szólnak a lakók a közös képviselőnek, hogy legyenszives csináljon valamit, mert ebben a házban nem lehet élni, mert a néni élete mindenki más életét is megkeseríti, még éjszaka is, mert rossz alvó ez a néni, és kettőkor, mikor felébred arra, hogy egyedül van, s az a férfi, akit valaha szeretett, az már nincs mellette, csak akkor, ha alszik, és arról álmodik épp, hogy vele van. Bekapcsolja a tévét, mert azt tudja, hogy ilyenkor nem lehet senkit felhívni telefonon, mert akik fiatalok, azok alszanak, hatkor kell kelni a gyerekhez, meg hogy odaérjenek a munkába, amikor munkanap van, hétvégén meg ki kell pihenni a fárasztó hetet, elfelejteni a hülye főnököt és a még hülyébb kollégákat.

Az öregek bölcsek, ezért volt bölcsek tanácsa a görögöknél, meg öregek tanácsa az indiánoknál, amely tanácsokban ezek az idős és tapasztalt emberek megmondták, mit helyes cselekedni, mit nem. Őket már nem hajtják érdekek, nem tolakodnak oda a küzdőtérre, mert kiszálltak az érdekharcból, vagy kiszállították őket, amikor odatévedtek, hogy hé, papa, nem látod, hogy focizunk, és te, ha jól tudom, nem vagy benne a csapatban. Akkor az öreg bácsi ijedten nézett körbe, és látta, hogy ott mindenki focista, csak ő nem, és korát meghazudtoló lendülettel hagyta el a füves térséget, ahol korábban gondolta, milyen jó lenne kicsit süttetni magát a napon, helyreállítani a szervezetében a B-vitamin-egyensúlyt. Az öregek nem önszántukból hagyták el a pályát, hanem kikényszerültek onnét, kiszorították onnét őket a fiatalabb versenyzők, az új technológiák, amiket már képtelenek voltak elsajátítani, mert ez már legalább az ötödik technológiai váltás volna az életükben, s erre végül azt mondták, hogy nem, ezt már nem hajlandók megtanulni. Kiszorultak, mert már a bejutásnál is annyit kellett a beléptetőkártyával szarakodniuk, hogy inkább hátat fordítottak a munkahelyüknek, hogy hazamennek, mert ott legalább tudják a kapukódot, ha meg nem jut eszükbe, ott van a kulcs. Azóta is a sebeiket nyalogatják meg a sőt, ha nem felejtenek el venni a boltban. Régen elhagyott és elfelejtett évek feszültségeit emlegetik fel, tele ismeretlen szereplővel, s alig várják, hogy tanácsokat osztogassanak, hogy leszólják a még leigazolt játékosok működését, sőt néha értelmetlennek és hamisnak nevezik azokat a célokat, amikért harcolnak, mert mindennek egy a vége, és ők már tudják, mi ez az egy.

Az egyig eljutni a legnagyobb bölcsesség, amíg számosságok vannak, addig ki vagy szolgáltatva a társadalmak önkényének, a másik ember akaratának. De ha eljutsz az egyig, ott már nincs senki, csak te vagy, és a szabad akarat. Talán ezt mondaná az a bácsi, aki már nincs a néni mellett, mert olyan volt, hogy ő tudott ilyeneket kigondolni, mert az öregek közül is hülye, aki mindig is hülye volt, és okos, aki mindig is okos volt, csak öreg korban másképp hívják az okosságot. Az öregek, gondolta a néni, arányában valószínű, hogy butábbak, mint a fiatalok, egy csomóan meghalnak

közülük, akik javítanak a statisztikát, mint persze az ő férje is, mások meg olyan betegséget kapnak, hogy mindent elfelejtenek, még azt is, hogy ki a gyerekük meg az unokájuk, meg átlagban is jobban elhasználódik az agyuk, miért pont az agy ne öregedne, gondolta, s nem gondolt arra, hogy az elhalálozás meg a demencia a buta emberekre éppúgy vonatkozik, mint a nem butákra, szóval ez nem ronthatja az átlagot. Hogy is gondolt volna erre, ő is öreg volt.

Köszönt a lépcsőházban egy másik lakónak, épp annak, aki a legerőteljesebben szorgalmazta a néni megrendszabályozását. Jóreggelt, a másik mondott valamit, de a néni nem hallotta, gondolta, hogy visszaköszönt ő is, hogy jó reggel, s nem arra gondolt, amit tényleg mondott, hogy marha jó reggel, amikor a néni üvöltette a tévét egész éjjel, s most meg már reggel csendet háborít a lépcsőházban. Ment, mert bár ünnep volt, de volt olyan bolt, ami nyitva volt, hogy vesz friss kifit, csak kettőt, mert annyit bír megenni. Ott áll a sorban, kicsit remeg a keze, a pénztáros rákiált, hogy nem lehetne gyorsabban elővenni azt a pénzt, a néni elkezdett igyekezni, a pénztáros megint rákiabál, nem látja, mekkora a sor. A néni arra gondolt volna a második figyelmeztetés után, hogy bocsánat, hogy épp ő maradt életben azok közül, akikkel egyidős volt, és nem egy olyan ember, akinek nem remeg a keze, és eleve ügyesebb volt, mint ő. Erre gondolt volna, hogy ezt elmondja, de az izgalomtól leejtette a pénzt, mert úgy akart fizetni, hogy apróval, ne húzza már a bukszáját az a sok vas, így mondta régen, mert most nem mert mondani semmit. Lehajolt, az egyik százas el is gurult. Most meg még le is ejti a pénzt, mondja az eladó. Külön boltokat kéne csinálni öregeknek, hogy ne akadályozzák az életet. A néni nem hallotta, mit mondott a pénztáros, csak azt látta, hogy sürgeti, hogy fizessen és menjen már. A néni végre megtalálta az elgurult százast is, felegyenesedett, alacsony volt egyenesen is. Az eladó azt mondta, végre, a néni meg hogy viszont látásra. Ment hazafelé, ilyenkor volt az ünnepi reggeli, a gyerekek keresték az eldugott csokitójásokat, aztán mikor mind megvolt, vagyis olyan nem volt, hogy mind, csak olyan volt, hogy még egy akkor is feltűnt, amikor a konyhába mentek, mert a nyuszi nagyon tudott eldugni. Az asztal szépen megterítve, ott volt minden, ami kellett, kalács és sonka és tojás és zöldségek, minden szépen elrendezve, egy kis báránka és egy nyuszi volt kivágva jégcsapretekéből, tulipán csinálva hagymaszárból és paradicsomból. Ment az utcán, lassan, ahogy menni tudott. Nem emlékezett külön az évekre, olyan volt, mintha csak egy húsvét lett volna az életében. Hazaért, megterített, vett tíz deka sonkát felszelve, megkente a kifit vajjal, a vaj is előregszik, gondolta, olyan kevés kell neki, aztán leült az asztalhoz, az üres székek közé, és most éppen, kétezerhúsz április tizenharmadika, tíz óra kilenc perc van, eszik.

04. 14. Vadkan

Az előző részben pontatlan voltam, mert nem tettem említést azokról a kijárási korlátozásokról, amelyek meghatározzák a lakosság, köztük a néni, valamint a boltok nyitvatartását és látogathatóságát ezekben a hetekben.

Feltételezhetjük, hogy a boltos jelenet nem így vagy nem ekkor zajlott, egy korábbi évben, vagy egy későbbiben, ha még akkor él a néni. Az aktuális olvasó észleli a hibát, és hiányolja az ezekre való utalást, a későbbi olvasó feltehetőleg nem tartja pontatlanságnak, mert nem emlékszik a valahai korlátozásokra, s a szöveg alapján pontosnak és hitelesnek véli a történetet. Abból a szempontból sem gyanakszik, hogy épp egy aranyos néniről esik szó, azt sugallva, mintha minden néni aranyos volna, együttérzést keltve ezzel általánosságban az öreg nénik iránt, azok iránt is, akik nem aranyosak, és kinek nincs ilyen tapasztalata, akik elférfiasodott, mérges arccal botorkálnak az utcákon, s a görbebotot, amihez tébétámogatással majdhogynem ingyen hozzájutottak, sőt, valójában ingyen, mert a lányuk, aki elment érte, nem fogadott el pénzt. Ezt a manapság fémből készülő botot ezek a néni tulajdonképpen fegyverként használják, hogy például ülőhelyet harcoljanak ki maguknak a buszon, a gyógyszerári sorban vagy bárhol máshol, ahová épp odakeverednek, azt az érzetet keltve és azt a hitet erősítve a fiatalabb lakosságban, szemben a korábbi szöveg állításával, hogy az idős nénik általában agresszívek, s hogy az idős bácsik ehhez képest mennyire jámborak, kedvesen mosolyognak, és legfeljebb akkor komorul el az arcuk, amikor feltűnik a feleségük az említett bottal. Arra nem gondol ez a fiatal, hogy idős bácsiból eleve mennyivel kevesebb van, statisztikailag is meg a valóságban is, s hogy azok nagy része a néniknél rosszabb állapotban van, s ezért még a kevesebből is kevesebb merészkedik az utcára, boltokba a legritkábban mennek, a nénik megveszik nekik azt a kis sört vagy bort, amire még szükségük van az alváshoz, a néni már nem küzdenek azért, hogy leszokjanak róla, vagy ne

99

igyanak legalább otthon, mert az olyan lehangoló. Néha megfenyegetik őket, ha rosszul viselkednek, például nem húzzák le maguk után a vécét, akkor nem hoznak, de végül megkönyörülnek, hadd legyen nekik az a kis öröm. Ha azt a kis innivalót megkapja a bácsi, már nem is szól semmit, csak ül a tévé előtt, és reklámszünetben az unokákról álmodozik. Ritkán találkozik velük, mert már olyan életkorban van, amikor csak annyi egy nagyszülő léte, hogy megemlítik őket egy barátjuk nagypapájának a halálakor, hogy az enyém még él.

A pontosság nem erénye egy írónak, hanem szükségszerű velejárója az írásnak. Mindegy, hogy mért vagy pontatlan, mert így akarod félrevezetni vagy megvezetni az olvasódat, vagy csak buta vagy, és nem veszed észre, hogy a dolgok ellentmondásban vannak a tapasztalattal, vagy egyszerű figyelmetlenség, nem vetted észre, nem adtál elég időt egy szöveg kidolgozására, egyik sem bocsánatos bűn.

De mi az, hogy pontosság? A valóság jelenléte a szövegben, vagy az, amikor a befogadói tapasztalat nem áll ellentétben a műből kiolvasható tapasztalattal? A pontatlanság meg talán olyan világbárázolás, ami az olvasót téves világ- és emberértelmezések felé viszi, ha hajlandó a pontatlan írói ajánlatot követni? Mennyiben hazugság a pontatlanság? Ha szándékolt, akkor egyben hazug is? Ha nem szándékolt, miért ne lenne hazug vagy hamis? Mert nincs mögötte egy direkt akarat? A pontatlan mű rossz mű akkor is, ha bedőlünk neki. A giccs nem rossz mű, a maga keretrend-

szerében tökéletesen kell hogy működjön, mégis pontatlan, helyesebben lehetne pontatlan érzelemábrázolásnak nevezni, amely hamis élményeket generál a befogadóban. Vagy tekintsük egyszerű csalásnak, profi átvágásnak? A giccs mindig csalás? Vagy csak akkor csalás, ha komolyan vesszük, vagy ha azt a látszatot akarja kelteni, hogy komolyan, mondjuk, autentikus műalkotásként kell értelmeznünk. Bár ez utóbbi esetben már nem is giccsről, hanem műalkotás-imitációról van szó. A giccs nem bajlódik körmönfont hazugságokkal, egyenesen és direktben képviseli a hamisat. A giccs néha mégis valóság és mély érzelmeket is tud generálni, mert olyan élethelyzethez kapcsolódik, amikor a bennünk lejátszódó történet teljes mértékig valóságos, mondjuk, egy szerelem, amikor pont az a szám szólt, most nem említem meg, mert ez nem egy szerelemről szóló szöveg, szóval biztos zavarba jönnek (I am sailing).

A pontosság, ha mélyebb emberi történeteket tár fel, könyörtelen, a pontatlanság, ha mélyebb emberi történetekhez kapcsolódik, megengedő, mert nem az igazságban érdekelt, hanem a vágyott igazságban, a korábban a várban sétáló nő pártján áll. A pontosság nem azt jelenti, hogy realista ábrázolás, hogy mondjuk, nincs helye a mesés fordulatoknak, váratlanságoknak a szövegben. Egy mese világa pontos, mert a szövegben felépített világ belső elvárásait követi, ugyanakkor a legkülönbözőbb lelki működésekre is rámutat azonkívül, hogy hoz egy jól átlátható igazságot, nagyon egyértelmű cselekvési mintákat, amivel azonosulni mindenki számára öröm, pláne, hogy pontosan látszik a jó és a rossz különbsége. Épp így működnek a mitológiai történetek is. Bár a távoli rokonaink között sincsenek istenek vagy félistenek, a velük történetek mégis belekavarnak a sorsunkba, s kedvtelve példálózunk ezekkel a sok ezer éves történetekkel, ha valamely emberi működést, irigységet, féltékenységet, hatalmi elvakultságot, gonoszságot, akarunk példázni.

A pontosság felületi szinten, mondjuk, a reáliák terén is szükségszerű. Ha ismeretlen a mű tárgya, mert például egy ismeretlen országban és valahai időben játszódik, a mű tárgyát meg kell tanulni. Nem minden háttértudás kerül a műbe, de csak a teljes háttér ismeretében tud egy író dönteni, hogy mi kerüljön bele, és mi nem, valamint a bekerülés módját befolyásolja az a tudás is, ami nem került bele. Az elvétett reáliákkal adott esetben megengedő az olvasó, ha látja, a mélyebb folyamatokban nincs vétség. Ám ha a mélyebb feltárásoknál is hibát észlel, rögvest rátörnek az apró reáliavétségek is, hogy már abból is látszott, hogy a szerző maszatol, semmit nem tud arról, amit ír, és semmit nem tud róla, mármint arról, aki olvassa, és most épp gyanakvásba fogott, magyarul nem fedezem fel a sorsomat a szövegben, csak konstruált szereplők konstruált sorsát látom, amely érzés azért furcsa, mert objektíve minden irodalmi szereplő sorsa konstruált, de csak a hamis sorsokat értelmezzük annak.

Nem tudom, mi a pontosság, ahogyan feltehetőleg senki sem tudja, ahogyan oly sok dolgot nem tudunk és lényegileg nem értünk a művészet vagy az ember működéséből, de megvan bennünk a képesség, hogy észleljük, mi pontatlan. Tudományos meghatározás, egzakt kategóriák nélkül is el tudja

különíteni az ember a szart a májától. S ha időlegesen létrejön is egy tévedés, akár egy konszenzuális tévedés, az idő szépen sutba vágja, vagy kicsit költőien, a felejtés börtönébe zárja a hamis műveket, s csak úgy emlékszünk rájuk, hogy a kor legnagyobb irodalmi alkotásai voltak, megemlítjük esetleg a címüket, de nincs ember, aki egy sort is olvasott volna belőlük. Persze ebben a börtönben nem csak pontatlan, rossz és hamis művek raboskodnak, ott vannak azok is, amelyek az aktuális időben óriási hatással voltak, de minden, amit a világról tudtak, feloldódott a következő nemzedékek műveiben, ahogyan Bródy Sándor írásai beleolvadtak Móricz vagy Kosztolányi munkáiba.

Nem voltam még hatéves, átjártam este a nagyapához, abba a szobába, ahol ő meg a nagymama aludt, hogy meséljen a háborúról. Objektíve biztos nem volt neki jó szaga, de én szerettem ebben a szagban lenni. Egyszer azt mesélte, hogy gombát keresett az erdőben, mert nagyon éhesek voltak, nem jött meg az ellátmány, vagy lebombázták az oroszok, amikor egy vaddisznó-családba botlott. A kicsinyeit féltő anya és a vadkan rögvest üldözőbe fogta őt. Már majdnem beérték, amikor utolsó lehetőségként felmászott egy épp kapóra jött fára. A vadkan elkezdte kitúrni a fát, és már dőlt is alatta a fa, amikor átugrott egy másikra, akkor a vadkan, az anya biztatása mellett, elkezdte azt a másik fát is kitúrni, persze az agyarával. És akkor mi lett, kérdeztem. Átugrottam egy harmadik fára, és akkor a vadkan az agyarával, s folytatódott a végeláthatatlan ugrálás fáról fára, s talán még madár is szerepelt, de ő ágról ágra, mert egy népdalból röpült oda a valóságba. És akkor mi lett, kérdeztem, mert annyira izgatott a történet vége, hogy nem bírtam elaludni. Akkor a vadkan kifáradt, és elment aludni. Ez nagyon rossz befejezés, mondtam a nagyapának, minek csinálta akkor ezt az egészet, meg hogy milyen vadkan az, aki kifárad azelőtt, hogy megbüntesse a családját háborgató embert. Nagyapa nem szólt semmit, úgy csinált, mintha aludt volna. Ezt a mesét ma nem gondolta ki, vagy csak az elejét, abban bízott, hogy elálmosodok, aztán majd holnap kanyarít hozzá egy ügyesebb véget, egy olyat, ami hihetőbb, mondjuk úgy: pontosabb. Vagy csak egyszerűen belefáradt abba, hogy mindennap átmegegyek, és mesélnie kell, hogy a mesélés feladat lett, holott neki már voltak feladatai, például mindjárt hajnalban a teheneket meg kell etetni, mesélni meg azért jó, mert nem kötelező. Hát itt a különbség a népi mesemondó és az író között, hogy az író esetében ez a választás, hogy feladatszerűen vagy kedvtelésből, ez fel sem vetődik, mert az írónak feladatszerűen kell, de valójában kedvtelésből írnia. Mert minden mondatból, a legfájdalmasabbakból is, áradnia kell a kedvnek, hogy íme, világot építhetek. Ez a kedv és világépítő akarat sodorja az olvasókat mondatról mondatra, oldalról oldalra, s néha, mikor fogynak a lapok, abba a rémületbe, hogy közeledik az idő, amikor ki leszünk űzve a kedvből.

04. 14. Este

Este lett. Megfőztem holnapra, tökfőzelék, a tojást sonkával majd holnap. Nagyapa meséit később anyám mesélte, lassan, ahogy elvesztek az erős

emberek mellőle, ő lett az erős ember. Először az apám, mint korábban írtam, egyedül egy budapesti kórházban. A család visszaállt olyanná, amilyen volt apám előtt, mi a bátyámmal már rég nem éltünk ott, a gyerekek se zavartak bele a régi képbe. Papa, mama és egy kislány, hogy ne osztódjon a vagyon, ami persze olyan kevés volt, hogy éppen osztódhatott is volna, a semmit ezerfelé is lehet osztani. Nem, nem a vagyon volt a visszatartó erő, hanem nagymama tapasztalata a sokgyerekes családról, hogy végül csak ketten maradnak. Nem, egy gyerek is épp elég, majd arra nagyon figyelünk, meg mindent megadunk. Az a minden persze nagyon kevés volt, évek voltak, hogy még apa sem volt benne ebben a mindenben, s mondhatni, apa nélkül nőtt föl ez a kislány. Most ötven évvel később vagyunk, de mintha az egész ott folytatódott volna, ahol megszakította a házasság és az új család. Eltűnt az a gondolat, amit apám hozott ebbe a családba, bár a korszerű eszközök mind ott maradtak, de lassan elvesztették szabadságukat és korszerűségüket. Apánk már csak mi voltunk, de mi is evakuálva abból a közegből, amiben felnőttünk, az ő akaratának a közegéből és abból a teljes szabadságból, ami beköszöntött akkor, amikor az ő akarata épp nem működött, mert nem ért rá, vagy több napra továbbképzésre ment, hogy megismerkedjen a modern mezőgazdaság legfrissebb újításaival.

Aztán meghalt nagyapa is, a mesékkel és a biztonsággal együtt, amit mellette lehetett érezni, hogy akár neki is dőlhetnél, s ha nekidőlél, mondott olyat, hogy szedett az erdőn naspolyát, vagy van egy zacskó cseresznye a hátizsákjában, vagy csak kenyérhéj, azt nem tudta megenni, nem voltak fogai, amit láttak a madárkák is. Meghalt, és akkor anyám el akarta mesélni azt, amit a nagyapa mesélt, mert szerette azokat a meséket, de rosszul mondta. Rosszul mondta még évekig, mert azt akarta ismételni, ahogyan nagyapa mondta. Nagyapa úgy mondta, nagyapa azt mondta, nagyapa, különben mindent mindig másképp mondott, ezt a másképp akarta ismételni anyánk, mind több és több kudarcral, amikor csak kedvességéből dicsérték meg az emberek, mert őt szerették, és nem a mesét. Aztán egyszer elfeledkezett nagyapáról, erről a nagy családi mesemondóról, és elkezdett beszélni a saját hangján az életéről, arról, amit átélt, és arról, amiről hallott, és lett akkor ott történet, a saját szavainak és életének a története.

Meghalt nagymama, először demen-tálódott, teljesen tropára ment az agya, az utolsó években okozott szenvedést, de szenvedett ő maga is. Hová lett az én okos anyám, kérdezte a nem felismert lány, de nem lehetett az eltűnt képességek nyomára bukkanni. Megszűnt lenni az utolsó teher is. Telefonált anyám, hogy azt hiszi, vége van, csak fekszik magatehetetlen az ágyon. Hazautaztunk, már olyan volt, hogy tényleg csak a testmeleg volt itt belőle. Megfogtam a homlokát, megsimogattam, a régi cimborát, akivel lehetett titkos szövetséget kötni, akár a szüleimmel szemben is, csak becsapni nem lehetett, mert mindenre rájött, és rögvest rám uszította a szülőket. Megfogtam a homlokát, a kedvence voltam, meleg volt. Elvettem a kezem, álltam ott, mondtam a gyerekeknek, akik rajongtak

ennek az öreg néninek a humoráért, kis jegyzetfüzettel ültek a tévéhez, hogy feljegyezzék a mondásait. Mondtam a gyerekeknek, hogy simogassátok meg, hogy búcsúzzanak el ők is. Félve értek hozzá, elkezdték tanulni az elvesztést. Aztán visszatettem a kezem, tenyér a testen. Megállt a szíve, húlni kezdett.

Illusztráció: Szabó Imola Julianna (*Amikor a kukák világgá mentek* kortárs antológia)

Minőségi gyermek- és ifjúsági irodalom
a Móra Könyvkiadótól
www.mora.hu

Szervusz, Móric!

Mióta az irodalmi Kossuth- és József Attila-díjak átadását évről évre megdöbbenés, tanácstalanság vagy érdektelenség kíséri, és az egész állami díjazás valahogy megáporodott, a kedvenceik esélyeire mégis csak szívesen tippelgető irodalombarátoknak az Aegon- és Libri-díjakkal kapcsolatos latolgatások maradtak. És bár még csak lapzártánk idején hozták nyilvánosságra az idei Aegon-nyertes nevét – Nádasy Ádámnak ezúton is szívből gratulálunk –, a Libri-díj eredményhirdetése pedig még várat magára, a jövő évre máris van egy nagyon erős jelöltem: Bereményi Géza. Nehezen tudom elképzelni, hogy valamelyik komoly irodalmi díjat ne a *Magyar Copperfield* kapja.

A regényt a koronavírus-járvány magyarországi megjelenése előtt adták ki, ami egyrészt azt jelenti, hogy a jó vastag könyv sok olvasónak tetheti kellemesebbé a karantén napjait, másrészt mivel a könyvfesztivál elmaradt, és sok kötet megjelenését későbbre halasztották, most kevésbé népes a mezőny, így nagyobb figyelem irányulhat a könyvre, ami egyébként teljes mértékben ki is jár neki, és amit bőségesen meg is hálál.

A *Magyar Copperfield* egy Vetró, majd Rozner Géza nevet viselő gyerek életét mutatja be, a születésétől az egyetemi felvételiig, illetve egy hajszálnyival tovább. Számos szereplő és kulissza hat ismerősen: a nagyszülők például az *Eldorádó* című filmből, a Cukor utcai iskola Rajnák igazgatóhelyettese a *Megáll*

az időből, *Fáskerti* elvtárs neve pedig egy Cseh Tamásnak írt dalszövegéből. Bereményi egészen kitűnő névadó, ráadásul akinek nevet ad – és a mellékszereplőkön kívül még a szinte statiszta besorolású figuráknak is ad (ilyen például Vitok, a „tróger” főloccskodó) –, azt kivétel nélkül arccal és karakterrel is felruházza. A korrajz remek, a szerteágazó cselekmény fordulatos, a történések dinamikája végig fenntartja az olvasói figyelmet, számtalan jelenetnek rendkívül erős a színpad- vagy filmszerűen drámai ereje. Emellett az író kellékesnek is elsősorú: a sámli, a konyhai „csap” megnevezése – hivatalos nevén falikút, de szerintem nincs ember a szereplők közt, aki úgy hívta volna – önmagában képes egy bizonyos légkört felidézni, ahogy egy ajtó egyszerű „beriglizése” is, amivel kapcsolatban csak annyi kérdés marad az olvasóban, hogy vajon az igényesebb, külön csavarokkal felerősített, bütykös változatról van szó, vagy arról az egyszerűen az ajtófélfába csavart menetes, tollszerűen ellaposodó és ívesen kiszélesedő végűről. (Mert abban szinte biztos vagyok, hogy nem tolózárról vagy karikába akasztható kampóról.)

Egyedül a regény nyelve volt az, amivel egy ideig nem tudtam mit kezdeni, illetve a szerkezetét éreztem kissé egyszerűnek. Már más Bereményi-könyvek olvastán is megvolt az a furcsa érzésem, hogy ez a rendkívüli atmoszférateremtő képességgel rendelkező író, aki számos különböző zsáner, stílus és

korszak nyelvébe tudott behelyezkedni dalszövegíróként is, tulajdonképpen milyen átlagos nyelven ír prózát. Mintha nem volna semmilyen trükkje, mint Schwartznak, a Karinthy Ferenc által megírt Szentkirályi utcai zöldségesnek, aki a portékáját néhány soros, saját faragású reklámversikékkal árulta, és amikor az alkotói módszeréről kérdezték, lakonikusan csak ennyit felelt: „Írom vers, ahogy jön.”

Mintha eleinte azt érezné a *Magyar Copperfield* olvasója is: írom önéletrajz, ahogy jön. Nincsenek különösebben látványos narrációs trükkök, nyelvi akrobatamutatványok: egy ember, úgy tizennyolc éves koráig, elmeséli az életét. Azt hiszem, ez a stílus eleve nem idegen Bereményi írói ízlésétől, de ehhez a könyvhöz, ehhez ez elbeszéléshez különösen jól illik: valahogy jelentésses lesz. Mintha az író az etikett szabályainak megfelelően úgy és olyan textíliából szabná ki a regény nyelvi anyagát, hogy az ne vonja magára a figyelmet, hanem hagyja érvényesülni a cselekményt, a figurákat – a lényegét. Mert van lényeg, és ez ebben az esetben nem elsősorban nyelvi vagy nyelvhasználati természetű. Persze egy festőnek gondolnia kell valamit a színekről, de amellet az ecsetkezeléstől a kompozíción, a témán, a technikán át a méretig számos fontos tényező együttese alakítja ki az összképet.

A könyv olvastán az is eszembe jutott, mi lett volna, ha Bereményi néhány évvel később születik, és úgy alakul, hogy kiveszi a részét a prózanyelv megújításából is. De fölösleges volna azon sajnálkozni, hogy ez nem így történt, hiszen a legnagyobb kivételével a legtöbb alkotónak

amúgy sem zavarba ejtően gazdag az eszköztára, és sokszor még a kedvenceinket olvasva is az önismétlést és a manírt értékeljük stílusesszéknek. Másrészt mégsem csinálhatunk úgy, mintha Esterházy életműve nem létezne, és az általa már több mit tíz éve regisztrált „új egyszerűség” volna az üdvösség útja, és a posztmodernnel szemben a túlélők magabiztosságával triumfáló „régiegyeszerűek” magatartása – „lemerülök, és kibekkelem őket” – a sikeres stratégia. (Nem győztem ámulni, amikor egy háromkötetes, de még mindig elég fiatal író egyszer azt nyilatkozta, hogy eddig a cselekményre figyelt, de most már egyre jobban érdeklik a karakterei is.)

Azt mondják, minden szakma művelője olyan erős, mint amit az anyaga megkövetel: az ács erejét a fához kell mérni, a fémmunkásokét a vashoz. Bereményi ebben a könyvben nagyon fajsúlyos anyagot, a saját életét fogja marokra: ha elkezdene gyönyörködni a nyelv szivárványos játékában, az olyan lenne, mintha egy gorombakovács elkezdene tojástartkolni.

Egyes jelenetek úgy hatnak, mint ha az író csak letett volna a szereplői közé egy kamerát, máskor a fejében kutakodik, és olykor a saját – a narrátor – gondolataiba, sőt aktuális cselekedeteibe is beavat. „A fenti szavakkal fejeztem be tegnap az írást. Aztán felálltam az asztaltól, hogy bekapcsoljam a televíziót” – olvasható nem sokkal egy fejezet vége előtt. Ezután megtudjuk, hogy a tévében egy leendő kisiskolást – „egy szinte örültnek tűnő kis újonc”-ot – mutatnak: nyilván augusztusban járunk, a gyerekek az édesanyjával először vásárol tanszereket, és az elbeszélőnek a

hatéves kori saját maga jut róla az eszébe. Vagy később: „És most, írás közben fölmerül, hogy Apuka csak egy fölösleges luk az életemben.” Mert ekkor az olvasóban viszont az merül fel, hogy jó, de az ilyen benyomásaikat nem áttételesebben, cizelláltabban szokták az írók kifejezni? Mondjuk, tudom is én, meglátnak az utcán egy lukat, és akkor: „Nahát, Apuka épp ilyen volt az életemben.”

Bereményi lefegyverző természetességgel adja az ártatlant, de közben ez nyilvánvalóan a koncepció része. Önéletrajz nincs őszinteség nélkül, csak hogy ezt az őszinteséget, amely az író személyében, szándékában nyilván dicséretesen megvan, a könyv lapjain mesterségesen, az írásművészet eszközeivel kell megteremteni. Mintha ez lenne az oka, hogy a narrátor olyan eszköztelennek mutatkozik. Mint egy bűvész vagy inkább alkimista, mutatja a könyékig felhajtott ingujjú kezét: nincs benne semmi, csak a nyersanyag, a mutatványhoz más kelléket nem használ. Ha pedig mégis a kezébe kerül egy eszköz, mondjuk a párbeszéd (például az erotikát csodálatosan nélkülöző, kamaszodó gyerekek között játszódó hármasság vagy inkább kétszer kettes szexjelenetben), akkor olyan természetességgel bánik vele, hogy tátva marad a szánk: mint ha egy akrobata a mutatványa során csupán két-három labdát hajigálna a levegőbe – annyit én is tudok –, csak hogy anélkül, hogy egyáltalán hozzájuk érne.

Kicsit furcsa lehet, hogy egy regény nyelv kapcsolatban, amely szereplőkben, szituációkban, megfigyelésekben, leírásokban és cselekményben ilyen gazdag, lélektanilag ilyen érzékeny, ennyi szó esik a nyelvről, amely a legkevésbé tűnik izgalmas-

nak benne. De a kritikus egyrészt önmagát is próbálja megérteni, másrészt az olvasóira is gondol: félő, hogy ha a könyv többi vonatkozásáról beszélne, a lelkesedés uniszónója csak gyanakvást váltan ki belőlük. Pedig már eddig is lelkesedett, csak ezt igyekezett formába önteni.

De még valami, az önéletrajz műfajával kapcsolatban. Úgy tűnik, az „életregény” a valamiért érdekesnek tekinthető emberek (mondjuk Thomas Mann Viktor nevű kisöccse vagy Hillary Clinton) életírásával szemben irodalmi műfaj, a fejlődésregénynél (például a *Wilhelm Meisternél*) viszont önéletrajzibb. Bereményi könyve éppen ezért nem tartozik a manapság oly divatos, bár az irodalomtudósok által már évtizedekkel korábban dokumentált autofikció zsánerébe. Radnóti Sándor pontosan ragadja meg a különbséget Kun Árpád *Megint hazavárunk* című könyvéről írva: „Az önéletrajz, a memoár [...] elkötelezi magát egy irányba, zárójelbe teszi ezt a fikтивitást anélkül, hogy megszüntethetné. Azt mondja: így látom magamat, s azt szeretném, ha mások is így látnának.”

Bereményi is ilyen ajánlatot tesz a könyve lapjain, azzal a különbséggel, hogy véletlenül sem kész önképet nyújt: Géza, illetve számos szereplő figurája a könyv lapjain ölt testet, a nevelőapa, pontosabban a hozzá fűződő viszony megítélése pedig még nemcsak a történet, hanem az elbeszélés idejében is dinamikusan változik. A szomorúsággal teli évek árnyalt leírása önmagában is jelentős művészi teljesítmény, de közben kiderül, hogy a dolog igazi lélektani tétjét az a küzdelem adja, amelynek során a narrátor lény-

gében valós időben ismeri fel, hogy még mindig nem tud hideg fejjel gondolkodni a nevelőapjáról. Az író egy interjúban utalt rá, hogy volt egy rész, amely az egész írás próbakövét jelentette, és ezért ezt, ha jól emlékszem, a regényben elfoglalt helyéhez képest korábban megírta: szerintem a nevelőapával kapcsolatos fejezetek lehettek ezek.

De visszatérve az autofikcióra: annak – folytatja említett kritikájában Radnóti – „nincs ilyen igazságigénye, s fikтивitása tulajdonképpen abban merül ki, hogy megszünteti az emlékezéshez tartozó távolságot, s a saját élet bármily távoli múltja minden pillanatban jelenidejűként tűnik fel”. Bereményinél erről szó sincs: autofikciót mintha azért írna egy író, mert mégiscsak önmagáról tud legtöbbet, önéletrajzot pedig azért, mert mégsem eleget.

De akkor lássuk a cselekményt, amely tulajdonképpen szabadulástörténet. És ez rögtön a könyv címét is megmagyarázza: a regény Vetró, Rozner – sőt, képzeletben, egy időben, Czetes – Géza csodaszerű szabadulásának a története a korán eltűnt vér szerinti apa, a „baljós tekintetű” mostohaapa és a naiv édesanya jelentette milióból, amely Copperfield Dávid körülményeire és szabadulására emlékeztet, akinek a történetét az elbeszélő-főszereplő még gyerekkorában olvasta az Ottlik által „a magyar ifjúság számára” átdolgozott kiadásban.

A kislít a nagyszülei nevelik, a gyanakvásig józan és racionális Sándor és az érzelmes, babonás Róza. Lányuk, Éva tizenhat éves korában férjhez megy, hogy – éppen azt a paradigmát követve, mint húsz évvel korábban a Lucie-vé váló József

Jolán – kiszakadjon a piaci árusoknak az életkörülményeiket tekintve a proletárokéhoz hasonló, nyomasztó miliójéből. Ebből a korai házasságból születik Géza, akit tehát a szülei válása és az apa felszívódása után, hatéves koráig a nagyszülei nevelnek. Teljesen nyilvánvaló, hogy a családból korán kivált gyerek – „ráadásul” lány, a „grófnő” – után a kislít a nagyszülei szeme fénye, bizonyos mértékig önmegvalósításuk eszköze és egyben végső célja. (A könyv nyelvének történeti pontosságára jellemző, amikor egyszer a nagyanyja „apukám”-nak szólítja Gézát. Nem biztos, hogy minden olvasó érzi, hogy ebben egy szemernyi fölényes ironia sincs: ez csak egy tipikus, hétköznapi megszólítás egy nagymamától. De mintha benne maradt volna a szövegben egy nyelvi anakronizmus is: ha nem is lehetetlen, nem tűnik hihetőnek, mindenestre nem valószínű, hogy már az ötvenes-hatvanas években is használták volna „szerencsétlen lúzer” jelentésben a „köcsög” szót.)

Az édesanya második férje Gézát hatéves korában veszi a nevére, és ezután az új családjával él: tulajdonképpen dr. Rozner István a regény legfőbb antagonistája (akad belőlük még néhány kisebb jelentőségű), az ő hatalmából való kiszabadulás leírása a regény legfőbb tétje. Olyannyira, hogy amikor a vége felé a fiatal főhős nyomasztó rendőrségi ügybe keveredik, az olvasó még azt is hajlamos – Ottlik kifejezését kölcsönvéve – már a „maradék nyári nagyvakáció”-hoz sorolni.

A könyv emellett nemcsak fejlődésregényként olvasható, hanem művész- vagy történelmi regényként is. Tulajdonképpen az egész huszadik

századon átível, az első világháború, a Horthy-rendszer és a második világháború egyes jelenetei is éles képekben tűnnek fel benne, igaz, a regényidőnél későbbi események többnyire már csak a megírás idejére tett utalásokban. (A „Szent László nevű járványkórház” pedig az olvasás idejében nyert sajátos jelentőséget, de erről a szerző egyáltalán nem tehet, ebben a történelem a ludas.) Persze senki sem ennek vagy annak – kaland-, szerelmes vagy kulcsregénynek – olvas egy könyvet. Inkább arról van szó, hogy ez az alapvetően fejlődésregénynek megírt könyv nem veti ki magából a más zsánerbe tartozó mozzanatokat sem.

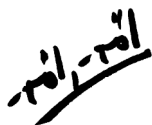
A könyvnek alighanem élénk és kitartó fogadtatása lesz, és talán tanulmányok sora fogja elemezni a dramaturgiáját, a karaktereit, a társadalomképét. Ez utóbbi rendkívül érdekes: a regény egy balatoni kalandtól eltekintve teljes egészében városi miliőben, sőt – a pápai kollégiumi éveket leszámítva – nagyvárosi környezetben játszódik. Ez azért is sajátos, mert az ilyen regények általában középosztálybeli, értelmiségi környezetet írnak le, vagy ha a cselekmény az alsóbb néprétegek körében zajlik, akkor könnyen csapnak át a szegénységet parttalanul és céltalanul taglaló nyomorpornóba. Bereményi könyve a huszadik század második felében szoba-konyhás proletárnívón élő, körülményeit tekintve kispolgáriként is alig értelmezhető társadalmi rétegének is maradandó emléket állít, és úgy lép fel a realizmus mostanában újra – érthető módon – divatba jött igényével, hogy ezt nem köti össze automatikusan és végtelenül fantáziátlanul a szegénységgel és kilátástalansággal.

Ha most a könyv alapkérdését kéne megneveznem, akkor az 542. oldalon olvasható mondatot idézném: „De hát ki normális itt?” Ez sem a nagyszülőkről, sem a szülőkről nem mondható el – az eltűnt, majd egy fontos pillanatban előkerülő vér szerinti apát is ideszámítva –, a könyv vége felé egy emlékezetes kameószerep erejéig feltűnő Weöres Sándorról nem is beszélve. Talán egyedül az egyik válsághelyzetbe csodálatosan beavatkozó Galántai iskolaigazgató „normális itt”, akivel azonban a köszönések mellé odavetett „fiam” megszólítást és az érettségizőnek adott egymondatos segítséget leszámítva Gézának egyáltalán semmiféle személyes kapcsolata nincs.

Nagyon hosszan lehetne még a könyvet méltatni, a legkülönbözőbb szempontokból, de itt már csak megismételni, illetve hangsúlyozni tudom: aki a kezébe veszi a szép kiállítású, Pintér József által tervezett kötetet (az udvarnak szerintem tágasabbnak kellett lennie, mint amit a borító képe sugall), az utóbbi évtized egyik legnagyobb regényírói teljesítményével találkozik. Még annyit: ennek az írásnak a címe abból a részből való, amikor a kisfiút a nagyszülők egyik szomszédja, a „74%-os” rokkant Nagy Zsigmond elviszi a Kerepesi temetőbe, és ott, neki a nemzet nagyjainak sírhelyeit mutogatva, odaérnek Jókai síremlékéhez, és a Kossuthnál megrendült, Görgeynél neheztelő öreg a fent olvasható közvetlen köszöntéssel üdvözli a nagy mesemondót.

Bereményi Géza: Magyar Copperfield. Budapest, 2020, Magvető. 640 oldal, 5499 forint.

Nádasdy magyaróráját élvezem

Végre elmeséli valaki nekem, hogy melyek a modern nyelvészet, speciel a magyar nyelv tanai, miből állnak szépségei és buktatói. De úgy, hogy szeressem, megértsem és használni tudjam. Ugyanis az egyetemen nagyon nem szerettem a nyelvészetet (filozófusoknak minden tárgyból, még természettudományokból is fel kellett venniük egy kurzust, hogy „világképük” legyen). Nem bukdácsoltam, de ha meghallottam a finnugor eredetet, pláne a még ősbibb variánst, becsuktam a jegyzetem, és inkább elmentem az uszodába. Ugyanakkor izgatott Kőrösi Csoma Sándor útja Keletre, gyerekkoromban olvastam Kodolányi *Julianus barát* című művét – ők is a magyarok (inkluzíve a magyar nyelv eredetét) keresték. Julianus barát és néhány szerzetes társa az őshazában (Magna Hungaria) maradt magyarokat kereste (és találta meg). Ők érdekeltek, de amikor magolni kellett a jel, rag, képző és persze a helyesírás szabályait, sajnos lekapcsoltam. (Máig bizonytalan vagyok a helyesírásban, ja, abban a külső-kőbányai általános iskolában ezt nem vették komolyan, írhattam a „fej” szót ly-nal, nem izgatta a tanító nénit, a férjéért izgult, aki a fronton szolgált, és azt gondolta, hogy ide, a dzsuvába jó lesz ez úgy is.)

Na most ilyen előélettel örvendezek Nádasdy könyvének, mert ő nekem e szakma „környülállásait” úgy tudja elmesélni, hogy nem vagyok képes letenni a könyvet. (Ja, és jegyzetelek is, ami ugye nemcsak az ele-

miben, de az egyetemen is elmaradt, mert nem kedveltem a tárgyat...)

Rögvest az elején elkap Nádasdy érvelése, amikor a nyelv biológiai eredetéről ír. „A nyelv elsősorban ösztönös tevékenység, és csak sokadik megközelítésben kulturális vagy politikai vagy esztétikai valami. A nyelvi ösztön a legjobban a nemi ösztönhöz hasonlít: egy bizonyos korban magától megjelenik, és befolyásolni kezdi az egyén viselkedését.” Hoppá, gondolom, ez fantasztikus: ha beszélek (használok a nyelvet), vagy hallgatom, mit mond a társam, akkor ez hasonlít a szexhez. Igaz, Nádasdy nem használja ezt a főnevet, de én így értem (persze jókora tévedés!), viszont azonnal érdekelni kezd az egész. Ha dumálok, az erotikus tevékenység. (Illetve csak hasonlít rá, lám, máris ferdítem, amit Nádasdy ír, de ez csak a megrökönyödés és az izgatott rácsodálkozás következménye. (Mennyit röhögtünk az egyetemen, amikor a szovjetből importált tanár kijelentette, hogy „a nyelv az emberi érintkezés eszköze” – Mórickák ültek a padokban, másfajta érintkezésre asszociáltak... elnézést.)

Nem virgonckodom tovább, inkább a következő (szomorúbb) fejezetre ugrom: hogyan halnak meg a nyelvek. A nyelvhalál rémes dolog, napjainkban is sorra halnak meg az ősi nyelvek (az Amazonas környéki indiánok, és ha jól tudom, az ausztrál őslakosok is vesztenek nyelvükből). Keserves dolog: „a nyelv a lét háza” (Heidegger), ezt elveszteni

olyan, mintha kitennének a saját házadból. Persze Nádasdynál másról van szó: „A nyelvhalálnak egy esetben lehet nyelvészetileg is értelmezhető oka: ha úgynevezett korlátozott használatú nyelvet adnak föl a beszélői.” Érdekes, hogy nem a leigázás, idegen népek (más nyelvet beszélők) betörése miatt hal ki egy nyelv – ahogy én véltem –, hanem a korlátozott használat miatt. E halálra ítélt nyelveket nem lehetett intellektuálisan magasabbra helyezett dolgok megvitatására használni. Nádasdy a roma nyelvet említi... de el tudnám képzelni, hogy ez a halál egérutat találva a kétnyelvűségbe megy át: ld. az általa is említett Plattdeutsch (primitív német nyelv) és a Hochdeutsch (a felnémet variáns) esete, ez utóbbival tudományosan is lehet diskurálni. Ugyanakkor példám nem stimmel, mert a németek egy része mindkettőben otthon lehet. Nincs teljes halál, az átlag német csak elrejtí az egyiket, használja a másikat, nehogy bunkónak nézzék, gondolom én.

Ugrom egyet, megállok a Meggy és cseresznye című alfejezetnél. Meny nyit vitatkoztunk azon színházi emberként, hogy Csehov *Cseresznyeskertje* miért nem meggyeskert, ahogy az oroszul írva vagy, és jókat derültünk azon, hogy a meggyeskert kifejezés milyen nyelvtörő alakzat lehetne a színpadon. (Végül a cseresznye mellett döntő Kosztolányinak adtunk igazat.)

De futok vissza a könyv izgalmához. Most a szókincs érdekel, hisz mindig csodáltam, hogy Shakespeare kb. harmincezer szóval rendelkezett, és a mai angol, hát nem akarom leszólni, kissé elszegényedett. Meg is bosszulja magát, mert

amikor fordítok, ugyanaz a szó olykor tucatnyi, egymástól különböző dolgot képes jelenteni. Vissza Nádasdyhoz: „Mindent ki tudunk fejezni?”, kérdi egyik alfejezetében. Példája a „sós kifli vége”, amire nincs is magyar szavunk. Bezzeg a kenyér végére (sercli) van! (Pedig a kiflivég milyen finom, teszi hozzá, na, ezektől a személyes beszélásoktól olyan bájos ez a könyv...)

Mindent ki tudunk fejezni a nyelvünkön. Nemcsak a szép magyar nyelv tulajdonsága ez, de a nyelveké általában. Van azonban egy határ, amihez Nádasdy a filozófus-tudós Humboldtot idézi: „a nyelvek nem abban különböznek, hogy melyiken mit lehet kifejezni, mert minden nyelven mindent ki lehet fejezni ... hanem abban, hogy melyiken mit *nem lehet* nem kifejezni.” Hoppá, ezt külön felírom magamnak, mert tényleg van ilyesmi. Amit például az eszperantóban nem lehet kifejezni – tán körül lehet írni. Mondani akartam példának a latint, hogy ott sincs mindenre kifejező szó, de nagy butaság lett volna: szerintem a latin a leggazdagabb szókinccsel rendelkező holt nyelv. (Az orvostudomány feltámasztotta, kiegészítette, én meg böngészhetem a leleteimet, aminek háromnegyede latinul van papírra vetve, és legfeljebb az orvosi szótárt hívom segítségül, ha tovább kíváncsiskodom...)

Szókincsváltozás. Na, ez szíven ütött, mert még tudományos dolgozatokban is szeretek szlengkifejezéseket keverni, abban reménykedve, hogy a nagyérdemű, ha ilyennel találkozik, jobban kedveli, amit írok. (Kapok is érte eleget, családom se szereti, ha „kőbányaiaskodom” komoly szöve-

geimben... A szerkesztők egy része meg utálja...¹)

Nádasdy egy helyütt a „kikopott” szavakat sorolja. Ilyen kihullott szavak például a *pertli*, a *vicinális*, a *fád* (uncsi) és kedvencem: az *arszlán*. Ki az arszlán?, (Nem tudom, a fejemben homály van, de segít a könyv...) Segít, mert sokáig azt hittem, hogy ez a szó valami gazdag és vagyonával dicsekvő úrfit ír le. Hát nem: Nádasdy pecsétet nyom rá, és a „divatmajommal” jól le is értékeli az ilyen ficsúrt (ez utóbbi szó is kikopott a szótárunkból). Példái közt szerepel az „ösztvér” jelző is, ez viszont Arany János-mániám révén megmaradt bennem, nem használom, de kedves ízét most is érzem a számban.

Új dolgokhoz új szavak, mondja egy fejezet cím. Szerepel is benne például a „para” kifejezés, ma már a szleng és a köznyelviség határán lebegő szürke jószág. De Nádasdy kimutatja, hogy régi kifejezés átírata: a *parázik* a *para* (= paranoia, beteges rettegés, szorongás) szóból képzett ige. Tetszik, mert fel vagyok mentve, ha élek vele. *No para...* (Bár a *para*-szolvencia – igaz, összetett, latin kifejezés töve, ugyancsak para, amiből a boríték átadásakor belénk ragad a „para”, azaz a szorongás, hogy vajon bele sikerül-e csúsztatni a fehér köpeny zsebébe, vagy a doktor úr tisztességében sértve elküld bennünket melegebb éghajlatra.)

Új dolgokhoz új szavak. Minden okés, csak a digitális korban gyűlik meg az ember baja az új dolgok-szavak tudomásulvételével. A „klikk”-et („klikkelni”, egy „klikk” oda... stb.) Nádasdy is idézi, de mit kínlódtam, míg áttanultam a „winchester”-ről

a „merevlemez”-re. Folyton az járt a fejemben, hogy egy desktopban hogyan fér el egy winchester fegyver (egy máig használatos amerikai puskafajta neve...) Megyek tovább: laptopon dolgozom: ez is új dolog, új kifejezéssel, és ott van az „enter” billentyű, aminek mind a mai napig nincs magyar megfelelője. De mit mondjak a „wifi”-ről, ki se tudom bogni az angol eredeti kifejezését – az eleje rendben (*wireless*), de mi a „fi”? (Gyermekeim kijavít: ez nem a Wireless Fidelity, azaz „hálózat nélküli hanghűség” rövidítése, amire te gondolnál, hanem egy cég marketinglogója...) További példa: a rendszergazda azt mondja, hogy „*control V-vel* oldd meg” – na jó, az én laptopomon két *Ctrl* (control) billentyű van: most akkor melyiket nyomjam meg? Totojázhatok. A digi kultúra nyelvi rejtvényei. És akkor még nem is számoltam azzal, hogy mi vár ránk a Cloud (felhőalapú számítástechnikai rendszer) különféle leágazásainak nevei esetében...

Most ugrom egyet: „Az írás: a nyelv egyenruhája”, mondja az alcím. De a fejezet egyszer csak filozófiára vált. Mégpedig izgi témában. Verssorokkal kezdi, jól ismert nemzethalál-gondolatot kifejező lírai képpel, Vörösmartytól:

...a nagyszerű halál, ...

...egy ország vérben áll.

De rögtön itt a bölceleti talány: „Filozófus, pszichológus, irodalmár elmélkedhet azon, hogy a halálban benne van-e az *áll* elem. Hiszen a halál pillanatában *megáll* minden. Hiszen úgy mondjuk: *beállt a halál!*”

Van itt egy szellemesen rövid fejezet is az írás és a beszéd azonosságáról-különbségéről. Sokat dühöngök még ma is a ban-ben használatával

¹ Mi nem. Komáljuk. (A szerk.)

kapcsolatban. „Ülök a moziba...”, „a pincébe hideg van” – mondják, és mindkettőből hiányzik egy „n” hang, amit én tahóságnak veszek, de úgy elterjedt, hogy magas képzettségű értelmiségiek is felváltva használják, helytelenül. Az írás – mint Nádasdy kimutatja – szigorúbb, ott a helyesírás szabályai érvényesülnek, aki nem engedelmeskedik e szabályoknak, az tanulatlan fickó. „A helyesírást valóban lehet nem tudni, és ha sokat hibázik valaki, az műveletlenségre vall, de arra nem, hogy az illető ne tudna magyarul.”

De ha már itt járunk, hadd említsek egy személyes szurkapiszkát: a se-regben röhögünk egy beszédformulán – nyelvhelyességi példát említek, nem helyesírást. Aki pár napra haza akart kéredezni, azt kellett mondania az ügyeletesnek, hogy „nem-e lehetne-e pénteken eltávra menni?”. Ettől a „nem-e lehetne” formulától – ami más kérdőmondatban is feltűnik – máig feláll a hátamon a szőr, mert ez is elterjedt, és túljutott a se-reg speciális nyelvhasználatán. Nem írásban, hanem rontott beszédformában. Ezért mondja Nádasdy, hogy „Az írás: *tananyag*; a nyelv nem az. Az írás társadalmilag szabályozott dolog, mint az öltözködés: van benne egy csomó önkényes, hagyományos, logikailag nem indokolható elem.” És mivel logikailag nem indokolható – vagyis műveltség, kultúra kérdése –, leértékelő a téves, nem tanult nyelvhasználat. Írásban már ritkábban nyilvánul meg ez a fajta műveletlenség, mert az írás szigorúbb, valaki (szülő, főnök, korrektor) kijavítja, szerzőjét-mondóját leteremti...

De mondja Nádasdy, hogy ezzel a helyesírás-diktatúrával hasra is lehet esni. A következő példában

ugyanazt a jelentést mutatja be két különböző mondatban: „Azokban az esetekben, ahol a helyesírás eltér a hangjelöléstől (tehát nem- fonetikus), a *kiejtés szerinti írás műveletlenségnek számít*, például ha valaki az (a)-t írja (b) helyett:

(a) Én nemtuttam a szabájt.

(b) Én nem tudtam a szabályt.

Ám vegyük észre, hogy az (a) *írás hibátlanul tükrözi a művelt kiejtést*, másképp nem is lehet ezt kimondani.” Hát ezért se vagyok képes precíz módon követni az írásra vonatkozó szabálykönyv újabb és újabb előírásait.

Bocsánat, itt durván belegyalogoltam a beszéd/írás kettősség bozótjába. A dolog bonyolultabb. Itt a helyesen *beszélt nyelv* és a helyesen (bár az előbbitől eltérő) *írott* változat törvényeiről volt szó. Meg kell tanulni mindkettőt, és (külön) meg kell tanulni mindkettőt *a helyén használni*. Nádasdy a könyv vége felé visszatér erre a problémára, mert nem is olyan egyszerű ez a kettősség. Azt kérde: „miért nem fonetikus” az írásunk? Ugye, művelt módon – ha a kiejtett betű/hangokat vizsgáljuk – más az, amit „mondunk”, és más az, amit leírunk, bár ugyanarról a dologról/aktusról esik szó. A *fonetika* eltér ugyanannak a szónak (mondatnak) az írásképétől. A kettő nem tükre egymásnak. Vagyis szaknyelven szólva: írásunk nem fonetikus. (Külön kell megtanulni „másképp” leírni azt, amit épp mondunk...) Szóval: oka van ennek a gubancnak. „A nem-fonetikus írás okai a következők: egyszerűsítés, szóelemző írás, hagyományőrzés, idegenesség. Ezek miatt térhet el az írás a kiejtéstől. A négy ok minden betűírásban többé-kevésbé jelen van.”

Nem fogok végigmenni a nem-fonetikus írásunk négy okán, csak egyet emelek ki, a hagyományőrzést. Mert Nadasdy példája meghökkentett. Olyan példát hoz, amire álmomban se gondoltam volna: az „arra” szót említi, és annak egymástól különböző beszélt és írott változatát. „A mai magyarban az arra szóban hosszú a és rövid r van, szokásos ejtése [aara], s ez megkülönbözteti e szót mind az ára, mind az ara szótól, illene tehát más betűvel, betűkapcsolattal jelölni (például kettős aa-val?). Az írás mégsem jelöli; ennek azonban nem logikai-nyelvészeti okai vannak, hanem társadalmi-kulturális: az írástudók nem óhajtják mindenáron tükröz-

ni a nyelv hangzó valóságát, fontosabbnak tartják a hagyományőrzést, vagyis hogy az írás ne kövesse a nyelv változásait, hanem maradjon minél állandóbb.” Az „arra” mutatószót illetően olyasmit tanultam Nadasdytól, amit sokáig fogok emésztetni. Úgy, ahogy az egész fejezetet, a nem-fonetikus írás bonyodalmaival. Voltaképp tanulom, valójában csodálom a magyar nyelv szépségét, aminek titkos részleteibe ez a szellemes, valójában tündéri tanítás bevezeti az olvasót. Öröm volt böngészni.

Nadasdy Ádám: Milyen nyelv a magyar?. Budapest, 2020, Corvina Kiadó. 196 oldal, 2392 forint.

Pető Iván

114

A tájékoztatástól a propagandáig

A médiától a közönség jelentős része a magyarországi és más hasonló, átmenetinek nevezett társadalmakban nem feltétlenül tájékoztatást, inkább megerősítést igényel – írja Bajomi-Lázár Péter új könyvében kutatásokra hivatkozva. Márpedig a tájékozatlanság magabiztossá tesz, a kevés forrásból informálódók hajlamosabbak fekete-fehér, előítéletekből táplálkozó gondolkodásra, míg a több oldalról tájékozódók jellemzően árnyaltabb képet alkotnak – olvasható munkája egy másik helyén.

Azt, hogy megteremtődjön a gondolkodásában, ítéleteiben is szuverén állampolgárok mainál nagyobb tömege, csak fokozatosan és tudatos médiapolitikával lehetne elérni. Az elmúlt harminc év hazai médiatör-

ténetének ismerői számára ugyanakkor világos – és Bajomi-Lázár könyve ezt több oldalról is bemutatja, bizonyítja –, hogy az 1989–90-es remények hamar tovaszálltak, a sajtószabadság mellett elvben elkötelezett politikai erők soha nem jutottak közös nevezőre a demokratikus médiapolitika, a pártoktól, kormányváltásoktól független sajtószabadság ügyének minimumában sem. Egzotikus történetek sora idézhető fel a témában, amelyek mutatják, hogy a kezdetben túlnyomórészt liberális szemléletűvé váló, kritikus, de pártoktól független sajtót az egymást követő kormányok és a pártok többsége miatt látta elfogultnak, vele szemben rosszindulatúnak, és mi minden történt ennek ellensúlyo-

zására, akár nyíltan, akár burkol-
tan, a közvetlen politikai befolyás,
sőt irányítás érdekében, tulajdon-
szerzéssel, frekvenciákon való osz-
tozkodással, közszolgálatinak neve-
zett politikai tévé- és rádióműsorok
„megszerzésével” is.

Bajomi-Lázár könyvében a sajtó-
szabadsághoz hat, egymástól füg-
getlen feltétel megvalósítását, plusz
egy külső tényezőt lát szükségesnek:
intézményeket (egyebek közt média-
törvény, médiahatóság); a politikai
konszenzust arról, hogy a sajtósza-
badság a főszabály, az ettől való el-
térés a kivétel; a választók sajtósza-
badság iránti elkötelezettségét; az
újságírók szakmai konszenzusát ar-
ról, hogy a média feladata a politikai
és a gazdasági elitek ellenőrzése, s
nem különböző csoportok képvisele-
te, szolgálata; konszenzust a tulajdo-
nosok körében, hogy a média inkább
gazdasági, mintsem politikai befek-
tetés; végül a gazdasági feltételeket,
az erős hirdetési és közönségpiacot.
Hetedikként említi a megfelelő nem-
zetközi környezetet, konkrétan az EU
normáit.

A rendszerváltást követő első húsz
évben legfeljebb időlegesen képzel-
hették a sajtószabadság hívei, hogy
e feltételek maradéktalan teljesítése
érdemben előrehalad. Ugyanakkor
az elmúlt tíz év kormányzati média-
politikája még a látszatát is kerüli
annak, hogy a sajtószabadság meg-
valósítására törekedne. Sőt, nyilván-
valóan éppen azt tekinti céljának,
hogy a közönség csak egyféle, az ál-
tala diktált tartalommal találkozzon,
erősödjön az előítéletekből táplálkozó
szemlélet. Mindenesetre elmondható:
az elmúlt harminc évben a technika
fejlődése, az online tér kinyílása ösz-
szehasonlíthatatlanul többet tett a

sokoldalú tájékozódás biztosításáért,
mint a hivatásos politika.

Bajomi-Lázár könyve szinte csak
mellékesen tér ki az egyedi döntésekre,
figyelme a magyarországi média-
rendszert meghatározó szempontokra
irányul, összehasonlító, mármint más
rendszerrel összevető perspektí-
vában. Szakfolyóiratokban és gyűj-
teményes tanulmánykötetekben már
közölt, magyar vagy angol nyelven
megjelent írásokat gyűjtött és szer-
kesztett egybe. Leírónak és magyará-
zó jellegűnek szánja írásait, de vállalt
előfeltevése az a meggyőződés, hogy
az egyén és a demokratikus társada-
lom szempontjából jobb a szabad és a
sokszínű média, mint a cenzúra és a
tájékoztatás helyét átvevő propagan-
da. Elsősorban a politika és a média
kölcönhatása, a politikai kommuni-
káció, a médiapolitika és az újságírói
szerepfelfogások alakulása érdekli,
ahogy fogalmaz, azok az intézmé-
nyek, amelyek feladata egy eszményi
világban a sajtószabadság biztosítása
lenne, de amelyek ténylegesen – a de-
mokratikus paraván mögött – nem-
egyszer a cenzúra és a propaganda
eszközei.

A kötet hat, eredetileg önálló dolgo-
zatot vonultat fel, közöttük – a szerző
által tudottan – maradtak átfedések,
elsősorban azért, mert az egyes ré-
szek más és más szempont alapján,
de nagyjából ugyanazt a témát elem-
zik. Helyenként érződik, hogy a hazai
viszonyokról a tájékoztatást külföldi-
ek ismereteire kalibrálták. Végül is,
némi leegyszerűsítéssel, alapvetően
két kérdés áll a kötet érdeklődésének
középpontjában: egyrészt, hogy miért
rosszabb a sajtószabadság helyzete
általában Közép- és Kelet-Európában
és ezen belül is kiemelten Magyaror-
szágon, mint általában Nyugat-Eu-

rópában; másrészt, hogy hogyan változott az újságírói szerepfelfogás az elmúlt harminc évben.

A könyv bevezető írása az összehasonlító médiakutatás értelmét egy hasonló magyar és nagy-britanniai médialeleplezés összevetésével mutatja be, amivel egyúttal a sajtó szerepének különbözőségét is jelzi. Míg Nagy-Britanniában az a botrány, hogy képviselők visszaéltek juttatásaikkal, súlyos személyi és intézményi következményekkel járt, addig Magyarországon egy hasonló ügy csupán néhány napos sajtótémát jelentett, a rendszer némi átrendezését vonta maga után, de semmiféle személyi konzekvenciával nem járt.

Bajomi-Lázár úgy látja, a fiatal demokráciák fiatal pártjai nélkülözik a pártépítéshez és a pártszervezéshez szükséges forrásokat, és ezt – ahogy fogalmaz – az állam és a média gyarmatosításával és kizsákmányolásával pótolják. A médiagyarmatosítás célpontja az állami és magánmédiium is lehet, ám különösen a médiahatóságokat, a közszolgálati médiumokat és a nemzeti hírügynökségeket célozzák meg, ezek irányító testületi tagjait a politikai pártok jelölik. Azért beszél gyarmatosításról és nem pusztán mondjuk pártbefolyásról, mert nemcsak az információk ellenőrzése, a reménybeli szavazók elérése a cél, hanem az is, hogy a média mint forrás fölött is rendelkezzenek, értékesíthető műsoridőt, rádió- és tévéfrekvenciákat, a médiahatóság, a közszolgálati média és a nemzeti hírügynökség jól fizetett pozícióit osztogathassák, a műsorok gyártására és az állami hirdetésekre szánt összegek felett is rendelkezzenek. A gyarmatosított média az előnyeiket élvező pártokat segíti inaktív közönségük mozgósításában,

a reménybeli választóik megszólításában, a rivális pártok nagyközönség előtti láthatóságának csökkentésében, a politikai döntések befolyásolásában. A könyv megkülönbözteti az egypárti és a többpárti gyarmatosítást, az utóbbinál a domináns párt nélküli változatot és azt, ahol domináns párt kap kiemelt szerepet. Az elmondottakból következik, hogy a szerző nem fogadja el azt az interpretációt, amely szerint a térségben a sajtószabadság helyzetét a rossz médiatörvényekkel és még rosszabb megvalósításukkal magyarázzák, hanem az okot a pártok természetében látja, a törvények és végrehajtásuk módja csak következmények.

A könyv egyértelmű és tudatos paradigmaváltásként mutatja be a 2010 utáni magyarországi változásokat. Míg a politikai pártok korábbi kommunikációját a politikai marketing jellemezte, a sajtót is ennek megfelelően kezelték, addig az új korszakban „a protohegemón Fidesz–KDNP-párt-szövetség” kommunikációja a hagyományos propaganda képletének felel meg, annak reneszánszjaként írható le – mondja. A politikai propaganda látszólag hasonlít a politikai marketinghez, amennyiben célja az emberek véleményének befolyásolása, megváltoztatása. De a propaganda nem tájékoztatásra, információátadásra törekszik, hanem hiedelmek teremtésére és megjelenítésére, a hatalmi törekvések elfogadtatására, a figyelem elterelésére a valódi problémákról. Az elemzés tárgya itt a berendezkedő Orbán-rezsim, így nem a 2015-tel induló leglátványosabb propagandaakciókról, a bevándorlók, menekültek elleni migránshadjáratról vagy a Soros-ellenes gyűlöletkeltésről esik szó, hanem a meghatározó jogszabályok

megváltoztatott tartalmáról (média-törvény, családjogi törvény, alaptörvény), valamint három jellegzetes, de az említettekhez képest még szerényebb léptékű esetről, az úgymond filozófusmaffia és az IMF elleni kampányokról, illetve az önmagát Béke-menetnek nevező kormányparti szerződés kommunikációs rítusáról.

Ugyanakkor, az elemzések és leírások után némileg meglepő módon, bár ezzel nincs egyedül, Bajomi-Lázár azt mondja, hogy a magyarországi politika és média viszonyában 2010-ben bekövetkezett, tekintélyelvűnek nevezett fordulat elsősorban az alkotmányos rendszer hibájának nevezett strukturális okra vezethető vissza. E hiba szerinte a vegyes (felteszem az aránytalan) választási rendszer és a kétharmados törvények együttállása. Míg külön-külön mindkettő alkalmas lehet a sajtószabadság fenntartására – írja –, a kettő együtt olyan kombinációt alkot, amely lehetővé teszi a sajtószabadság nagymértékű és tartós csorbítását. Nem belebocsátkozva itt a részletekbe, a tényleges okok feltárásába, kézenfekvő a kérdés, ha a médiatörvény nem kétharmados, amivel kiiktatódik a hibás együttállás, mit tett volna a Fidesz már az első Orbán-kormány, majd a továbbiak alatt? Hogy az utána következő kormányok könnyen visszakorrigáltak volna? Ha egyáltalán hatalomra kerülnek...

Ami a másik fő témát, az újságírás normáit illeti, itt csak néhány tételt emelek ki. Egyetemes újságírói etika valószínűleg nincs – mondja a szerző –, és nem is lehet, ám a professzionálisnak tekintett újságírás egyes alapelvei egyértelműek. Egyetemes érvényű normaként sorolja a könyv az igazmondást; az emberi jogok védelmét; az elesettek képviselőtét;

a politikai és az üzleti hatalom gyakorlóinak ellenőrzését; a médiához mint a szabad szólás és a szabad tájékozódás fórumához való hozzáférés egyenlőségét; a magánélet és a személyes adatok tiszteletben tartását; az információforrások védelmét és az összeférhetetlenségi szabályok tiszteletben tartását. Míg a közjó tartalma mindig vitás – írja Bajomi-Lázár –, az kevésbé vitatható, hogy mi nem része a közjónak: a partikuláris politikai vagy üzleti érdek.

A rendszerváltás idején megkezdődött szakmai professzionalizálódás félbeszakadt – olvashatjuk. A semlegességre törekvő újságírást jellemző belső, mármint akár az egyes médiumokon belüli sokszínűséggel szemben egyre nagyobb teret nyert az elkötelezett újságírást jellemző külső sokszínűség, vagyis az a változat, ahol a sokoldalú informálódást a más és más orientáltságú médiumok biztosítják – ami a szerző álláspontja szerint a professzionális újságírás rosszabb változata.

A 2010 utáni médiarendszer viszont – mondja a kötet címadó írásában (*A patrónus-kliens médiarendszer*) – a függések és kiváltságok médiakultúráját teremtette meg, ahol büntetik a nagyközönséget szolgáló (és ebben az értelemben etikus) újságírást, de jutalmazza a kormányzattal kollaboráló (és ebben az értelemben etikátlan) újságírást, így az etikátlan újságírás sikeres adaptációs stratégiává, sőt profitábilis üzleti modellé vált, létrejött a patrónus-kliens médiarendszer.

Bajomi-Lázár Péter: *A patrónusi-kliensi médiarendszer – Magyarország 2010–2018.* Budapest, 2020, Napvilág Kiadó. 220 oldal, 2900 forint.

A trójai Lovarda

Elsétáltam az elmúlt hónapokban, nem is egyszer, útban a Széchényi Könyvtárba vagy a Nemzeti Galériába, a budai várpalota Hunyadi udvarának oldalán a Főőrség újonnan felhúzott katonás oszlopsora mellett. Még a téli kopárság idején rácsodálkoztam a szemközti Tabán elegáns villasora közül, a Naphegynek nevezett magaslatról szabadon átnézve az alatta ugyancsak a közelmúltban feltámasztott Lovarda kiskastélyosan romantikus tetősziluettjére. Számtalan színes fotót és néhány videót is láttam róluk, folyamatosan nyomon követve az építkezést a 2016-os alapkövetéltől a következő esztendőben felgyorsult munkálatokon át az idén tavaszra ígért és a koronavírus-járvány miatt most halasztásra kényszerülő ünnepélyes átadás előtti műveletekig. Minthogy azonban a két „új” létesítmény egyikeben sem jártam, ez az írás nem esztétikai elemzés lesz. Mert sem a hivatalos kijárási korlátozás, sem az önkéntes karantén nem ad(hat) számkra felmentést a műkritika íratlan szabálya alól, hogy amiről nincs személyes-közvetlen élményünk, azt nem elemezzük.

Maradjunk tehát szigorúan a tényeknél. A pályája zenitjén álló Hauszmann Alajos 1891-ben – Ybl Miklós halála után – kapta a megbízást a budai várpalota nem sokkal korábban megkezdett átépítésének folytatására. Akkor már több palota és bérház állt mögötte, valamint a Blaha Lujza tér és a Népszínház utca sarkán álló Felsőipariskola, a

Nagyvárad téri Szent István kórház és a nagykörúti New York-palota, hogy csak fontosabb budapesti munkáit említsük. Legkiforrottabb alkotása, a Kossuth téri Kúria, valamint az életmű záróakkordjaként a hajdani alma mater új otthonának szánt Műegyetem már az 1905-ben átadott várpalota tervezése után született. 1900 és 1902 között ez utóbbihoz készült, a tizenkilencedik század derekáról való elődje mellett/helyett, a kedélyesen kora barokk ízű Lovarda, majd a várbeli közlekedés zavartalansága érdekében lebontott Stöckl-palota helyén a hűvösebb stílusú Főőrség 1903-ra; s mindeközben Hauszmann kifejezésével gyalogos „magánút”, a lovak számára pedig a várfalak mentén felvezető rámpa („lejtő”) létesült közöttük.

A Buda ostromakor súlyos károkat szenvedett Lovardát, értelmetlennek és értéktelennek minősítve, 1954-ben eltakarították; a Főőrség ellenben viszonylagos épségben vészelte át a háborús időket, így a vár épületeinek helyreállításával foglalkozó tervezőiroda (MATI, majd KÖZTI) munkatársai dolgoztak benne, amíg 1971-ben ugyancsak el nem bontották. Egykori terveken és archív fotókon alapuló újjraépítésük levezenylésére a művészettörténeti stúdiumokat is végzett Potzner Ferenc építész kapott megbízást, aki már számos sikeres műemléki helyreállítás kapcsán (a Zeneakadémiától a Hunyadi téri vásárcsarnokon át a Várkert Bazárig) bizonyította rátermettségét. Alkotótársáról, a Lovarda enteriőrjeiért fe-

lelős Baliga Kornélról pedig tudható, hogy a kastélydekoráció múltjában nálunk egyedülálló nemzetközi áttekintéssel bíró belsőépítész; ráadásul meg is tudja csinálni, amit kigondol. Az eredeti építőanyagok beszerzéséről és a pénzügyi keret (végül összesen hét és fél milliárdot meghaladó) folyamatos bővítéséről szóló sajtóbeszámolók ismeretében nem lehet kétségünk afelől, hogy a projekt érdemi szellemi letéteményesei a tőlük telhető maximumot nyújtották. Ahhoz sem kell jóstehetség, hogy a publikum érthető és megérdemelt főhajtással fogadja majd látványos teljesítményüket. (Már most is ez derül ki a lelkes internetes kommentárokból.) Csakhogy ebben az esetben nem az a kérdés, hogy a két vezető építész és megannyi társuk a tervezésben, illetve a kivitelezésben érti-e a mesterségét. Egy olyan ügyben, amely érzékeny helyszíne és jelentős volumene miatt közérdeklődésre tarthat számot, az a minden mást felülíró, alapvető szempont, hogy indokolt, értelmes és hasznos (volt)-e maga a feladat, amit kaptak – akkor is, ha a jelek szerint tisztes-séggel teljesítették.

A két replika szerves eleme a budai várnegyed mint rezidenciális központ ma már jól érzékelhető revitalizációjának. A történet mintegy húsz évvel ezelőtt kezdődött, amikor az első Orbán-kormány úgy határozott, hogy felújítja a Johann Aman által tervezett és valószínűleg Pollack Mihály közreműködésével épült klasszicista Sándor-palotát, amely a kiegyezést követően egészen Budapest 1945-ös ostromáig a miniszterelnökség székhelyül szolgált. Utána azonban mintegy jó évtizedes szünet következett. Mire

ugyanis 2002-ben a második világháború során szinte teljesen megsemmisült falak között a munkálatok befejeződtek, Medgyessy Péter került a kormányfői székbe, aki úgy döntött: nem kíván az elődje által munkahelynek kiszemelt és helyreállított épületbe költözni; így lett az az államfő rezidenciája. A 2010-es fordulat, a több mint kormányváltás, kevesebb mint rendszerváltás nyomán hivatalba lépő második Orbán-kormány élesztette újjá vagy inkább érlelte tovább a korábban talán csak reménybelinek tekintett elképzeléseket, amelyek végül a századfordulós várpalota építéséről elnevezett Nemzeti Hauszmann Tervben öltöttek formát.

A szellemiségét nevével előjelző internetes portál (kiralyi.udvar.lapunk.hu) gondosan összegyűjtötte az ezzel kapcsolatos jogszabályokat. Onnan tudható, hogy ugyan már 2011 őszén az 1375. számú kormányhatározatban szó esett a Várbazár rekonstrukciója kapcsán vagy talán csak apropóján a „Budai várnegyed hosszú távú fejlesztéséről”, de aztán mintha megfeledkeztek volna róla: 2012-ben a kérdés nem kerül napirendre. Politológusok és gazdaságtörténészek dolga lesz egyszer majd kideríteni ennek a visszahúzódásnak a finánciális nehézségeken túlmutató okait, amelyek között szerepet játszhatott a következő választás (akkor még bizonytalannak látszó) kimenetele is. Tény ugyanis, hogy miközben a következő két évben folytatódik a Várbazár helyreállítása és 2013-tól immár állami tulajdonban és finanszírozásban épül (az egykori és a majdani új Lovarda tövében) a Palota úti mélygarázs, jelentős fejlemény a Vár ügyében

csak 2014 április elején következnek, amikor alig néhány nappal a választások előtt a Várbazár elkészült első egységeit maga a kormányfő adja át. Az ellenzék a ceremónia kampányrendezvény voltát kifogásolja, de arra senki nem figyelt fel, a szakmai közvélemény is csak utólag észrevételezi, hogy újabb csatára készülve, a tőle megszokott harcmodorban Orbán ott és akkor tűzte ki híveinek a következő célt: „Aztán fel: támadás, irány a várpalota teljes felújítása.”

A sikeres választást – maradva az idézet szerzőjének kedves szóhasználatánál – huszáros akció követte. A júniusban megalakult új kormány ugyanis már alakuló ülésén úgy döntött, hogy a miniszterelnökség 2016 tavaszán a Sándor-palota szomszédságában álló, hajdani karmelita kolostor akkor már tizenhárom éve a Nemzeti Táncszínház otthonául szolgáló épületébe költözik. (Ekkor vetődött fel több minisztérium vidékre költöztetésének utóbb csöndben elvetélt ötlete is.) Majd alig néhány nappal később a Magyar Közlönyben megjelent az 1377/2014. július 10-ei kormányhatározat, amely legjobb tudomásom szerint először beszél Nemzeti Hauszmann Tervről. Eszerint „a budai várnegyed védelme, megőrzése, méltó bemutatása kiemelt feladat, melynek érdekében a Palotanegyed és a polgárváros átfogó rekonstrukciója szükséges, a Várnegyed reprezentatív, kulturális és turisztikai funkcióinak erősítése céljából”. A megfogalmazáson ma sem lehet fogást találni, holott a program valójában hadüzenet volt, amit akkor persze nem vettük észre.

Miközben a Táncszínház 2014 őszen költözni kényszerül, és a Zoboki-iroda hozzáfog az épület le-

endő funkcióihoz igazodó átigazításához, a Terv megvalósításáért felelős Lázár János munkához lát. Így kerül sor november derekán neves építészek, műemlékvédelmi szakemberek, valamint történészek és más érintett szakmák képviselőinek részvételével a várnegyed jövőjének kereteit kijelölni hivatott társadalmi testület, a Hauszmann Bizottság* első ülésére. Formálisan minden rendben levőnek látszik, hiszen megkezdődik annak a Munkaanyag alcímet viselő 88 oldalas Helyzetelemzésnek a készítése, amely a Nemzeti Hauszmann Terv koncepciója néven kerül majd a Bizottság 2015. március 12-ei plénuma elé. A fellelhető források nem szólnak róla, hogy kik írták és szerkesztették, terjedelme és tudományos szakszerűsége alapján azonban valószínűsíthető, hogy részt vettek benne a testület meghatározó személyiségei vagy azok közvetlen munkatársai. Lábjegyzetek híján is megalapozott összegzése a teljes várnegyed történetének és jelenkori állapotának. Nyíltan feltárja a múlt értékei mellett a jelenkori hibákat és a mulasztásokat, többek között a palota 1959 utáni modernista átalakításából fakadó helyzetet és a megoldás várható nehézségeit – ám javaslatokkal inkább csak a várfalakkal, a barlangokkal és a polgárváros nevezetességeivel kapcsolatban él. Nem foglal állást a hauszmanni palota majdani sorsáról, alighanem annak az általános gyakorlatnak a tudatában és abban a hiszemben, hogy az előterjesztést hamarosan széles körű szakmai-társadalmi eszmecsere, majd megalapozott döntés követi. Naivitásával akaratlanul is szabad utat adva a döntéshozóknak.

A kormányzat eltökéltségéről

tanúskodik, hogy ennek ellenére nem várta meg, amíg a felkért/ki-választott szakértők a kényes kérdésekben dűlőre jutnak. Még csak készülhetett a fenti vitaanyag, amikor alig egy hónappal a Hauszmann Bizottság megalakulását követően 1837/2014. december 29-én kelt határozatában a miniszterelnökség először a Lovarda újjáépítéséről intézkedik, majd két hónappal később hasonló döntés születik a Főőrséggel és a Stöckl-lépcsővel kapcsolatban is (1066/2015. február 23.). Az elterelő hadműveletek, hogy továbbra is a katonai frazeológiánál maradjunk, egy darabig még ezután is folytatódnak. Így került sor az ettől kezdve biodíszlet-szerepkörre kárhoztatott Hauszmann Bizottság már említett márciusi ülésére, illetve májusban a Magyar Művészeti Akadémia Építészeti Konferenciának nevezett tanácskozására. Ott a területért felelős helyettes államtitkár, L. Simon László a szakmai közeg megnyugtatására még azt hangsúlyozta, hogy a várhoz mint nemzeti jelképünkhöz „hozzányúlni csak megfelelő körütekintéssel szabad”, miközben tudnia kellett azokról az előkészületekről, amelyek nyomán tíz nappal később e tárgyban újabb kormányhatározat lát majd napvilágot. Ez az 1312/2015. május 21. sz. leirat ugyanis, fittyet hányva a szakértőknek a századfordulós palota visszaállíthatóságával kapcsolatos műszaki és esztétikai aggályaira, a rekonstrukciót szinte kész ténynek feltételezve rendelkezik a budavári palota egykori berendezésének és műtárgyai sorsának feltárásáról. (A vállalkozásnak majdan az egész országot megterhelő irdatlan költségével sem kalkulálva.)

Hasonlóan nagy ívű programokat követően a bevett gyakorlat ilyenkor az, hogy az arra hivatott intézményekben megkezdődik a kutató-, majd a tervezőmunka, a tervek pedig, mind a pénzügyiek, mind a műszakiak, annak rendje-módja szerint az illetékes hatóságok elé kerülnek. Csakhogy mi nem egészen normális ország vagyunk. A kiemelt állami beruházások – a Hauszmann Terv elemei egytől egyig megkapták ezt a minősítést – a fenti kötelezettségek alól részleges vagy teljes felmentést élveznek. Forster Központ néven 2015-ben még létezett a műemlékvédelem önálló szervezete, csak már takarékon működött, és hamarosan megkezdődött a kálváriája. Ezt nem én állítom, a fentiek részletes kórképet a hivatal négy évtizeden át volt munkatársa, az abszurd körülmények ellenében inkább a nyugdíjat választó Lóvei Pál művészettörténész fejtette ki az *Élet és Irodalom*-ban publikált Halotti beszédében. (2016 tavaszán a Hauszmann Bizottságból is kilépett.) Ily módon a minisztériumi háttérintézmények ezután végrehajtott nagyszabású leépítési akciója – ha netán független volt is a műemlékvédelem már addig is érdemtelen kezelésétől – kapóra jött a Nemzeti Hauszmann Terv megvalósításában közreműködőknek, mivel elhárultak az akadékoskodásnak tekintett formalitások az ambiciózus kormányzati elképzelések – többek között a Lovarda és a Főőrség – zavartalan megvalósítása elől.

Hogy világos legyen az álláspontom: a két épület lebontása annak idején elhamarkodott és ezért hibás lépés volt. Hiszek azoknak, akik szerint még a Lovardát is helyre

lehetett volna állítani. Ebből azonban korántsem következik, hogy ma helyeselhető az újraépítésük. Tévedést tévedéssel nem lehet korrigálni. A századfordulós várpalota – legyünk megengedők – esztétikai minőségében sokak szerint felülmúlja hatvanas-hetvenes évtizedben fa-laiból formált szocmodern variánsát. Akárhogy számolunk is azonban: mindössze negyven évet élt, ennyi idő alatt pedig nem vált – nem válhatott – nemzeti jelképpé, amivel L. Simon indokolta rekonstrukcióját (nyilván a hasonló sorsú berlini Schloss vagy a drezdai Frauenkirche példája nyomán). Még kevésbé tekinthető szimbolikus értelműnek a két szervizépület, amely mára ráadásul tökéletesen elvesztette eredeti funkcióját. Akármilyen kiváló munkát végzett is a két helyreállító építész, az archaikus stílus és a huszonegyedik századi kivitelezés dichotómiája következtében az eredmény „rideg és steril”, „ropogósan friss” lesz (Ferkai András), az adott helyen netán „tájidegen” (Karácsony Dávid); a blaszfémikus építészeti replikák láttán Marosi Ernő „1:1 léptékű makett”-et, Rajk László (egyik utolsó interjújában) Disneyland és Vajdahunyadvárat emleget. Helyettük tehát – függetlenül a 2020-as változat minőségétől – célszerű lett volna értelmes mai funkciójú új és főleg jó épületeket emelni. Ez nem lehetetlen; régi és modern sikeres találkozására több mintaadó példa akad a budai várban is – gondolok Reimholz Péter vagy Jánossy György lakóházaira, a Villamos Te-

herelosztó (Virág Csaba) decens üvegépületére a Levéltár mellett, még akár a nem feltétlenül hibátlan Hilton Szállóra is (Pintér Béla). Akit netán zavar, hogy ezek a végleg eltörölni kívánt szocialista múlt rekvizitumai, vessen egy pillantást a volt karmelita kolostor közvetlen szomszédságában a miniszterelnökség posztmodern irodablokkjára; a környezetébe nemes nagyvonalúsággal korrekten illeszkedő objektumot Csiszér András (Zoboki Stúdió) tervezte. Történetesen tavaly avatták.

Az újraépített Lovarda, Főúrség és Stöckl-lépcső a budai várban. Építész: **Potzner Ferenc/KÖZTI**. A Lovarda belsőépítésze: **Baliga Kornél**. Generálkivitelező: Laki Épületszobrász Zrt., West Hungária Bau Kft.

* A Hauszmann Bizottság tagjai: **Sághi Attila**, a Forster Központ elnöke, a Forster Központ több szakembere, **Eltér István**, a Magyar Építész Kamara alelnöke, **Sáros László György**, a Magyar Építőművészek Szövetségének elnöke, **Farbaky Péter**, a Budapesti Történelmi Múzeum főigazgatója, **Hermann Róbert**, a Hadtörténelmi Múzeum vezetője, **Saly Noémi** várostörténész, a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum munkatársa, **Csomay Zsófia** Ybl-díjas építész, **Dévényi Tamás** Ybl-díjas építész (Budapesti Műhely), **Schneller István** építész, egyetemi tanár, Budapest volt főépítésze, **Zoboki Gábor** Ybl-díjas építész (Zoboki–Demeter és társaik építésziroda), **Tima Zoltán** Ybl-díjas építész (KÖZTI Zrt.), **Potzner Ferenc** Ybl-díjas építész (KÖZTI Zrt.), **Pottyondy Péter** Ybl-díjas építész (KÖZTI Zrt.), **Buzinkay Géza** történész, a Budai Várbarátok Körének elnöke, önkormányzati delegáltak, a Magyar Nemzeti Levéltár képviselője, a Magyar Tudományos Akadémia képviselője, a Magyar Művészeti Akadémia képviselője. (Forrás: *Magyar Hírlap*)

Ujházi Péter különutazása

Válsághelyzetben új szemmel nézünk a könyvekre is. Különösen azokra, amelyekről úgy gondoljuk, nemcsak a válság előtt volt kivételes a létrejöttük, de úgy sejtjük, a krízis elmúltával talán még nehezebben lesz elgondolható a megjelenésük. A székesfehérvári Szent István Király Múzeum által tavaly év végén kiadott tanulmánykötet Ujházi Péter 2010 és 2019 között készült munkáiról ilyen, a közeljövőre vetítve szinte elképzelhetetlen publikáció. A kortárs magyar képzőművészeti közeg állapotait, a vidéki múzeumok vagy a nagy múltú székesfehérvári intézmény közelmúltbeli hanyattatásait azért nem érdemes e helyütt ecsetelni, mert egyrészt a válság nyomán az elmúlt évek emléke akár sajnos még (relatív) meg is szépülhet, másrészt mivel az Ujházi-könyv mintha valóban egy ideális világból érkezne. Egy kortárs művész életművét kontextusba helyező, rengeteg képpel illusztrált, jól író szerzők releváns tanulmányaiból összeállított, jól szerkesztett munka a mai Magyarországon, akármerre nézünk, ritkaság.

A szerkesztők, Izinger Katalin és Ujházi János, öt szerző egy-egy tanulmányát rendelték Ujházi újabb alkotásaihoz. A tanulmánykötetek megszokott szerkezetéhez képest különös az összeállítás képlete, hiszen míg a könyv második felét alkotó színes képanyagban szigorúan a 2010 és 2019 közötti művek sorakoznak, addig a szövegek túlnyomórészt a korábbi alkotói periódusokra vonat-

koznak: elsősorban Ujházi hatvanas évek végétől a kétezres évek elejéig készített alkotásainak kontextusait rajzolják meg. Kovalovszky Márta, Salamon Júlia, Tatai Erzsébet, Probstner János és Várnagy Tibor írásai segítségével az olvasó-néző – valóban aktivizálva – maga illesztheti az újabb műveket az életmű koordináta-rendszeribe. A többes szám indokolt, mivel ugyan az alapvonások valamennyi megközelítésben hasonlóak, Ujházi oeuvre-jének megragadására az olvasó jelentősen eltérő nézőpontokat kap: Kovalovszky elsősorban inspirációs forrásokat jelöl meg, illetve metaforákat keres Ujházi alkotói korszakaira és módszereire, Salamon a különutasság fogalmából kiindulva, dichotómiákra építve vizsgálja az életművet, Tatai egyes alkotásokra és műcsoportokra fókuszálva a kép és a szöveg viszonyát kutatja, Probstner egyetlen speciális területről, a kerámiákról ír, Várnagy pedig vázlatot nyújt az összképhez, és szubjektív befogadói keretet teremt.

A keretek megszilárdítása azért is fontos, mert az elmúlt évtizedekben újra és újra úgy tűnt, hogy Ujházi „kicsusszan” az értelmezők kezei közül. Számos „besorolhatatlanként” aposztrofált művészhez hasonlóan a menetrendszerű újrafelfedezések után ismét gyorsan elfelejtődött, és ezzel időlegesen megint kiiródott a magyar művészettörténetből. „Ujházi Péter egy csukott könyv, amelyet [...] lehetetlen lesz kinyitni” – idézi egy izlandi kerami-

kuszművész véleményét Probstner János a könyvben. Bár nem ennyire radikális módon, de az életmű megfajthetlensége, titokzatossága minden kötetbeli szövegben hasonló módon kiindulópontot jelent. (Ebből a szempontból is kiváló szerkesztői döntés volt, hogy a szövegeket és a képeket mintegy keretbe foglalja két enigmatikus önarckép, az egyik, az első tanulmányban, 1969-ből, a második a kötet legvégén, 2010-ből.) Ujházi „távol marad az egyértelmű stílusoktól”, „saját ösvényére tért”, „képeiben a megmagyarázhatatlan világ abszurduma öltött formát”, művészete „egyszerre mindig azonos és mindig megfoghatatlan” – a tapogatózó művészettörténeti meghatározásokban elsősorban a korábban kiépített fogalomrendszer elemei jelennek meg. Az is ismerős, hogy a hangsúly a műfaji sokoldalúságra kerül: a festmények, dobozok, kerámiaszobrok egymásmellettségének hangsúlyozása – általánosságban a technikai szűkítés elkerülésének programja – Ujházi esetében már két-három évtizeddel ezelőtt is kézenfekvő megközelítésmód volt. A hivatkozás a tartalmi, műfaji, funkcionális sokrétűségre éppúgy alapelem Kovalovszky Márta vagy Várnagy Tibor, mint Tatai Erzsébet írásában.

Kovalovszky az, aki a legrégebb óta és a legszorosabban követte nyomon Ujházi pályájának alakulását. Most, egyetlen összegző írásban látva a művészettörténész több évtizedre visszanyúló meghatározási kísérleteit, a megragadhatósághoz szükséges fogalmak mintha új keretrendszerre állnának össze. A „körhinta-perspektíva” alkalmazása, a „világszönyeg” kialakítására irányuló törekvés, a világmodellezés, a világ mint bábjá-

ték hasonlata, a megjelenített ember mint „a történelem, az idő, a sors [...] kiszolgáltatott bohóca” – egymásra rétegezve szövetet vagy inkább sűrű szövésű hálót alkotnak. A kötet legfontosabb hozadéka azonban nem csupán a korábbi megközelítésmódok szintézisében érhető tetten, hanem mindenekelőtt néhány olyan aspektus hangsúlyos felvillantásában, amelyekből kiindulva a korábban „megfoghatatlannak” gondolt Ujházi-életműben szilárdabb támpontok állhatnak majd a befogadók rendelkezésére. Ilyen sarokpont az életműben a tradíció szerepének felismerése (szűkebben: Kondor Béla mint lehetséges alkotói modell); Ujházi művészete és a kortárs magyar irodalom közti kapcsolat (mindenekelőtt az Esterházy Péter írással felmutatható párhuzam); illetve az alkotói pozíció egyszerre aktuális és kortól független jellege.

Kovalovszky szerint Ujházi az európai festészet klasszikus tradíciójának folytatója, művészetében késő középkori előzmények mutathatók ki, s hogy a Kondor-életművel kimutatható összefüggés még jobban kitűnjön, írásában felbukkan a tradíció mint menekülési stratégia lehetőségének kérdésfelvetése is. Salamon Júlia és Várnagy Tibor tanulmányaiban szintén folyamatosan jelen van a Kondor-párhuzam, akár a motívumok tekintetében, akár a hagyományokhoz fűződő kapcsolatban, akár a technikában, a festett-rajzolt kontúrokban. Átfogó művészettörténeti probléma és akár más alkotók megértéséhez is segítséget nyújthat majd a kérdés: vajon modernista hagyatéknak lenne-e Ujházi kapcsolódása a kondori gondolatokhoz? Ugyanilyen hangsúlyos és messze továbbmu-

tató felvetés a posztmodern jegyek felismertetése, „a lokalitáshoz való viszony, a talált, a helyi kontextusokból való kiindulás”, a vendégszövegek, a talált motívumok beépítése, az iронia, s mindenekelőtt az Esterházy Péter irodalmi alkotásaival felmutatható párhuzam, legyen ez akár utalás a személyes kapcsolatra, a szövegkezelésre, a művek elbeszélő jellegére („Péter mesél nekünk”) vagy a művészi szerepre. (Várnagy Tibor számára Ujházi ugyanolyan biztos pont, „mint az irodalomban Tandori meg Esterházy”). A harmadik közös elem az írásokban az aktualitás kérdése. Ujházi művei egyszerre kortól függetlenek, illetve szorosan helyhez és időhöz kötöttek: nyolcvanas évekbeli alkotásai pontos képet adnak a rendszerváltás előtti világról, felmutatják a „közép-európai lét színét és visszaját”. Munkáiban a kisváros és a nagyváros ellentétpárja jelenik meg, egyidejűleg merít a világ bármely híréből, miközben nézőpontja: székesfehérvári. Probstner János elemzésében – ahol a kiindulópontot mégis egy jelenkori mű, a 2013-ban készített *8 (el)beszélő edény* című edénysorozat képezi – az átélt és elképzelt valóság keveredéséről ír, ahol a hétköznapi történések és a mitológia egyszerre jelennek meg a henger alakban körbetekert vászon találó hasonlatával megragadott kerámiákon. A könyv írásai nem végleges válaszokat adnak, inkább pontosítják az eddigi kérdéseket: mennyiben tekinthető Ujházi munkássága generációs művészetnek, mennyiben jellegzetesen magyar vagy közép-európai, s mennyiben köthető mindez egy adott korszakhoz?

Az utóbbi kérdések mindig összeolvadnak az otthonos világ megtalálá-

sának, illetve kialakításának kérdésével, legyen ez a világ a természet, amely Ujházit mint a „megfoghatatlan semmi” érdekli, vagy a kisváros. Az életműben felismerhetővé válik a hullámzás az „otthonosság és a kivettség között”, az átalakulás pedig gyakran a térbeli helyzetek megváltozásában tükröződik. A szövegek nyomán az a meggyőződés körvonalazódhat az olvasóban, hogy Ujházi művészetében nincs mélyreható különbség a korábbi korszak művésze és a kötet tárgya, a 2010 utáni alkotások között; ha van is változás, az inkább a nyolcvanas évek második felétől érzékelhető, amikor az otthonosságot szomorkás kiábrándulás („egy szomorú, vigasztalan világ”) kezdi felváltani. Mindez felismerhető a magányos alakokban, a térbeli szerkezetekben és metaforákban, az elképzelt és valós közösségek megjelenítésében, a gyermeki rajzosság átalakulásában, a hetvenes évek falfirkafotói és a jelen graffiti képei közötti összevetésben.

Az otthonossággal szorosan összefügg a kívülállás problémája, amely elsősorban Salamon Júlia és Várnagy Tibor tanulmányaiban kerül a középpontba. Várnagy szerint Ujházi művészi tekintete a kívülálló pillantása, amely Székesfehérvárról irányul modern világunkra, alkotása pedig a meglátottak naplószerű rögzítése. Salamon Júlia szintén a kívülállás és csatlakozás kettősségében ragadja meg a szemléletmód lényegét. Ezek a kettősségek persze felvetik a kérdést, hogy egy művész esetében az életmű mennyire magyarázható az életrajzból: vajon mennyire fontos az egykori mester, Bernáth Aurél öröksége, milyen szerepet játszik a művészi döntések-

ben a párizsi élet szabadságának vagy New York levegőjének egykori megtapasztalása? Vajon egyáltalán mennyire lehet emelkedni a helytől és időtől, vagy éppen a tradíciótól és az aktualitástól? Vagy egyáltalán lehetséges-e az emelkedett perspektíva? Lehet-e megszabadulni a kor irányzataitól, stílusaitól vagy éppen a kultúrpolitikától? Ujházi atitűdjét talán a legpontosabban Várnagy Tibor fogalmazta meg: „Péter azonban mindezen kívülre helyezte magát, jóllehet talán csak azáltal,

hogy nem érdekelte az egész. De nem programszerűen nem, vagy valamiféle direkt különállásból vagy elhatározásból, hanem úgy vállrándításszerűen nem.” Ez a kötet tele van hasonlóan pontos mondatokkal, s elolvasásuk után óhatatlanul is ezekkel összevetve nézzük majd a 2010 óta készült Ujházi-műveket.

A különutazás terei. Tanulmányok Ujházi Péter művészetéről. Művek 2010–2019. Szerkesztők: Izinger Katalin, Ujházi János. Székesfehérvár, 2019, Szent István Király Múzeum.

Csengery Kristóf

Egyedül és/vagy együtt

126

Az előadó-művészet lehet magányos és társas tevékenység: egy zongoraszonátát egy játékos szólaltat meg, a verset a színész mondja el – ahhoz azonban, hogy felhangozzék egy szimfónia, zenekar kell, a drámához színtársulat. Az alkotóművészet-ről sokan gondolkodás nélkül azt mondanák, egyetlen ember dolga. Valóban? Sokszor (talán többnyire) igen. Korántsem mindig. A regényt rendszerint az író írja – de akadnak írópárosok, s ugyanez a módszer a forgatókönyvírásnál rendkívül elterjedtnek mondható. Operákat írhat egyetlen alkotó (Wagner), de a zenét és a szöveget többnyire inkább ketten hozzák létre. Egy képet csak egyvalaki fest? Nem feltétlenül: a nagy festőknek iskolájuk volt, s abban a tanítványok gyakran feladatul kapták a mester képén egy-egy részlet kidolgozását. A zeneszerzés területén is ismerünk kollektív tel-

jesítményeket: Muszorgszkij művein ott hagyta keze (és ízlése) nyomát Rimszkij-Korszakov, Gershwin sikerdarabja, a *Rhapsody in Blue* Ferde Grofé hangszerelése. A magyar Új Zenei Stúdió tagjai a csoport fennállásának két évtizede alatt hét úgynevezett közös kompozíciót hoztak létre. Ezek olyan művek, amelyeknek különböző szerzőktől származó zenei anyagai egyszerre szólalnak meg.

Van olyan közös kompozíció is a zenetörténetben, amelynek szerzői úgy tervezték, hogy a „közösbe” beadott tételeik egymás után hangoznak majd fel. Ilyen darab lett *volna* az a *Requiem*, amelynek tételeit Rossini haláláról megemlékezve Verdi javaslatára különböző zeneszerzők alkották *volna* – a terv a résztvevők civódása miatt füstbe ment, csak Verdi készült el a maga tételével, amely saját későbbi *Requiemjének*

alapjául szolgált. Szintén közös kompozíció az a mű, amely 1837-ben Cristina Trivulzio Belgiojoso hercegnő képzeletében született meg, megalkotására Liszt Ferenc és öt zongoraművész-zeneszerző barátja, Frédéric Chopin, Carl Czerny, Henri Herz, Johann Peter Pixis és Sigismond Thalberg vállalkozott. A mű *Hexaméron* címmel Bellini *A puritánok* című operájából *A puritánok indulója* című részletet mutatja be és dolgozza fel hat variációban, bevezetéssel és fináléval keretelve.

A legutóbb említett művel közelebb jutottunk cikkünk tárgyához. Anton Diabelli bécsi komponista és zeneműkiadó 1819-ben saját leleményű rövid valcert küldött el az összes jelentősebb bécsi zeneszerzőnek, köztük barátjának, Beethovennek is, ezzel a kéréssel: mindenki komponáljon a keringőre egy-egy változatot, amely azután egy közös mű része lesz. A többiek közül sokan megalkották a maguk variációját, köztük Hummel, Kalkbrenner, Moscheles, Schubert, Franz Xaver Wolfgang Mozart (Wolfgang Amadeus Mozart fia), Carl Czerny (Beethoven tanítványa) és a gyermek Liszt Ferenc (aki nem kapott felkérést, ő viszont Czerny tanítványa volt, és tanára arra ösztönözte, ő is vegyen részt a közös komponálásban. Beethoven reagálásáról különféle bizonyítatlan legendák keringenek. Tény, hogy nem vett részt a közös komponálásban (ez aligha meglepő, ő volt a kor elismerten legnagyobb zeneszerzője, hatalmas tekintéllyel rendelkezett, miért közösködött volna másokkal?), viszont egymaga írt egy olyan maratoni variációsorozatot harminchárom változattal, amellyel a zenetörténet egyik leg-

nagyobb ilyen műfajú művét alkotta meg. A Diabelli-variációk olyan súlyú és jelentőségű mű, amelyhez az elődök és utódok közül csak a másik két nagy B betűs egy-egy műve, Bach Goldberg-variációi és Brahms Händel-variációi hasonlíthatók.

Az, hogy a Diabelli-változatok hatalmas alkotás, két egyszerű tulajdonsággal könnyen magyarázható: egyrészt a harmincnégy tétel darab (téma és harminchárom variáció) monumentális, több mint háromnegyed óráig tart, másrészt valószínűtlenül nehéz, boszorkányosan virtuóz játszanivaló, amelyet ma is csak nagyon kevés zongorista mer műsorra tűzni, s ezért igen ritkán hallható. Az azonban, hogy miért ilyen hatalmas a *jelentősége*, érdekesebb és fontosabb kérdés. Azért, mert ez nem egyszerűen egy opus, hanem összefoglaló, nagy kompendium, amelyben a zeneszerző, a zenetörténet egyik legnagyobb variációalkotója mindent elmond arról, hogyan kell és lehet variációt írni. A variációalkotás enciklopédiája. A Diabelli-téma rövid és egyszerű – olyannyira az, hogy sokan az utókor elemzői közül harmadrangú tingli-tangli keringőcskének tartják, és a keletkezésével kapcsolatos legendák egyike ezzel összefüggésben éppen arról szól: Beethoven állítólag megsértődött azon, hogy neki egy ilyen vacakra kelljen variációt komponálnia, s ezért – mintegy „rendreutasításként” – írta meg válasz gyanánt a zenetörténet egyik legmagasabb rendű művét ebből a kétes alapanyagból. Az igazság azonban az, hogy a téma szimplicitása éppen az egyik legnagyobb erénye: minden zeneszerzés-növendék tudja, hogy jó variációsorozatot egyszerű témák-

ból lehet írni, mert azokból sokféle lehet elindulni, azok nagyon változatos feldolgozásra alkalmasak. Ami a Beethoven-sorozatot naggyá teszi, az egyrészt a feldolgozásmód hihetetlen sokfélesége, a variációk mesteri változatossága, másrészt a komplexitás, amelynek értelmében minduntalan egyszerre szembesülünk a tételek rendkívüli indulataival, vadságával, a mű meghökkenítő kontrasztjaival, darabos humorával, amely egy hatalmas óriás vaskos tréfáira emlékeztet – és az intellektuális fölénnyel, amely a karakterek sokfélesége és az indulatok tobzódása ellenében érvényesül. Ily módon az egész konglomerátum óriási belső feszítőerővel telítődik, ellentmondásokkal, és ezek folytonos töprengésre készítetik a hallgatót. A Diabelli-változatok olyan, akár egy Shakespeare-dráma: több rétege van. Hallgathatjuk az indulat, az érzékek felől közelítve, a sokféleség mámorát élve át – és hallgathatjuk gondolati zeneként. A zeneszerző mindezt felkínálja, de ő maga nem választ: műve a sokféle, egymásnak ellentmondó alkotóelemet együtt tartalmazza.

Az osztrák zongoraművész, a 73 éves Rudolf Buchbinder korunk egyik legnagyobb billentyűs játékosa, ezen belül Beethoven, Schubert, Brahms zenéjének egyik legjelentősebb előadója. Nem vált belőle olyan híresség, mint más, kevésbé jelentős művészekből, mert nem vállalta a repülőgéppel cikázó, naponta más világvárosban fellépő jetsztárok életmódját. Elmélyültebb, intellektuálisabb muzsikus, elemző hajlamú, gondolkodó művész, a hangszeres előadók között igen ritka értelmiségi típusának képviselője.

Entellektüel mivolta nem gátolja abban, hogy a Diabelli-variációkat lebilincselő virtuozitással, bravúrosan szólaltassa meg – csak éppen a bravúr nem önmagáért valósul meg, hanem a sorozat rendkívüli karaktergazdagságának, a drámai kontrasztok sodrának és erejének szolgálatában. Hatalmas, súlyos, ellenállhatatlan lendületű, lebilincselő színgazdagságú előadást hallunk, amely a mű (és szerzője) ezer lényenyl benépesített világot teremteni képes, isteni magatartását is tudja reprodukálni. Rudolf Buchbinder Diabelli-változatok-tolmácsolása a mű méltó újragondolása a szerző születésének kétszázötvenedik évfordulóján.

De nemcsak ezt kínálja a kétlemez kiadvány, különben aligha lehetne a címe *The Diabelli Project*. Buchbinder valóban kitalált valamit. Nem pusztán Beethoven hatalmas alkotását tárja elénk, de egyrészt a kortársak variációit is, amelyeket sohasem szoktunk hallani, másrészt vette a fáradságot, és felkért tizenegy különböző nemzetiségű és eltérő korosztályt képviselő kortárs zeneszerzőt a negyvenhat évestől a nyolcvannyolc évesig (Lera Auerbach, Brett Dean, Toshio Hosokawa, Christian Jost, Brad Lubman, Philippe Manoury, Max Richter, Romy Schredin, Johannes Maria Staud, Tan Dun, Jörg Widmann), hogy ők is írják meg a maguk 21. századi nyelvű és gesztusvilágú Diabelli-variációit – ahogyan az eredeti, Diabelli-féle felkérés is szólt a 19. században, ki-ki egyet. Nagyon izgalmas „körülbástyázása” ez a Beethoven-műnek. A 19. század eleji variációk stílusában meglehetősen homogén képet mu-

atnak, hiszen akkor még volt korstílus. És persze többségükben nagyon magas színvonalúak is, nem véletlenül akadtak a szerzők között olyan kvalitásos komponisták, mint Hummel, Czerny, Schubert. A maiak is elsőrangúak: csupa igényes, invenciózus zene, az egyik játékos, a másik véresen komoly, a harmadik posztmodern utalásokkal teli, a negyedik elgondolkodó. Viszont sem

a stílus, sem a nyelv nem egységes, hiszen mi már „a zenetörténet utáni korban” élünk, a korstílus fogalma megsemmisült, szertefoszlott. Mégis, a hallgató alapvető élménye a dűskálás. Mennyi kincs! – mondja a két lemez hallgatásakor.

Rudolf Buchbinder: The Diabelli Project, Deutsche Grammophon.

mi, mi

Csepeli György

Miért ne?

A művész, ha kilép a térbe, hogy megírja, megrendezze, megfesse, megzenésítse művét, a végtelenben találja magát, ahol nincs lehetetlen. A jó mű a lehetetlent mutatja meg, miközben meggyőz arról, hogy amit olvasunk, látunk, hallunk, lehetséges. Philip Roth 2004-ben jelentette meg politikai fantasztikus regényét, melyben Rooseveltnél elbukja harmadik elnökjelöltségét, s helyette a fiatal, jóképű Charles Lindberghet, az óceánt átrepülő nemzeti hőst választották elnöknek 1940-ben, a második világháború második évében. Látszólag lehetetlen, amiről Roth írt, mivel a múlt megváltoztathatatlan. De a kérdés nagyon is reális: „Miért ne?” Lehetetlen volt-e, hogy Lindbergh győz, s Roosevelt veszít 1940-ben?

Lindbergh sosem rejtette véka alá, hogy megveti a liberális demokráciát. A levegő hőse erős szimpátiát érzett a hitleri totalitárius politikai rendszer iránt, még ha annak gyilkos antiszemitizmusát nem is

osztotta. Lindbergh szenvedélyesen támogatta az 1940-ben alapított „America First” mozgalmat, melynek célja az Egyesült Államok távol tartása volt a második világháborútól, ami egyben a Német Birodalom halálos csapdájába került európai zsidók magukra hagyását is jelentette. Roth regényében Lindbergh elnökségének lehetetlenjét írta meg, anyagából az HBO megbízásából David Simon és Ed Burns egy hat részre tagolt filmsorozatot írt.

A Roth által leírt események ugyan lehetetlenek, mert nem történtek meg soha, és lehetetlen az is, hogy az Egyesült Államokban valaha bekövetkezzen egy totalitárius fordulat, mivel az USA politikai rendszere az alkotmányba beépített fékek és ellensúlyok miatt gyakorlatilag megváltoztathatatlan. Amíg az alkotmány meg nem változik, addig soha senkinek nem lesz lehetősége Hitleréhez vagy Sztálinéhoz hasonló diktatori hatalom gyakorlására, kerüljön arra sor a faji felsőbbrendűség

őrült gondolatát megvalósító népi-irtás vagy a kizsákmányolóknak bélyegzett osztályok kiirtása jegyében.

Az *Összeesküvés Amerika ellen* alapelképzelése azonban mégsem annyira abszurd, mint azt a regény elolvasása vagy a sorozat epizódjainak végignézése után gondolnánk. A 20. század matematikai logikai forradalmára, Kurt Gödel forgatta fel a tudományos gondolkodást azzal a tézisével, hogy nincs olyan elmélet, mely teljességgel megragadhatná az igazságot. Gödel annyira komolyan vette nemteljességi tételét, hogy amikor 1947-ben egy amerikai bíró állampolgársági kérelme elbírálása végett meghallgatta, kellemetlen következményekbe torkolló vitába keveredett a bíróval. A bíró és Gödel között a diktatúrákra terelődött a szó. Amikor a bíró megjegyezte, hogy diktatúra Amerikában nem lehetséges, Gödel tiltakozott, s elkezdte magyarázni a bírónak, hogy az amerikai alkotmány igenis lehetővé teszi a diktatúrát. Einstein és Morgenstern, akik tanúként jelen voltak a meghallgatáson, végül elterelték a bíró figyelmét a kínos incidensről, s Gödel megkapta az állampolgárságot. Jim Holt, aki nemrég magyarul is megjelent könyvében beszámol az esetről, utánajárt Gödel kifogásának, és kiderítette, hogy a diktatúra valóban lehetséges az Egyesült Államokban, mivel az alkotmány V. cikkelye semmilyen tartalmi megkötést nem mond ki arról, hogyan módosítható a többi cikkely. Más kérdés, hogy az elvi lehetőség gyakorlati lehetetlenség, mert annyi a változtatások becikkelyezése előtt torló eljárásjogi akadály.

Roth elképzelt fasizálódó Amerikáját egy New Jersey-ben élő zsidó

család szemszögéből látjuk. A szülők, mint Roth szülei is, már Amerikában születtek, ám szülei Galíciából jöttek, menekülve az ottani fojtogató zsidóellenes légkör elől, melynek nyomasztó emlékeitől az új környezetben sem tudtak teljesen megszabadulni. A lassan induló sorozat első epizódjaiban bőven látunk példát a Levin család mindennapjait megmérgező antiszemitizmusra. Különösen megragadó a család washingtoni kirándulása, amikor Levinéket kiteszik előre lefoglalt szállodájukból csak azért, mert zsidók. Találnak ugyan új szállodát, de a család árnyékot vet a kirándulás nem titkolt hazafias céljára, az amerikai identitás erősítésére.

Lindbergh választási győzelme és rövid, bukásra ítélt elnöksége csak a háttér, mely arra ad alkalmat, hogy belelássunk a New Jersey állam egyik városában, Newarkban élő zsidó közösség mindennapjaiba. Newark volt a város, ahol Philip Roth a gyermekkorát töltötte, s a sorozat által életre keltett hangulat sokban emlékeztet arra, amit a kis Philip is átélt. Nyilván nem véletlen, hogy a regényben (és a sorozatban) szintén Philipnek hívják a Levin család kisebbik gyermekét. Sandy, a nagyobb fiú túl szűknek, ahogy ő mondja, „gettózsídós” érzi a család értékvilágát.

A newarki zsidók korántsem egységesen reagálnak a pronáci Lindbergh győzelmére, aki győzelmét követően Izlandra siet, hogy ott Hitlerrel találkozzon. Belügyminiszere Henry Ford, egy hírhedt antiszemita best-seller, *A nemzetközi zsidó* szerzője. A Levin családban Alvin, az elárvult unokaöcs tiltakozik legélénkebben, ő Kanadába megy át, s ott beáll a

Hitler-ellenes hadseregbe, súlyos sebesüléssel tér vissza. Herman Levin, a családfeje politikailag aktív, egy percig sem csalja magát azzal, hogy Lindbergh, mint igazi amerikai, az amerikai nép érdekében marad semleges a háborúban, amely az európai zsidóság ellen is zajlik. Felesége megszivesebben Kanadába menekülne, mint teszik sokan a newarki zsidók közül. Herman azonban amerikai hazafiként ott akar meghalni, ahol született. A sorozat kulcsfigurája Lionel Bengelsdorf rabbi, aki lenyűgözően művelt, nagyszerűen forgatja a szavakat, igaz érzésekre képes, ám Lindbergh szövetségesevé válik, s a kormány által dotált nagyszabású asszimilációs programba kezd. Jegyese, majd felesége az ambiciózus Evelyn Finkel, Herman feleségének testvére. A sorozat egyik csúcspontja, amikor a Fehér Házban Lindbergh elnök és felesége estélyt ad a Washingtonba látogató Joachim von Ribbentrop német birodalmi külügyminiszter tiszteletére, s látjuk, ahogyan a jóképű náci a csinos Evelynnel ott táncol az önfelédten mulató párok forgatagában. Ezen az estélyen a programjával dicsekvő rabbi kellemetlen társalgásba bonyolódik Forddal, az elnök pedig tüntetően nem vesz róla tudomást.

Roth befejezi a történetet, még mielőtt a második világháború véget érne. A lehető álcájába bújtatott lehetetlen uralma csak pár évig tart, Lindbergh eltűnik az égből, s az eltűnését követő zűrzavarnak Roosevelt elnöksége vet véget.

Az idén bemutatott sorozat híven követi a regényt, s miközben figyeljük az egymás után következő epizódokban kibontakozó cselekményt, nem tudunk nem arra gondolni,

hogy van lehetetlen, amely lehetséges. Amikor Roth írta a regényt, George Bush játszotta hazugságra alapozott háborús játékát Irak ellen, s amikor a regény filmsorozattá vált, Donald Trump elnök feszegette az alkotmányosság sáncait. Nietzsche a történelmet nagy kockajátékhoz hasonlította, amely önmagát végtelen sokszor játszva időnként elkerülhetetlenül ugyanannak a kombinációnak a megismétlésére kényszerül. Ugyanezt, csak korábban állította Dávid fia, a Prédikátor, mikor kijelentette: „Nemzedékek jönnek, nemzedékek mennek, de a föld örökké ugyanaz marad. Fölkel a nap, és lemegy a nap, siet vissza arra a helyre, ahol majd újból fölkel. A szél fúj délre, majd északnak fordul, körbefordul a szél járása, és visszatér oda, ahonnan elindult. Minden folyó a tengerbe ömlik, és a tenger mégsem telik meg, pedig ugyanoda folynak a folyók, újra meg újra oda folynak. Minden dolog fárasztó, el sem tudja mondani az ember. Szemünk nem győz eleget nézni, fülünk nem tud eleget hallani. Ami volt, ugyanaz lesz majd, és ami történt, ugyanaz fog történni, mert nincs semmi új a nap alatt. Ha van is olyan dolog, amiről azt mondják, hogy új, az is megvolt már régen, megvolt már jóval előttünk. Nem emlékszünk az elmúltakra, de ami ezután következik, arra sem fognak emlékezni, akik majd azután lesznek.”

A múlt előttünk van.

Összeesküvés Amerika ellen. Hatrészes minisorozat, HBO, 2020. Forgatókönyvíró: **David Simon, Ed Burns**. Rendező: **Thomas Schlamme, Minkie Spiro**. Operatőr: **Martin Alhgren**. Szereplők: **Winona Ryder, John Torturro, Anthony Boyle, Steven Maier, Morgan Spector, Zoe Kazan**.

#neszesemmi

#maradjotthon, Maradj haza magadnak!, Segítség! Itthon vagyok!

Kezdjük szabatos közhellyel: rendkívüli időket élünk. Sok egyéb mellett azért is, mivel megnyíltak az archívumok. Nem a Kreml vagy a Vatikán levéltárainak zárt részlegei, hanem a színházak és szimfonikus zenekarok, múzeumok és egyéb közgyűjtemények, cirkuszok és operaházak netes archívumai. Most mintha mindenki gálánsan megosztaná velünk fölhalmozott becses értékeit Andrew Lloyd Webbertől egészen a magyar közmédiáig, hogy a globális karantén napjaiban legyen mit néznünk és hallgatnunk. De persze mégsem mindenki tett így, hiszen például a hazai kereskedelmi televíziók nem csatlakoztak – merthogy nem is igen csatlakozhattak ehhez a sorhoz. Elvégre miféle szavatolt és féltve őrzött értékeket is tudnának most közkinccsé tenni működésük megelőző éveiből, évtizedeiből? (Ugyan restellnivalóan banális a megállapítás, de azért csak álljon itt: az RTL Klub és a TV2 alaptevékenysége révén jószerint egyáltalán nem keletkezett kulturális érték.)

A kialakult helyzetre mindazonáltal nekik is reagálniuk kellett, méghozzá természetesen csakis a saját önzetlen és ihletett tevékenységük már régóta meghitten ismerős logikája szerint. Például úgy, ahogy azt az RTL Klub tette: *A Tanár* című „presztízstermék” harmadik évadát egyetlen epizód után villámgyorsan áttelepítve a csatornacsalád

fizetős platformjára. Meg persze új, lélekerősítően pozitív üzenetű karanténműsorok adásrendbe illesztésével, hiszen most a legelső az otthoni tévézés hőszi gyakorlatának és emelkedett szellemének fenntartása.

Ha jól figyeltem, a TV2 *#maradjotthon* című műsora volt az első a sorban. Néhány félig-meddig híresség családi szobafogságába kínál betekintést ez az úttörő érdemű produkció, amelyet alig néhány nap után pánikszerűen két és fél, három órával későbbre pakoltak az esti adásrendben, kiakolbólítva a főműsoridőből. Dokureality – ez a műfaji megnevezés a gyakorlatban annyit tesz, mintha a szóösszetétel mindkét fele a másik fosztóképzője gyanánt figurálna. Vagyis a *#maradjotthon* csak annyira doku, amennyire az egy celebműsor esetében egyáltalán lehetséges, és viszont: csupán annyira reality, amennyire a megíratlanság pusztá ténye garantálhatja az ilyesmit.

A formátum persze ismerős, hiszen a *Szefi* cím alatt bevezetett, majd közmegelegedésre kiszervezett hajdani műsor óta rendre elő-előkerül az éca: filmezzék és dokumentálják a mindennapi életüket a celebek saját maguk. Az eredmény nagyjából olyan, mint ahogy azt látatlanban elképzelnénk, azaz többnyire mélyen érdektelen és kiállhatatlanul undok, egy-egy üdítő meglepetés rő-

vid szakaszával feldobva az élményt. Kezdjük a pozitívumokkal! Mondjuk azzal, hogy Tóth Gabi és séf férje, Krausz Gábor kellemesen életes és karcos bájú figurák, akik között még az a sokat emlegetett kémia is érződik, méghozzá nem középiskolás fokon. Kettejük párkapcsolati humora mellett a műsor másik érdemi hozzáadott értéke a mára tévérendezővé lett hajdani gyermekszínész, Spáh Dávid férji és apai hitele. Egészen meglepő, de ő olyan e műsor közegében, akár egy normális ember: még a férfiszemérmén átütő érzelmességét is elhíhetjük.

De már a többi celeb cselekményszála a szokott álgondokat és valódi szörnyetegeket mutatja, legyen szó akár Linczényi Márk (énekes és zsűritag) életkorára rácáfolóan kamaszos indulatoskodásáról vagy épp Kulcsár Edina (szépségkirálynő és műsorvezető) ajakbiggyesztéséről és elégedetlenkedéseiről. Mert ha netán azt gondolnánk, hogy a jelen helyzetben szünetelnek a „miért pont velem történik mindez???” jellegű rinyálások a képernyőn, akkor nagyot tévedünk. Az élet ugyanis megy tovább, s a celebélet úgyszintén: vagyis Edina adásokon átívelő módon duzzoghat a férjére, Szabó Andrásra, *művésznevén* Csutira (foglalkozása nem ismert), aki egyre csak késik a család új házba költöztetésével.

A TV2 műsora emellett valódibb, változatos színhelyű és szereplőjű járvány- és karanténtörténeteket is megkísérel hozzácsatolni a celebrealitásműsorgerincéhez, ám ezek a részek kevésbé meglepő módon nemigen képesek szervesen beilleszkedni ebbe a szervetlen koncepcióba. Pedig egyik-másik beszámoló, főként ha úgyne-

vezett vloggertől érkezik, épp abban a túlszpilázó regiszterben mozog, akárcsak Linczényi Márk és menyasszonya tipródásai.

A *#maradjotthon* cím immár foglalt lévén, és mert az RTL Klubnak nem kell a szomszédba mennie, ha izzadságszagú humorról van szó: a csatorna a *Maradj haza magadnak!* nevezet alatt indította a rivális nyomába a maga elsődleges karanténműsorát. Természetesen ez is „reality, amelyben négy sztár, négy jó cimbora – Szabó Zsófi, Dér Heni, Gáspár Laci, ByeAlex és családtagjaik – »karantén kalandjai« szórakoztatnak”. Itt aztán nincsenek a valósággal kacérkodó mellékszálak, csak és kizárólag a rég unásig bejáratott gügyögő műbalhék – ezúttal Skype-szerűen összekapcsolva egymással a jó cimborákat.

A férji bosszúság és az asszonyi elégedetlenség persze itt is elhagyhatatlan, tehát Gáspár Lacinak Győzike-imitáló üzemmódba átkapcsolva kell háborognia, hogy aztán végül mégiscsak sikerrel összehozzon egy esti netes diszkópartit hitvese születésnapjára. Itt aztán újabb konfliktus támadhat, immár Gáspár és ByeAlex között, mivel az utóbbi unottan végigásította a virtuális bulit. Nem is csoda, hogy Gáspár ezek után barátból haverrá minősítette át magában énekes és zsűritag kollégáját: csak ByeAlex ezt meg ne tudja! Mert ha megtudja, úgy erre is bizonynyal mond majd valami magvasat, körülbelül olyan mélyértelműt, mint április 19-én este: „Igyekszem nem karanténként megélni ezt a karantént, ami szerintem nem karantén.”

Az RTL Klub azonban emellett egy fikciós karanténsitcomot is műsor-

rendbe állított: ez az április 19-én elindított *Segítség! Itthon vagyok!* Ismerve a magyar tévés vígjátékírás apóriáit, akár bátor kezdeményezésnek is vélhetnénk Kapitány Ivánék produkcióját. Hiszen pár nap alatt vajmi nehéz dolog egy életképes sitcomot megírni és összehozni – de hát a hazai tapasztalatok szerint hónapok meg évek alatt sem könnyebb. Vagyis az első epizód láttán kijelenthető, hogy nem detektálható érdemi színvonalkülönbség az új sorozat meg mondjuk a csatorna és Kapitányék évek óta futó büszkesége, *A Mi kis falunk* között. Habár az, hogy ez a megállapítás melyik produktumot minősíti, már személyes gusztus és vérmérséklet dolga.

Egy-egy működőképes pillanata mindenesetre volt a bevezető epizódnak: mint például a home office munkaebéd ötlete vagy Hevér Gábor fazékfedőmaszkjának vizuális poénja. De az első adás egyebekben érezhetően a sokszereplősség mentőövébe kapaszkodott: másfél tucat webkamerán bejelentkező, szerencsétlenkedő, civódó és évő-

dő vagy éppen lefagyó figura majd csak elfedi a megíratlanság és a megrendezetlenség ikerproblémáját. A színészek megúsós elboldogulására és készen hozott közkedveltségére bázírozni a sikert persze éppúgy rég bejáratott dolog egy vígjátéksorozat gyártása körül, mint mondjuk, a – talán nem is létező – írói szobában elhitetni önmagunkkal, hogy majd a képernyőn sikamlós-áthallásos poén válhat a „becsavarós dolgok” ismételt emlegetéséből.

Merthogy lám, el sem kell múltnia ennek a gyilkos járványnak ahhoz, hogy visszaálljanak a – nem éppen üdvös vagy normális, de legalábbis megszokott állapotok és mechanizmusok. S ha még netán kételkednénk ebben, hát csak kapcsolgassunk majd kedvünkre a karanténperiódusra szabott, ám máskülönben oly vásottan ismerős énekes tehetségkutatók között. Épp mint a boldog békeidőben.

TV2, április 16., 17. és 19., RTL Klub április 19.

Erdély Zsigmond Gábor

(1942–2020)

Péter, mondta Zsiga a ránehezülő gondok miatt panaszkodó miniszterelnököknek, ez is csak egy állás. A negyven éve barát Medgyessy nem volt igazán vevő erre a megjegyzésre, pedig Erdély Zsigmond Gábor egész életében azt vallotta, hogy semmiből sem szabad túl nagy faksznit csinálni, a dolgokat úgy kell fogadni, ahogy vannak, és az ügyek arravalók, hogy megoldják őket.

A 78 éves korában súlyos betegségben elhunyt volt bankvezérről nem lehet szomorú nekrológot írni. Ő maga a legelső, aki tiltakozna ez ellen. Szelíden, de annál határozottabban életigenlő, minden irányban nyitott világpolgár volt, folyton mosolygó, kedves nagy mackó, akinek az első kérdése mindig az volt: mi újság? És aki szenvedélyesen hitt abban – és tett is érte tevőlegesen –, hogy ennek az országnak a hajóját a Nyugathoz kell kötni. A polgári értékrendet és annak becsületét a gyerekkorban szívta magába. Utálta az álszentséget, a kétlakiságot, a politikusokról úgy általában nem volt valami jó véleménye, rövid távú érdekek, személyes ambíciók hajszo-lóit látta bennük.

A civil társadalom volt az eszményképe, a szuverén és felelősségteljes polgár, az olyan ember, aki képes megvalósítani önmagát. Merthogy ő is pont ilyen volt, még ha akadtak segítőtársai is.

A Közgázon, a hatvanas évek első felében hárman lettek jó barátok: Bartha Ferenc, Medgyessy és ő. Lehet, hogy ez a kapcsolat sokban meg-

határozta későbbi életét, az első nagy „lökést” attól kapta, akit talán mindenkinél jobban tisztelt. Salusinszky Istvántól, első – és utolsó – munkahelye, a Magyar Külkereskedelmi Bank vezérigazgatójától. Szakmai tudást és erkölcsi tartást tanult tőle, világszemléletet ettől a rendkívül művelt és tájékozott, cseppet sem „vaskalapos” embertől. Aki a hetvenes évek közepén a bank bécsi cégének élére küldte, és ezzel az egész életpályáivét meghatározta.

Jó tíz évvel később már ő lett ennek a pénzügyintézetnek az első embere – nem kis részben az akkor már pénzügyminiszter Medgyessy kezdeményezésére. Két évvel később pedig, amikor angol mintára megalapította a Magyar Bankszövetséget, Bartha már az MNB elnökeként volt a partnere. Így negyedszázad elteltével a trió a csúcsra ért. Amikor Bartha 2012-ben öngyilkos lett, ezt a traumát élete végéig sem tudta feldolgozni magában.

Gyermekkorai traumáját – édesapja éveken át tartó hiányát, majd viszonylag korai elvesztését – azzal próbálta gyógyítani, hogy magára vállalta az egykori recski munkatábor emlékhellyé alakítását. A papáját az ötvenes években itt tartották fogva.

Az MKB elnöki székéből akkor állt fel, amikor lezárult a bank privatizációja, amelyet 1994-ben ő indított el, és be is fejezte sikeresen. Az Állami Vagyonügynökséggel egyeztetve potenciális külföldi vevő után nézett, és rögtön a Bayerische Landesbank

régebből ismert és kedvelt igazgatói elnöke jutott az eszébe. Hogy egy magáncég helyett külföldi állami pénzügyet vegye meg a bankot, a magyar kormánynak sem volt ellene. Ő azonban nem akarta rögtön sarkig tárnai a kaput: ragaszkodott hozzá, hogy első körben az EBRD, az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank is tulajdoni hányadot szerezzen. Így akarta megóvni „gyermekét” attól, hogy hirtelen valami teljesen ismeretlen történjen vele. Ő, aki tíz évvel korábban úgy vette át a bankot, hogy azt gyakorlatilag szanálni kellett, most mindenképpen arra törekedett, hogy az elmúlt évek fejlődésének eredményeit megőriztesse. Személyes reputációja a nemzetközi pénzügyvilágban azután sem csökkent, hogy már nem volt bankvezéri funkciója. Rendszeres meghívott vendége maradt az IMF és a Világbank közgyűléseinek, különféle tanácsadó testületek és „szabadon gondolkodó” grémiumok üléseinek.

Erdély nagy mecénás volt. Az MKB – rögtön vezéri pozícióba kerülése után – komoly képzőművészeti gyűjteményre tett szert, amit díszes album formájában az érdeklődő nagyközönségnek is megmutattak. Rolla János iránti odaadásától vezetettve a bank hosszú éveken át támogatta a Liszt Ferenc Kamarazenekart. Kevesen tudják, neki köszönhetjük annak idején, hogy olyan zseniális muzsikusok,

mint Isaac Stern vagy Jean-Pierre Rampal a zenekar koncertjeinek szólistáiként felléphettek Budapesten. És ez a folyóirat is neki köszönhető, hogy 1990 után életben tudott maradni. Az ő ötlete volt, hogy hozzák létre a Mozgó Világ Alapítványt – kulturális téren az első ilyen Magyarországon –, és ez teremtesse elő a folytonos működés anyagi feltételeit. Az utolsó tíz évben ő maga volt a kuratórium elnöke.

Zsiga nagyon diszkrét ember volt. Bárki, aki a környezetében élt vagy dolgozott, nyugodtan elmondhatta neki a bánatát és rábízhatta a titkait, azokat soha nem adta tovább. Inkább próbált megoldást, de legalábbis vigaszt találni a problémákra. Egyetlen embernek sem ártott – sem véletlenül, sem szándékosan.

A betegség megviselte, nehezen fogadta el, hogy korábbi mobilitása megváltozott. Utazási tervei voltak még, az éttermekbe, amíg tudott, eljárt, új üzleti elképzelései is voltak. De a célok egyre inkább köddé váltak. Egy olyan vonatra szállt fel, amely nem valamely égtáj felé indult, hanem az örök sötétség birodalmába vezetett. Hálókocsijegyet váltott, de mire a kalauz megjött, már nem élt.

Nemcsak egy nagyon okos embert, de nagyon fontos barátot veszítettem el.

Lipovecz Iván